سيد قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في ظلال القرآن

11

Naslov originala
SAYYID QUṬB
FĪ ẒILĀLI-L-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī ẓilāli-l-Qur'ān

11

SARAJEVO, 1998.

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن
كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ».

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

11

بسم الله الرحمن الرحيم

من بقية سورة التوبة وسورة يونس

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

OSTATAK SURE ET-TEVBE I SURE JŪNUS

بسم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ovaj džuz sastoji se iz preostalog dijela sure Et-Tevbe, čiji je veći dio izložen u desetom svesku, i iz dijela sure Jūnus. Prvo ćemo iznijeti ostatak sure Et-Tevbe, a suru Jūnus izložit ćemo u ovom svesku na odgovarajućem mjestu, kada dođe, ako Bog da.

* * *

U desetom džuzu, gdje se izlaže sure Et-Tevbe, iznijeti su pasusi koji otkrivaju prirodu ove sure, okruženja i uvjete kakvi su vladali prilikom njene objave. Tu se govori i o njenoj važnosti kod objašnjenja konačnih odnosa između muslimanskog i drugih društava, zatim se objašanjava priroda dinamičkog programa islama.

Ova je sura objavljena u Medini, možda među poslijednjim dijelovima objave u Kur'anu, ako nije i poslijednja. Ona sadrži konačne odredbe vezane za odnose između muslimanskog Ummeta i ostalih naroda na Zemlji, govori o formiranju tog muslimanskog društva, definira njegovu vrijednost i naznake, govori o položajima i situacijama svih slojeva u tom društvu i opisuje realnost tog društva u cjelini, realnost svakog sloja i klase, detaljno, slikovito, jasno.

Ova sura, sa onim što ona čini, veoma je važna kod objašnjenja prirode dinamičkog programa Kur'ana, faza tog programa i njegovih koraka, gdje se izlažu konačne odredbe koje ona sadrži uporedo sa periodičnim odredbama koje su iznijete u drugim surama, ranije objavljenim. To razmatranje otkriva dalekosežnost prilagođenosti toga programa i dalekosežnost njegove odlučnosti. Bez ovog razmatranja pomiješala bi se slika ovih odredaba i pravila, kao što se to dešava redovno kada se istrgnu neki ajeti koji sadrže određene periodične odredbe i te odredbe učini konačnim, a onda da se ti ajeti koji sadrže konačne odredbe,

protumače i usklade sa odredbama koje se odnose na određeno vrijeme, a posebno kada se radi o islamskom džihadu i odnosima muslimanskog društva sa drugim društvima.

* * *

Spomenuli smo također, u predgovoru ove sure, da se ona sastoji iz nekoliko odlomaka, sa jedinstvenošću njenih tema, atmosfere i okruženja, gdje svaki odlomak preuzima objašnjenje konačnih odredaba na svom mjestu. Tako prvi odlomak uključuje objašnjenje konačnih odredaba koje govore o odnosima između muslimana i politeista na Arabijskom poluotokom. Drugi odlomak obuhvata objašnjenje konačnih odredaba koje govore o odnosima između muslimana i sljedbenika objavljene Knjige općenito na Arabijskom poluotoku. Treći odlomak odnosi se na prigovor onima kojima je bilo teško da se odazovu na pripremu za borbu na Tebuku, tj. borbu protiv svih sljedbenika Knjige, stanovnika Arabijskog poluotoka koji su namjeravali da dokinu islam i muslimansko društvo. Četvri odlomak razotkriva licemjere i njihove saradnike u muslimanskom društvu, opisuje njihovu psihičku i stvarnu situaciju, njihove stavove u borbi na Tebuku, prije te borbe, za vrijeme te borbe i poslije nje, otkriva istinu njihovih namjera i izvinjavanje zbog zaostajanja i nepridruživanja borbi, a koji su unosili slabost, spletke i razbijanje muslimanskog tabora, uznemiravali Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i iskrene muslimane. Ovo razotkrivanje bilo je popraćeno upozorenjem iskrenih vjernika na spletke licemjera, definiranjem odnosa između muslimana i ovih drugih, zatim razdvajanjem jedne grupe od druge, opisujući svaku grupu sa posebnim njenim osobinama i djelima.

* * *

Ova četiri odlomka navedena su u cjelini u desetom džuzu osim dijela koji govori o osobama koje su izostale iz borbe i o definiranju posljedica zaostajanja iz borbe. Posljednji ajet u desetom džuzu glasi:

Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni i oni koji ne mogu da nađu sredstva za borbu, samo ako su prema Allahu i Njegovu poslaniku iskreni. Nema

razloga da se išta prigovara onima koji čine dobra djela - a Allah prašta i samilostan je - ni onima kojima si rekao, kad su ti došli da im daš životinje za jahanje: "Ne mogu naći za vas životinje" - pa su se vratili suznih očiju, tužni što ne mogu da ih kupe (9/91-92).

Dopuna kojom počinje ovaj džuz glasi:

A ima razloga da se prigovara onima koji od tebe traže dozvolu da izostanu, a imućni su. Zadovoljavaju se da ostanu sa onima koji ne idu u boj, Allah je njihova srca zapečatio, pa oni ne znaju (9/93).

Kad se među njih vrate, oni će vam se pravdati. Reci: "Ne pravdajte se, jer mi vama ne vjerujemo, zato što nas je Allah o vama obavijestio. Allah i Njegov Poslanik će vidjeti kako ćete postupati, zatim, vi ćete biti ponovo vraćeni Onome kojem je poznat i nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas On o onome što ste radili obavijestiti" (9/94).

Kad se među njih vratite, zaklinjaće vam se Allahom, samo da ih se okanite, pa okanite ih se jer su oni pogan i prebivalište njihovo biće džehennem kao kazna za ono što su radili! (9/95).

Oni vam se zaklinju zato da biste bili zadovoljni njima. Ako vi budete zadovoljni njima, Allah sigurno nije zadovoljan narodom nevjerničkim (9/96).

Ovo je bilo obavještenje Allaha (Uzvišenog) Njegovu Poslaniku (alejhi's-selam) o onome što će zadesiti licemjere koji su zaostali iz borbe, zatim o njihovu izvinjenju i pravdanju kada se Vjerovjesnik vratio zdrav iz borbe, on i njegovi iskreni muslimani. Tu se govori Vjerovjesniku i vjernicima šta da im odgovore i kako da postupaju s licemjerima.

* * *

Poslije toga slijedi peti odlomak ove sure u kome se govori o formiranju muslimanskog društva u cjelini u tom periodu, od osvajanja Mekke do borbe na Tebuku i dalje kao što smo rekli u predgovoru ove sure, da su bili tamo, pored iskrenih i prvih pridošlih muhadžira i ensarija - a to su ljudi od kojih je sačinjeno čvrsto, snažno muslimansko društvo - zatim druga društva: beduini, među kojima je bilo i iskrenih i licemjera i licemjera Medine i drugih koji su miješali dobra sa lošim djelima u vrijeme dok još nisu dobili islamsko obilježje, nisu se uklopili i utopili potpuno u buket islama. Zatim tu je bila i grupa nedefinirana čija se sudbina uistinu

ne zna i čije je pitanje prepušteno Allahu da postupa prema Svome znanju. Zatim, zavjerenici koji su se krili pod imenom islama i koji su spletkarili, povezujući se sa neprijateljima islama izvan zemlje. Kur'anski tekstovi govore o svim ovim društvima sažeto ali dovoljno korisno, potvrđuju kako treba postupati u muslimanskom društvu, usmjeravaju Vjerovjesnika (alejhi's-selam) ka putu saradnje sa svakom vrstom ovih, kao npr. u slijedećim tekstovima:

Beduini su najveći nevjernici i najgori licemjeri, i razumljivo je što ne poznaju propise koje Allah Svome Poslaniku objavljuje. A Allah sve zna i mudar je. Ima beduina koji ono što daju smatraju nametom. I jedva čekaju da vas nesreće stignu - neka njih pogodi nesreća! A Allah sve čuje i sve zna. A ima beduina koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet i koji smatraju da je ono što daju put da se Allahu približe i da Poslanikove blagoslove zasluže. To im je, zaista, dobro djelo, Allah će ih sigurno milošću Svojom obasuti, jer Allah prašta i samilostan je (9/97-99).

Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime; za njih je On pripremio džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i zauvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh (9/100).

Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu spretni - ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni (9/101).

A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su djela dobra s drugim koja su rđava izmiješali, njima će, može biti, Allah oprostiti jer Allah prašta i samilostan je. Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih zaista smiriti. - A Allah sve čuje i sve zna (9/102-103).

Ima i drugih koji su u neizvjesnosti da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti. - A Allah sve zna i mudar je (9/106).

A oni koji su džamiju sagradili da bi štetu nanijeli i nevjerovanje osnažili i razdor među vjernike unijeli, pripremajući je za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio, - sigurno će se zaklinjati: "Mi smo samo najbolje željeli", - a Allah je svjedok da su oni pravi lažljivci (9/107).

Ti u njoj nemoj nikad molitvu obaviti! Džamija čiji su temelji, već od prvog dana, postavljeni na strahu od Allaha zaista više zaslužuje da u njoj obavljaš molitvu. U njoj su ljudi koji vole da se često peru, a Allah voli one koji se mnogo čiste (9/108).

Mi ćemo pokušati da objasnimo na koje se grupe ovo odnosi u toku detaljnih izlaganja ovih tekstova.

* * *

Šesti i posljednji odlomak u ovoj suri govori o prirodi islamske sredine u odnosu na Allaha (Uzvišenog) vezano za borbu na Njegovom putu, govori o prirodi ove borbe, njena definiranja i kvaliteta, govori o obavezama stanovnika Medine i Arapa oko nje u vezi sa borbom na Allahovu putu. Ovaj odlomak govori i o nužnosti kompletnog prioriteta muslimana u odnosu na njihove neprijatelje, zasnovanog samo na vjeri, govori o uspostavljanju odnosa između muslimana i njihovih neprijatelja, odnosa uspostavljenih samo na ovoj sponi, podrazumijevajući tu i njihove ukućane i daljnju rodbinu. Ovdje se iznosi i objašnjenje sudbine onih koji su izostali iz borbe a koji nisu bili licemjeri niti zavjerenici, uz isticanje i nekih momenta, licemjera i njihovih stavova koji se jasno mogu uočiti u odnosu na kur'anske naredbe, kao na pr. u ovim tekstovima:

Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevrātu i Indžīlu i Kur'anu -, a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje Svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh (9/111).

Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u džehennemu biti (9/113).

A što je Ibrāhim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrāhim je doista bio pun sažaljenja i obazriv (9/114).

Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu

pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blag i milostiv, (9/117);

a i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kad su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je (9/118).

Nije trebalo da stanovnici Medine ni beduini u njenoj blizini iza Allahova Poslanika izostanu i da svoj život njegovu životu pretpostave jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti, - Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobro -, (9/120);

i neće dati nikakav prilog, ni mali ni veliki, niti će ikakvu dolinu prevaliti, a da im to neće zapisano biti, da bi ih Allah nagradio za djela njihova nagradom ljepšom od one koju su zaslužili (9/121).

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani čestitih (9/123).

A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: "Kome je od vas ova učvrstila vjerovanje?" Što se tiče vjernika, njima je učvrstila vjerovanje, i oni se raduju; (9/124)

a što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju, i oni kao nevjernici umiru (9/125).

A kad bude objavljena koja sura, samo se zgledaju: "Da li vas ko vidi? - i onda se udaljuju. Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi, zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju (9/127).

Na kraju, ova sura završava usmjeravanjem Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u svojstvu poslanika, od strane njegova Gospodara, da se samo na Njega osloni, da se zadovolji Njegovim staranjem:

Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv (9/128).

A ako oni glave okrenu, ti reci: "Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega; samo se uzdam u Njega, On je Gospodar svemira veličanstvenoga!" (9/129).

Poslije ovog brzog izlaganja pokušat ćemo da se suočimo sa preostalim kur'anskim tekstovima u ovoj suri, detaljno (da nam je Allah na pomoći).

« إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَآءُ ، رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ
ٱلْخَوَالِفِ ، وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾ يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ،
قُل : لَّا تَعْتَذِرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ ، قَدْ نَبَّأَنَا ٱللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ ، وَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ
وَرَسُولُهُۥ ، ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ، فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ *
سَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمْ إِذَا ٱنقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا۟ عَنْهُمْ ، فَأَعْرِضُوا۟ عَنْهُمْ ، إِنَّهُمْ
رِجْسٌ ، وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ * يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا۟ عَنْهُمْ ،
فَإِن تَرْضَوْا۟ عَنْهُمْ ، فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْفَٰسِقِينَ » ﴿٩٦﴾

... a ima razloga da se prigovara onima koji od tebe traže dozvolu da izostanu, a imućni su. Zadovoljavaju se da ostanu sa onima koji ne idu u boj, Allah je njihova srca zapečatio, pa oni ne znaju (9/93).

Kad se među njih vrate, oni će vam se pravdati. Reci: "Ne pravdajte se, jer mi vama ne vjerujemo, zato što nas je Allah o vama obavijestio. Allah i Njegov Poslanik će vidjeti kako ćete postupati, zatim, vi ćete biti ponovo vraćeni Onome kojem je poznat i nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas On o onome što ste radili obavijestiti" (9/94).

Kad se među njih vratite, zaklinjaće vam se Allahom, samo da ih se okanite, pa okanite ih se jer su oni pogan i prebivalište njihovo biće džehennem kao kazna za ono što su radili! (9/95).

Oni vam se zaklinju zato da biste bili zadovoljni njima. Ako vi budete zadovoljni njima, Allah sigurno nije zadovoljan narodom nevjerničkim (9/96).

Slabiji i nemoćni, bolesni i siromašni koji ne mogu da nađu poputbinu za put niti im može Vjerovjesnik (alejhi's-selam) tu pomoći i naći nešto što bi ih prenijelo u tu borbu, oni nisu obavezni, niti su griješni ni odgovorni ako izostanu iz borbe. Griješni su i učinili su prijestup oni koji traže dozvolu od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da ostanu kod kuće, a oni bogati i sposobni. Takvi ne mogu naći pravo opravdanje za neizlazak. Grijeh i prijestup pada na one koji su sposobni da izađu u borbu, a željeli bi da ostanu sa onima koji ostaju kod kuća.

Ovi su odgovorni zbog svog izostanka i neizlaska u borbu, ovi, koji traže odobrenje za svoj izostanak. To su oni koji se sustežu da podnose poteškoće, oni koji ne izvršavaju svoje obaveze prema Allahu koji ih je obogatio i učinio sposobnim, oni koji ne izvršavaju svoje obaveze prema islamu, a koji ih je zaštitio i uzdigao, oni koji ne izvršavaju svoje obaveze prema društvu u kome oni žive i koje ih je počastilo i stara se o njima. Na kraju, Allah (Uzvišeni) za takve kaže: *... Zadovoljavaju se da budu sa onima koji ne idu u boj* (9/87).

Ovo znači splašnjavanje pažnje, znači slabost odlučnosti i zadovoljenje da budu sa ženama, djecom i nemoćnima, da budu sa onima koji izostaju iz borbe i ostaju u domovima zbog svoje nemoći da podnesu ovu borbu, da ostanu sa onima koji su ispričani. Međutim, ovima nema isprike.

... srca njihova su zapečaćena, pa oni ne shvaćaju! (9/87).

Allah je kod takvih zatvorio puteve spoznaje i osjećaja, pokvario im čula percepcije i spoznaje time što su oni za sebe odabrali i zadovoljili se ravnodušnošću, letargijom i prljavštinom. To im je onemogućilo da primjenjuju dinamičnu, živu, otvorenu i ispravnu aktivnost. Mizerni spas i ravnodušnost mogu da djeluju na čovjeka samo kad on nema pri sebi nikakvih povoda za uvid, za osjećaj slasti, iskustva i spoznaje, pored toga što kod njega nema ni povoda koji govori o Bitku, viđenju, utjecaju i padanju pod utjecaj u realnom životu. Ta ravnodušnost zatvara sve otvore i osjećaje, a odražava se na srca i razume. Dinamičnost je dokaz života i istovremeno njegov pokretač. Suočavanje sa opasnostima izaziva duševnu potencijalnost i moć razuma, zateže mišiće i otkriva skrivene spremnosti koje se mogu obilato izliti po potrebi. Ljudska moć uvježbava se i mobilizira praksom da bi mogla odgovoriti potrebi. Sve ove vrste znanja,

spoznaje i otvaranja zatvaraju oni koji su ravnodušni i zadovaljavaju se mizernim spasom.

U kontekstu se nastavlja sa opisom stanja ovih bogatih i moćnih koji žele da ostanu sa onima koji izostaju iz borbe.

Zbog ove ljubavi za udobnostima i spasenjem opada pažnja, sklizava duša čovjeka u ponor, umanjuje njen značaj i važnost i izbjegava otvorenost prema borbi i suočavanje s njom.

Kad se među njih vrate, oni će vam se pravdati (9/94).

Ovo su informacije koje daje Allah Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i iskrenim vjernicima kako će se ponašati ovi licemjeri koji su izostali nakon povratka ratnika iz borbe. Ovo ukazuje da su ovi ajeti objavljeni u vrijeme povratka muslimana iz borbe i prije nego što su oni pristigli u Medinu.

Oni traže opravdanja kod ovih ratnika za svoje izostanke i sjedenje kod kuća, zbog srama i stida ako se otkriju njihova djela i postanu javna, ako se otkriju stvarni njihovi uzroci, a to je slabost vjerovanja, davanje prednosti spasenju i strahovanje od borbe na Allahovu Putu.

Reci: "Ne pravdajte se, jer mi vama ne vjerujemo, zato što nas je Allah o vama obavijestio!" (9/94).

Reci: Vaša izvinjenja govore mnogo protiv vas. Mi se nećemo zadovoljiti vama, nećemo vam vjerovati, nećemo prihvatiti vaše formalno pripadanje islamu kao što smo to ranije činili. To zbog toga što nam je Allah otkrio vaše pravo stanje, otkrio ono što se krije u vašim grudima, iznio nam ono što vas je navelo da tako radite, obavijestio nas o vašem stanju, tako da to nije više nama sakriveno pa da primjećujemo samo ono što vi formalno ispoljavate, kao što smo to ranije činili.

Izraz o nepovjerenju, nepouzdanju, vjerovanju i smirenosti u riječima Uzvišenoga: *Jer mi vama ne vjerujemo* (9/94) ima posebno značenje. Vjerovanje je potvrđivanje srcem. Ono je istovremeno i pouzdanje i smirenost, i potvrđivanje istinitosti riječi, i zadovoljstvo razumom i smirenost u srcu, zatim pouzdanje vjernika u svoga Gospodara, uzajamno pouzdanje između Njega i ostalih vjernika. Kur'anski izraz nosi u sebi stalni dokaz i nadahnuće.

Reci: Nemojte se ispričavati, nema mjesta riječima, niti potrebe pričama, nego radite, a istinitost vašeg rada je ono što govori o tome. U

protivnom, ne postoji nikakvo pouzdanje u vaše riječi niti povjerenje i smirenost.

Allah i Njegov Poslanik će vidjeti kako ćete postupati (9/94).

Allahu nisu nepoznata djela ni skrivene namjere iza toga, a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) mjerit će vaše riječi vašim djelima i na toj osnovi sarađivat će s vama u muslimanskom društvu.

Ovo pitanje neće biti završeno, u svakom slučaju, onim što se dešava na ovoj Zemlji u vrijeme ovosvjetskog života. Iza toga postoji i obračun, i nagrada, i kazna koje će se uspostaviti na apsolutnom Allahovom znanju, Koji zna i javno i tajno.

Zatim, vi ćete biti ponovo vraćeni Onome kome je poznat i nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas On o onome što ste radili obavijestiti (9/94).

Nevidljivo je ono što ljudi svojim znanjem ne mogu dokučiti i spoznati, a vidljivo je ono čemu su oni prisutni i što spoznaju. Allah (Uzvišeni) zna nevidljivo i vidljivo u ovom i u daleko većem i obuhvatnijem smislu. On (Uzvišeni) zna šta se dešava u ovom vidljivom svijetu, a zna i šta stoji iza ovih nevidljivih svjetova. U Njegovim riječima upućenim ovima stoji, *pa će vas On o onome što ste radili obavijestiti* (9/94). To je ono što se želi. Oni znaju šta su uradili, ali i Allah (Uzvišeni) bolje zna od njih to. On će ih obavijestiti o tome. Koliko ima sakrivenih povoda za neko djelo koji su nepoznati čak i samom počinitelju toga djela! Allah to zna bolje od njega. Koliko i koliko rezultata takvog djela ne zna ni sami činitelj tog djela da će se dogoditi! Allah to zna, a taj koji to čini - ne zna. Po prirodi stanja, misli se ovdje na rezultat informacija, a to je obračun i prava nagrada, ili kazna za djela, ali taj rezultat ovdje se ne predočava nego tekst predviđa samo informaciju koja odgovara ovom kontekstu.

Kad se među njih vratite, zaklinjaće vam se Allahom, samo da ih se okanite, pa okanite ih se jer su oni pogan i prebivalište njihovo biće džehennem kao kazna za ono što su radili! (9/95).

Ovo je poslijednja informacija od Allaha (Uzvišenoga) Njegovu Poslaniku - šta će biti sa narodom kada se Poslanik vrati njima, on i iskreni vjernici, zdravi i sigurni, dok su licemjeri mislili da se oni neće vratiti iz borbe i susreta sa Bizantijom. Allah je znao i već obavijestio Svoga Poslanika da će se oni sigurno izvinjavati zbog izostanka, zaklinjući se čak i Allahom, ne bi li kako muslimani zanemarili ta njihova djela, oprostili im,

ne uzimajući to u obzir kao dokaz protiv njih niti gledajući na njih kroz ta njihova djela.

Zatim ga njegov Gospodar upućuje da ih stvarno napusti i okrene glavu od njih, ali ne u smislu da im oprosti, nego u smislu da ih zanemari i okrene od njih, objašnjavajući, da su oni pogan od koje se čovjek treba čuvati i kloniti.

... pa okanite ih se jer su oni pogan (9/95).

Ovo je osjećajno otjelovljenje apstraktne prljavštine jer oni nisu pogani, tj. prljavi svojim tijelom i sami po sebi, nego su pogan i prljavi svojim dušama i svojim djelima. Međutim, to slikovito otjelovljenje je groznije i prljavije. Više govori o niskosti i odvratnosti, govori o potrebi omalovažavanja i potcjenjivanja.

Oni koji ostaju da sjede, a ubrajaju se u društvo koje se bori, a sami su sposobni da idu u borbu, oni koji ostaju i više vole mir od borbe na Allahovu Putu, oni su pogan i prljavština. U to nema ni najmanje sumnje. Oni su grozna pogan koja prlja duše, prljava pogan koja jako uznemirava osjećaje. To je nešto kao tijelo koje smrdi usred živih, tijelo koje muči i koje prenosi bolest.

...i prebivalište njihovo biće džehennem kao kazna za ono što su radili (9/95).

Oni računaju da su svojim izostankom od borbe nešto zaradili, da su ostajući kod kuća nešto zadobili, zaluđeni su mirom i uživanjem, čuvaju zdravlje i imetak. Međutim, istina je da su oni prljavi na ovom, a da istovremeno gube svoj udio na budućem svijetu. To je gubitak koji odgovara svim njihovim i bojama i formama. Pa ko istinitije govori od Allaha!?

U kontekstu se nastavlja sa upozorenjem na ono šta će se zbiti sa ovim koji su ostali kod kuća nakon što se povrate borci iz borbe.

Oni vam se zaklinju zato da biste bili zadovoljni njima. Ako vi budete zadovoljni njima, Allah sigurno nije zadovoljan narodom nevjerničkim (9/96).

Eto oni traže od samog početka od muslimana da zanemare njihova djela i da im oproste. A onda postepeno prelaze iz toga i traže da muslimani budu zadovoljni njima, da ih pridruže selametu - muslimanskom društvu kroz ovo zadovoljstvo, da muslimani i dalje postupaju prema njima kroz njihovo formalno ispoljavanje islama kao što su prema njima i ranije

postupali, da se ne bore protiv njih, da ne budu okrutni prema njima kao što im je Allah naredio u ovoj suri da rade, definirajući time konačne odnose između muslimana i licemjera koji žive među njima.

Međutim, Allah (Uzvišeni) potvrđuje da su oni griješnici u odnosu na Allahovu vjeru, da su pogriješili ovim svojim izostajanjem iz borbe, a što je proisteklo iz njihovog licemjerstva. Allah nije nikad zadovoljan narodom koji griješi čak i onda kada bi oni mogli da se zaklinju i ispričavaju na način da bi muslimani bili njima zadovoljni. Allahov sud je mjerodavan, On je presuditelj. Zadovoljstvo ljudi, makar oni bili i muslimani, u ovom slučaju, ne mijenja Allahovu srdžbu protiv onih koji su izostali iz borbe. Njihova isprika ništa im ne vrijedi. Put da se ostvari Allahovo zadovoljstvo jeste napuštanje griješenja i povratak čvrstoj Allahovoj vjeri.

Ovako Allah razotkriva one koji su ostali kod kuća da sjede i da ne idu u borbu, bez opravdanja, u muslimanskom društvu. Tako Allah odlučuje o konačnim odnosima između muslimana i licemjera kao što je i prije presudio o odnosima između muslimana i politeista i odnosima između muslimana i sljedbenika Knjige. Ova sura je poslijednja i krajnja presuda o tome.

« ٱلْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا ، وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا۟ حُدُودَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ
رَسُولِهِۦ ، وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ
بِكُمُ ٱلدَّوَآئِرَ ، عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ، وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * وَمِنَ ٱلْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ
بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ، وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَٰتٍ عِندَ ٱللَّهِ وَصَلَوَٰتِ ٱلرَّسُولِ ، أَلَآ إِنَّهَا
قُرْبَةٌ لَّهُمْ ، سَيُدْخِلُهُمُ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦٓ ، إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ .

« وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ
ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ، وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ،
ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ .

« وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ ، مَرَدُوا۟ عَلَى ٱلنِّفَاقِ ،
لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ، سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ، ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ .

« وَءَاخَرُونَ ٱعْتَرَفُوا۟ بِذُنُوبِهِمْ ، خَلَطُوا۟ عَمَلًا صَـٰلِحًا وَءَاخَرَ سَيِّئًا ، عَسَى ٱللَّهُ أَن
يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ * خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا ،
وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ، وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ
يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ ، وَيَأْخُذُ ٱلصَّدَقَـٰتِ ، وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ؟ * وَقُلِ :
ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ، وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ
وَٱلشَّهَـٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ .

« وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ ، إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ ، وَٱللَّهُ
عَلِيمٌ حَكِيمٌ (١٠٦)

« وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا ، وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ، وَإِرْصَادًا
لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ، وَلَيَحْلِفُنَّ : إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ ، وَٱللَّهُ يَشْهَدُ
إِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ * لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ، لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ
أَن تَقُومَ فِيهِ ، فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ، وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ * أَفَمَنْ
أَسَّسَ بُنْيَـٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَـٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ
هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ؟ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ * لَا يَزَالُ بُنْيَـٰنُهُمُ
ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً فِى قُلُوبِهِمْ ، إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ ، وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ » (١١٠)

Beduini su najveći nevjernici i najgori licemjeri, i razumljivo je što ne poznaju propise koje Allah Svome Poslaniku objavljuje. A Allah sve zna i mudar je (9/97).

Ima beduina koji ono što daju smatraju nametom. I jedva čekaju da vas nesreće stignu - neka njih pogodi nesreća! A Allah sve čuje i sve zna (9/98).

A ima beduina koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet i koji smatraju da je ono što daju put da se Allahu približe i da Poslanikove blagoslove zasluže.

To im je, zaista, dobro djelo, Allah će ih sigurno milošću Svojom obasuti, jer Allah prašta i samilostan je (9/99).

Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime; za njih je On pripremio džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i zauvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh (9/100).

Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu spretni - ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni (9/101).

A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su djela dobra s drugim koja su rđava izmiješali, njima će, može biti, Allah oprostiti jer Allah prašta i samilostan je (9/102).

Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih zaista smiriti. - A Allah sve čuje i sve zna (9/103).

Zar ne znaju oni da je jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvata milostinje i da je samo Allah Onaj koji prašta i da je On milostiv?! (9/104).

I reci: "Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a Poslanik Njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni Onome koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste radili obavijestiti (9/105).

Ima i drugih koji su u neizvjesnosti da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti. - A Allah sve zna i mudar je (9/106).

A oni koji su džamiju sagradili da bi štetu nanijeli i nevjerovanje osnažili i razdor među vjernike unijeli, pripremajući je za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio, - sigurno će se zaklinjati: "Mi smo samo najbolje željeli", - a Allah je svjedok da su oni pravi lažljivci (9/107).

Ti u njoj nemoj nikad namaz obaviti! Džamija čiji su temelji, već od prvog dana, postavljeni na strahu od Allaha zaista više zaslužuje da u njoj obavljaš namaz. U njoj su ljudi koji vole da se često peru, a Allah voli one koji se mnogo čiste (9/108).

Da li je bolji onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na strahu od Allaha i u želji da Mu se umili - ili onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na rub podlokane obale koja se nagnula, da se zajedno s njim u vatru džehennemsku sruši? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini (9/109).

Zgrada koju su oni sagradili stalno će unositi nemir u srca njihova, sve dok im srca ne popucaju. - A Allah sve zna i mudar je (9/110).

Ova cjelina opisuje islamsko društvo toga vremena, a u vrijeme borbe na Tebuku, predstavlja razne vjerničke grupe koje su uključene u opći organski sastav islamskog društva, uz iznošenje osobina i djela svake te grupe.

U desetom džuzu detaljno smo govorili kod predočenja ove sure o historijskim uzrocima u kojima su nastali ovi brojni vjernički nivoi u muslimanskom društvu u Medini. Ovdje ćemo se zadovoljiti posljednjim pasusima tog objašnjenja kako bismo ponovo predočili okruženja koja su okruživala ove brojne nivoe u jednom društvu:

"Tvrdoglavi stav plemena Kurejš prema islamu bio je glavna prepreka u širenju islama na Arabijskom poluotoku - Kurejšije su imali glavnu riječ u vjerskim pitanjima na Poluotoku - uza sve druge - ekonomske, političke i književne utjecaje - pa je njihov stav prema novoj vjeri u ovako tvrdoglavom obliku bio uzrok odbijanja Arapa širom Poluotoka da prihvate islam ili, u najmanju ruku, bio je uzrok neodlučnosti i čekanja da se razbistri situacija i riješi sukob između Kurejša i ovog Vjerovjesnika, njihovog sina. Međutim, kada je oslobođenjem Mekke pokoreno pleme Kurejš, a poslije toga pokoreni su Hevazin i Sekif u Taifu, dok su tri jaka jevrejska plemena u Medini konačno obuzdana deportiranjem Benu Kajnuka'a i Benu Nadira u Siriju, a Benu Kurejza uništeno, dok se Hajber na kraju sam predao, tada je otklonjena i prepreka da ljudi u skupinama prihvate islam i da se on raširi na cijelom Arabijskom poluotoku u toku samo jedne godine.

Međutim, ovo horizontalno širenje islama nosilo je sa sobom sve one simptome i pojave koje su bile prisutne u ovom društvu poslije pobjede na Bedru - ali sada još šire - nakon što se ovo društvo gotovo oslobodilo toga pod utjecajem dugotrajnog i neprestanog odgoja u toku sedam godina poslije velike Bitke na Bedru. Međutim, da se medinsko društvo u cijelosti nije preobrazilo u čvrstu bazu ove vjere, postojala bi velika opasnost od ovog horizontalnog i brzog širenja islama na Arabijskom poluotoku. Allah

je taj koji je ovo planirao i bio mu u zaštiti. On je pripremio skupinu sastavljenu od prvih muslimana, muhadžira i ensarija, da bude pouzdana baza ove vjere poslije relativnog širenja islama nakon pobjede na Bedru, kao što je Uzvišeni u cijelosti pripremio medinsko društvo da bude ova pouzdana baza nakon bržeg i jačeg širenja islama koje je nastupilo poslije oslobođenja Mekke. Allah najbolje zna kako će uraditi sa Svojom Objavom.

Ova slabost koja se pojavila bila je na dan Hunejna, o kojoj Kur'an u suri Et-Tewbe kaže:

Allah vas je na mnogim bojištima pomagao, a i onoga dana na Hunejnu kad vas je mnoštvo vaše zanijelo, ali vam ono nije ni od kakve koristi bilo, nego vam je zemlja, koliko god da je bila prostrana, tijesna postala, pa ste se u bijeg dali. Zatim je Allah na Poslanika Svoga i na vjernike milost Svoju pustio, i vojske koje vi niste vidjeli poslao i one koji nisu vjerovali na muke stavio; i to je bila kazna za nevjernike (9/25-26).

Uzrok ovome porazu na početku bitke su dvije hiljade puštenih zarobljenika koji su prihvatili islam na Dan oslobođenja Mekke, a zatim sa deset hiljada medinskih boraca koji su oslobodili Mekku izašli na Hunejn. Ove dvije hiljade - sa deset hiljada boraca - poremetili su ravnotežu u redovima. Ovome treba dodati i faktor iznenađenja od strane Hevazina, jer svi muslimanski borci nisu pripadali onoj čvrstoj bazi koja je prošla kroz školu odgoja i prilagođavanja u vremenu između Bitke na Bedru i oslobođenja Mekke.

Nešto slično ovome desilo se i za vrijeme Bitke na Tebuku. I to je bio rezultat ovog horizontalnog, brzog širenja islama kada su ga mnogi u skupinama prihvatili čiji su vjernički i organizacioni nivoi nepouzdani. Ove pojave i simptomi o kojima govori sura Et-Tewbe tražili su ovu odvojenu dugačku kampanju, stilski raznorodnu, našto smo već ukazali u odlomcima kao primjerima za svaki dio sure."[1]

U svjetlu ovog sažetog objašnjenja mi možemo nastaviti sa detaljnim izlaganjima tekstova ove cjeline.

* * *

---

[1] V. džuz X, str.100.-101.

Beduini su najveći nevjernici i najgori licemjeri, i razumljivo je što ne poznaju propise koje Allah Svome Poslaniku objavljuje. A Allah sve zna i mudar je (9/97).

Ima beduina koji ono što daju smatraju nametom. I jedva čekaju da vas nesreće stignu - neka njih pogodi nesreća! A Allah sve čuje i sve zna (9/98).

A ima beduina koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet i koji smatraju da je ono što daju put da se Allahu približe i da Poslanikove blagoslove zasluže. To im je, zaista, dobro djelo, Allah će ih sigurno milošću Svojom obasuti, jer Allah prašta i samilostan je (9/99).

Ovdje se počinje opisom Arapa beduina. Neka njihova plemena su bila nastanjena oko Medine i ona su imala odlučujuću ulogu u napadu na Daru'l islam u Medini prije nego što su ta plemena primila islam. Kada su primili islam, stanovnici tih plemena su općenito bili svrstani u dvije grupe o kojima se govori u ovim ajetima.

Kazivanje o tim dvjema grupama cjelovito je pravilo koje govori o prirodi beduina.

Beduini su najveći nevjernici i najgori licemjeri, i razumljivo je što ne poznaju propise koje Allah Svome Poslaniku objavljuje. A Allah sve zna i mudar je (9/97).

Ovaj termin koji nosi opće značenje daje čvrsti ili stalni opis koji se odnosi na beduine i beduinski život. Taj život kod beduina prouzrokavao je da su oni najveći nevjernici i najgori licemjeri pa, prema tome, oni i ne znaju odredbe koje je Allah objavio Svome Poslaniku.

Razumljivo je da neznanje beduina o Allahovoj objavi Resulullahu proističe iz uvjeta njihova života, grubosti koja se javlja također u njihovoj prirodi, iz udaljenost od spoznaje i pridržavanja granica odredaba, proističe iz materijalnog osjećaja koji kod njih čini da materijalna vrijednost bude dominirajuća, premda ih vjerovanje odvraća od te prirode, uzdiže ih iznad te vrijednosti i dovodi ih na svijetli i daleko viši horizont iznad tog osjećaja.

Brojna kazivanja navode se o sirovosti beduina. O tome Ibni Kesir u svom tefsiru kaže: "E'ameš ističe, prenoseći od Ibrāhima koji kaže: Jedan beduin sjede kod Zejda ibni Suhana, dok je Zejd ibni Suhan razgovarao sa ashabima. Suhan je ranjen u borbi na "Nehavendu". Primijetivši njegovu ranjenu ruku, ovaj beduin dodade: "Boga mi, tvoje kazivanje me oduševljava, ali tvoja ruka izaziva sumnju kod mene." Ovaj Zejd upita beduina: "Šta je to što kod tebe izaziva moja ruka?" Ovaj odgovori: "Eto to

je tvoja lijeva ruka, a ja ne znam, Boga mi, da li se odsijeca desna ili lijeva!?" Na to će Zejd ibni Suhan reći: "Istinu je rekao Allah i Njegov Poslanik," da su "*beduini najveći nevjernici i najgori licemjeri i razumljivo je što ne poznaju propise koje je Allah Svome Poslaniku objavljuje* (9/97).

Imam-i Ahmed prenosi senedom od Abdurahmana ibni Mehdija - Sufjana - Ebi Mūsāa - Vehba ibni Munebeha - Ibni Abbasa od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) koji je rekao: "Ko živi u pustinji postaje grub, ko ide u lov nemaran je, a ko odlazi do vladara čini smutnju."

Pošto je ova grubost i okrutnost prisutna među beduinima, to Allah nije između njih uzeo nijednog za poslanika, nego je poslanstvo upućivao stanovnicima gradova, kao što Uzvišeni kaže: *A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima Smo objave objavljivali* (12/109).

Kada je jedan beduin dao hediju Vjerovjesniku (alejhi's-selam), Vjerovjesnik mu je uzvratio dvostruko, kako bi ga zadovoljio, popratīvši to riječima: "Nastojao sam da ne primam poklone od drugih do od Kurejševića, Sekafija, ensarija ili Dusija, jer su ovi nastanjivali gradove: Mekku, Taif, Medinu i Jemen. Oni su prijatniji etički od beduina zbog prirode i okrutnosti samih beduina".

Muslim prenosi senedom od Ebu Bekra ibni Ebi Šejba i Ebu Kurejba koji su dotični hadis prenijeli od Ebu Usamea - ibni Numejra, ibni Hišama, njegova oca i Aiše koja kaže: "Jedna grupa beduina došla Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i zapitala: Da li vi poljubite vašu djecu? Vjerovjesnik kaže: " Da." A oni na to uzvrćaju: "Boga mi, mi ne ljubimo." Tada Vjerovjesnik (alejhi's-selam) reče: "Ne znam, osim ako Allah od vas nije oduzeo milost."

Brojna kazivanja razotkrivaju prirodu grubosti i okrutnosti beduina koju su kao takvi ostali i poslije islama. Otuda nema nikakva čuda da su oni bili najveći nevjernici i najgori licemjeri, i razumljivo je što ne poznaju propise koje Allah Svome Poslaniku objavljuje. Zbog dugog življenja u pustinji i pustinjskog života oni ispoljavaju grubost i okrutnost kad god pobijede neke druge narode, a kada budu pobijeđeni, oni postaju licemjerni, pokvareni, ispoljavaju neprijateljstvo i ne pridržavaju se odredaba zbog načina života u pustinji.

A Allah sve zna i mudar je (9/97).

Allah zna situaciju svojih robova, zna njihova svojstva i prirodu. On mudro postupa kod raspodjele nadahnuća, osobenosti i spremnosti kod razvrstavanja ljudske rase, naroda i sredina.

Poslije ovog glavnog i općeg opisa beduina dolazi osvrt na bazi izmjena koje je prouzrokovalo vjerovanje u dušama ljudi, govori se o onome što je nastalo iz različitosti srca kod kojih se pomiješala veselost i srca u kojima je i dalje ostalo nevjerovanje i licemjerstvo, a što je predstavljalo realnost u tadašnjem muslimanskom društvu.

Ima beduina koji ono što daju smatraju nametom. I jedva čekaju da vas nesreće stignu - neka njih pogodi nesreća! A Allah sve čuje i sve zna (9/98).

Možda se ovdje ubrzalo sa spominjanjem licemjera beduina prije nego vjernika koji su također bili među beduinima, da bi se ti licemjeri povezali sa licemjerima koji su živjeli u Medini o kojima je bilo riječi u prošlom odlomku i povezala atmosfera kazivanja o licemjerima i jednim i drugim.

Ima beduina koji ono što daju smatraju nametom (9/98).

Beduin je primoran da daje jedan dio svog imetka na ime zekjata i borbe koju vode muslimani formalno ispoljavajući islam kako bi mogao uživati sve odlike života u muslimanskom društvu i muslimana, pošto muslimani imaju vlast na Arabijskom poluotoku. On to što dijeli smatra nametom i gubitkom. On to daje sa prijezirom, a ne kao pomoć borcima mudžahidima niti iz ljubavi da pobijedi islam i muslimani.

I jedva čekaju da vas nesreća stigne (9/98).

Oni iščekuju kada će nesreća zadesiti muslimane. Žele da se muslimani ne vrate zdravi iz borbe.

Ovdje se u tekstu žuri da se izlije prokletstvo na njih od strane Allaha, a prokletstvo od Allaha znači, da će se smisao te dove odraziti na njima. To prokletstvo glasi: *Neka njih pogodi nesreća* (9/98).

Kao da nesreća ide u krug i kada ih zadesi, neće ih mimoići, neće ih zaobići. Ovo je otjelovljenje značenja koje se urezalo u događaj ovog značenja i koje ga oživljava.[2]

A Allah sve čuje i sve zna (9/98).

---

[2] V. poglavlje *Et-Tahlilu'l-hissijju we't-tedžsinu* u djelu *Et-taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an.*

Čuvenje i znanje odgovaraju ovdje atmosferi isčekivanja zla neprijateljima muslimanskog društva i nosiocima lecemjerstva koje kriju u sebi da se ne objelodani, a Allah sve čuje šta oni kažu, On sve zna šta čine javno i šta prešućuju.

Ovdje se javlja i druga grupa čija srca prožima veselost imana.

A ima beduina koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet i koji smatraju da je ono što daju put da se Allahu približe i da Poslanikove blagoslove zasluže. To im je, zaista, dobro djelo, Allah će ih sigurno milošću Svojom obasuti, jer Allah prašta i samilostan je (9/99).

To je vjerovanje u Allaha i Sudnji dan. To vjerovanje potiče kod ove grupe da dijeli, da se ne plaše drugih ljudi, da ne prkose pobjednicima, da ne uzimaju u obzir zaradu i gubitak ovoga svijeta.

Ova grupa vjernika u Allaha i budući svijet teži da ih ono što oni dijele približi Allahu, traži da se slijedi poziv Vjerovjesnika i ono što ukazuje na njegovo (alejhi's-selam) zadovoljstvo, da se slijedi ono što je prihvaćeno i primljeno kod Allaha, čemu Vjerovjesnik poziva vjernike koji vjeruju u Allaha i budući svijet, poziva one koji dijele u cilju približavanja Allahu i sticanja Njegova zadovoljstva.

Radi toga u kontekstu se ubrzo potvrđuje da je njihovo približavanje Allahu primljeno.

... to im je, zaista, dobro djelo. (9/99).

Obavještava ih o lijepoj poslijedici koja je obećana od Allaha da će se uistinu dogoditi.

Allah će ih sigurno milošću Svojom obasuti (9/99).

Ovdje se milost uprizoruje kao da je ona neka kuća u koju oni ulaze i koja im daje mjesto. To je nasuprot uprizorenja *nesreće* koja će zadesiti drugu grupu, onu koja smatra nametom ono što dijeli i koja želi vjernicima nesreću.

Allah prašta i samilostan je (9/99).

On prima pokajanje. On prima ono što se dijeli. On oprašta grijehe. On je samilostan prema onima koji žele samilost.

* * *

Poslije kategorizacije beduina općenito, u kontekstu se nastavlja i kategorizacijom cijelog društva, bilo ono civilizirano ili beduinsko, društvo koje se dijeli dijeli na četiri vjerničke kategorije: muhadžire i ensarije i one koji su ih slijedili čineći dobro, licemejere koji čine licemjerstvo, stanovnici Medine i beduini, one koji su pomiješali dobra i loša djela i one koji se nadaju Allahovoj presudi za djela koja su učinili.

Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime; za njih je On pripremio džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i zauvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh (9/100).

Među beduinima oko vas .ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu spretni - ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni (9/101).

A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su djela dobra s drugim koja su rđava izmiješali, njima će, može biti, Allah oprostiti jer Allah prašta i samilostan je (9/102).

Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih zaista smiriti. - A Allah sve čuje i sve zna (9/103).

Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvata milostinje i da je samo Allah Onaj koji prašta i da je On milostiv?! (9/104).

I reci: "Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni Onome koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste radili obavijestiti" (9/105).

Ima i drugih koji su u neizvjesnosti da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti. - A Allah sve zna i mudar je (9/106).

Uočljivo je da su ova kategoriziranja objavljena u ovim ajetima nakon povratka muslimana iz borbe na Tebuku, nakon ispričavanja licemjera koji su izostali iz borbe, vjernika koji su također izostali iz borbe bez obzira ko se ispričao iskreno i onih koji su se vezali o stub džamije i ostali tako dok ih nije odriješio Vjerovjesnik (alejhi's-selam), zatim i onih koji nisu uopće pokušali iznijeti ispriku u nadi da će Allah primiti njihovu iskrenu teobu, a to su bila ona trojica koja su izostala i nisu izašla u borbu i o kojima nije dat nikakav sud sve dok im Allah nije oprostio i primio njihovu teobu, o čemu

će također biti riječi. Grupa ovih predstavlja slojeve ljudi okupljenih oko poziva u islam na Arabijskom poluotoku nakon borbe na Tebuku. Allah (Uzvišeni) otkrio je Vjerovjesniku (alejhi's-selam) sve ono što se dešava u zemlji ovog pokreta, sve što je na njoj i u njoj, ukazao je na one koji su iskreni vjernici i koji su se Vjerovjesniku (alejhi' s-selam) pridružili. Ovo je konačno kompletno otkrivanje koje je dato pri kraju ovog kruženja u prvo vrijeme ove vjere, u prvoj njenoj domovini prije nego što je počeo poziv i prije nego je upućen na sve strane noseći opći proglas vjere: da se ljudi klanjaju samo Allahu , da se čovjek oslobodi na cijeloj Zemlji robovanja i obožavanja čovjeka u raznim formama i oblicima.

Islamskom pokretu morala bi se otkriti zemlja te borbe onda kada taj pokret krene, moralo bi se otkriti sve što je na Zemlji i u Zemlji kako bi nosioci tog pokreta znali na svakom koraku gdje će spustiti svoja stopala.

* * *

Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime; za njih je On pripremio džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i zauvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh (9/100).

Ova vrsta muslimana, a oni su tri grupe: prvi muslimani, muhadžiri i ensarije i svi oni koji su ih slijedili i činili dobra djela, predstavljala je čvrstu bazu muslimanskog društva na Arabijskom poluotoku poslije oslobođenja Meke. O tome smo ranije govorili u desetom džuzu u predgovoru ove sure.[3] To je pravilo koga se držalo ovo društvo u svim poteškoćama kao i blagostanju. Iskušenja blagostanjem su brojna i ona mogu biti teža i složenija od iskušenja nevoljom.

Pod pojmom prvi muhadžiri skloni smo istaći da su to bili oni koji su iselili prije borbe na Bedru kao i te prve ensarije do Bedra. Oni koji su ih slijedili čineći dobra djela, na koje aludira ovaj tekst - a to je ono što se stvarno zbilo za vrijeme borbe na Tebuku - jesu oni koji su slijedili put prvih muhadžira i ensarija, vjerovali kao i oni, bili iskušavani nesrećama i belajima kao i oni, poslije toga. To su oni čiji se nivo vjerovanja izdigao na nivo ovih prvih muslimana, premda tim prvima preostaje prednost jer su

[3] V. džuz X, str. 100-101.

oni njih pretekli u teškom vremenu koje se zbilo prije Bedra, a to su, naravno, najteži periodi.

Navode se brojna kazivanja o tome ko su ti prvi muhadžiri i ensarije. Neki kažu da su to oni koji su iselili i oni koji su pružali pomoć prije borbe na Bedru. Drugi kažu da su to oni koji su klanjali okrećući se dvjema kiblama. Treći kažu da su to oni koji su bili učesnici u Bitki na Bedru, a četvrti, to su oni koji su iselili i koji su pružali pomoć prije događaja na Hudejbiji. Ima i onih koji kažu da su to učesnici u zakletvi Ridvan. Mi mislimo - a naše mišljenje gradimo na periodima izgradnje muslimanskog društva čiji su slojevi vjernički - da je to ono što mi smatramo, a što smo ranije istakli da je najvjerovatnije, a Bog najbolje zna.

Možda bi bilo lijepo da se ovdje zadržimo na nekim pasusima ranije iznijetim i izloženim u desetom džuzu koji se odnose na faze izgradnje muslimanskog društva i formiranja njegovih vjerničkih slojeva, kako bi bilo to pred očima čitaoca ovog džuza bolje i jasnije da bi ta istina bila što bliže njemu kako bi mogao pratiti u tom svjetlu taj konačni opis tog društva u ajetima s kojima se ovdje suočavamo; bolje da nego da ga upućujemo na prošli džuz.

"Islamski pokret rođen je u Mekki u velikoj prepirci. Džahilijjet, predstavljen Kurejšijama, nije čak ni osjetio stvarnu opasnost koja mu prijeti od poziva *Nema Boga osim Allaha a Muhammed je Božiji Poslanik* i od revolucije koja predstavlja opasnost za svaku vlast na Zemlji koja tu vlast ne crpi iz Allahove vlasti i, konačno, od pobune protiv tiranije na Zemlji i bijega od toga ka Allahu, zatim ozbiljne opasnosti od novog organskog dinamičnog okupljanja koje je nastalo sa ovim pozivom pod rukovođenjem Allahovog Poslanika (alejhi's-selam). Ovo okupljanje je od samog početka u pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku i ono se buni i napušta rukovodstvo džahilijjeta, predstavljeno Kurejšom, i prilikama koje su vladale u ovom džahilijjetu.

Džahilijjet, predstavljen Kurejšom, u početku nije osjetio ovu opasnost sve dok nije pokrenuo rat protiv ovog novog poziva, novog okupljanja, novog rukovođenja, kome je uzvratio sa svim što je posjedovao u svome tobolcu, vrijeđanjem, spletkama, klevetama, varkom...

Džahilijjet je ustao da se brani od opasnosti koja ugrožava njegovo biće sa svime onim čime se brani organizam od smrti. Ovo je prirodno. Od ovoga nema odstupanja. Sve što počiva na pozivu pokoravanja samo Allaha, a u društvu džahilijjeta to je počivalo na iskazivanju Božanstva

robova robovima, sve što je predstavljeno novim pozivom u novom pokretu okupljanja koji slijedi novo rukovođenje i suočava se sa starim džahilijjetskim okupljanjem je sučeljavanje suprotnog sa suprotnim.

Tada je svaka jedinka u novom islamskom društvu bila izložena poniženju, vrijeđanju i podvalama svih vrsta, sve do izopćavanja u mnogim slučajevima. Od tada se svako ko je prihvatio Kelime-i šehadet i izgovorio da nema drugog Boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, zatim pristupio tek rođenom islamskom okupljanju, i prihvatio vlast novog rukovodstva, zavjetovao se Allahu i pripremio da podnese poniženja, uvrede, glad, deportaciju, kaznu i smrt našao u najtežim mukama u nekim situacijama.

Tako je u islamu formirana čvrsta baza od najčvršćih elemenata u arapskom društvu. Oni, pak, koji nisu mogli podnijeti i oduprijeti se ovom pritisku, oni su napustili islam i ponovo se vratili u džahilijjet. Istina, ovakvih nije bilo mnogo. Odranije je sve bilo poznato i otkriveno. Samo su odabrani, hrabri i izvanredne konstitucije prelazili iz džahilijjeta u islam i gazili opasnim, trnovitim i užasnim putem.

Allah je odabrao prve muslimane, muhadžire, među tim rijetkim i posebno nadarenim elementima da čine tu čvrstu osnovu vjere u Mekki, a poslije toga i u Medini sa prvim muslimanima, ensarijama, koji, iako se na samom početku nisu uzdizali kao muhadžiri, ipak, njihova prisega Poslaniku (alejhi's-selam), (prisega na Akabi) ukazuje da oni imaju čvrst karakter, dovoljan za prirodu ove vjere. Ibni Kesir u svom tefsiru kaže: Pričao je Ibni Ka'b Kurezi i drugi: Abdullah ibni Revvaha (Allah bio njime zadovoljan) je rekao Božijem Poslaniku (alejhi's-selam) (u noći Akabe): "Uvjetuj za svoga Gospodara i za sebe što god hoćeš", a Poslanik je tada rekao: "Od vas tražim za svoga Gospodara da Mu se pokoravate i da Mu ništa ne pridružujete, a za sebe da se obavežete da ćete me braniti kao što branite svoj imetak!" Tada oni rekoše: "Šta mi kao nagradu dobijamo ako to izvršimo?" Poslanik im je odgovorio: "Džennet", a oni su uglas rekli: "Unosna trgovina, ne povlačimo obećanje niti raskidamo ugovor!"

Ensarije, koje su položile prisegu Božijem Poslaniku iza koje nisu očekivali ništa osim Dženneta, rekoše da oni neće ustuknuti niti će prihvatiti da Poslanik ustukne, a znali su da tu prisegu polažu na nešto što nije nimalo lahko, jer su bili uvjereni da iza njih stoje Kurejšije i svi Arapi koji će na njih pucati i da poslije ovog potpisivanja oni nikada neće živjeti u miru sa džahilijjetom koji se učvrstio oko njih na Poluotoku i u njihovoj sredini u Medini.

Ensarije su bile svjesne koliko će koštati ova prisega, kao što su znali da im za sve ovo nije na ovom svijetu ništa obećano - čak ni pobjeda, a ni vlast - osim Dženneta. Međutim, ovo ukazuje koliko su oni svega toga bili svjesni i koliko su to željeli. Nema sumnje da oni - uz muhadžire koji su sazidali ovo zdanje i uradili ovu pripremu - pripadaju toj čvrstoj osnovi muslimanksog društva koje je nastalo u prvim danima islama u Medini.

Međutim, medinsko društvo nije ostalo ovako čisto i odano islamu. Mnogi su - u njavećem dijelu utjecajni ljudi u svome narodu - kada se islam pojavio i proširio u Medini bili prinuđeni da pod zaštitu uzmu svoj narod, kako bi sačuvali svoje mjesto među njima. Kada je došlo do Bitke na Bedru, jedan od ovih, po imenu Abdullah ibni Ubejj ibni Selul, rekao je: "Ovo je događaj koji usmjerava", i prihvatio islam - licemjerno. Bilo je i onih koje su valovi ponijeli i koji su prihvatili islam ugledajući se na druge - iako nisu bili licemjeri - a koji još nisu bili upućeni u islam niti opečaćeni njegovim pečatom, što je dovelo do ljuljanja u zgradi medinskog društva čiji uzroci leže u različitim nivoima čiste vjere.

Ovdje je jedinstveni odgojni kur'anski program pod rukovođenjem Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) počeo da radi svoj posao među ovim novopridošlim muslimanima. Aktivnosti su također usmjerene i na obnavljanje skladnosti između ideoloških i moralnih nivoa za razne elemente koji su ušli u tijelo ovog novorođenog društva.

Kada se vratimo medinskim surama - po njihovom približnom redoslijedu Objave -, vidjet ćemo veliki trud koji je uložen u proces novog i neprestanog približavanja različitih elemenata u muslimanskom društvu. Posebno kada imamo u vidu da su oni stalno pristizali u ovo društvo - bez obzira na pokušaje Kurejšija da to zaustave i posiju razdor među arapskim plemenima na Poluotoku i na pokušaje Jevreja da neprijatelje islama potaknu na borbu protiv muslimana, nove vjere i novog okupljanja - tako da se osjetila stalna potreba za ovim procesom približavanja i prilagođavanja koga ne treba zapostaviti ni jednog momenta.

I pored ovoga truda, s vremena na vrijeme - posebno u periodu teškoća - znaci slabosti, licemjerstva, neodlučnosti, škrtarenja sa životom i kapitalom i uplašenost u sučeljavanju sa opasnostima su bili vidljivi. Posebno kada je riječ o simptomu nepoznavanja vjere koja regulira odnose između muslimana i njihovih rođaka, sljedbenika politeizma. Kur'anski tekstovi u slijedu kur'anskih sura otkrivaju nam prirodu ovog simptoma kome je Kur'an iznalazio lijek svojim neuporedivim, Božanskim metodama. Ovdje navodimo nešto od toga, radi ilustracije:

Međutim, taj temelj muslimanskog društva u Medini i dalje je u cijelosti bio zdrav jer se društvo u osnovi oslanjalo na tu čvrstu bazu prvih muslimana, muhadžira i ensarija koji su stajali licem u lice prema svim simptomima, pojavama, a ponekad i potresima izlažući se opasnostima koje su dolazile od ovih novoobraćenih muslimana čije približavanje, prilagođavanje, sazrijevanje i uvezivanje još nije bilo dovršeno.

Malo pomalo i oni su uvezani sa bazom tako da je sve manji broj onih koji su slaba srca, neodlučni, licemjerni i uplašeni u čijim dušama učenje islama još nije bilo jasno na osnovu koga bi uspostavljali svoje odnose sa drugima. Islamsko društvo je nešto prije nego je oslobođena Mekka bilo dosta, možda i potpuno homogeno, zahvaljujući jakoj bazi, prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama, i najbliže onom modelu kome teži i sam Božanski odgojni program.

U ovom društvu su i dalje bile različite snage koje je proizveo sam vjerski pokret. Tada se izdvajaju grupe vjernika sa snagom srazmjerno uloženom trudu u pokretu, preteči i nepokolebljivosti. Izdvojeni su prvi muslimani, muhadžiri i ensarije, zatim učesnici Bitke na Bedru, učesnici prisege na Hudejbiji, oni koji su davali priloge prije oslobođenja Mekke i lično se borili... Kur'anski tekstovi, Poslanikovi hadisi i opća situacija u muslimanskom društvu potvrđuju postojanje ovih snaga koje je proizveo vjerski pokret i ukazuju na njih.

Međutim, razlikovanje ovih grupa s različitim nivoom vjerovanja koje je proizveo islamski pokret nije bilo prepreka približavanju vjerskih nivoa i koordiniranju i harmoniziranju u medinskom društvu prije oslobođenja Mekke i zakopavanju mnogih potresajućih bolesti u redovima društva, mnogih slabosti, škrtarenja životom i kapitalom, nepoznavanju vjere, licemjerstvu... toga društva, tako da je moguće medinsko društvo u cijelosti smatrati islamskom platformom.

Međutim, kada je oslobođena Mekka osme godine po hidžri i kada su se Hevazin i Sekif iz Taifa predali - a to su dvije posljednje velike snage poslije Kurejša na Arabijskom poluotoku -, to je dovelo do toga da su mnoge skupine dobrovoljno prihvatile islam koje su bile na različitim stepenima i nivoima imana. Među njima su bili i oni koji su prezirali islam, licemjeri i oni koji su tjerani u pobjedonosni islam kao i oni čija je srca trebalo pridobiti a koji nisu poznavali činjenice islama niti su mogli da se sjedine sa njegovom duhovnošću..."

Iz ovih izvodaka postaje nam sasvim jasno kakvo su mjesto zauzimali prvi muslimani, muhadžiri, ensarije i oni koji su ih slijedili čineći dobra djela da bi dostigli njihov vjernički nivo i njihovo dinamičko iskušenje. Time spoznajemo stvarnost njihove preostale uloge u izgradnji ovog islamskog zdanja i njegova pretakanja u naučnu realnost koji ostavlja jak trag u cijeloj ljudskoj historiji, kao što spoznajemo i istinu riječi Allaha (Uzvišenog) o ovim ljudima:

Allah je zadovoljan njima a i oni su zadovoljni njime (9/100).

Allahovo zadovoljstvo njima je zadovoljstvo iza kojeg slijedi nagrada. Ono samo po sebi znači uzvišeniju i plemenitiju nagradu, a njihovo zadovoljstvo Allahom jeste i pouzdanje u Njegovu moć, lijepo mišljenje o Njegovoj odredbi, zahvala na Njegovim blagodatima i strpljenje na Njegovim iskušenjima. Izraz koji znači zadovoljstvo, ovdje i svugdje, zrači atmosferom punog, sveobuhvatnog, uzajamnog i obilatog zadovoljstva, koje dolazi i koje proističe između Allaha (Uzvišenog) i ove grupe Njegovih odabranih i čistih robova. To zadovoljstvo podiže ovu grupu čistih ljudi kako bi razmijenili svoje zadovoljstvo sa Allahom. On je njihov Uzvišeni Gospodar, a oni Njegovi stvoreni robovi. To je stanje, to je nešto, to je atmosfera koju ljudski izrazi ne mogu izložiti i definirati. To je nešto što miriše, što rasvjetljava i rastupljuje kroz kur'anski tekst duhom koji gleda naprijed, srcem koje je otvoreno i osjećajem koji spaja.

To je stalno njihovo stanje sa njihovim Gospodarom. *Allah je zadovoljan njima i oni su zadovoljni Njime* (9/100). Ovdje njih iščekuje znak zadovoljstva. *Za njih je On pripremio džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i za uvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh (9/100).* Kakav drugi uspjeh može biti poslije ovog uspjeha? To je nešto veličanstveno.

* * *

To je jedan nivo. Nasuprot njega stoji drugi:

Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu spretni - ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni (9/101).

Ranije je bilo govora i razotkrivanja licemjera općenito, bili oni iz Medine ili bili beduini, dočim se ovdje govori o posebnoj vrsti licemjera, vještoj u licemjerstvu, uvježbavanoj u tome, ustrajnoj i buntovnoj, tako da je njihovo licemjerno djelo ostalo nepoznato čak i Vjerovjesniku (alejhi's-selam) pored njegove smjelosti i iskustva. Kako se to desilo?

Allah (Uzvišeni) potvrđuje da se ova grupa ljudi nalazi i među stanovnicima Medine i Arapima koji okružuju Medinu, da bi time umirio Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i vjernike zbog spletke ove potajne spletkaroške vješte grupe. Allah upozorava ove vješte spletkaroše u licemjerstvu da ih On (Uzvišeni) neće tako ostaviti, nego će ih kazniti dvostrukom kaznom na ovom i budućem svijetu.

Ti ih ne poznaješ ali ih Mi poznajemo, njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni (9/101).

Kazna dva puta na ovom svijetu mogla bi se protumačiti, prvo, da je to kazna nemira koja će ih snaći otkrivanjem onoga što oni rade u islamskom društvu, zatim kazna smrti dok ih meleki, uzimajući im duše, udaraju po licima sa svih strana, ili da se kazna odražava u gubicima koji će ih zadesiti sa muslimanskom pobjedom i nadvlađivanjem, zatim kazna straha, da se ne otkrije njihovo licemjerstvo i njihovo izbjegavanje džihada. Allah najbolje zna.

* * *

Između ova dva oprečna nivoa imaju još dva nivoa koja su smještena između njih, a prvi je:

A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su djela dobra s drugim koja su rđava izmiješali, njima će, može biti, Allah oprostiti jer Allah prašta i samilostan je (9/102).

Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih zaista smiriti. - A Allah sve čuje i sve zna (9/103).

Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvata milostinje i da je samo Allah Onaj koji prašta i da je On milostiv?! (9/104).

I reci: "Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni Onome koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste radili obavijestiti" (9/105).

Allah je naredio Svome Poslaniku da preduzme određene mjere prema ovoj grupi. Ovo znači, kako to izgleda, da je ta grupa bila lično poznata Vjerovjesniku (alejhi's-selam).

U jednoj verziji stoji da su ovi ajeti objavljeni stvarno u vezi sa jednom određenom grupom, a to su oni koji su izostali iza Vjerovjesnika za vrijeme borbe na Tebuku, zatim osjetili kako ih tišti i pritiskuje grijeh, priznali svoj grijeh i nadali se da će im biti oprošteno. Bilo je i drugih koji su izostali iz borbe, a to je bio prljav posao, zatim bilo ih je i takvih koji su se kajali i očekivali oprost, a to je pozitivno djelo.

Ebu Džafer ibni Džerir Taberi kaže: "Prenio mi je Husejn ibni Feredž da je on čuo u nizu od Ebu Muaza - Ubejda ibni Selmana i Dahaka koji kaže o ajetu: *A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su djela dobra s drugim koja se rđava izmiješali* (9/102), objavljeno o Ebu Lubabi i njegovim saputnicima koji su izostali iza Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u vrijeme borbe na Tebuku. Kada se Vjerovjesnik (alejhi's-selam) povratio iz ove borbe i bio nadomak Medine, pokajali su se ovi što su izostali iza Vjerovjesnika i govorili: "Da ostanemo u hladu i uživanju mi i žene, a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) u borbi i u nevolji! Tako nam Allaha, mi ćemo se svezati za stubove, nećemo se osloboditi sve dok nas Vjerovjesnik (alejhi's-selam) ne odriješi, pusti i kazni nas!" Svezali su se za stubove i tako ostali tri dana vezani. Kada je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) pristigao iz ove borbe, otišao je u džamiju gdje je i prolazio i tamo ih primijetio. Upitao ih je šta je to s njima, pa je neko rekao: "To su Ebu Lubabe i njegovi saputnici, koji su izostali iza tebe, Božiji Poslaniče. I eto, oni su uradili to što vidiš. Obavezali su se zaklinjući se Allahom da se neće odriješiti od stubova sve dok ih ti ne odriješiš." Na to Vjerovjesnik (alejhi's-selam) dodade: "Ja ih neću osloboditi i odriješiti sve dok mi ne bude naređeno da ih oslobodim, niti ću ih ispričati dok im Allah ne oprosti i isprića. Sami su željeli da ne učestvuju sa muslimanima u borbi." Tada je objavljeno. *A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali... i njima će, može biti, Allah oprostiti* (9/102). Ovo *možda* je kao dužnost da će Allah učiniti pa ih je Vjerovjesnik oslobodio i ispričao.

Navode se i brojna druga kazivanja, između ostaloga: da je ovo objavljeno samo radi Ebu Lubabe zbog onoga što se dogodilo u borbi sa plemenom Beni Kurejza kada je on njih upozorio šta se želi uraditi njima,

a to je da će biti poklani, pokazujući na svoj vrat. Ovo je daleko od istine. Gdje su ti dokazi koji kazuju šta se desilo sa plemenom Beni Kurejza? Neki kažu da je to objavljeno u vezi sa beduinima. Ibni Džerir povodom ovih svih kazivanja i verzija kaže:

"Najtačnije riječi od svih ovih kazivanja su riječi onoga koji kaže da je ovaj ajet objavljen povodom onih kojih priznaju grješke za svoja djela a to su oni koji su izostali iza borbe s Vjerovjesnikom (alejhi's-selam), koji nisu ostišli u borbu s njim, nisu izašli u borbu sa Biznatijcima koja se dogodila na Tebuku i da je među onima o kojima je ajet objavljen bio i Ebu Lubabe."

"Mi mislimo da je to najvjerovatnije jer Uzvišeni Allah kaže: *A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali* *(9/102)* gdje se govori o priznavanju svojih grijeha od strane jedne grupe među onima koji su priznali svoj grijeh i koji su se vezali za stub u tvrđavi Kurejza, osim Ebi Lubabe. I ako je to tako pa Allah (Uzvišeni) govori o tome u riječima *a ima i drugih koji su grijehe svoje priznali* *(9/102)*, priznajući svoje grijehe kolektivno, proističe da oni koje je Allah tako opisao nije bio pojedinac nego družina. Prema onome što prenose historičari i komentatori, tamo nije postojala druga grupa do grupa koja je izostala iz borbe na Tebuku, pa bi bilo tačno ono što mi kažemo o tome, a to je da je među njima bio Ebu Lubabe. Ovo zaključujemo na osnovu dokaza onih koji se osvrću i komentarišu ovaj slučaj," zaključuje Ibni Džerir.

Pošto je Allah (Uzvišeni) spomenuo osobinu ove grupe ljudi koji su izostali iz borbe i koji su se ispričavali tražeći oprost, Allah je to popratio riječima: *njima će, može biti, Allah oprostiti , jer Allah prašta i samilostan je* *(9/102)*.

Ili kako kaže Ibni Džerir: *Možda* u Allahovim riječima znači obavezu, to je nada da će odgovoriti pozitivno Onaj (Uzvišeni) koji ima pravo na to. Zatim priznavanje grijeha na ovaj način i osjećaj pritiska je dokaz da je srce živo i osjetljivo, a svaka teoba, nadati se je, da će biti primljena. Oprost stiže od Onoga koji je samilostan i koji prašta. Allah je primio njihovo pokajanje i oprostio im.

Tada je Allah rekao Svome Poslaniku (alejhi's-selam): *Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih zaista smiriti. - A Allah sve čuje i sve zna* *(9/103)*.

Taj osjećaj koji je izazvao kajanje i pokajanje u tim srcima bio je važan i unio je smirenost u koju se izlijeva nada i time otvaraju vrata molbe

i nade, mada je Vjerovjesnik (alejhi's-selam), dok vodi borbu, odgaja Ummet i gradi sistem, bio odlučan u vezi sa njihovim pitanjem očekujući da pristigne naredba od strane njegova Gospodara o ovima koji su izostali iz borbe. Ibni Džerir kaže, prenoseći svojim senedom od Muhammeda ibni Sada, njegova oca, njegova amidže, djeda i Abbasa ; kada je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) oslobodio Ebu Lubabu i njegove saučesnike.[4] Ebu Lubabe i njegova dva saučesnika donijeli su materijalna sredstva kojima se raspolagali pred Vjerovjesnika i rekli: "Uzmi to od nas, podijeli to u ime nas i zamoli blagoslov za nas", dodavši, "potraži nam oprost i očisti nas." Na ovo je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) odgovorio: "Ništa od toga ja neću uzeti dok mi ne bude naređeno." Tada je Allah objavio: *Uzmi od dobara njihovih zekat da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih zaista smiriti.* (9/103). Time se htjelo reći: Traži oprost njihovim grijesima koje su počinili. A kada je objavljen ovaj ajet, Vjerovjesnik (alejhi's-selam) uzeo je jedan dio njihovih sredstava i podijelio u ime njih kao zekjat.

Ovako je Allah učinio dobro prema njima kada je spoznao njihovu dobru namjeru, istinitost njihove teobe, pa je otuda i naredio Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da od njih uzme jedan dio njihove imovine i podijeli ga u ime njih i da moli za njih. To uzimanje sredstava od njih na ime zekjata znači puni osjećaj da se povraćaju u kompletno članstvo muslimanskog društva, da oni preuzimaju svoje obaveze i snose terete i da ih nisu zanemarili niti odstupili od njih. U njihovom dobrovoljnom davanju zekjata ogleda se njihovo prečišćavanje, a u dovi Vjerovjesnika (alejhi's-selam) čini im se smirenost i stabilnost.

A Allah sve čuje i sve zna (9/103).

Čuje sve molbe, zna šta je u srcima, presuđuje prema onome što čuje i zna, presudom Onoga koji sve čuje i sve zna. On Jedini presuđuje ljudima, prima od njih njihovo pokajanje, prihvata njihovo davanje zekjata a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) provodi ono što mu je naredio njegov Gospodar. Ništa od toga ne čini od sebe. Da bi ovu istinu potvrdio Uzvišeni Allah kaže u slijedećem ajetu:

Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvata milostinje i da je samo Allah Onaj koji prašta i da je On milostiv?! (9/104).

[4] U jednom rivajetu stoji da ih je bilo trojica, u drugom sedmerica, u trećem deseterica, a da se trojica od njih nisu vezala za stub.

To je izraženo potvrdnim pitanjem, a što znači: Neka znaju da Allah prihvata pokajanje, da Allah prihvata sadaku, da Allah oprašta, da je milostiv prema ljudima i da niko nema nikakva prava u ovome do Allah (Uzvišeni). "Božiji Poslanik, kada je odbio da oslobodi po svojoj volji one koji su bili vezani za stubove - a koji su izostali iz borbe, da ne učestvuju u borbi s njim i kada ih je ostavio ne primivši njihovu ponudu sadake, nakon Allahove naredbe da budu oslobođeni - Vjerovjesniku je to dozvoljeno, da to sve on čini ne radi sebe (alejhi's-selam) nego radi Allaha, da ih Muhammed ostavlja vezane, zatim oslobađa, prima ponuđenu sadaku od njih itd. - po naredbi Allaha, kako kaže Ibni Džerir.

Na kraju, riječi su upućene onima koji su izostali iz borbe i koji se kaju.

I reci: "Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a Poslanik Njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni Onome koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste radili obavijestiti" (9/105).

To je zbog toga što je islamski program - program vjere i rada. Rad potvrđuje vjeru. Rad je probni kamen istinitosti u traženju oprosta jer je to djelo koje se da primijetiti, kojeg vidi i Allah, Njegov Poslanik i vjernici.

Međutim, ono što će se dogoditi na Sudnjem danu pripada Onome ko zna sve neviđeno i viđeno, Koji zna šta rade dijelovi tijela i šta se krije u grudima čovjeka.

Kajanje i traženje oprosta nisu kraj kruženja nego rad koji prati kajanje i traženje oprosta, rad koji potvrđuje ili demantira te duhovne osjećaje, produbljuje ih ili kasnije drobi.

Islam je program realnog života. Islam se ne zadovoljava samo osjećajima i namjerama sve dok se to ne pretvori u realnu kretnju, a lijepa namjera nađe svoje mjesto. Međutim, osjećaj i namjera sami po sebi nisu presudni za nagradu, nego se obračunava prema radu. Vrijednost rada to definira. Ovo je smisao hadisa: "Sva se djela mjere prema nijjetu...," tj. mjere se djelima, a ne samo nijjetom.

* * *

Poslijednja grupa je ona koja nije odlučila šta će biti s njom nego je svoje pitanje prepustila svome Gospodaru.

Ima i drugih koji su u neizvjesnosti da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti. - A Allah sve zna i mudar je (9/106).

Ovo je posljednja grupa od onih koji su izostali iz borbe na Tebuku, onih koji nisu bili licemjeri niti su tražili izvinjenje da ne idu u borbu, niti griješnici koji su tražili oprost. Ova grupa nije bila odlučna šta da radi sa onim šta je učinila sve do objave ovog ajeta.

Oni su prepustili ovo svoje pitanje Allahu, nisu ga oglašavali niti su ljudi znali šta će oni uraditi. Prenosi se da je ovaj ajet objavljen u vezi sa ovom trojicom koji su izostali iz borbe, tj. koji su odgodili oglašavanje svoga pokajanja i rješenja njihova pitanja, a to su Murare ibni Rebia, Kab ibni Malik i Hilal ibni Umejje, to su oni koji su ostali kod kuća ne odlazeći u borbu na Tebuku iz lijenosti i sklonosti ka udobnostima i miru u hladu podnevne žege. Osim toga, oni su imali i neko pitanje koje je bilo vezano za Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u kome će biti više objašnjenja u ovoj suri u slijedećeoj cjelini.

Ibni Džerir prenosi svojim senedom od Ibni Abbasa: "Kada je objavljen ovaj ajet, *Uzmi od dobara njihovih zekjat da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš* (9/103), Vjerovjesnik je uzeo jedan dio njihova dobra, tj. dobra Ebu Lubabea i njegova dva druga, podijelio ga u ime njih, a ostala su ona trojica koji nisu postupili kao Ebu Lubabe niti su se vezali za stub, niti govorili bilo šta. O njima nema ni riječi o njihovoj isprici ... *i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna* (9/118). To su oni o kojima Allah kaže: *Ima i drugih koji su u neizvjesnosti da li će ih kazniti ili će im oprostiti. - A Allah sve zna i mudar je* (9/6). Tada su ljudi počeli govoriti: "Upropašteni su!" jer o njima nema nikakve isprike. Drugi su govorili: "Možda će im Allah oprostiti", pa su se nadali Allahovoj odredbi. Tako je bilo dok nije objavljen ajet: *Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima, i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili* (9/117). To su oni koji su izašli s njim u Siriju *u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blag i milostiv* (9/117). Zatim slijedi ... *a i onoj trojici koja su bila izostala* (9/118), tj. onoj trojici koja su se nadala Allahovoj odredbi i o njima je objavljen oprost te je i njih obuhvatio, ali kao što stoji u Kur'anu *i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna... jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je* (9/118). Ibni Džerir također prenosi ovo svojim senedom od Ikrimea, Mudžahida, Dahaka, Katadea i Ibni Ishaka. Ova verzija je najprihvatljivija, a Allah zna najbolje.

Pošto je pitanje ovih poslijednjih bilo neizvjesno, mi bismo voljeli da razgovor o tome odgodimo za kasnije kada bude bilo govora o tome u tekstu, ako Bog da.

* * *

A oni koji su džamiju sagradili da bi štetu nanijeli i nevjerovanje osnažili i razdor među vjernike unijeli, pripremajući je za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio, - sigurno će se zaklinjati: "Mi smo samo najbolje željeli", - a Allah je svjedok da su oni pravi lažljivci (9/107).

Ti u njoj nemoj nikad namaz obaviti! Džamija čiji su temelji, već od prvog dana, postavljeni na strahu od Allaha zaista više zaslužuje da u njoj obavljaš namaz. U njoj su ljudi koji vole da se često peru, a Allah voli one koji se mnogo čiste (9/108).

Da li je bolji onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na strahu od Allaha i u želji da Mu se umili - ili onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na rub podlokane obale koja se nagnula, da se zajedno s njim u vatru džehennemsku sruši? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini (9/109).

Zgrada koju su oni sagradili stalno će unositi nemir u srca njihova, sve dok im srca ne popucaju. - A Allah sve zna i mudar je (9/110).

Kazivanje o "Mesdžid-u-Dirar", džamiji koja je namijenjena da štetu nanese, kazivanje je koje se manifestiralo u vrijeme borbe na Tebuku. Licemjeri koji su podigli ovu džamiju uočljiviji su među svim ostalim licemjerima. Zbog toga je i posvećen njima poseban osvrt nakon općeg izlaganja o grupama ljudi u muslimanskom društvu tada.

Ibni Kesir ističe u svom tefsiru da je bio povod objave ovih časnih ajeta jedan čovjek iz plemena Hazredž koji se zvao Ebu Amir, Rahib. Živio je u Medini još prije dolaska Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u ovaj grad. U predislamskom periodu primio je kršćanstvo, čitao djela sljedbenika Knjige i bio vrlo ugledan u svom plemenu. Kada je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) došao u Medinu kao muhadžir, muslimani se okupili oko njega, islam zadobio ugledno mjesto i Allah omogućio da muslimani pobijede na Bedru, zasvijetlilo je, bolje rečeno zakrvavilo je oko Ebu Amira i on počinje

ispoljavati otvoreno neprijateljstvo prema muslimanima u Medini. Napušta Medinu i bježi u Mekku, sklanja se kod politeista Kurejševića, nagovara ih da povedu rat protiv Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i da sakupe sve Arape iz okoline Mekke koji prihvata njihov stav. U vrijeme borbe na Uhudu svi su oni učestvovali u toj borbi. Poznato je šta je tada bilo sa muslimanima. Allah je muslimane stavio na kušnju i poslijedica je bila u korist bogobojaznih. Ovaj griješnik dao je da se iskopaju rovovi između muslimanskog i nevjerničkog tabora, pa je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) pao u jedan od njih i ranio se toga dana. Ozlijedio se po licu, slomio desnu donju vilicu i zadobio ogrebotinu po glavi. Na početku same ove borbe Ebu Amir prilazi svojim sugrađanima ensarijama, razgovara s njima i pokušava ih pridobiti da ga pomognu i stanu na njegovu stranu. Kad su oni spoznali njegove riječi, odgovorili su mu: "Nikada ti Allah ne utješio oko, griješniče, neprijatelju Allaha!" Napali su ga i izgrdili. On se vratio od njih govoreći: "Boga mi, moj narod je poslije mene zadesilo neko zlo!"

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) pozvao ga je da prihvati islam prije njegovog bjekstva iz Medine u Mekku, proučio mu nešto iz Kur'ana, ali je on odbio da prihvati islam i odmetnuo se. Zbog toga ga je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) prokleo izražavajući želju u svojoj dovi da umre daleko protjeran. Ova dova ga je stigla. Kada se završilo sa borbom na Uhudu i kada je ovaj primijetio kakva je situacija kod Vjerovjesnika (alejhi's-selam), da sve više raste i širi se njegov ugled, on odlazi do Herakla, binzatijskog vladara, i traži pomoć protiv Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Ovaj vladar mu je obećao pružiti pomoć, ugostio ga i zadržao kod sebe. Ebu Amir Rahib upućuje pisma iz Sirije svome narodu ensarijama, koji su ostali kao licemjeri , obećaje im da će on doći sa vojskom koja će se suprotstaviti Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da će ga ta vojska pobijediti i protjerati tamo odakle je došao. Naredio im je da postave jedan logor, da se zadrže u tom logoru oni koji dolaze s njegove strane da obave zadatak, da to bude kao izvidnica njegova kad on dođe poslije njih. Te njegove pristalice, licemjeri počinju podizati zgradu džamije u blizini mesdžida Kuba. Sagradili su je i učvrstili. Objekt su završili prije nego što je Vjerovjesnik izašao iz Medine u borbu na Tebuk. Oni su se obratili i Vjerovjesniku (alejhi's-selam) sa molbom da on otvori džamiju, klanja u njoj i da uzmu njegov namaz u toj džamiji kao dokaz da je on to prihvatio i usvojio. U svom obraćanju Vjerovjesniku izložili su da su oni sagradili ovu džamiju za bolesne i slabe da mogu tu klanjati u zimskom periodu. Allah je sačuvao Vjerovjesnika da ne otvori džamiju i ne klanja u njoj namaz, nego je rekao: "Mi polazimo na put, pa kada se vratimo, ako Bog da..." Kada se Vjerovjesnik vraćao za Medinu iz Tebuka i kada nije preostalo možda dan ili manje od jednog

dana putovanja do Medine, Džibril donosi vijest Vjerovjesniku o "Mesdžidu Diraru", džamiji koja nanosi štetu, obavještava ga da je namjera graditelja bila vraćanje u nevjerovanje i unošenje podvojenosti među vjerničkom grupom koja obavlja namaz u džamiji Kuba, džamiji koja je sagrađena od prvog dana na principu bogobojaznosti. Tada Vjerovjesnik (alejhi's-selam) upućuje nekolicinu ljudi da je sruše prije nego što on stigne u Medinu. (Ovako prenosi Ibni Kesir svojim senedom i preko Ibni Abbasa, Ibni Seida ibni Džubejra, Mudžahida, Urvea ibni Zubejda i Katadea.)

Ovo je ta džamija Dirar za koju je Allah izdao naređenje Vjerovjesniku da ne klanja u njoj nego da klanja u prvoj džamiji koja je sagrađena, džamiji Kuba, džamiji koja je uspostavljena na principu bogobojaznosti od samog početka i koja uključuje one koji vole da se čiste: *A Allah voli one koji se mnogo čiste* (9/108).

Ovom džamijom, džamijom Dirar, koja je podignuta u vrijeme Vjerovjesnika (alejhi's-selam) radi spletkarenja u islamu i među muslimanima, željelo se samo nanijeti štetu muslimanima, nevjerovanje u Allaha i skrivanje zavjerenika koji su se urotili protiv muslimanskog društva, koji su spletkarili protiv tog društva u sjeni te džamije u cilju uspostavljanja saradnje sa neprijateljima islama koji su također spletkarili pod zavjesom vjere.

Ovakve džamije još i danas postupanja u raznim oblicima uz korištenje sumnjivih i nezdravih sredstava kojima se koriste neprijatelji ove vjere i to u formi uočljive aktivnosti, formalno radi islama, a u suštini i potajno da spriječe islamsko djelovanje ili da unesu nemir, obmanu i razvodnjavanje. Oni koriste razne forme pod parolom vjere da bi se zaklonili iza toga, a smjeraju djelovati protiv nje. Javljaju se u raznim oblicima kao udruženja i organizacije djelujući preko pisane riječi i rasprava koje govore o islamu, ali s namjerom da ubace nemir među one koji gledaju islam da se služi klanjem i ugnjetavanjem, koriste te forme i pisanu riječ tvrdeći da je islam navodno dobar, ne treba se zbog njega bojati niti uznemiravati.

Radi ovih brojnih džamija koje izazivaju štetu završava se ovdje njihovim razotkrivanjem i izbacivanjem raznih obmanjujućih parola o njima, objašnjava se ljudima prava istina i šta se krije iza njih. Mi imamo najbolji iznijeti uzor u razotkrivanju ovih džamija kroz džamiju Dirar, koja se uspostavlja u periodu Vjerovjesnika (alejhi's-selam) iznijet u snažnom otvorenom objašnjenju.

A oni koji su džamiju sagradili da bi štetu nanijeli i nevjerovanje osnažili i razdor među vjernike unijeli, pripremajući je za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio, - sigurno će se zaklinjati: "Mi smo samo najbolje željeli", - a Allah je svjedok da su oni pravi lažljivci (9/107).

Ti u njoj nemoj nikad namaz obaviti! Džamija čiji su temelji, već od prvog dana, postavljeni na strahu od Allaha zaista više zaslužuje da u njoj obavljaš namaz. U njoj su ljudi koji vole da se često peru, a Allah voli one koji se mnogo čiste (9/108).

Da li je bolji onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na strahu od Allaha i u želji da Mu se umili - ili onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na rub podlokane obale koja se nagnula, da se zajedno s njim u vatru džehennemsku sruši? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini (9/109).

Zgrada koju su oni sagradili stalno će unositi nemir u srca njihova, sve dok im srca ne popucaju. - A Allah sve zna i mudar je (9/110).

Jedinstveni kur'anski izraz ocrtava ovdje sliku u povorci koja se kreće, sliku koja upozorava na sudbinu izgradnje svake druge takve džamije kojom se želi postići ono što se željelo postići džamijom Dirar, razotkriva kraj svakog obmanjujućeg pokušaja iza kojeg se krije neka loša namjera i istovremeno smiruje one koji rade i koji se čiste od svih spletki koje im se poturaju, bez obzira kako se nosioci takvih spletki predstavljali u ruhu dobronamjernih.

Da li je bolji onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na strahu od Allaha i u želji da Mu se umili - ili onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na rub podlokane obale koja se nagnula, da se zajedno s njim u vatru džehennemsku sruši? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini (9/109).

Da se zadržimo nakraće i da pogledamo na zgradu podignutu na čvrstoj smirenoj bogobojaznosti, a onda da pogledamo i na drugu stranu, da se osvjedočimo šta se zbiva sa objektom podignutim radi izazova nereda. Taj objekt, navodno džamija, uspostavljen je na rubu podlokane obale, na rubu koji se nagnuo, podignut na izlokanom zemljištu sklonom rušenju. Mi gledamo taj moment i taj objekt kako se klati, puzi i klizi. On zaista klizi, on propada, on pada u bezdan u kome se taj gubi. Kakva strahota? Taj bezdan je vatra džehennemska, *a Allah neće ukazati na pravi*

put narodu koji sam sebi neopravdu čini (9/109), nevjernicima, politeistima koji podižu ove objekte da bi spletkarili protiv ove vjere.

To je čudna scena, puna djelotvornog dinamizma koji je ocrtan i stavljen u pokret sa nekoliko riječi. Ovo je zbog toga da bi se umirili oni koji pozivaju na istinu, šta će biti sa njihovim pozivom u suočavanju sa pozivima koji u sebi nose spletku, nevjerovanje i licemjerstvo, da bi se umirili graditelji koji podižu na principima bogobojaznosti kad god se suoče sa graditeljima koji podižu na principima spletke i nanošenja štete.

Druga scena koju ocrtava jedinstveni kur'anski izraz zbog djela koja čini ova džamija podignuta radi nanošenja štete u dušama njenih zlih graditelja i graditelja svake druge takve džamije je: *Zgrada koju su oni sagradili stalno će unositi nemir u srca njihova, sve dok im srca ne popucaju. - A Allah sve zna i mudar je* (9/110). Već se nagnula podignuta zgrada na rubu podlokane obale, nagela se sa izgradnjom ove Dirar džamije, nagela se da se strmoglavi u vatru Džehennema. Kakav je to ružan kraj! Međutim, gomila te zgrade ostala je u srcima njenih graditelja, ostala je u njihovim srcima sumnja, nemir i zbunjenost. Ostala je tako da se ta srca neće nikada smiriti, ustaliti i učvrstiti sve dok to ne nestane i ne iščezne iz grudi.

To je slika zgrade koja se ruši, slika sumnje, nemira i nestabilnosti. To je materijalna slika, a ovo slika svijesti. I jedna i druga slika suočavaju se na čudnom umjetničkom panou koji ocrtava jedinstveni kur'anski izraz. Stoji jedna nasuprot druge u ljudskoj realnosti koja se ponavlja stalno u svakom vremenu. Nosioci spletki i obmana imaju uvijek nestabilnost vjere i zapanjujuću savjest koja se nikada ne smiruje niti stabilizira bojeći se da se ne razotkrije ono što je sakriveno u njihovim srcima pa su u stalnom nemiru i sumnji tako da se nikada ne mogu smirti niti stabilizirati.

Ovo je ta nadnaravnost koja ocrtava duševnu realnost perom umjetničke ljepote u takvoj skladnosti i sa takvom lahkoćom u izrazu i pojmu podjednako.

Iza ovog svega stoji mudrost kur'anskog programa u razotkrivanju: džamije koja nanosi štetu i njenih nosilaca, mudrosti formiranja društva na jasnim vjerničkim nivoima, mudrosti otkrivanja puta islamskog dinamizma, ocrtavanja prirode područja na kojima se to zbiva.

Kur'an časni radi i djeluje na rukovođenju muslimanskim društvom, njegovom usmjeravanju, osviješćenju i pripremi za njegovu veoma važnu ulogu. Ovaj Kur'an se može shvatiti jedino ako se studira i promatra u

njegovim velikim dinamičkim oblastima. Njega će shvatiti samo oni ljudi koji se kreću upravo ovim velikim oblastima.

« إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ، يُقَٰتِلُونَ فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ، وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ ، وَمَنْ
أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ، فَٱسْتَبْشِرُوا۟ بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ، وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ (111)
ٱلتَّٰٓئِبُونَ ٱلْعَٰبِدُونَ ٱلْحَٰمِدُونَ ٱلسَّٰٓئِحُونَ ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ ، ٱلْءَامِرُونَ
بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ، وَٱلْحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِ ، وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ .
« مَا كَانَ لِلنَّبِىِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ ، وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ،
مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ * وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا
عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ . فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوٌّ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ ، إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ
حَلِيمٌ * وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ، إِنَّ ٱللَّهَ
بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ * إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ، وَمَا لَكُم مِّن
دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ .
« لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِىِّ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِى سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ
مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ، ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُۥ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ *
وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ، وَضَاقَتْ
عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ ، وَظَنُّوٓا۟ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ، ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا۟ ، إِنَّ
ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ .
« يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ * مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ
وَمَنْ حَوْلَهُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُوا۟ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ ، وَلَا يَرْغَبُوا۟ بِأَنفُسِهِمْ عَن
نَّفْسِهِۦ ، ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ، وَلَا يَطَـُٔونَ

مَوْطِئًا يَغِيظُ ٱلْكُفَّارَ ، وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُم بِهِۦ عَمَلٌ صَٰلِحٌ ،
إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ * وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ
وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ ، لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ * وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ
لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ، فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ ،
وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ .

« يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ ٱلْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ
غِلْظَةً ، وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ .

« وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ : أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا ؟ فَأَمَّا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ * وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ ، وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كَٰفِرُونَ * أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِى
كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ، ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ؟ * وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ
سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ : هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ ؟ ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟ ، صَرَفَ ٱللَّهُ
قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ .

« لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ ، عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ ، حَرِيصٌ عَلَيْكُم
بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ * فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُلْ : حَسْبِىَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ، عَلَيْهِ
تَوَكَّلْتُ ، وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ » ﴿١٢٩﴾

Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevrātu i Indžīlu i Kur'anu -, a ko od Allaha doslijednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh (9/111).

Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i namaz obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i Allahovih propisa se pridržavaju. A vjernike obraduj! (9/112).

Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u džehennemu biti (9/113).

A što je Ibrāhim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrāhim je doista bio pun sažaljenja i obazriv (9/114).

Allah neće nazvati zalutalim narod koji je na pravi put uputio prije nego što učine ono što im je On zabranio. - Allah zaista sve dobro zna (9/115).

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji, On život i smrt daje, i vi osim Allaha nemate ni zaštitnika ni pomagača (9/116).

Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blag i milostiv, (9/117)

a i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kad su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je (9/118).

O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni! (9/119).

Nije trebalo da stanovnici Medine ni beduini u njenoj blizini iza Allahova Poslanika izostanu i da svoj život njegovu životu pretpostave jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti, - Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobro -, (9/120)

i neće dati nikakav prilog, ni mali ni veliki, niti će ikakvu dolinu prevaliti, a da im to neće zapisano biti, da bi ih Allah nagradio za djela njihova nagradom ljepšom od one koju su zaslužili (9/121).

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani čestitih (9/123).

A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: "Kome je od vas ova učvrstila vjerovanje?" Što se tiče vjernika, njima je učvrstila vjerovanje, i oni se raduju; (9/124)

a što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju, i oni kao nevjernici umiru (9/125).

Zar oni ne vide da svake godine, jedanput ili dva puta u iskušenje padaju, pa opet, nit' se kaju nit' se opamećuju (9/126).

A kad bude objavljena koja sura, samo se zgledaju: "Da li vas ko vidi?" - i onda se udaljuju. Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi, zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju (9/127).

Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv (9/128).

A ako oni glave okrenu, ti reci: "Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega; samo se uzdam u Njega, On je Gospodar svemira veličanstvenoga!" (9/129).

Ovaj posljednji odlomak ove sure, ili posljednja njena cjelina predstavlja ostatak završnih odredaba o prirodi odnosa između muslimanskog društva i drugih društava, počevši od definiranja odnosa između muslimana i njegova Gospodara, definiranja prirode islama, obaveza ove vjere i programa djelovanja u islamu na brojnim područjima.

Primanje islama je pogodba između dvojice u kojoj je Allah (Uzvišeni) kupac a vjernik prodavač. U ovoj kupoprodaji sa Allahom vjerniku ne preostaje ništa poslije te pogodbe, ni njegov život ni njegov imetak koji bi on zadržao za sebe mimo Allaha i mimo borbe na Njegovom Putu kako bi Allahova riječ bila gornja i vjera sva samo radi Allaha. Vjernik je time prodao Allahu tom pogodbom i sebe i svoje dobro za određenu poznatu cijenu, a to je Džennet. To je cijena kojoj ne može biti ravna druga roba. To je Allahova dobrota i Njegov dar.

Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevrātu i Indžīlu i Kur'anu -, a ko od Allaha doslijednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh (9/111).

Ovi koji su prodali i sebe i svoj imetak u ovoj pogodbi i zaključili ovu pogodbu jesu odabrani i čisti. Njihove osobine se jasno uočavaju. Neke od njih su njihove lične osobine u direktnom postupku sa Allahom, u osjećaju i u obredima, a neke se odnose na obaveze i zaduženja proistekle iz ove pogodbe vezane o njihove vratove radom izvan samih njih da bi se ostvarila Allahova vjera na Zemlji kroz ostvarenje onoga što je pozitivno i određeno i sprječavanje onoga što je zabranjeno i osuđeno i ostalo u Allahovim granicama u odnosu na sama sebe i druge, a te su:

Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i namaz obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i Allahovih propisa se pridržavaju. A vjernike obraduj! (9/112).

Slijedeći ajeti u kontekstu prekidaju svaki odnos između vjernika koji učestvovali u ovoj pogodbi i prihvatili se nje i svakog drugog koji nije prihvatio islam i nije stupio u ovu kupoprodaju, makar takvi bili i bliža rodbina. Stavovi se razilaze, a razilazi se i njihova sudbina. Oni koji su se prihvatili ili sklopili ovu pogodbu - oni su džennetlije, a oni koji nisu prihvatili ovu pogodbu - oni su džehennemlije. Nema nikakva susreta na ovom niti na budućem svijetu između džennetlija i džehennemlija. Tada krvno srodstvo ili tazbinstvo ne čine nikakav savez niti je to pogodno kao spona između jednih i drugih, džennetlija i džehennemlija.

Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u džehennemu biti (9/113).

A što je Ibrāhim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrāhim je doista bio pun sažaljenja i obazriv (9/114).

Prijateljstvo vjernika treba da ovisi o Allahu s kojim je sklopljena ta pogodba. Na principu ovog jedinog prijateljstva počiva svaki savez i svaka veza. Ovo je Allahovo jasno objašnjenje vjernicima koji odbacuju svaku sumnju i štiti od svake zablude. Vjernicima je dosta Allahovo prijateljstvo i Njegova pomoć. Oni u takvom slučaju nemaju potrebe ni za kim. On je Gospodar svega. Drugog gospodara i moćnika do Allaha nema.

Allah neće nazvati zalutalim narod koji je na pravi put uputio prije nego što učine ono što im je On zabranio. - Allah zaista sve dobro zna (9/115).

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji, On život i smrt daje, i vi osim Allaha nemate ni zaštitnika ni pomagača (9/116).

Pošto je ova priroda bila ta kupoprodaja, onda kolebanje i izostanak od borbe na Božijem putu znači nešto veliko. Allah je prešao preko toga kod onoga za čije je namjere znao da su iskrene i da je bio odlučan nakon kolebanja i izostajanja od borbe. Takvima je Allah oprostio Svojom milošću i dobrotom.

Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blag i milostiv, (9/117)

a i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kad su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je (9/118).

Ovdje je uslijedilo i strogo definirano objašnjenje vezano za obaveze ove kupoprodaje, vezano o vratove stanovnika Medine i Arape nastanjene u njenu susjedstvu. To su oni koji su bili bliski Vjerovjesniku (alejhi's-selam), koji su sačinjavali islamsku osnovicu, centar islamskog poleta i osudu svih koji su izostali iz borbe uz objašnjenje vrijednosti te pogodbe koja dolazi do izražaja na svakom koraku, svakom pokretu vezanom za obaveze kupoprodaje.

Nije trebalo da stanovnici Medine ni beduini u njenoj blizini iza Allahova Poslanika izostanu i da svoj život njegovu životu pretpostave jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti, - Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobro -, (9/120)

i neće dati nikakav prilog, ni mali ni veliki, niti će ikakvu dolinu prevaliti, a da im to neće zapisano biti, da bi ih Allah nagradio za djela njihova nagradom ljepšom od one koju su zaslužili (9/121).

Pored ovog snažnog i dubokog podsticaja za učestvovanje u borbi objašnjena je odredba koja se odnosi na obaveze općeg vojevanja. Ovdje se

područje proširilo i brojem povećalo tako da je stvorena mogućnost da neki odlaze u borbu da se bore, a neki da se obrazuju i podučavaju u vjeri, a neki drugi da ostanu i obavljaju druge potrebe koje se ukažu u društvu radi pokrivanja potreba i kultiviranja zemlje, a onda da se susreću u zajedničkim naporima na kraju ovog kruženja.

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U slijedećem ajetu definira se put borbenog pokreta, nakon što je Arapski poluotok u svojoj cjelini postao baza islama i njegova polazna tačka. Plan je postao usmjeren prema borbi protiv svih politeista da bi iščezle spletke i smutnje i uspostavila se Allahova vjera i da bi se nastavila borba protiv svih sljedbenika Knjiga kako bi oni bili prisiljeni da daju džizju čime bi priznali pokornost.

O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani čestitih (9/123).

Nakon ovog detaljnog objašnjenja prirode ove kupoprodaje šta ona zahtijeva, njene obaveze i njenog dinamičkog hoda kontekst predočava scenu dviju strana koje predstavljaju stav licemjera i stav vjernika u odnosu na ovaj Kur'an. Kur'an uliva usmjerenja vjerovanja u srca ljudi,ukazuje na praktične obaveze i zaduženja, kritikuje licemjere koje ni ova kur'anska usmjerenja ne upućuju kao ni dokazi, niti im daju pouku upozorenja i iskušenja.

A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: "Kome je od vas ova učvrstila vjerovanje?" Što se tiče vjernika, njima je učvrstila vjerovanje, i oni se raduju; (9/124)

a što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju, i oni kao nevjernici umiru (9/125).

Zar oni ne vide da svake godine, jedanput ili dva puta u iskušenje padaju, pa opet, nit' se kaju nit' se opamećuju (9/126).

A kad bude objavljena koja sura, samo se zgledaju: "Da li vas ko vidi? - i onda se udaljuju. Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi, zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju (9/127).

Ova cjelina, a s njom i ova sura završava se sa dva ajeta koja predstavljaju prirodu Vjerovjesnika (alejhi's-selam), njegovo bodrenje

vjernika, sažaljenje vjernika i milost prema njima. Istovremeno, ovi ajeti govore o smjernicama Vjerovjesniku (alejhi's-selam), da se osloni samo na Allaha, da nema potrebe za onima koji se suprotstavljaju i koji nisu na Pravom Putu.

Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv (9/128).

A ako oni glave okrenu, ti reci: "Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega; samo se uzdam u Njega, On je Gospodar svemira veličanstvenoga!" (9/129).

Možda kroz ovo cjelovito izlaganje sadržaja ovog poslijednjeg odlomka u ovoj suri dolazi do izražaja stepen koncentracije na džihad, na punu podvojenost na principu vjere, na pohod u ovoj vjeri u zemlji, skladno kupoprodaji i sebe i svoga dobra u zamjenu za Džennet, radi borbe da bi se učvrstile i sačuvale Allahove granice, tj. da bi se potvrdila suverenost i sudstvo Allahovo nad ljudima, da bi se protjerala svaka suverenost koja je oteta i koja je neprijateljska.

Kroz ovo sažeto izlaganje ove istine javlja se sasvim očito stepen sloma i poraza komentatora Allahovih dokaza i Njegovih zakona u ovo vrijeme. Oni se bore i trude se da svedu islamski džihad u okvire lokalne odbrane zemlje islama, dok riječi Allaha (Uzvišenoga) stalnim nadiranjem susjednih neprijatelja na islamsku zemlju objašnjavaju dvosmisleno ili ih i ne spominju. Glavna agresija neprijatelja predstavljena je u njihovu napadu na Božanstvo Allaha (Uzvišenoga) koje se manifestira u njihovu insistiranju da lično oni budu obožavani ili neko drugi samo ne Allah. Ovakav neprijateljski stav zahtijeva borbu protiv njih kad god muslimani budu spremni da povedu tu borbu.

Ovo ukazivanje je dovoljno da predstavimo ukratko ovu poslijednju cjelinu i da se poslije toga podrobnije suočimo sa njenim tekstom.

* * *

Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevrātu i Indžīlu i Kur'anu -, a ko od Allaha

doslijednije ispunjava obećanje Svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh (9/111).

Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i namaz obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i Allahovih propisa se pridržavaju. A vjernike obraduj! (9/112).

Ovaj tekst čitao sam ranije i čuo toliko puta da se ne može ni pobrojati, posebno za vrijeme moga memorisanja Kur'ana i njegova učenja kao i za vrijeme proučavanja sadržaja Kur'ana u toku više od jedne četvrti stoljeća. Međutim, kada sam se suočio sa njim *U okrilju Kur'ana,* osjetio sam da sam tada više spoznao nego za svo proteklo vrijeme njegova iščitavanja toliko puta da ne mogu ni prebrojati.

To je veoma zastrašujući tekst. On otkriva istinitost odnosa koji povezuju vjernike sa Allahom, otkriva istinitost zakletve koju su muslimani dali primajući islam obavezujući se njome cijelog života. Onaj koji se tako zakleo i ispunio sadržaj te zakletve, on je istiniti vjernik. Na njega se može primijeniti svojstvo vjernika. U njemu se odražava istinitost vjerovanja. Uostalom, to je poziv koji treba potvrditi i provjeriti.

Istinita je ova zakletva ili kupoprodaja, kako je naziva Allah (Uzvišeni) iz Svoje dobrote - jer je Allah (Uzvišeni) zahtijevao za Sebe i život vjernika i njihova sredstva, a nije im za to ništa obećao, nije im obećao da se utrkuju za ono što im preostane a da ga ne utroše na Allahovu Putu. On im nije ostavio ni izbor da li da utroše imetak ili da ga zadrže. Ne, nikako nije tako. To je nešto što je kupljeno i čime kupac ima pravo da postupa kako hoće, onako kako on sam nameće i kako odredi. Prodavac tu nema nikakva prava osim da nastavi hod zacrtanim putem, da se ne osvrće, da ne pravi izbor, da ne raspravlja, da se ne spori, nego samo da se pokorava, radi i potpuno preda, a cijena? Cijena toga je Džennet. A put toga ostvarenja? Put toga ostvarenja jeste džihad, ubijanje i ginjenje. I na kraju može biti ili pobjeda ili umiranje kao šehid.

Allah je od vjernika kupio živote njihove, i imetke njihove u zamjenu za džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti pa će ubijati i ginuti (9/111).

Onaj ko se zakleo na ovo, onaj ko je potpisao ovaj kupuprodajni ugovor, onaj ko je zadovoljan cijenom i ispunjenjem sadržaja pogodbe, on je vjernik. Vjernici su oni od kojih je Allah to kupio i oni Mu prodali. Allah je iz Svoje milosti dao da ova pogodba ima i svoju cijenu. Uostalom, On je taj koji je poklonio i dao i život i imetke, On je gospodar i ljudskih duša i

njihovih dobara, ali On je počastio ovog čovjeka, učinio ga da i on to želi, ukazao mu je počast, pa ga je učinio da je on sklopio ovaj ugovor i nastavio sa njegovom realizacijom čak u saradnji sa Allahom, ukazao mu je čast, povezao ga sa ovim ugovorom i obavezama i učinio da je ispunjenje sadržaja tih ugovora mjerilo plemenitosti čovjeka, a narušavanje sadržaja pogodbe je mjerilo njegova srozavanja u animalni svijet, i to u najgori životinjski svijet. *Najgora bića kod Allaha su oni koji poriču, oni koji neće da vjeruju, oni s kojima ti ugovore sklapaš, pa oni svaki put, ne bojeći se poslijedica, krše ugovor svoj (8/55-56).* Isto tako, Allah je učinio ovisnim obračun i nagradu o kršenju, odnosno ispunjavanju sadržaja ugovora.

To je stravična zakletva i pogodba bez sumnje, koja je vezana o vrat svakog vjernika sposobnog da je izvršava i koja može spasti sa njegovog vrata samo kada spadne i njegovo vjerovanje. Odatle i proističe ova strahota koju sam ja osjetio onog momenta kada sam unosio ove riječi.

Allah je od vjernika kupio živote njihove, i imetke njihove u zamjenu za džennet koji će im dati - oni će se na Allahovu putu boriti, ubijati i ginuti (9/111).

Bože dragi, pomozi! Ugovor je veoma stravičan. I ovi koji smatraju sebe da su muslimani, širom Istoka i Zapada na Zemlji, sjede, ne bore se da bi potvrdili Allahovo Božanstvo na Zemlji, da bi protjerali nasilnika, uzurpatora prava ovog Božanstva i Njegove nadležnosti u životu ljudi. Oni niti ubijaju, niti ginu, niti se bore dok drugi ginu i ubijaju.

Ove riječi su snažno odjekivale u srcima prvih muslimana koji su ih slušali, u vrijeme Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i odmah se preobrazile iz vjerničkih srca u realnost njihova života. One nisu nosile sa sobom samo značenje koje je ispunjavalo njihove uši ili samo ih osjećali u sebi, nego su ih susretali radi direktnog provođenja u životu da ih pretvore u iščekivani pokret, a ne u sliku o kojoj se razmišlja i promišlja. Ovako ih je shvatio Abdullah ibni Revaha (neka je Allah njime zadovoljan) u vrijeme druge zakletve na Akabi. Muhammed ibni Kab Kurezi i drugi kažu da je Abdullah ibni Revaha (Bog bio zadovoljan s njim), rekao Vjerovjesniku (alejhi's-selam), u noći na Akabi: "Uvjetuj za svoga Gospodara i za sebe šta hoćeš." I Muhammed (alejhi's-selam) na to reče: "Uvjetujem za moga Gospodara da se Njemu klanjate i da Mu ne pripisujete sudruga, a uvjetujem za sebe da mene štitite i branite od svega onoga od čega branite sebe i svoje imetke." Tada Abdullah ibni Revaha upita: "A šta mi imamo ako budemo to izvršavali?, "Džennet!" - odgovori Vjerovjesnik. Prisutni tada svi

uzviknuše: "Pogodba neka uspije , mi je nećemo poništiti niti tražiti da se poništi!"[5]

Eto tako, ovo je pogodba koja se neće ni poništiti niti će se tražiti njeno poništenje! Oni su je prihvatili kao nešto što je na snazi i što se mora provesti između dvije kupoprodajne strane. Time je ovo pitanje bilo završeno, ugovor potpisan i nije se moglo povući sa ovog puta, jer "niti ćemo ga poništit, niti tražiti da se poništi." Ova kupoprodajna pogodba nije imala puta za poništenje niti izbor. Džennet je cijena koja je dobijena i uzeta, a ne obećana. Nije li to obećanje Allahovo? Nije li Allah kupac? Nije li On taj koji obećava cijenu i nagradu, obećanje odranije registrirano u Njegovim Knjigama.

On im je to zbilja obećao u Tevrātu i Indžīlu i Kur'anu (9/111).

...a ko od Allaha doslijednije ispunjava obećanje svoje? (9/111).

Niko, jer *ko od Allaha doslijednije ispunjava obećanje svoje?*

Borba na Allahovu Putu je pogodba ugovorena i vezana za vrat svakog vjernika općenito od pojave poslanika i Allahove vjere. To je krajnji zakon bez koga nema ovog života niti život može biti u redu ako se taj zakon zanemari. *A da Allah ne suzbija ljude jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao* (2/251). *A da Allah ne suzbija neke ljude drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri, i crkve, i havre, a i džamije u kojima se mnogo spominje Allahovo ime* (22/40).

Istina mora da ide svojim putem a neistina mora da stane na putu. Štaviše, istina mora da preuzme put, jer Allahova vjera mora ići da oslobodi čovjeka klanjanja drugom čovjeku i da čovječanstvo povrati da se klanjaju samo Allahu. Pred istinom mora da zastane svako nasilje na putu. Štaviše, mora se krenuti protiv nasilja. Vjera mora da hodi po čitavoj Zemlji da bi oslobodila čovjeka. Istina mora da ide svojim putem, da ne odstupa od toga puta i da ne ostavi neistini nikakve mogućnosti. I sve dotle dok na Zemlji postoji nevjerovanje, i sve dotle dok na Zemlji postoji neistina, i sve dotle dok na Zemlji postoji robovanje drugome, a ne Allahu, plemenitost čovjeka se topi i opada, a borba na Božijem putu kao da je iščezla. Ova pogodba i zakletva vezana o vratu svakog čovjeka traži od njega da se izvršavaju

---

[5] Ovu verziju gdje stoji da je objavljeno *Allah je kupio od vjernika živote njihove i imetke u zamjenu za džennet* (9/111) mi ne možemo prihvatiti da je objavljeno tada, jer tada borba nije bila obavezna. Ovaj je ajet sigurno objavljen u Medini, ali on se podudara sa općim sadržajem te zakletve.

obaveze. U protivnom, to ne bi bilo vjerovanje. "**Ko umre a nije išao u borbu i nije se unosio u borbu umro je u jednoj vrsti nevjerovanja**", prenosi Imam-i Ahmed, Muslim, Ebu Davud i Nisai.

Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili i to je veliki uspjeh (9/111).

Radujte se sa ustupanjem svojih života i imetka Allahu i kao naknadu i cijenu dobijanjem Dženneta kao što je to Allah obećao. Šta je izgubljeno? Šta je vjernik izgubio koji se predao Allahu i životom i imetkom i traži nadoknadu u Džennetu. Allah nije ništa izgubio, a i čovjek će umrijeti , i imetak će otići bez obzira da li to čovjek i jedno i drugo utrošio na Allahovu ili nekom drugom putu. Džennet je zarada, zarada bez ičega, uistinu, i bez gubitka ičega. Ono što je dato za Džennet otišlo bi na ovaj ili onaj način.

Baci od sebe oholost čovjeka jer čovjek živi radi Allaha; pobijedit će kada pobijedi radi uzdizanja Allahove riječi, učvršćivanja Allahove vjere, oslobođenja ljudi mizernog robovanja i ponižavanja, a kao šehid kada padne na Allahovu putu da bi dao život radi Njegove vjere, a to je bolje od samog života, da bi potvrdio na svakom koraku i pokretu da je to snažnije od okova na zemlji i uzvišenije od tereta na Zemlji, da vjerovanje nadvlađuje bol i pobjeđuje nad životom.

Ovo je jedino prava zarada, zarada sa ostvarivanjem čovječnosti čovjeka koja se potvrđuje sa oslobođenjem od spona nužnosti, pobjede vjerovanja nad bolom, pobjede vjere nad životom, i kada se tome doda i Džennet, onda ta pogodba donosi zaista radovanje, to je pobjeda bez sumnje i spora.

Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili i to je veliki uspjeh (9/111).

Da se zadržimo nakratko pred riječima Uzvišenog u ovom ajetu:

On im je to zbilja obećao u Tevrātu i Indžīlu i Kur'anu (9/111).

Allahovo obećanje borcima na Allahovu putu izloženo u Kur'anu je poznato, potvrđeno i ponovljeno. U tom obećanju nema mjesta sumnji u temeljitosti elemenata borbe na Allahovu putu izloženom u prirodi ovog Božanskog programa koji se smatra dovoljnim sredstvom za ljudsku realnost, ne samo za jedno vrijeme niti za jedno mjesto, nego sve dok paganstvo ne nestane, ne samo predstavljeno u teoriji nasuprot druge teorije nego u organskoj dinamičkoj koncentraciji koja sebe štiti materijalnom snagom, bori se protiv Allahove vjere i svakog islamskog

okupljanja i pokušava da onemogući da se čuje opći proglas islama vezan za Allahovo Božanstvo kojeg bi ljudi priznavali, proglas oslobođenja čovjeka na Zemlji od klanjanja drugim ljudima, proglas koji pokušava da unese organsko priključivanje islamskom okupljanju koje stremi oslobođenju od klanjanja nasilnicima i prihvata da se ljudi klanjaju samo Allahu, nikome drugome, zatim da se omogući islamu da se širi zemljom da bi proveo svoj opći oglas oslobođenja čovjeka, da se sudari sa materijalnom snagom koja štiti paganska društva, snagom koja pokušava da svojim idejama dokine pokret islamskog oživljavanja i njegov oslobodilački proglas kako bi ljudi i dalje ostali u robovanju čovjeku.

Allahovo obećanje borcima izloženo u Tevrātu i Indžīlu traži također malo više objašnjenja.

Tevrāt i Indžīl, onakvi kakvi su danas u rukama Židova i kršćana, - ne bi se moglo reći da su to one knjige koje je Allah uputio svojim poslanicima Mūsāu i Isāu (alejhima's-selam), čak ni sami Jevreji ni kršćani ne raspravljaju o tome da ove dvije knjige nisu izvorne jer ono što je pred njima napisano je poslije dugog perioda u kojima je većina originala izgubljeno. Preostalo je samo ono što je sačuvano u sjećanju ljudi, a to je beznačajno. Pored toga, dodato je tome mnogo novoga.

Pa i pored toga, u knjigama Starog zavjeta nalaze se neki podaci koji govore o borbi, o bodrenju Jevreja na borbu protiv njihovih totemističkih neprijatelja da bi pobijedio njihov Bog, Njegova vjera i Njegovo obožavanje, premda su unijete devijacije u njihovom poimanju Allaha (Uzvišenoga) i borbe na Njegovu putu.

Što se tiče Indžīla koji se nalaze danas u rukama kršćana, u njima se ne spominje ništa o borbi. Međutim, mi osjećamo jaku potrebu da se izmijeni postojeće shvatanje prirode kršćanstva. Ova shvaćanja uslijedila su iz ovih Indžīla koji nemaju ništa sa originalom. To potvrđuju istraživači kršćani, a prije toga to je potvrdio Allah (Uzvišeni). To je navedeno u Njegovoj sačuvanoj Knjizi u kojoj nema neistine.

Allah (Uzvišeni) kaže u Svojoj sačuvanoj Knjizi da On obećava Džennet svima onima koji se bore na Allahovu putu, bivaju ubijeni i ubijaju, o čemu se govori i u Tevrātu i Indžīlu i Kur'anu. Prema tome, ovo su odlučujuće riječi poslije kojih nema pravo niko ništa da kaže.

Borba na Allahovu putu pogodba je vezana o vrat svakog vjernika od pojave poslanika i Allahove vjere.

Međutim, borba na Allahovu putu nije samo pokretanje i usmjeravanje u borbu, borba na Allahovu putu je vrhunac koji je uspostavljen na osnovi vjerovanja predstavljenog u osjećajima, obredima, ponašanju i djelima. Vjernici s kojima je Allah potpisao dogovor i oni u kojima se odražava istinitost vjerovanja narod su u kojima su također predstavljene iskonske vjerničke osobine, a te su:

Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i namaz obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i Allahovih propisa se pridržavaju (9/112).

Oni se kaju onim što su učinili, vraćaju se Allahu Svome tražeći oprosta. Sama teoba je osjećaj kajanja za ono što je prošlo i usmjeravanje prema Allahu u onome što je preostalo. Povlačenjem od grijeha i činjenjem dobrih djela ostvaruje se teoba stvarno, a to je čistota, čišćenje, usmjerenje i dobro djelo.

Njemu klanjaju - to su oni koji usmjeravaju svoj ibadet i klanjanje samo Allahu priznajući Mu Božanstvo. Osobina ove stalnosti u njihovim dušama potvrđuje se kroz obrede, kao što o njima govori i usmjerenje prema Allahu svakim poslom, u svakoj riječi, u svakoj pokornosti i slijeđenju. To je potvrda Allahova Božanstva i Gospodstva u praktičnoj realnoj slici.

Njega hvale - to su oni čija su srca predata priznavanju Dobročinitelju svakog dobrog djela i čiji jezici stalno ponavljaju zahvalu Allahu u obilju i nevolji. U obilju zahvaljuju na blagodatima u nevolji zbog osjećaja da su stavljeni na iskušenje Njegovom milošću. Zahvala Allahu nije zahvala samo u obilju nego je to zahvala i u nedaći kada srce vjernika spozna da je Allah milostiv i pravedan, Onaj koji je stavio na kušnju čovjeka samo radi dobra koje On zna, bez obzira koliko to bilo nepoznato ljudima i nedostupno njihovoj spoznaji.

I poste - o ovima postoji nekoliko mišljenja. Jedni kažu: to su muhadžiri, drugi, to su borci, treći, to su oni koji idu za naukom, četvrti, to su oni koji poste, a mi smo skloni da pod ovim pojmom podrazumijevamo one koji razmišljaju o Allahovu stvaranju i Njegovu zakonu, o kojima se govori na drugom mjestu. *U stvaranju nebesa i zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i zemlje razmišljaju. "Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio"* (3/190-191). Ovo svojstvo i osobina odgovara ovdje ovoj atmosferi, nakon pokajanja, klanjanja i zahvale. Sa

pokajanjem, klanjanjem i zahvalom čovjek počinje da razmišlja o Allahovom gospodarenju na ovaj način, a završava obraćanjem Allahu, spoznajom Njegove mudrosti kod Njegova stvaranja, spoznaje istine na kojoj počiva ovo stvaranje, ali ne radi zadovoljstva ovom spoznajom i trošenja života samo u razmišljanju, nego radi podizanja života i njegove izgradnje u svrhu ove spoznaje.

I namaz obavljaju - to su oni koji ruku' i sedždu čine klanjajući i ustrajavajući u tome kao da je to jedno od njihovih stalnih svojstvava i kao da je ruku' i sedžda znak kojim se oni karakterišu među ostalim ljudima.

I traže da se čine dobra djela a od nevaljalih odvraćaju - kada se uspostavi muslimansko društvo u kome se primjenjuje Allahov zakon i ljudi klanjaju samo Njemu, nikom drugom, onda će se unutar toga društva činiti dobra djela, a od nevaljalih će se odvraćati i odstranjivati grješke i devijacije iz Allahova programa i Njegova zakona koje su eventualno unijete. Međutim, kada ne bude na Zemlji muslimansko društvo, a to je kada na Zemlji ne bude društvo u kome suverenitet pripada samo Allahu i ne bude primjenjivan u sudstvu samo Njegov zakon, onda traženje da se čine dobra djela treba usmjeriti prije svega na ono što je najpreče, a to je potvrđivanje Božanstva samo Allahu (Uzišenom) i ostvarenje uspostavljanja muslimanskog društva. Odvraćanje od nevaljalih djela treba usmjeriti, prije svega, na sprječavanje najizrazitijih loših djela, a to je odstranjenje vlasti nasilnika i porobljavanja ljudi - prisiljavanje ljudi da se klanjaju drugome, a ne Allahu putem vlastitih nasilnika bez primjene Allahova zakona. Oni koji vjeruju Muhammedu (alejhi's-selam) koji su se iselili i bore se da bi uspostavili islamsku državu u kojoj sudska vlast pripada Allahovu zakonu i uspostavljaju muslimansko društvo u kome dominira taj zakon, oni će tek onda kada se uspostavi to društvo insistirati da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćati u sporednim oblastima vezanim za pokornost i griješenje. Prvi muslimani nikada nisu trošili svoj trud prije uspostavljanja muslimanske zemlje i muslimanskog društva, ni u nešto što je sporedno, sve dok nije bilo uspostavljeno ono što je najbitnije i najglavnije. Otuda se podrazumijeva da su oni isticali da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraća skladno realnostima. Sa sporednim odredbama, da se čine dobra djela ili da se odvraća od loših, ne treba počinjati prije nego što se završi sa glavnim pozitivnim djelima i odvraćanjem od glavnih loših djela. Upravo postupati onako kao što se postupalo onda kada se razvijalo muslimansko društvo.

Allahovih propisa se pridržavaju - znači, uspostavljanje Allahovih odredaba radi njihova provođenja i kod sebe i kod drugih ljudi, zatim

suprotstavljanje onome ko ih nastoji zanemariti ili istupi protiv njih. I kod ovih djela, isto kao i kod traženja da se čine dobra djela a od nevaljalih odvraća neće se počinjati dok se ne uspostavi islamsko društvo. Muslimansko društvo može postojati samo onda kad u njemu dominira Allahov zakon i kada se priznaje Božanstvo, suverenost i zakonitost samo Allahu, a odbija vlast nasilnika predstavljena u zakonu kojeg Allah nije dozvolio. Cjelokupan napor i trud treba da se ulažu na putu uspostavljanja ovog društva, kad god bude tamo mjesta da se to društvo pridržava Allahovih propisa kao što se to desilo i prvi put kod nastajanja muslimanskog društva.

Ovo je to vjerničko društvo s kojim je Allah ugovorio kupoprodaju. Ovo su karakteristike i osobine tog društva: teoba koja vodi čovjeka ka Allahu, sprječava grijeh i podstiče na hajirli posao. Ibadet vjernika povezuje sa Allahom, čini da mu Allah bude Onaj Kome se klanja, da mu Allah bude krajnji cilj i smjer njegovog kretanja. Zahvala Allahu u obilju i nevolji rezultira punom predajom Allahu i apsolutnim pouzdanjem u Njegovu milost i pravdu. Putovanje kroz Allahovo gospodstvo, sa Njegovim dokazima koji govore o Svemiru, ukazuje na mudrost i pravdu u formiranju stvorenoga, a traženje da se čine dobra djela a od nevaljalih odvraća prelazi lični interes ka interesu ljudi i života, a čuvanje Allahovih odredaba odbacuje one koji im se protive i koji nastoje da ih zanemare, štiti ih od napada i povrede.

Ovo je to vjerničko društvo s kojim je Allah sklopio ugovor za Džennet a kupio od njegovih članova i živote i njihova dobra kako bi to društvo nastavilo put Allahovim važećim zakonima koji postoje otkako postoji i Allahova vjera, Njegovi poslanici i poslanstva, da se bore na Allahovom putu radi uzdizanja Njegove riječi, likvidiranja Allahovih neprijatelja koji Mu prkose i izazivaju Ga, ili da padnu kao šehidi u borbi koja razlučuje istinu od neistine, islam od paganstva, zakon od nasilja i Uputu od zablude.

Ovaj život nije zabava i igra. Život se ne sastoji samo od hrane, kao što je slučaj sa stokom, i uživanja. Život nije mizerni spas, nedostojni mir i zadovoljstvo jeftinom predajom. Život je: borba na putu Istine, borba na putu dobra, borba radi pobjede i uzdizanja Allahove riječi ili padanja kao šehid na Allahovu putu, kada slijedi Džennet i Allahovo zadovoljstvo.

Ovo je taj život kome pozivaju oni koji vjeruju u Allaha. *O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što će vam život osigurati (8/24).* Allah istinu govori i Allahov Poslanik istinu govori.

Vjernici, od kojih je Allah kupio njihove živote i njihova dobra i koji za to dobijaju Džennet, čine jedan Ummet. Vjera u ime Allaha je spona koja ih povezuje i jedino sredstvo okupljanja. Ova sura, koja ustanovljava poslijednje odnose između muslimanskog društva i njegova neprijatelja, odlučna je kod uspostavljanja tih odnosa koji ne počivaju na ovoj sponi, a posebno nakon razbijanja neprijatelja i uspostavljanja jakog vertikalnog širenja muslimanskog društva nakon oslobođenja Mekke i pristupanja velikih grupa islamu, u kojima se islam još nije bio učvrstio i kod kojih su srodstveni odnosi još uvijek imali jake korijene u njihovu društvu. Slijedeći ajeti dokidaju ono što je bilo između vjernika koji su dali zakletvu i sklopili ovaj ugovor i onih koji nisu pristupili tom ugovoru makar oni bili i najbliži; ovo dokidanje se dešava nakon razilaženja stavova i poslijedica na ovom i budućem svijetu.

Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u džehennemu biti (9/113).

A što je Ibrāhim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrāhim je doista bio pun sažaljenja i obazriv (9/114).

Allah neće nazvati zalutalim narod koji je na pravi put uputio prije nego što učine ono što im je On zabranio. - Allah zaista sve dobro zna (9/115).

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji, On život i smrt daje, i vi osim Allaha nemate ni zaštitnika ni pomagača (9/116).

Očito je da su neki muslimani tražili oprost za svoje roditelje koji su bili politeisti, a obraćali se i Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da on moli oprost za njih. Tom prilikom objavljeni su ovi ajeti koji potvrđuju da u ovim zahtjevima za oprost leži ostatak veza krvnog srodstva, a ne povezivanje u ime Allaha. Zbog toga Vjerovjesnik i oni koji su vjerovali nisu imali pravo na to. Nije to pripadalo njima niti je to njihovo djelo uopće. Međutim, kako će se njima objasniti da su džehennemlije ti za koje oni traže oprost. Najvjerovatnije da će to uslijediti sa njihovom smrću kao politeistima i da se prekida svaka nada da će biti upućeni ka vjerovanju.

Vjera je najčvršće uže u koje se slijevaju sva ostala ljudska užeta i svi ljudski odnosi. Kada se uspostavi spona vjere, uspostavljaju se i sve druge spone iz njena korijena. Poslije toga nema susreta i veze sa porijeklom niti tazbinom, poslije toga nema susretanja ni povezivanja ni sa narodom niti zemljom. Ili vjerovanje u Allaha koje povezuje ta čvrsta spona - a sve duge

spone proističu iz nje i ulijevaju se u nju ili nevjerovanje kada ne postoji mogućnost za uspostavljanje spone između čovjeka i čovjeka.[6]

A što je Ibrāhim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrāhim je doista bio pun sažaljenja i obazriv (9/114).

Nema nikakvog uzora u Ibrāhimovom traženju oprosta njegovu roditelju jer je Ibrāhim tražio oprost za svoga oca zbog njegovog ranijeg obećanja njemu ili je možda tražio za njega oprost od Allaha ne bi li ga On uputio. To se jasno vidi u riječima: *"Mir tebi!" - reče Ibrāhim . "Moliću Gospodara svoga da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni. I napustiću i vas i sve one kojima se mimo Allaha klanjate i klanjaću se svome Gospodaru; nadam se da neću biti nesretan u klanjanju Gospodaru mome"* (19/47-48). Kada mu je umro otac, a ostao politeist, tada je Ibrāhimu postalo jasno da je njegov otac Allahov neprijatelj za koga ne postoji nada da će biti upućen, on kaže: *A čim mu je bilo jasno* (9/114), i time je prekinuo svaku vezu s njim.

Ibrāhim je doista bio pun sažaljenja i obazriv (9/114).

Mnogo skrušen prema Allahu i sažaljiv prema onome ko ga uznemiruje. I njegov otac ga je uznemirivao, ali Ibrāhim ostaje sažaljiv. A kada je postalo jasno da mu je otac Allahov neprijatelj, on ga se odrekao i povratio Allahu potpuno skrušeno. Navodi se da su se, nakon što su bila objavljena ova dva ajeta, uplašili oni koji su tražili oprosta za svoje roditelje politeiste, da su i sami zalutali time što su se suprotstavili Allahovoj odredbi u ovom pitanju. Tom prilikom objavljen je i slijedeći ajet koji ih umiruje zbog toga i potvrđuje islamsko pravilo, a to je da nema kazne ako nije tekstom predviđena niti prekršaja ako nije unaprijed objašnjeno takvo djelo.

Allah neće nazvati zalutalim narod koji je na pravi put uputio prije nego što učine ono što im je On zabranio. - Allah zaista sve dobro zna (9/115).

Allah će obračunavati ljudima njihova djela samo nakon što im je objasnio da se čuvaju, budu oprezni i da ih ne čine. On ne otklanja uputu jednog naroda nakon što ih je uputio i ne prepušta ih zabludi radi samog djela ako to djelo nije bilo iz oblasti djela koja su zabranjena prije toga. To je zbog toga što je čovjek nekompletan, a Allah je Taj Koji zna sve, od Njega potiču objašnjenja i pouke.

---

[6] Vidi više *Džinsijjetu'l-muslim aqidetuhu* u djelu *Me'alimu fi't-tariq.*

Allah je učinio ovu vjeru da bude lahka a ne teška, objasnio je sasvim jasno šta je zabranio kao što je objasnio sasvim jasno i sve ono šta je naredio. Neke stvari On je prešutio, nije ih objasnio, ali ne iz zaborava, da je tako postupio, nego iz mudrosti i olakšanja. Zabranio je da se postavljaju pitanja za ono što je On prešutio kako se to pitanje ne bi završilo odgovorom koji bi bio težak. Otuda nema niko pravo da nešto zabranjuje, a što je Allah prešutio, niti ono što Allah nije objasnio. Na taj način Allah ostvaruje Svoju milost prema ljudima.

Na kraju ovih ajeta a u atmosferi poziva da se odbaci krvna srodstvena veza i da se čovjek oslobodi svoga života i imetka, potvrđuje se da je staratelj i pomagač samo Allah, da je On Gospodar nebesa i Zemlje, Gospodar smrti i života.

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji, On život i smrt daje, i vi osim Allaha nemate ni zaštitnika ni pomagača (9/116).

Na osnovu toga i imeci i životi i nebesa i Zemlja, i život i smrt, i zaštitništvo i pomoć - sve se nalazi u Allahovoj ruci. Dostatnost i bogatstvo bit će u sponi samo sa Allahom.

Ova stalna neprekidna potvrđivanja i ova kategorička odluka vezana za rodbinske veze ukazuje koliko su bili uznemireni i nesigurni neki muslimani kod odluke između ovih postojećih veza među ljudima u tom društvu i nove veze zasnovane na vjerovanju. Ovo je dokinula ova poslijednja odluka iznijeta u ovoj suri. U njoj se odlučno govori o svim vrstama odnosa među muslimanima i onima koji su oko njih. Čak i insistiranje na traženju oprosta za umrle politeiste naišlo je na žestoku osudu. To je učinjeno da bi se srca oslobodila svih drugih spona osim spone i povezanosti vjerom.

Okupljanje na uspostavljanju veze na bazi samo vjere čini bazu islamskog pokreta. To je jedan od temelja islamskog vjerovanja i poimanja, temelj pokreta i smjera. Ovo potvrđuje ova sura i ponavlja više puta.

* * *

Pošto je to bila priroda ove kupoprodaje i zakletve, onda izostanak iz borbe onih koji su sposobni, bez obzira kakvi su uzroci bili, znači nešto što izaziva veliku osudu i kolebanja. Izostajanja koja su se javljala očito u

borbama morala su biti praćena i pažnja na njih koncentrisana. U slijedećim ajetima objašnjava se dalekosežnost Allahove dobrote i Njegove milosti prema vjernicima, prema iskrenim vjernicima kod kojih je došlo do kolebanja i izostanka iz borbe. On im je oprostio grješke, bilo male ili velike, koje su oni počinili. Tu je objašnjena i sudbina trojice koji su izostali iz borbe bez određenog njihova stava o ovom pitanju. Oni su se prepustili Allahovoj odredbi. To su oni o kojima je ranije bilo riječi. Prepustili su se dok ne dođe sud o njima kasnije.

Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blag i milostiv, (9/117)

a i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kad su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je (9/118).

Allahov oprost Vjerovjesniku (alejhi's-selam) podrzumijeva se da se odnosi na događaje u cjelini vezane za ovu borbu. Očito je da je ovaj oprost u vezi s onim što je Allah o tome rekao Svome Poslaniku. *Neka ti Allah oprosti što si dozvolio da ostanu dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu (9/43).* Ovo se dogodilo onda kada mu se obratila jedna grupa sposobnih koji su tražili da izostanu iz borbe pravdajući to neistinito izmišljenim pričama i Vjerovjesnik im je dozvolio. Allah mu je to oprostio upozoravajući ga da je bilo bolje da je pričekao dok se ne vidi jasno ko su bili iskreni u svom traženju izostanka, a koji su pravdali svoj izostanak lažima i izmišljotinama.

Na Allahov oprost muhadžirima i ensarijama ukazuje tekst koji je pred nama na okruženja toga vremena u riječima: *koji su ga u teškom času slijedili u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala (9/117).* Nekima je bilo teško da izađu u borbu i pridruže se povorci kao što će biti objašnjeno, a oni su bili iskreni vjernici, a neki su slušali licemjere koji su se tresli u strahu zbog susreta sa Biznatijom, zatim Allah im je učvrstio srca pa su pristupili borbi nakon kolebanja.

Lijepo bi bilo da izložimo neke uvjete vezane za ovu borbu i okruženja te borbe kako bismo živjeli u njenoj atmosferi za koju Allah (Uzvišeni) kaže da su uslijedili u *teškom času* da bi spoznali podstreke i

kretnje koje su pratile tu borbu. (Mi ćemo ovdje iznijeti sažetak iz *Sire* Ibni Hišama, *Imatai'l-Esma* od Makrizija i djela *Bidaje we nihaje* od Ibni Kesira, zatim iz njegovog tefsira.)

Kada je Allah objavio: *Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru, sve dok ne daju glavarinu poslušno i smjerno (9/29)*, naredio je Allah Poslaniku i ashabima da se pripreme za borbu sa Biznatijom. (Očito je da su se sukobi sa Biznatijom već ranije dogodili prije objave ovih ajeta u borbi Mu'ta. Ova poslijednja naredba kao odluka koja se odnosi i potvrđuje stalnu mjeru donijeta je među poslijednjim objavama u Kur'anu.) I to u veoma teškom vremenu za ljude u vrijeme jake toplote i iskušenja, u vrijeme kada čovjek može uživati u plodu, a ljudi žele da ostanu tamo gdje se može uživati u tom plodu i biti u hladu, prezirući odlazak u vrijeme dok oni ovako žive. Resulullah (alejhi's-selam) katkad bi malo odlazio u borbu, a da joj ne bi dao nadimak i govorio da želi da ide u nekom smjeru, ali ne tamo gdje namjerava. Ovo je činio kod drugih pohoda samo ne kod borbe na Tebuku. Predstojeću borbu na Tebuku objasnio je ljudima zbog velike poteškoće, teška vremena, velikog broja neprijatelja prema kome se kreće da bi se ljudi krajnje pripremili za ovu borbu. Naredio im je da se pripreme i obavijesti ih da idu na Bizantiju.

Neki licemjeri tražili su dozvolu od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da izostanu iz ove borbe bojeći se spletki i sumnje zbog biznatijskih djevojaka. On im je odobrio da ne izlaze. Tada je uslijedio Allahov ukor Vjerovjesniku što im je dozvolio da ne idu u borbu nagovještavajući mu oprost za to: *Nek ti Allah oprosti što si dozvolio da izostanu dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu (9/43).*

Neki licemjeri govoriše jedni drugima: Ne idite u borbu po ovakvoj žegi, što je neka vrsta isposništva, u borbu u čiju istinu postoji sumnja i strah Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Tada je Allah (Uzvišeni) objavio slijedeće riječi o njima: *I jedni drugima su govorili: "Ne krećite u boj po vrućini!" Reci: "Džehennemska vatra je još vruća!" Kad bi oni samo znali! Malo će se oni smijati a dugo će plakati, biće to kazna za ono što su zaslužili (9/81-82).*

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je bio obaviješten da se licemjeri okupljaju u kući Suvejlima Jevreja i odvraćaju ljude da ne pristupaju uz Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u borbi na Tebuku. Tada Vjerovjesnik (alejhi's-selam) posla Talhu ibni Ubejdullaha sa jednom grupom ashaba i

naredi im da spale kuću ovog Suvejlima. To je Talha uradio, a Dahak ibni Hulejfe prodre u kuću sa sporedne strane i slome nogu, a njegovo društvo izmakne. Dahak se poslije toga pokajao.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) se pripremao za ovaj put i naredio i ljudima da se spreme što prije. On je bodrio bogataše da materijalno pomognu borce koji nemaju jahaću životinju koja bi ih prenijela do ratišta. Među prvim ovim dobrotvorima bio je Osman ibni Afan (neka je Allah zadovoljan njime), on je utrošio dobrovoljno ogromna sredstva kako nije učinio niko drugi. Ibni Hišam u svojoj historiji kaže: Prenijeli su mi ljudi u koje se sigurno možemo pouzdati da je Osman potrošio na vojsku koja je u ovom teškim momentima odlazila na Tebuk 1000 zlatnika. Zbog toga se Vjerovjesnik obratio dovom Allahu govoreći: "Bože moj, zadovolji se Osmanom i ja sam zadovoljan njime." Abdullah ibni Ahmed navodi u musnedu svoga oca u lancu prenošenja od Abdurahmana ibni Hababa Sulema slijedeće: Vjerovjesnik se obratio ashabima i bodrio vojsku u ovom teškom momentu i tada Osman ibni Afan ustade i reče: Ja ću opremiti 100 deva prekrivačima i samarima. Tada je sišao s mimbere i bodrio našto će Osman ponovo: Ja ću pripremiti i drugu stotinu deva prekrivačima i samarima. Ovaj Abdullah ističe: Primijetio sam Vjerovjesnika (alejhi's-selam) kako rukom ovako pokreće i Abdusamed podiže ruku u znak oduševljenja. "Osman nije dužan ništa poslije ovog djela." (Ovo prenosi Tirmizi u lancu: Muhammed ibni Jesar, Ebu Davud Tajalisi, Seken ibni Mugire, Ubej Muhammed, oslobođeni rob porodice Usmana, i ističe da je hadis s ovog gledišta garib, tj. prenosi samo ovim senedom.) Bejheki prenosi ovaj hadis preko Amra ibni Merzuka i Sekena ibni Mugirea i kaže: "Tri puta je to bilo i Ebu Bekr se obavezao da opremi tri stotine deva prekrivačima i samarima."

Ibni Džerir navodi preko seneda: Jahja ibni Ebi Kesir, zatim Sejda, Katade i Ibni Ebi Hatema preko Hakema ibni Ebana od Ikrime, različitim riječima, i dodaje: "Vjerovjesnik (alejhi's-selam) bodrio je da se daju prilozi (za borbu na Tebuku) pa je Abdurahman ibni Auf donio 4000 drahmi rekavši: "Božiji Poslaniče, moj ukupni imetak iznosi 8000 drahmi i ja sam donio kao prilog pola od toga, a pola sam ostavio." Vjerovjesnik mu na to uzvrati: "Neka ti Bog blagoslovi i ono što si zadržao za sebe i ono što si dao." Istovremeno dolazi i Ebu Ukajl sa jednom mjericom datula i kaže: Ja sam ubrao, Vjerovjesniče, dvije mjerice hurmi i jednu mjericu sam pozajmio Allahu, a drugu mjericu ostavio za svoju porodicu." Ibni Džerir kaže dalje da su munafici međusobno jedan drugom namigivali i

dobacivali: Ovo što je dao Ibni Auf nije ništa drugo do licemjerstvo, zar Allahu i Njegovu Poslaniku treba ova mjerica hurmi!?

U jednoj od verzija stoji da su oni govorili o Ebi Ukajle, a to je osoba koja je radila kod jednog Jevreja da bi zaradila dvije mjeriće hurmi kao nagradu i da je jednu od tih mjerica donio Vjerovjesniku (alejhi's-selam). Oni kažu da je on time htio da bude spomenut.

Međutim, bilo je i takvih muslimana koji su došli Vjerovjesniku (alejhi's-selam) plačući,bilo ih je sedam, pretežno ensarija.[7] Obratili su se Vjerovjesniku (alejhi's-selam) s molbom da im pronađe nešto što bi ih prenijelo do ratišta. To su bili siromasi. I Vjerovjesnik im odgovori: "Ja nemam ništa što bi vas moglo prenijeti do ratišta." Oni su se vratili suznih očiju, tužni što ne mogu da nađu ništa što bi mogli utrošiti i pripremiti se za ovaj put.

Ibni Ishak kaže: Čuo sam da je Ibni Jamin ibni Umejr ibni Kab Nadari sreo Ebu Lejla Abdurahmana ibni Kaba i Abdullaha ibni Mugfila, dvojicu između one sedmerice koji su se požalili da nemaju šta pripremiti i odvojiti za odlazak u borbu, ova dvojica su došla plačući i Ibni Jamin ih upita: Zašto plačete? Oni rekoše: Bili smo kod Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i molili da pronađe nešto što bi nas prenijelo do ratišta i on nam nije mogao pomoći jer nije imao ništa što bi nas prenijelo, a mi i sami nemamo ništa što bi nas ojačalo i pomoglo da izađemo na ratište sa Vjerovjesnikom. Ibni Jamin dao im je svoju kamilu koja mu je služila za prijenos vode pa su otputovali. On im je udijelio i nešto hurmi i tako da su se mogli pridružiti Vjerovjesniku (alejhi's-selam).

Jūnus ibni Bukejr dodaje na ono što se prenosi od Ibni Ishaka: "Što se tiče Utbea ibni Zejda, a on je jedan od tih koji su se žalili Vjerovjesniku, izišao je te noći i klanjao cijelu noć koliko je to htio Allah, a poslije klanjanja zaplakao i rekao: " Bože dragi, ti si naredio džihad i ja želim da učesvujem u džihadu, ali nisi mi dao ništa što bi me osposobilo za tu borbu. Nisi dao ni Svom Poslaniku što bi me moglo odnijeti na bojište. Ja dijelim svakom muslimanu svu nedaću koja me je zadesila bilo u imetku, tijelu ili obrazu a onda je svanulo i došao je među ljude. Tom prilikom Vjerovjesnik (alejhi's-selam) upita: "Gdje je onaj koji je noćas dijelio?" Niko se ne javi. I Vjerovjesnik ponovi iste riječi: "Gdje je onaj što je dijelio, neka ustane?" Tada ustade ovaj ucvijeljeni Utbe i obavijesti ga o tome. Na to će

[7] Ove osobe spomenute su na kraju 10. džuza, pa neka se čitalac vrati tamo da bi dobio objašnjenje o ovom podatku.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam): "Razveseli se. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, upisao sam te za dodjelu dijela iz slijedećeg zekjata. "

Nakon toga Vjerovjesnik (alejhi's-selam) izišao je sa onima koji su mu se pridružili, a bilo ih je približno trideset hiljada što iz Medine, što iz arapskih plemena koja su se nastanjivala oko Medine. Neki vojnici muslimani sporo su se odlučivali, ali bez ikakave sumnje i dvoumljenja među koje spada i Kab ibni Malik, Merare ibni Rebija i Hilal ibni Umejje, a to su ona trojica o kojima će biti govora podrobno. U ovu grupu spada i Ebu Hajseme i Umejr ibni Vehb Džumehi. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) ulogorio je svoju vojsku u "Senijetu'l-veda", a Abdullah ibni Ubejd, poglavica licemjernih, ulogorio je svoju vojsku na padini ispod logora Vjerovjesnika. Ibni Ishak nastavlja i kaže da ni broj ovih nije bio ništa manji. Broj onih koji su izostali stvarno nije prelazio stotinu ljudi. Kada je Vjerovjesnik krenuo, izostao je iza vojske i Abdullah ibni Ubej sa izostalim munaficima i onima koji su sumanjali u ovaj pohod.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nastavlja put, a iza njih izostaje jedan po jedan. Oni koji su putovali sa Vjerovjesnikom govorili bi:" Poslaniče, izostao i taj i taj," a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) bi im odgovarao: "Pustite ga, ako ima u njemu ikakvo dobro, Allah (Uzvišeni) će omogućiti da vam se i on pridruži, a ako ne bude tako, Allah će vam dati da odahnete i bez njega." Čak je neko rekao: "Božiji Poslaniče, izostade i Ebu Zerd i njegova kamila s njim." Vjerovjesnik odgovara: "Pustite ga, ako ima u njemu ikakvo dobro Allah (Uzvišeni) će omogućiti da vam se pridruži, a ako ne bude tako, Allah će vam dati da odahnete i bez njega." Ebu Zerd pogleda na svoju kamilu; pošto je išla sporo, on uze svoj prtljag, uprti na svoja leđa i nastavi da slijedi put Vjerovjesnika (alejhi's-selam) pješačeći. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je odsjedao na nekim mjestima, a neki bi muslimani pogledali i rekli: "Božiji Poslaniče, ovaj čovjek ide sam ovim putem", a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) dodaje: "Bit će da je to Ebu Zerd." Kada su ljudi malo bolje osmotrili, rekoše: "Božiji Poslaniče, tačno je, Boga mi, to je Ebu Zerd." Što Vjerovjesnik (alejhi's-selam) poprati riječima: "Neka se Allah smiluje Ebu Zerdu, on ide sam, umrijet će sam i proživjet će sam."

I Ebu Hajseme se vrati svojima jednog toplog dana nakon što je putovao sa Vjerovjesnikom (alejhi's-selam) nekoliko dana. Našao je svoje dvije žene, svaka u svom šatoru u njegovoj bašči, kako svaka od njih prska po svom šatoru i rashlađuje se u njemu i priprema jelo. Kada je pristupio Ebu Hajseme na vrata jednog od šatora i pogledao svoje dvije žene i šta rade u njima, reče: "Vjerovjesnik (alejhi's-selam) na suncu, vjetru i žegi, a Ebu Hajseme u ugodnom hladu, jelo pripremljeno, a njegova žena ljepotica

tu. Kakva je ovo pravda!" Zatim dodaje: "Tako mi Allaha, neću ući ni u jedan vaš šator dok se ne spojim sa Vjerovjesnikom (alejhi's-selam), pa mi pripremite brašnenicu!" One su to uradile. On pripremi svoju devu i otputova s njome. Otišao je da traži Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i pronašao ga je gdje je odsjeo na Tebuku. Ebu Hajsema pristigao je Umejr ibni Vehb Džumehi kako i on traga za Vjerovjesnikom (alejhi's-selam). Udružili su se i kada su se približili Tebuku, Ebu Hajsem reče Umejr ibni Vehbu: "Ja sam pogriješio i ti izostani iza mene dok ja ne dođem do Vjerovjesnika (alejhi's-selam)." Ovaj je to prihvatio. A kad se približio Vjerovjesniku (alejhi's-selam) a on odsjeo na Tebuku i ljudi mu kažu: "Ovo je neki jahač, ide putem ovamo." I Vjerovjesnik (alejhi's-selam) odgovori: "Bit će da je to Ebu Hajsem." A oni odgovoriše: "Poslaniče, on je, Boga mi Ebu Hajsem." Kada je dao znak devi da klekne, uputio se prema Vjerovjesniku i nazvao mu selam. Na to mu Vjerovjesnik uzvrati: "Teško tebi Hajseme!" A Hajsem obavijesti Vjerovjesnika šta je bilo pa mu Vjerovjesnik (alejhi's-selam) odgovori: "Dobro, ako Bog da", i prouči dovu za njegovo dobro.

Ibni Ishak prenosi da je jedna grupa licemjera, među kojima su bili Vedia ibni Sabit, brat Beni Amra ibni Aufa, i jedan čovjek iz plemena Ešdžea, saveznika Beni Suleme, zvani Muhšen ibni Humejr, a zvali su ga, kako kaže Ibni Hišam, Muhša, razgovarala i pokazivala na Vjerovjesnika (alejhi's-selam) dok je on polazio na Tebuk i jedan drugom govorili: "Šta vi mislite da su borci Bizantijci u borbi poput Arapa boraca kad se međusobno tuku? Boga mi, mi kao da vas gledamo sutra sve povezane u lance." To su govorili da bi izazvali strah kod vjernika da ne idu u borbu. Muhšem ibni Humejr dodade: "Boga mi, volio bih da nam se dosudi svakom od nas po sto batina! Zaklinjem se da će biti objavljene ove riječi u Kur'anu koje vi govorite." Ibni Ishak dalje ističe da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao Amru ibni Jasiru: "Idi tom narodu i reci im da su već sprženi, pitaj ih šta su govorili. Ako to budu porekli, reci im: Nije tako, vi ste govorili to i to." Amar je otišao do te grupe i prenio im to. Oni su se obratili Vjerovjesniku izvinjavajući mu se. Vedia ibni Sabit prihvatio je za kolan deve na kojoj je jahao Vjerovjesnik, i stajao, obraćajući mu se: "Božiji Poslaniče, mi smo se samo zabavljali i tako gubili vrijeme." I tada je objavljeno: *Ako ih zapitaš, oni će sigurno reći: "Mi smo samo razgovarali i zabavljali se." Reci: "Zar se nisu Allahu i riječima Njegovim, i Poslaniku Njegovu rugali?"* (9/65). Muhšem ibni Umejr obraća se Vjerovjesniku i kaže: Zamijenite mi ime i ime moga oca. Muhšemu je oprošteno u ovom ajetu, a nazvan je Abdurahmanom. Molio je Allaha (Uzvišenoga) da pogine kao

šehid i da mu se ne zna mjesto gdje je poginuo. Ubijen je u borbi Jemame, ali mu se ne zna za trag.

Ibni Luheje prenosi od Ebu'l-Esveda, a on od Urvea ibni Zubejra slijedeće: Kada se Vjerovjesnik (alejhi's-selam) vratio sa Tebuka, nakon što je tamo ostao deset i nešto dana bez borbe, jedna grupa licemjera mislila je da ga mučki ubije, da ga otisne sa strmine brežuljka negdje na putu. Vjerovjesnik je bio obaviješten šta namjeravaju ovi licemjeri pa je naredio da vojnici idu iz kotline, a on se ispeo na brežuljak. Za njim je krenula i ta grupa prekrivenih lica. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je naredio Amru Ibni Jasiru i Huzejfi ibni Jemanu da idu s njim. Ammar je držao uzde deve, a Huzejfe je tjerao devu. I dok su tako išli, čuli su kako neki govore zavodljivim glasom. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) se naljutio i to je primijetio Huzejfe, pa se vratio, a imao je sa sobom štap. Udarao je po glavama deva tih koji su išli iza njih štapom. Kada su ovi primijetili Huzejfu, pomislili su da je otkrivena ta velika zavjera koju su tajili. Požurili su da se pomiješaju sa ostalim ljudima. Huzejfe se vraća i pristupa Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i on, Vjerovjesnik, traži od njih da požure da što prije pređu preko brijega. Stali su potom i posmatrali ljude i Vjerovjesnik (alejhi's-selam) upita Huzejfu: "Jesi li prepoznao ko su bili ti ljudi?" Huzejfe odgovara: Primijetio sam samo njihove deve u mraku kad sam ih iznenadio. Vjerovjesnik upita: "Znaš li šta je namjeravala ta grupa?" Ova dvojica odgovoriše: Ne znamo. Vjerovjesnik ih je obavijestio šta su namjeravali poduzeti protiv njega i tom prilikom spomenuo njihova imena, ali je tražio da ne govore ništa, da šute o tome. Tada oni upitaše Vjerovjesnika: "Allahov Poslaniče, zar nećeš narediti da budu ubijeni?" Vjerovjesnik odgovori: "Nije mi drago, osuđujem da ljudi kasnije govore da je Muhammed ubijao svoje ashabe!"

Ibni Kesir navodi u djelu *El-Bidaje ve'n-Nihaje* :

Ibni Kesir spominje ovo kazivanje i kaže da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) kazao imena tih učesnika samo Huzejfi ibni Jemanu. Ovo je vjerovatnije, a Allah najbolje zna.

Poteškoće s kojima su se suočili muslimani u ovoj borbi navode neke verzije donoseći u prilog toga i dokaze. Ibni Kesir u svom tefsiru kaže:

Mudžahid i mnogi drugi ističu da je objavljen ajet: *Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima , i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili u vrijeme kada se srca neki od njih zamalo nisu poklebala; On je poslije i njima oprostio jer je On prema njima blag i milostiv* (9/117) ,

povodom borbe na Tebuku. Ovo se da zaključiti na osnovu toga što su oni izašli na tu vojnu u vrlo teškoj situaciji, godina bila sušna, bila je jaka žega i vrlo teško doći do hrane i vode. Katade kaže da su oni išli u Siriju radi borbe na Tebuku u vrijeme žege koja pali. Putovali su uz veliki napor koji je bio poznat Allahu. U to su uložili ogroman trud. Neki su nam čak pričali da su po dvojica dijelili hurmu međusobno, a neki od vojnika koristili bi samo jednu hurmu koja bi prelazila iz usta u usta, malo je posisali, napili se vode i predali je drugom. Allah im je oprostio i vratili su se iz ove borbe.

Ibni Džerir prenosi svojim senedom do Abdullaha ibni Abbasa, da je neko pitao Omera ibni Hattaba o ovoj poteškoći, i on odgovorio: "Izašli smo sa Vjerovjesnikom (alejhi's-selam) na Tebuk, odsjedali na raznim mjestima, a bila je velika nestašica vode, bili smo toliko žedni pa smo pomislili da nam je kraj. Neki ljudi bi čak odlazili i tražili vodu i ne bi se vraćali sve dok ne bi shvatili da će stradati. Čak je jedan od prisutnih u ovom pohodu zaklao svoju kamilu, cijedio njenu utrobu i pio, a ono što je preostalo izlijevao je na grudi."

Ibni Džerir iznosi povodom Allahovih riječi: *Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima, i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili (9/117)*, tj. kod opskrbe, kod ustupanja deva za jahanje, kod pripremanja poputbine i vode, *u vrijeme kada se srca neki od njih zamalo nisu pokolebala (9/117)*, i počeli sumnjati u istinu i vjeru Vjerovjesnika (alejhi's-selam), počeli da sumnjaju zbog poteškoća i žestine koja ih je snašla na ovom putu i zbog borbe. *On je poslije i njima oprostio (9/117)* i omogućio im da se obrate svome Gospodaru i učvrste se u Njegovoj vjeri *jer je On prema njima blag i milostiv (9/117)*.

Ovo izlaganje nam možda predstavlja taj dan, kakva je bila ta poteškoća u *teškom času*, i predočava nam jedan moment atmosfere, kako je živjelo muslimansko društvo u to doba. U ovom osvrtu predočena je i raznovrsnost vjerovanja: čvrsto uvjerenje kod jedne grupe, kolebljivosti i nemira pod pritiscima ove teškoće kod druge grupe, ostanka kod kuće i izostanka iz borbe bez nekakvih posebnih namjera kod grupe, predočena je i grupa koja je uživala u licemjerstvu, otvoreno licemjerstvo grupe zavjereničkog nevjerstva, i tako dalje, što ocrtava najprije opće stanje organskog sastava društva toga perioda, a onda govori o teškoćama borbe u vrijeme suočavanja sa Bizantijom u situaciji vrlo složenoj po poteškoćama. Sve su ovo iskušenja koje je, možda, Allah odredio radi otkrivanja razlike među ovim grupama.

* * *

Ovo su bile poteškoće zbog kojih su izostali oni koji su izostali i nisu otišli u borbu. Među njima je bilo mnogo licemjera o kojima je ranije bilo riječi. Također je među njima bilo i vjernika koji nisu ostali sjedeći zbog sumnje i licemjerstva nego zbog lijenosti i udobnosti boravka u Medini. To su bile dvije grupe. Grupa onih o kojima je raščišćeno ranije, a to su oni koji su miješali dobro i zlo i priznali svoje grijehe. I druga grupa ljudi *koji su u neizvjesnosti da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti (9/106)*. To su ta trojica koja su izostala iz borbe, bez suda o njima, i željeli su da im Allah presudi. Ovdje su neki detalji tog njihova pitanja i odgađanja suda o njima pa i odgađanja i u samom kontekstu.

I prije nego što kažemo bilo šta o ovima u komentaru teksta koji predstavlja njihovo stanje i prije nego što iznesemo umjetničku nadnaravnu sliku koju im je ocrtao izraz, dozvolit ćemo jednom od njih da govori o tome šta je bilo. To je Kab ibni Malik (neka je Allah zadovoljan njim i on Allahom). Ahmed, Buhari i Muslim iznose prenoseći preko Zuhrija koji kaže: "Mene je obavijestio Abdurahman ibni Abdullah ibni Kab ibni Malik da je ovaj Abdullah ibni Kab ibni Malik bio vodič jednom od sinova Kaba kada je oslijepio. On ističe: Čuo sam Kaba ibni Malika kako prenosi hadis vezan za njegovo izostajanje iza Vjerovjesnika (alejhi's-selam) iz borbe na Tebuku. Kab iznosi: Ja nisam izostao iza Vjerovjesnika (alejhi's-selam) ni iza jedne borbe nikada osim borbe na Tebuku. Istina je da sam izostao iz borbe i na Bedru, ali niko nije bio prekoren zbog svog izostanka i neučestvovanja u toj borbi, jer su Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i muslimani izašli u pravcu Bedra u namjeri da zarobe karavanu Kurejševića. Međutim, Allah je dao da su se sreli oni i njihovi neprijatelji na nečem drugom, ne karavani.

Bio sam prisutan sa Vjerovjesnikom na Akabi kada smo prihvatili islam. Bilo mi je to draže nego da sam bio na Bedru, mada se Bedr više spominje među ljudima nego zakletva na Akabi. Bedr je poznatiji od tog slučaja. Kada sam izostao iza Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u borbi na Tebuku, situacija je bila sa mnom takva da ja nisam bio nikada jači u svom životu niti lagahniji, nego u vrijeme kada sam zaostao iza te borbe. Boga mi, nikada nisam imao prije toga dvije deve koje sam mogao upotrijebiti u borbi do sada. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rijetko bi nagovijestio jednu borbu a da nije zametnuo borbu na drugom mjestu do borbu na Tebuku koju je vodio u danima velike poteškoće, toplote, a moralo se daleko i kroz pustoš putovati. On je muslimanima rasvijetlio gdje se ide i tražio da se krajnje pripreme protiv neprijatelja. Obavijestio ih je šta želi. Broj

muslimana sa Vjerovjesnikom bio je toliko veliki da ih nije sve stigao popisati ni pisar koji je upisivao borce.

Kab (Allah bio zadovoljan njime) kaže: "Malo je bilo onih koji su htjeli izostati, a da nisu pomislili da bi to ostalo nepoznato Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i da neće o tome doći objava od Allaha (Uzvišenoga). Resulullah je pošao u tu borbu kada je bilo povoljno. Ja sam bio tu najmlađi. Vjerovjesnik se pripremio za tu borbu i muslimani s njim. Bio sam poranio da se i ja pripremim, ali sam se vratio ne učinivši ništa. Govorio sam tada samom sebi: Ja sam sposoban da to uradim ako bih htio. Tako se to u meni opiralo dok su se ostali ozbiljno spremali. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je krenuo na vojnu i muslimani s njim, a ja još ništa nisam bio učinio. To se u meni prepiralo dok oni u žurbi odlaze i natječu se u tome. Ponovo sam pomislio da i ja uzjašem na devu i da ih stignem. Kamo sreće da sam to uradio! Nije mi to bilo suđeno. Kada bih izlazio među ljude, nakon izlaska Vjerovjesnika (alejhi's-selam), bio sam jako ožalošćen što ne vidim nikakvu priliku osim čovjeka prezrenog zbog licemjerstva ili čovjeka koji je imao ispriku pa nije otišao. Mene Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nije spominjao dok nije došao na Tebuk. A onda je, dok je razgovarao sa ljudima na Tebuku, upitao: "Šta je to uradio Kab ibni Malik?" Neko iz plemena Beni Seleme reče: "Zadržao ga njegov ogrtač i gledanje u duge trepavice." Nato će Muaz ibni Džebel: "Ružno govoriš! Božiji Poslaniče, mi o njemu znamo sve najbolje." Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je šutio.

Kab ibni Malik nastavlja: Kada sam čuo da se Vjerovjesnik (alejhi's-selam) vratio sa Tebuka, snašao me jad pa sam počeo razmišljati sam kako da se izvučem. Počeo sam smišljati nešto što bi me sutra spasilo od srdžbe Vjerovjesnikove. U vezi sa tim zatražio sam mišljenje svoje rodbine. Kada je rečeno da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) na domaku Medine, odustao sam od neistine. Spoznao sam da mi laž neće pomoći. Odlučio sam da kažem istinu. U međuvremenu, Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je ušao u Medinu. On, kada bi se vraćao sa puta, običavao je prvo navratiti u džamiju. To je uradio i ovaj put. Klanjao je dva rekjata i tada sjeo da razgovara sa ljudima. Po završetku toga pristupili su mu ljudi koji su izostali iz borbe. Počeli su mu se izvinjavati i zaklinjati. Bilo ih je preko osamdeset. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) primio im je izvinjenje, zakleo ih i zatražio oprost. Tajne njihovog izvinjenja i opravdanja prepustio je Allahu. Tada sam i ja pristupio Vjerovjesniku, nazvao mu selam, a on se osmjehnuo smijehom naljućene osobe i rekao mi: "Dođi bliže!" Približio sam mu se i sjeo ispred njega. On upita: "Šta te je zadržalo pa si izostao iz borbe!? Nisi li se bio spremio i kupio i devu za jahanje?" Rekao sam mu: Vjerovjesniče,

Boga mi, da sam sada pred nekim kome je drag ovaj svijet, uspio bih da se izvučem isprikom, a da se taj ne nasrdi na mene. Ostavio sam to. Boga mi, znam kad bih tebi danas govorio nešto što bi bilo neistina, i to ti primio i zadovoljio se time, Allah bi dao priliku da se ti na mene rasrdiš, a ako bih ti danas govorio istinu, ti bi mi zamjerio. Ja se nadam za sve to da mi Allah presudi. Boga mi, ja nisam imao nikakvu ispriku i opravdanje da izostanem iz borbe. Boga mi, ja nisam nikada bio jači i spremniji od ovog časa kada sam izostao iza tebe. Vjerovjesnik mi na to odgovori: "To ti je tačno, ustani, neka ti Allah za to presudi!" Ustao sam. Tada su nam pristupili neki ljudi iz plemena Seleme, išli za mnom i govorili mi: Tako nam Boga, mi ne znamo da si ti ikada ranije pogriješio i nema razloga da se ti ne ispričaš Vjerovjesniku (alejhi's-selam) kao što su se ispričali i drugi koji su izostali iz borbe. Bio bi ti dovoljan grijeh to što bi ti Vjerovjesnik (alejhi's-selam) zatražio oprost. Tako mi Boga, ističe Kab, oni su me nagovarali duže vremena pa sam i ja jednog momenta pomislio da se vratim do Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i da izmislim nešto o sebi, da kažem neku neistinu. Tada sam ih upitao da li je iko ovakvo nešto doživio. Oni odgovoriše da su još dvojica nešto takvo doživjela i da su isto rekli kao što si i ti rekao. I njima je rečeno isto što i tebi. Upitao sam ih ko su ta dvojica, a oni odgovoriše: "Merare ibni Rebi i Hilal ibni Umejje, Vakifi. Kazali su i to da su oni također dobri i pouzdani ljudi, učestvovali su u borbi na Bedru i mogu poslužiti kao uzor. Kada su mi to rekli, ja sam produžio.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) zabranio je ljudima da razgovaraju sa ovom trojicom između svih onih osamdeset koji su izostali iz borbe. Ljudi su nas izbjegavali - nastavlja Kab - i izmijenili se u odnosu na nas. Zemlja mi je postala teška. Bilo je to sasvim drugo podneblje, ne ono koje mi je bilo poznato. Proveli smo tako pedeset dana. Ona moja dva druga zavukli su se u svoje domove, sjedili tamo i nisu izlazili. Ja sam bio najsnažniji i najslobodniji. Izlazio sam iz kuće, klanjao sa ostalim muslimanima, izlazio u čaršiju, ali niko neće ni da progovori sa mnom. Odlazio sam i do Vjerovjesnika (alejhi's-selam), nazivao mu selam dok bi sjedio među ljudima poslije namaza i govorio u sebi da li će mu se pokrenuti usne odgovarajući mi na selam ili ne. Klanjao bih blizu njega i potkrad ga posmatrao. Kad je pristupio namazu, on bi pogledao prema meni, ali kad bih ja usmjerio svoj pogled prema njemu, on bi okrenuo glavu. Kada je to već tako potrajalo i svi ljudi me napustili, otišao sam do zida Ebi Katadea i popeo se na nj. On je bio moj amidžić, a i meni najdraža osoba. Boga mi, nazvao sam selam i on mi ne odvrati. Upitao sam ga: Ebu Katade, zaklinjem te Bogom, znaš li ti da ja volim Allaha i Vjerovjesnika?" On šuti, ne odgovara. Ponovo sam mu se obratio, zakleo ga Bogom, a on i dalje šuti.

Ponavljam to isto nekoliko puta, preklinjem ga, a on tada reče: "Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju." Zaplakao sam, vratio se i ispeo na ovaj zid.

U vrijeme dok sam išao ulicom Medine - kad jedan poljoprivrednik iz Sirije prodaje svoje proizvode koje je otuda donio i uzvikuje: Ko će mi pokazati ko je Kab ibni Malik? Ljudi su ukazivali na mene. On mi pristupi i preda jedno pismo od vladara plemena Gasan. Bio sam pismen, pročitah to pismo, kad u njemu stoji:

Saznali smo da s tobom okrutno postupa tvoj saputnik, Allah ti nije omogućio da živiš u ugodnoj i svijetloj kući, dođi nama, mi ćemo te prihvatiti. - Kada sam pročitao ovo pismo, rekao sam sebi: I ovo je jedno od iskušenja. Požurio sam da ga uništim, pa sam ga spalio. Kada je prošlo četrdeset od pedeset dana, kad stiže kurir Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i kaže: Vjerovjesnik (alejhi's-selam) naređuje ti da se povučeš od svoje supruge. Upitao sam ga da li da je pustim ili da se povučem, šta da radim. Ogovorio mi je da se povučem i da joj se ne približavam. Istu takvu poruku poslao je i mojoj dvojici saputnika. Tada sam rekao svojoj supruzi da ide svojima, da ostane kod njih sve dok mi Allah ne presudi o ovom pitanju. Supruga Hilalova ili Umejjea posjetila je Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i zamolila ga: Božiji Poslaniče, Hilal je star, slab, nema nikoga ko bi ga poslužio, da li bi ti osudio moj postupak ako bih ga ja usluživala. On mi odgovori: "Ne, ali mu se ne smiješ približavati." Nato ona odgovori: Boga mi, on je u takvoj situaciji da u njemu nema uopće života. On neprestano plače od dana donošenja tvoje odluke do danas. Neki od mojih prijatelja su mi predložili: Kada bi i ti zamolio Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da ti dozvoli da te služi supruga, jer je, eto, on dozvolio supruzi Hilalovoj da ga služi?" Rekao sam im: Boga mi, neću tražiti dopuštenje od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) za nju da me služi, jer ne znam šta će mi odgovoriti pošto sam ja mlad.

Tako smo proživjeli još deset dana. Time je ispunjen rok od pedeset dana od donošenja odluke od zabrane nama da razgovaramo sa ljudima. Pedesetu noć klanjao sam sabah na terasi jedne od naših kuća. I dok sam ja sjedio u takvoj situaciji, stijesnilo mi se, zemlja mi je postala teška i tijesna zbog ovoga što me snašlo, kad čujem kako neko glasno viče sa brežuljka Sele: Kabe ibni Malik, blago tebi, razveseli se!" Pao sam iz zahvalnosti na sedždu i shvatio da je došao izlaz ovoj mojoj situaciji. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je oglasio, kada je klanjao sabah, o Allahovu oproštenju nama. Ljudi su pohrlili da mi čestitaju i da me obraduju. Neki su otišli i onoj dvojici mojih saputnika da ih razvesele. Jedan konjanik je

galopirao prema meni da mi tu vijest što prije prenese i ispeo se na brdo Sele da mi tako javi, jer je glas brži od konjanika. Kada mi je došao taj čiji sam glas čuo, i koji me je obradovao skinuo sam sa sebe odjeću i zaogrnuo ga u znak zahvale i nagrade zbog toga što mi je prenio radosnu vijest. Boga mi, tada nisam imao drugu odjeću do tu pa sam uzajmio od drugoga i obukao je. Otišao sam da klanjam iza Vjerovjesnika (alejhi's-selam), a ljudi u grupama, jedan za drugim, žuri čestitajući mi pokajanje, govoreći: Blago tebi, Allah ti je oprostio. Tako je bilo dok nisam ušao u džamiju, kad tamo Vjerovjesnik (alejhi's-selam) sjedi, a ljudi oko njega. Talha ibni Ubejd žuri prema meni, rukova se sa mnom i čestita mi. Zaklinjem se Allahom da mi je samo on od muhadžira to učinio. Ovo mu Kab (neka mu se Allah smiluje) nikada nije zaboravio.

Kab (neka je Allah njime zadovoljan) nastavlja pa kaže: Kada sam nazvao selam Vjerovjesniku (alejhi's-selam), on mi se obrati veselog lica: "Razveseljavam te radosnom viješću danas kakvu nisi doživio od kako te je tvoja majka rodila." Upitao sam ga: Da li je to vijest od tebe, Vjerovjesniče, ili od Allaha? On mi odgovori: "Ne od mene, nego od Allaha." Kada bi se razveselioVjerovjesnik (alejhi's-selam), imao je tako svijetlo lice kao da je ono dio mjeseca. To nam je bilo poznato. Kada sam sjeo pred njega, rekao sam mu: Zbog opraštanja meni želio bih da dam od svoga imetka kao sadaku, Allahu i Njegovu Poslaniku, a on mi na to odgovori: "Zadrži za sebe nešto, bit će ti bolje." Ja rekoh: Zadržat ću svoj dio koji će mi biti dovoljan. Božiji Poslaniče, Allah me je spasio zbog moje iskrenosti. Moje pokajanje je takve prirode da ću ubuduće dok živim govoriti samo istinu. Boga mi, ne znam nijednog muslimana da ga je Allah tako lijepo iskušavao zbog iskrenosti kao mene. Otkad sam to rekao Vjerovjesniku (alejhi's-selam), nikada namjerno, sve do danas, nisam rekao neistinu. Nadam se da će me Allah i u ostatku moga života sačuvati da govorim samo istinu. -

Tom prilikom su objavljeni ajeti:

Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, sve do riječi: *O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni!* (9/119).

Kab nastavlja: Tako mi Boga, Allah me nikada nije bolje nagradio otkad me je uputio da primim islam zbog moje iskrenosti Vjerovjesniku (alejhi'selam) tada, to jeste, da mu nisam slagao pa da budem upropašten kao što su upropašteni oni koji su mu lagali. Za one koji su mu lagali on kaže nešto što se može najgore reći za nekoga u slijedećim ajetima: *Kad se među njih vratite, zaklinjat će vam se Allahom, samo da ih se okanite, pa*

okanite ih se jer su oni pagani... do riječi: *Allah sigurno nije zadovoljan narodom nevjerničkim* (9/95-96).

Ovo je kazivanje o onoj trojici koja su izostala iz borbe, kako prenosi jedan od njih, Kab ibni Malik. U svakom pasusu ovog kazivanja nalazi se velika pouka. Svaki pasus predočava jasnu sliku kuda smjera muslimansko društvo, ukazuje na čistotu izgradnje tog društva, čistotu njegovih elemenata, poimanja smisla toga društva, obaveze poziva, vrijednost naredbi toga poziva i nužnosti pokoravanju ovom učenju.

Ovaj Kab ibni Malik i njegova dva istomišljenika izostali su iz povorke Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u momentu poteškoće. Njih je snašla ljudska slabost, privukao ih ugodan život i mir. Oni su to više voljeli od žege, poteškoće dugog puta, zamorne muke. Međutim, Kab je osjetio neposredno poslije izlaska Vjerovjesnika (alejhi's-selam) šta je uradio. Na to ga je podsjetilo sve oko njega, sav njegov okoliš. On kaže: Kada bi izišao među ljude, a poslije odlaska Vjerovjesnika (alejhi's-selam), peklo me je to što nisam mogao naći za sebe uzorno lice, do čovjeka koji je duboko zaronio u licemjerstvo ili čovjeka koji traži ispriku kod Allaha zato što nije otišao u borbu. Pored ovih, ostali su još samo slabi i bolesni i oni koji nisu imali sredstava da se pripreme za borbu.

Poteškoća ne može dovesti muslimana da se ne odazove pozivu Vjerovjesnika (aljejhi'-selam) u daleku i tešku borbu. Ostali su kod domova samo oni koji su bili naklonjeni licemjerstvu, zatim nemoćni, oni kojima je Allah dao opravdanje. Muslimansko društvo duhovno je jače od poteškoće i čvršće od svake žestine. Nema sumnje, ono pobjeđuje, ruši poteškoće i savlađuje prepreke.

Ovo je s jedne strane.

A s druge strane, to je pridržavanje Allahovih propisa, propisa koji navode griješnika da istinu govori i bude odlučan. Sve poslije toga je u Božijoj ruci. Odgovorio sam mu: "Vjerovjesniče, Boga mi, da sam sada pred nekim kome je drag ovaj svijet, uspio bih da se izvučem isprikom, a da se taj ne nasrdi na mene. Ostavio sam to. Boga mi, znam kad bi tebi danas govorio nešto što bi bilo neistina i to ti primio i zadovoljio se time, Allah bi dao priliku da se ti na mene rasrdiš, pa ako bi ti danas govorio istinu ti bi mi zamjerio. Ja se nadam za sve to da me Allah kazni. Boga mi, ja nisam imao nikakvu ispriku i opravdanje da izostanem iz borbe. Boga mi, ja nisam nikada bio jači i spremniji od ovog časa kada sam izostao iza tebe."

Allah je prisutan u svijesti griješnog vjernika. Sa njegovom iskrenom težnjom da ostvari zadovoljstvo Vjerovjesnika (alejhi's-selam), a to zadovoljstvo tada i podiže i ponižava, i uzdiže, i baca naniže, i ostavlja muslimana željnog iščekivanja ili zanemarenog, na koga se ne osvrće niko, pa i pored toga, Allahova kontrola će biti snažnija i pridržavanje Njegovih odredbi jače i nada u Allaha čvršća.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) zabranio je ljudima da razgovaraju sa nama trojicom između svih onih osamdeset koji su izostali iz borbe. Ljudi su nas izbjegavali, nastavlja Kab, i izmijenili se u odnosu na nas. Zemlja mi je postala teška. Postala je sasvim drugo podneblje, ne ono koje mi je bilo poznato. Proveli smo tako pedeset dana. Ona dva moja druga zavukli su se u svoje domove, sjedili su tamo i nisu izlazili. Ja sam bio najsnažniji i najslobodniji. Izlazio sam iz kuće, klanjao sa ostalim muslimanima, izlazio u čaršiju, ali niko neće ni da progovori sa mnom. Odlazio sam i do Vjerovjesnika (alejhi's-selam), nazivao mu selam dok bi on sjedio među ljudima poslije namaza. Pitao sam se da li će mu se pokrenuti usne odgovarajući mi na selam ili ne. Klanjao bih blizu njega i potkrad ga posmatrao. Kad bi pristupio namazu, on bi pogledao prema meni, ali kad bih ja usmjerio svoj pogled prema njemu, on bi okrenuo glavu. Kada je to već tako potrajalo i svi ljudi me napustili, otišao sam do zida Ebu Katadea i prešao ga. On je bio moj amidžić i meni najdraža osoba. Boga mi, ni on mi ne odvrati selam. Rekao sam mu: Ebu Katade, zaklinjem te Bogom, znaš li ti da ja volim Allaha i Vjerovjesnika? Šuti i ne odgovara mi. Ponovo sam mu se obratio, zakleo ga Bogom, a on i dalje šuti. Ponavaljam to nekoliko puta, preklinjem ga, a on tada reče: Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju. Zaplakao sam, vratio sam se prelazeći preko zida."

Ovakva je bila ta disciplina, ovakva je bila pokornost u islamskoj zajednici, ovako je to bilo - uprkos svemu što se desilo poslije oslobođenja Mekke i iskušenja u teškim časovima. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) zabranio je drugima da govore sa nama trojicom. Rezultat je bio da se niko nije usudio da otvori usta, da progovori jednu riječ, niti da se pridruži Kabu i primi ga u društvo. Niko nije mogao uzeti od njega bilo šta, niti mu dati bilo šta, čak ni njegov amidžić, njemu najdrža osoba, čiju je kuću dijelio samo zid, ne prihvata mu selam niti odgovara na pitanja. A kada mu je odgovorio nakon dugog institiranja, taj odgovor mu nije zadovoljio čežnju niti smirio nemir, nego mu je samo odvratio: Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.

Kab u tom svom nestrpljenju i čežnji osjeća da mu i zemlja postaje teška, osjeća da to nije ono područje koje on poznaje, istražuje pokret

usana Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i usmjerava svoj pogled prema njemu, možda će uočiti da je Vjerovjesnik i na njega bacio jedan pogled, oživio mu nadu tim pogledom i unio smirenost u duši Kaba, da ni Kab nije odsječen od tog stabla, da mu nije suđeno da se osuši i uvehne.

I upravo dok je on bio tako protjeran i prognan, da niko od njegovog naroda neće s njim da progovori ni jednu riječ, pa makar radi milosti, stiže mu od vladara Gasana pismo u kojem mu vladar nudi čast, plemenitost, slavu i uspjeh. Međutim, on to sve jednim pokretom odbija. Štaviše, on to pismo baca u vatru i ovo on smatra novim iskušenjem, ali ga strpljivo podnosi.

Ovaj bojkot proteže se čak i na naredbu da živi izolirano od svoje supruge, da tako živi osamljen i protjeran, da živi ni na nebesima ni na zemlji. On se stidi da se obrati Vjerovjesniku (alejhi's-selam) u vezi sa svojom suprugom jer ne zna kakav će biti odgovor.

Ovo je jedna strana ovog događaja. Druga njegova strana su vesele vijesti i radosti. Vesela vijest njegova primanja. Vesela vijest njegova povratka u tabor muslimana. Vesela vijest pokajanja od grijeha. Vesela vijest oživljenja i povratka u život. "I dok sam ja sjedio u takvoj situaciji, stijesnilo mi se, zemlja mi je postala teška i tijesna zbog ovoga što me snašlo, kad čujem kako neko glasno viče sa brežuljka Sele: Kabe ibni Malik, blago tebi, razveseli se! Pao sam iz zahvalnosti na sedždu i shvatio da je došao izlaz ovoj mojoj situaciji. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) oglasio je kada je klanjao sabah o Allahovu oproštenju nama trojici. Ljudi su pohrlili da mi čestitaju i da me obraduju. Neki su otišli i onoj dvojici mojih saputnika da ih razvesele. Jedan konjanik je galopirao prema meni da mi tu vijest prenese i ispeo se na brdo Sele da mi tako javi, jer je glas brži od konjanika. Kada mi je došao taj čiji sam glas čuo i koji me je obradovao, skinuo sam sa sebe odjeću i zaogrnuo ga u znak zahvale i nagrade zbog toga što mi je prenio radosnu vijest. Boga mi, tada nisam imao drugu odjeću do tu, pa sam uzajmio od drugoga i obukao je. Otišao sam da klanjam iza Vjerovjesnika (alejhi's-selam), a ljudi u grupama jedan za drugim, žuri prema meni čestitajući mi pokajanje, govoreći: " blago tebi, Allah ti je oprostio!" Tako je bilo dok nisam ušao u džamiju kad tamo Vjerovjesnik (alejhi's-selam) sjedi, a ljudi oko njega. Talha ibni Ubejd žuri prema meni, rukuje se sa mnom i čestita mi. Zaklinjem se Allahom da mi je samo on od muhadžira to učinio. Ovo mu Kab (neka mu se Allah smiluje) nikada neće zaboraviti."

Ovako su ovi događaji procjenivani i uspostavljani u ovom muslimanskom društvu. Ovako je tevba bila primljena i imala veliki značaj. Veselu vijest galopom je prenosio konjanik na onoga na koga se ona odnosila. Ispinje se na brdo jer je glas brži od konjanika da bi ga što prije obradovao. Tako su bila ugodna čestitanja onome na koga se odnose i tako proslavljena da ih nikada neće zaboraviti, nesretnik protjerani koji se vraća ponovo u društvo i veže se sa društvom čvrstom niti. Taj protjerani je sada u stanju - kao što kaže Vjernovjesnik (alejhi's-selam), - "Razveseljavam te radosnom viješću danas, kakvu nisi doživio nikada od kada te je tvoja majka rodila." Vjerovjesnik (alejhi's-selam) to je izgovorio, a lice mu svijetli od veselja, kako kaže Kab. Ovo veliko, plemenito i milostivo srce izlijevalo je time veselje da je Allah primio teobu trojici pristalica Njegovog ummeta i povratio ih plemenite u svoje društvo.

To je kazivanje o trojici koji su izostali iz borbe, a potom im Allah oprostio. Ovo su samo neki momenti jasnog dokaza tog događaja, vezanog za život muslimanskog društva i za vrijednost na kome je to društvo počivalo.

Ovo kazivanje - kako prenosi jedan od sudionika - približava u našim dušama značenja slijedećeg ajeta: *i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrna postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim, i kad su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega* (9/118).

... *kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna* (9/118).

Šta je zemlja? Ona nije ništa bez njena pučanstva. Ona nije ništa bez vrijednosti koja vlada na njoj. Ona nije ništa ako nema spone i odnosa medu njenim stanovnicima. Ovaj izraz je vjeran u svom realnom smislu pored njegove tačnosti u njegovoj umjetničkoj ljepoti. On ocrtava ovu zemlju da postaje tijesna ovoj trojici koji su izostali iz borbe, ocrtava da se krajevi zemlje smanjuju i njeni dijelovi sužavaju. Zbog toga su oni u teškoj , užasnoj situaciji.

... *postala je tijesna* (9/118)...

Njima kao da je to nešto otjelovljeno što ih pritiskuje, nešto što im ne da prostora, nešto što ih pritiskuje i duše im opterećuje.

...*i kada su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega* (9/118).

Znači nema azila ni kod koga do kod Allaha. On je taj u čijoj su ruci svi dijelovi i Zemlje i nebesa. Spominjanje ove činjenice ovdje u ovako opterećenoj atmosferi svlači sa scene sjenu opterećenja očaja i tjeskobe gdje nema izlaza i utočišta osim kod Allaha koji razgaljuje sva duševna opterećenja.

U tom času dolazi razgala *...On je poslije i njima oprostio da bi se u buduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je* (9/118).

Allah im je oprostio ovaj specifični grijeh da bi se pokajali općom teobom za sve što je prošlo i da bi se obratili Allahu iskrenim i kompletnim obraćanjem za sve ono što će doći. Ovo je potvrđeno i riječima Kaba koji kaže: "Rekao sam: Božiji Poslaniče, zbog opraštanja meni, želim da dam od svoga imetka kao zekjat Allahu i Njegovu Poslaniku, a on mi nato odgovori: "Zadrži za sebe nešto, bit će ti bolje." Ja rekoh: Zadržat ću svoj dio koji imam u Hubejru, i dodah: Božiji Poslaniče, Allah me je spasio zbog moje iskrenosti. Moje pokajanje je takve prirode da ću ubuduće, dok živim, govoriti samo istinu. Boga mi, ja ne znam nijednog muslimana da ga je Alllah tako lijepo iskušavao zbog iskrenosti kao mene. Otkad sam to rekao Vjerovjesniku (alejhi's-selam) nikada namjerno, sve do danas, nisam rekao neistinu. Nadam se da će me Allah i u ostatku moga života sačuvati da govorim samo istinu!"

Mi nemamo više šta kazati o ovome u *Okrilju Kur'ana* niti dodati ovom inspirativnom kazivanju i jedinstvenom kur'anskom izrazu o ovom pitanju. Dovoljno nam je ovdje ovo šta smo rekli, neka da Allah da uspijemo.[8]

* * *

U okviru kazivanja o pokajanju onih koji su se kolebali i drugih koji su izostali iz borbe, a u sjeni očite istine vezane za kazivanje one trojice koji su izostali, dolazi i poziv svima koji vjeruju da se čuvaju Allaha, da u svom vjerovanju budu sa iskrenim prvim muslimanima. Tu dolazi i do prigovora stanovnicima Medine koji su zaostali i Arapima nastanjenim oko Medine uz obećanje neograničene nagrade borcima:

[8] Molimo Allaha za uspjeh *"Zilal-i sire"* zbog dužeg zadržavanja na ovom inspirativnom zadržavanju vezanom za *siru*.

O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni! (9/119).

Nije trebalo da stanovnici Medine ni beduini u njenoj blizini iza Allahova Poslanika izostanu i da svoj život njegovu životu pretpostave jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti, - Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobro -, (9/120)

i neće dati nikakav prilog, ni mali ni veliki, niti će ikakvu dolinu prevaliti, a da im to neće zapisano biti, da bi ih Allah nagradio za djela njihova nagradom ljepšom od one koju su zaslužili (9/121).

Stanovnici Medine su oni koji su prihvatili ovaj poziv i pokret. To su oni najbliži koji žive u ovom pokretu i za ovaj pokret. To su oni koji su dali utočište Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i zakleli se. To su oni koji predstavljaju čvrstu osnovu ove vjere na cijelom Arabijskom poluotoku. I plemena koja su bila nastanjena oko Medine i primila islam sačinjavali su spoljni obruč ove osnove. I jedni i drugi nemaju prava da izostaju iza Vjerovjesnika, nemaju prava da više cijene sebe nego Vjerovjesnika. I onda kada Vjerovjesnik (alejhi's-selam) izlazi u vrijeme žege ili studeni, u vrijeme oskudice ili blagostanja, u vrijeme lahkoće ili poteškoće suočavajući se sa obavezama ovog poziva i njegova tereta, onda niko nema prava od stanovnika Medine, nosilaca ovog poziva, niti od stanovnika Arapa nastanjenih oko Medine, a oni su blizu osobe Vjerovjesnika (alejhi's-selam), niko od njih nema prava na ispriku, da nisu znali, da nemaju prava na saželjenje prema sebi u odnosu na ono što podnosi Vjerovjesnik (alejhi's-selam).

Zbog ovoga, oni se upozoravaju da se čuvaju Allaha, da budu uz iskrene, da ne izostaju iz borbe, da ne požele da izostanu iz borbe, da im iman ne bude uzdrman u teškim momentima, jer su oni odabrana grupa prvih muslimana i onih koji su ih slijedili čineći dobra djela.

O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni (9/119)

Kontekst poslije ovog poziva nastavlja sa osudom izostanka iza Resulullaha:

Nije trebalo da stanovnici Medine ni beduini u njenoj blizini iza Allahova Poslanika izostanu i da svoj život njegovu životu pretpostave (9/120).

U ovom izrazu je potajni prijekor. Nije bilo nijednom ashabu Vjerovjesnika (alejhi's-selam) nešto bolnije nego da mu se kaže da svoj

život pretpostavlja životu Vjerovjesnika (alejhi's-selam) tvrdeći da je on uz Vjerovjesnika i da je jedan od ashaba.

Ovaj moment i prigovor odnosi se na sve nosioce ovog poziva u svako vrijeme. Nijedan vjernik nema prava da više cijeni svoj život iznad života Vjerovjesnika u borbi na putu ovog poziva tvrdeći da je i on nosilac tog poziva i da se time tješi da je on sa Vjerovjesnikom (alejhi's-selam).

To je dužnost koja proističe iz stida prema Vjerovjesniku, pored Allahove naredbe. Pored svega toga, slijedi neograničena nagrada:

...jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti, - Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobro (9/120).

Nagrada slijedi i za žeđ i za učestvovanje i za glad i za svaki korak koji bi nasrdio nevjernika, i za svaki uspjeh protiv neprijatelja borcu se upisuje dobro djelo i on se ubraja među dobročinitelje čiju nagradu Allah neće dozvoliti da se zagubi.

Nagrada slijedi i za malo kao i za veće dijeljenje, nagrada slijedi i za korake koje čovjek prolazi kotlinom, nagrada kao nešto što najbolje može da učini borac u životu.

Eto, Boga mi, Allah obilato dodjeljuje nama nagrade i dar. To je tako mi Boga darežljiva nagrada. To je za sve ono za šta se čovjek žuri da mu poteškoće i nevolje ne budu manje od poteškoća i nevolja koje Vjerovjesnik podnosi na putu ovog poziva, a kojeg smo mi naslijedili i poslije Vjerovjesnika tome postali jamci.

* * *

Izgleda da se Kur'an ovdje u ovoj suri osvrće na osudu onih koji su izostali, prigovara izostajanju, a posebno stanovnicima Medine i Arapima nastanjenim oko nje. Ljudi su se počeli nagomilavati u Medini kako bi bili zalog znaku Vjerovjesnika (alejhi's-selam), posebno ljudi iz plemena koja su okruživala Medinu, pa je bilo neminovno izložiti definiranje općeg vojnika u povoljnom vremenu vezanom za stvarnost. Prostor islamske zemlje se proširio tako da je skoro cjelokupni Arabijski poluotok bio prihvatio islam i veliki broj ljudi je bio spreman za borbu. Njihov broj

dostigao je, ne računajući one koji su izostali u vrijeme borbe na Tebuku, oko trideset hiljada, a to je nešto što nije bilo poznato ni u jednoj borbi koju su ranije vodili muslimani. Došlo je vrijeme da se napori i obaveze raspodijele: za borbu i kultivisanje zemlje, za trgovinu i drugim potrebnim poslovima u životu koje bi obavljao Ummet koji se razvija. To se potpuno razlikuje od najjednostavnijih zahtjeva jednog plemena i prioritetnih potreba plamenskog društva. Slijedeći ajet je objavljen da bi objasnio ove odredbe u punom sjaju:

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

Brojne verzije navode se u pogledu komentara ovog ajeta i definiranja grupe ljudi koja bi podučavala u vjeri i opominjala ljude kada se vrate iz borbe. Po našem mišljenju, najispravnije je tumačenje ovog ajeta da se svi vjernici ne mobilišu i ne bore, ali da se svaka grupa od tih ljudi bori naizmjenično, jedna grupa da ide u borbu, a druga da ostaje, da bi se obrazovala u toku borbe, u izlasku u borbu i kretanju ove vjere, da opominju kada se vrate one ostale koji su ostali o onome što smatraju da je potrebno i što su naučili za vrijeme ove borbe i mobilizacije.

Ovaj stav kojeg smo mi prihvatili ima podlogu u komentaru Ibni Abassa (Bog mu se smilovao), zatim u kometaru Hasana Basrija. To je prihvatio i Ibni Džerir. Ibni Kesir kaže da je ova vjera dinamički program. Nju podučvati može samo onaj ko je u tom dinamizmu. Prema tome, onima koji odlaze u borbu pripada prioritet da podučavaju tajnama i smislom koji su im se otkrili i dokazima koji su im postali jasni i svojom praktičnom primjenom u toku ovog pokreta. Međutim, oni koji sjede trebaju da se obrazuju i da uče pred onima koji su učesnici u ovome, jer ti koji su ostali kod kuća nisu očevici onoga što su imali prilike da vide oni koji su izašli u borbu. Oni koji ostaju kod kuće nisu se mogli ni obrazovati, nisu mogli ni spoznati tajne ove vjere do koje su došli oni koji su u pokretu, a posebno ako se radi o izlasku u borbu sa Vjerovjesnikom (alejhi's-selam). Ovaj izlazak općenito prihvatljiviji je da se shvati kad se radi o obrazovanju.

Možda je ovo suprotno od onoga što čovjeku pada napamet, a to je da oni koji izostaju iz borbe, džihada i pokreta treba da obrazuju u vjeri. Međutim, to je varka. Takav stav nije u skladu sa prirodom ove vjere. Dinamičnost i kretanje su osnova ove vjere. Prema tome, podučavati u vjeri mogu samo oni koji su dinamični, koji se bore praktičnim

dinamizmom da bi učvrstili ovu vjeru u realnom životu ljudi i da bi nadvladali paganstvo.

Iskustva kategorički dokazuju da oni koji se ne priključuju pokretu ove borbe ne razumiju ovu vjeru, bez obzira koliko oni vjeru proučavali kroz djela hladnim pristupom. Momenti koji se otkrivaju u ovoj vjeri manifestiraju se u punom sjaju samo kod onih koji učestvuju u ovoj borbi i koji su dinamični, koji su u borbenom pokretu, koji traže da vjeru učvrste u životu ljudi, a ne kod onih koji su zaronili u knjige i koji se obraćaju na papire.

Podučavanje ove vjere može da se razvija samo u zemlji dinamizma, a ne kod fakiha koji sjedi gdje je neminovan dinamizam. Oni koji se obraćaju samo na knjige i papire u ovo vrijeme da bi iz toga izvukli pravne norme (kao obnovitelji) u islamskom pravu ili koji rade na razvoju *islamskog prava,* kao što kažu orijentalisti križari, držeći se daleko od pokreta koji ima cilj oslobođenje ljudi od klanjanja čovjeka čovjeku i njihovu povratku ka klanjanju samo Allahu, uz primjenu samo Allahova zakona i odbacivanja svih zakona koje su nametnuli nasilnici, takvi ne razumiju prirodu ove vjere i ne formulišu na valjan način prava ove vjere.

Islamsko pravo je rođeno iz islamskog dinamizma. Prvo se pojavila vjera, a onda pravo, a ne obratno, što je ispravno. Pojavilo se prvo klanjanje samo Allahu, a onda društvo u kome se klanja samo Allahu. Onaj koji odbaci paganske zakone, običaje i tradiciju, onaj koji odbaci da propisi koje donosi čovjek budu primjenjivani u bilo čemu u životu čovjeka, a onda to društvo počinje da prakticira život stvarno prema ukupnosti principa Allahova Zakona, podrazumijevajući tu i detalje koji nalaze podlogu u osnovama ovog Zakona, i za vrijeme prakticiranja toga u stvarnom životu u sjeni klanjanja samo Allahu, oživljava samo ovaj zakon ostvarujući ovo klanjanje kada se javljaju sporedna pitanja sa javljanjem novih situacija u životu. I samo tada dolazi do iznalaženja pravnih zaljučaka i razvoja islamskog prava. Kretanje sa ovom vjerom je kretanje koje je izvelo ovo pravo. Kretanje sa ovom vjerom jeste kretanje koje je ostvarilo razvoj prava. Pravo se nikada ne izvlači iz hladnih papira daleko od realne žestine života. Zbog toga su i islamski vjerski obrazovani pravnici izvlačili svoje pravne sudove u vjeri iz svog kretanja u samoj vjeri i dinamizma sa realnim životom muslimanskog živog društva koje živi u toj vjeri, bori se na njenu putu i sarađuje sa ovim pravom koje nastaje zbog dinamizma realnog života.

Međutim - danas? Šta danas ima od toga? Gdje je muslimansko društvo koje je odlučilo da se klanja samo Allahu, društvo koje je odbacilo stvarno klanjanje bilo kome čovjeku, društvo koje je prihvatilo da samo Allahov Zakon bude vladajući, društvo koje stvarno odbacuje svaki drugi zakon koji nije proistekao iz ovog jedinog zakonskog izvora?

Niko ne može ustvrditi da ovo muslimansko društvo postoji negdje danas. Zatim nijedan musliman, koji poznaje islam i islamsko pravo, program i historiju, ne pokušava da razvija islamsko pravo ili *obnovi ga* ili *razvije* u društvima koja u principu ne priznaju ovo pravo da bude jedino pravo u kome žive ta društva. Ozbiljni musliman od samog početka teži da ostvari klanjanje samo Allahu, da potvrdi princip da je samo Allah suvereni Gospodar, da se svi zakoni oslanjaju samo na Allahov Zakon da bi se ostvarilo to klanjanje.

To bi bilo prazno naklapanje koje ne dolikuje ozbiljnosti ove vjere, ne dolikuje da se ljudi bave razvojem islamskoga prava ili *njegove obnove ili razvoja* u nekom društvu koje se ne koristi ovim pravom, niti je uspostavilo svoj život na njemu. Također se može reći da je jasno neznanje da neko razumije po prirodi ovu vjeru i da se on može baviti pravom u ovoj vjeri dok sjedi, sarađuje i kontaktira hladne knjige i papire i izvlači pravne odredbe iz mrtvih pravnih kalufa. Odluke islamskog prava mogu se zasnivati samo na životu koji ključa i kretnjom sa ovom vjerom u realnom životu.

Klanjanje samo Allahu je prizvelo muslimansko društvo, a muslimansko društvo je proizvelo "islamko pravo". Ovaj ovakav raspored mora postojati. Muslimansko društvo mora da se razvija iz klanjanja samo Allahu, mora da bude odlučno i istrajno na realizaciji samo njegova zakona, a onda, ne prije toga, izrasta islamsko pravo koje se, tako rečeno, objašnjava sukladno društvu koje nastaje, a ne da je *pripremljeno* ranije. To zbog toga što je svaka pravna norma po svojoj prirodi u skladu sa cjelovitim Allahovim Zakonom i bazira se na realnoj situaciji određenog dosezanja, određene forme i određenog okruženja. Kretanje u životu razvija ovu situaciju u islaskom okviru, ne izvan njega. Ta situacija definira dokle doseže odredba tog zakona, njena forma i okruženja, a onda se daje objašnjenje toj situaciji i direktna norma ili sud prema samoj situaciji. Međutim, te *pripremljene odredbe* negdje u papirima i djelima *objašnjavale su* ranije određene situacije u vrijeme razvoja islamskog života na osnovama Allahova stvarnog Zakona. One nisu bile u svoje vrijeme *pripremljene i* hladne, nego su svojevremeno bile žive i pune živahnosti. Danas mi moramo da *objašnjavamo* slično tim ranijim odredbama nove situacije, ali prije toga treba da postoji društvo koje priznaje da se ne klanja

u svojim zakonima nikome do Allahu, da objašnjava svaku zakonsku odredbu samo na temeljima Allahova Zakona, a ne na nečemu drugom.

U ovom slučaju, taj ozbiljni i plodonosni trud odgovarat će ovoj vjeri. U tome će se ogledati borba koja otvara ljudima oči i pomaže da se uistinu obrazuju u vjerskim pitanjima. Bez ovoga bi bilo samo komično i smiješno, a što odbija priroda ove vjere. Bježanje od obaveze stvarne borbe pod isprikom *obnavljanja islamskoga prava* ili njegova razvoja, bilo bi bježanje. U tom slučaju, bolje bi bilo da čovjek prizna svoju slabost i nedostatak, da traži oprost od Allaha zbog toga što izostaje, ne ide u borbu i sjedi sa onima koji su izostali i sjede u domovima.

* * *

Poslije toga se navodi ajet koji stavlja plan borbenog dinamizma i njegove dalekosežnosti. Plan i dalekosežnost primjenjivao je i Vjerovjesnik (alejhi's-selam), njegove halife i zastupnici iza njega općenito. Niko nije odstupio od toga osim ako je to nametnula realna situacija.

O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani čestitih (9/123).

Međutim, slijedeći ajet u riječima Uzvišenoga ukazuje na plan borbenog dinamizma.

O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj (9/123).

Na tome su počivala islamska osvajanja. Tu dolazi do suočavanja sa onima koji su bili blizu *Daru'l-islama* i u njenom susjedstvu, i to malo pomalo, iz faze u fazu. Kada je cijeli Arabijski poluotok primio ili skoro primio islam, i preostale izolirane skupine nisu predstavljle nikakvu snagu koja bi prijetila islamskoj zemlji nakon osvajanja Mekke. Borba na Bedru je bila na granici s Bizantijom. A onda - islamska armija odlazi prema Bizantiji i Perziji. Iza sebe nisu ostavili nikakve enklave. Ujedinile su se islamske zemlje i granica je uspostavljena tako da je to postao jedan veliki čvrsto povezan blok. Slabost je uslijedila tek kad su se same zemlje pocijepale, kad su uspostavili međusobno vještačke granice na principu vladarskih kuća ili na principu nacionalnosti. To je plan na kome je insistirao i radio neprijatelj ove vjere da bi pocijepao islamski svijet. To on radi i danas. Islamski narodi koje islam ujedinjuje ostat će i dalje jedan

Ummet u islamskoj zemlji čije su granice povezane iznad nacionalnih razlika, razlika u jeziku, pripadnosti i boji. To društvo bilo bi slabašno ako se ne bi prihvatilo svoje vjere, svoje jedine zastave, slijeđenja programa Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i spoznalo tajne Božanskog rukovođenja koje omogućuje i garantira pobjedu, čast i konsolidaciju.

Da se zadržimo po drugi put pred Allahovim riječima:

O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani čestitih (9/123).

Tu nalazimo naredbu o borbi protiv nevjernika koji su u susjedstvu muslimana. Ovdje se ne govori da li su oni izvršili agresiju na muslimane ili na njihove domove. Primjećujemo da je ovo poslijednja naredba koja pokreće ovu vjeru, a to je i osnova iz koje izrasta princip borbe. Nije to samo odbrana kao što se naređivalo u odredbama koje su se odnosile na određeno vrijeme u periodu uspostavljanja islamske zemlje u Medini.

Neki koji danas govore o međunarodnim odnosima u islamu i o odredbama koje se odnose na borbu u islamu, istupaju sa komentarom teksta poslijednjeg ajeta koji se odnose na borbu i traže ograničenje ovog konačnog teksta tekstovima ranijih faza i uvjetuju da se dogodi agresija ili prijetnja agresijom, a kur'anski tekst je o tome apsolutan i poslijednji. Mi smo iznijeli kur'ansko objašnjenje kod navođenja ovih odredaba, a to je da je u svakom slučaju definitivan i da se ne može prenositi iz mjesta u mjesto, nego da se izabire određeni termin, da se registriraju suzdržavanja ponovnog otpočinjanja, ograničenje i specifičnosti u samom tekstu u slučaju ako tamo postoji kakvo ustručavanje, ponovno otpočinjanje, ograničenje ili kakve posebnosti.

Kod iznošenja predgovora ove sure u desetom džuzu mi smo govorili, kao i kod predgovora ajetima koji govore o borbi sa politeistima i pristalicama objavljene Knjige, da smo označili, kod iznošenja dokaza, tekstove i odredbe koji se odnose na određeni period kao i tekstove i odredbe koje su konačne. Ovo je skladno prirodi dinamičkog programa islama i mi smatramo da je dovoljno to što smo tamo spomenuli. [9]

Međutim, oni koji danas pišu o međunarodnim odnosima u islamu i o odredbama koje se odnose na borbu u islamu i onih koji se suprotstavljaju komentaru ajeta koji sadrže ove odredbe, misle i čini im se da je to veliko i pretjerano da bi to mogle biti islamske odredbe, da je

[9] V. strane 1564 - 1583, 1586-1598, 1606 - 1609 i 1620 -1630.

pretjerano da je Uzvišeni Allah naredio vjernicima da se bore protiv nevjernika susjeda i drugih nevjernika koji ih okružuju gdje god se oni nalazili. Oni smatraju da je to uveličano i pretjerano da bi to mogla biti Allahova odredba, pa traže ograničenje ovih tekstova koji imaju opću poruku i nalaze ta ograničenja u tekstovima koji se odnose na raniju fazu.

Mi znamo zašto ovi smatraju da je ova naredba pretjerana i uveličana ...

Oni zaboravljaju da je borba u islamu borba na Allahovu Putu, borba radi uspostavljanja Allahova Božanstva na zemlji, protjerivanje nasilnika koji su uzurpirali Allahovu vlast, borba na putu oslobođenja čovjeka robovanja svakom drugom do Allahu, oslobođenja čovjeka od smutnje, da bi se uspostavilo klanjanje samo Allahu i oslobodilo od klanjanja čovjeka čovjeku *dok mnogoboštvo ne iščezne i dok samo Allahova vjera ne ostane* (8/39). To nije borba da bi pobijedilo neko učenje koje je postavio čovjek nad drugim učenjem, nego je to borba radi pobjede Allahova programa nad svim programima koje donosi čovjek. Nije to borba da bi pobijedio vladar nekog naroda nad vladarom drugog naroda, nego je to borba na putu pobjede vlasti Allaha nad vlastima čovjeka. Nije to borba radi uspostavljanja gospodstva i kraljevstva nekog čovjeka, nego je to borba radi uspostavljanja Allahovog kraljevstva na zemlji. Otuda ova borba treba da se odvija svugdje po zemlji radi oslobođenja svakog čovjeka bez razlike da li on živio u granicama islamske zemlje ili izvan nje -; sve je to zemlja koju nastanjuje čovjek i svugdje na njoj dominiraju nasilnici koji potčinjavaju čovjeka da robuje čovjeku.

I oni, kada zaboravljaju ovu činjenicu, plaše se, po prirodi, da se pojavi kakav program koji bi srušio sve druge programe, da se pojavi jedan ummet kome bi se povinovali ostali ummeti. Ovako se to ne može prihvatiti i zaista se ne prihvaća da ovo pitanje nije takvo i da danas nema sličnosti među ljudskim sistemima za stvaranje suživota, jer su svi oni danas sistemi koje postavlja čovjek i nijedan od njih ne može reći da je on taj koji ima pravo na opstanak. Takvo nešto nije u Božanskom sistemu koji se suočava sa ljudskim sistemima da bi dokinuo te sisteme i odstranio ih kako bi se cjelokupno čovječanstvo oslobodilo poniženja robovanja čovjeku i izdiglo na nivo plemenitog klanjanja samo Allahu koji nema druga.

Oni su se uplašili ovog pitanja i precijenili ga jer se suočavaju sa križarskim organiziranim, prokletim, spletkaroškim i ružnim napadom koji im govori: vjera islamska proširila se nasiljem, govori im da je džihad

- borba koja je prisiljavala druge da prihvate islam i time povrijedila čast slobode vjerovanja.

Pitanje postavljeno na ovaj način ne bi bilo prijatno da ono nije sasvim drukčije. Islam je uspostavljen na principu *U vjeru nije dozvoljeno silom ugoniti - pravi put se jasno razlikuje od zablude!* (2/256). Ako je tako, zašto islam istupa da se bori i mačem? Zašto je Allah od vjernika kupio i živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet? - *Oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti* (9/111). Stvar je nešto drugo, a ne u vjeru silom nagoniti - to je džihad. To je sasvim suprotno od silom u vjeru ugoniti. To je osiguranje slobode vjerovanja jer islam kao opći proglas za oslobođenje čovjeka na zemlji od robovanja čovjeka čovjeku, stalno se suočava sa nasilnicima na zemlji koji pokušavaju da potčine čovjeka čovjeku, stalno se suočava sa sistemima koji su uspostavljeni na osnovama klanjanja čovjeka čovjeku, a te sisteme čuvaju međunarodne snage ili organizirane snage na drugi način, sprječavaju ljudima u njihovim zemljama da čuju bilo šta o islamskom pozivu, a sprječavaju im i da prihvate ovo vjerovanje ako bi ti ljudi bili spremni da ga prihvate ili ih stavljaju na muke raznim sredstvima. Eto u ovome se ogleda povreda slobode vjerovanja izražena u najgoroj formi. Odavde islam istupa sa mačem da bi srušio te sisteme i snage koje štite te sisteme. A onda - šta? Onda da ostavi ljude sasvim slobodne da biraju vjeru koju žele. Ako žele, mogu prihvatiti islam i tada bi imali sva prava kao i drugi muslimani i podlijegali bi obavezama kao i ostali muslimani. Oni time postaju braća u vjeri sa onima koji su ranije prihvatili islam. A ako žele mogu ostati i u svojoj vjeri plaćajući džizju kao znak da su prihvatili slobodno širenje poziva islama, među njima bez ikakva otpora, zatim da priznaju da zajednički učestvuju sa ostalim podanicima u troškovima muslimanske zemlje koja ih štiti od neprijatelja koji još nisu prihvatili ovaj sistem i da se time nesposobni među samim njima, slabi i bolesni, sasvim ravnopravno sa muslimanima.

Islam ne prisiljava nikoga da mijenja svoju vjeru kao što je to činilo križarstvo tokom povijesti, primjenjujući svakovrsne mjere, pa i likvidaciju jednog naroda u cjelini, kao što je bio slučaj sa narodom u Endelusu ranije, i naroda u Zanzibaru u novije vrijeme. I jedno i drugo su činili da bi ih prisilili da prime kršćanstvo. Katkad križarstvo od tih ljudi ne bi prihvatilo ni primanje kršćanstva, nego bi ih likvidiralo samo zbog toga što su muslimani, ili bi ih katkad likvidiralo zato što oni ispovijedaju kršćansko učenje koje bi se možda u nečemu protivilo službenom crkvenom učenju. Tako su npr. 12 hiljada hrišćana u Egiptu pali kao žrtve na najgrozniji

način. Katkad su i spaljivani na lomačama samo zbog toga što su se suprotstavili sporednom dogmatskom učenju Rimske crkve, npr. u vezi sa pojavnošću Svetog duha, da li je on samo od oca ili od oca i sina zajedno, ili nešto drugo npr. što je vezano za Mesiha, da li je to jedna božanska priroda ili božanska i ljudska priroda itd., nešto što je predstavljalo sporedna doktrinalna učenja.

Na kraju, oblik slobode na Zemlji, zbog suočavanja sa nevjernicima koji su u susjedstvu muslimana, plaši poražene duhom u ovo naše vrijeme. Oni neprijatelja precjenjuju jer ih to što vide oko sebe plaši, pohod bi bio opterećen. To ih uistinu plaši. Međutim, da li ovi koji nose muslimanska imena i koji su poraženi zbog svog pitanja ili općenito zbog male mogućnosti, da li oni mogu istupiti da se suoče sa svim narodima na Zemlji borbom, kako bi nestalo smutnje i spletkarenja i kako bi se uspostavila samo vjera Allahova. To je nešto što razum ne može pojmiti niti je moguće da to u takvom smislu uistinu bude Allahova naredba.

Ali ovi svi nisu primijetili kada je to bilo i u kojim uvjetima. Bilo je to nakon uspostavljanja islamske vlasti u kojoj se primjenjivala Allahova riječ. Cjelokupni Arabijski poluotok postao je blizak, prihvatio ovu vjeru i organizirao se na principima te vjere. Prije toga, to je bila grupica muslimana koja se zaklela Allahu istinitom zakletvom pa ju je Allah pomagao iz dana u dan, iz borbe u borbu, iz faze u fazu. Vrijeme je kružilo i danas došlo na stepen kakvo je bilo u vrijeme dolaska Muhammeda (alejhi's-selam) koji je poslan da poziva ljude koji su živjeli u paganizmu, da ih poziva u vjeru Jednog i Jedinog Boga i da je Muhammed Njegov poslanik. On se tada borio, on i ta manjina dok nisu uspostavili muslimansku državu u Medini. Naredba o borbi prolazila je kroz faze i imala progresivne odredbe dok nije dostigla tu poslijednju formu. Ljudima danas, u odnosu na tu formu, ne preostaje ništa drugo nego da počnu od Šehadeta, od vjerovanja da nema drugog Boga osim Allaha (Uzvišenog) i da je Muhammed Njegov poslanik, a onda postepeno da jednog dana stignu i ostvare ovu posljednju fazu uz Allahovu pomoć. Tada oni neće biti ova pjena koju razdiru razni mezhebi i učenja, programi i strasti, pjena koju će cijepati nacionalne, rasne i segregacione zastave, nego će postojati jedno muslimansko društvo čiji će se bajrak viti, a na njemu piše: "La ilahe illellah", bajrak pored kojeg nema drugog bajraka niti druge parole, niti će biti "mezheba" raznih pravnih učenja niti programa koji bi bili tvorevina čovjeka na Zemlji, nego će se to društvo voditi sa Allahovim imenom i Njegovim blagoslovom.

Ljudi ne mogu shvatiti odredbe ove vjere, ne mogu dok žive u ovom cirkusu. Oni će shvatiti odredbe ove vjere kada se budu borili u pokretu koji ima cilj ustaljenje Allahovog Božanstva na Zemlji i kada se budu borili protiv božanstva nasilnika.

Islamsko pravo (fikh) ove vjere ne može biti prihvaćeno od onih koji sjede, od onih koji gledaju samo u knjige i hladne papire. Islamsko pravo ove vjere je živo pravo, pravo života, pokreta i slobode. Čuvanje onoga što je u tekstovima knjiga i saradnja i postupci prema tekstovima ali bez pokreta i živahnosti ne kvalificira pravo da bude pravo ove vjere niti će ikada odgovarati ovoj vjeri.

Na kraju, uvjeti pod kojima su objavljene riječi Allaha (Uzvišenoga):

O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani čestitih (9/123).

Ovaj ajet ukazuje da su ovi namjeravali da napadnu Bizantiju. Oni su bili sljedbenici Knjige. Međutim, u ovoj suri je ranije izloženo njihovo dogmatsko i praktično nevjerovanje pri čemu je ukazano i na njihove devijacije u vjeri, u koje spada i primjena sudstva na principu zakona kojeg donosi čovjek.

Ovaj osvrt zahtijeva da se zadrži kod njega radi prava programa ove vjere u pogledu pokreta prema sljedbenicima Knjige koji su odstupili od svojih knjiga i koji su prihvatili da se među njima primjenjuju zakoni koje su postavili njihovi ljudi. Ovo pravilo obuhvata sve sljedbenike Knjige koji međusobno primjenjuju takve zakone i koji su zadovoljni time, koji primjenjuju zakone koje postavljaju ljudi, a istovremeno imamo Allahov Zakon izložen u Njegovoj Knjizi koji važi za svako vrijeme i svako mjesto.

Tako Allah naređuje muslimanima da se bore protiv nevjernika susjeda i da ti nevjernici osjete njihovu strogost. Na kraju ove odredbe slijede Allahove riječi:

I znajte da je Allah na strani čestitih (9/123).

Ovaj pogovor ima i svoj dokaz. Radi se o čestitim i bogobojaznim. One koji su čestiti i bogobojazni Allah voli. To je čestitost i bogobojaznost koja inspiriše vođenje borbe protiv nevjernika koji okružuju muslimane. U toj borbi oni će biti strogi, tj. bezobzirni, bez razvodnjavanja i bez povlačenja - kako bi iščezlo spletkarenje i smutnja i kako bi se uspostavila samo Allahova vjera.

Međutim, potrebno je da znamo i da svi ljudi znaju da ta strogost može biti ispoljena samo protiv onih koji se suprotstavljaju borbom, ali u granicama općeg ponašanja ove vjere. Nije to apsolutna strogost i grubost koja bi bila bez ikakvog ograničenja i morala.

To je borba kojoj prethodi najava i pružanje mogućnosti izbora, prihvatanje islama ili plaćanje džizje ili otvorena borba. Ovome svemu može prethoditi i ugovor ako postoji, u slučaju straha od izdaje. (Završne odredbe odnose se na štićenike - zimmije, koji prihvataju mir sa islamom i plaćanje džizje. U drugom slučaju nema sklapanja ugovora osim u slučaju da su muslimani slabi kada se primjenjuje određena odredba koja se odnosi na situaciju te faze, a koja bi odgovarala situaciji u kakvoj su oni.

Ovo su etičke norme ponašanja u borbi i sve su one oporuke Vjerovjesnika (alejhi's-selam):

Burejda (Allah bio njime zadovoljan) prenosi: Vjerovjesnik (alejhi's-selam) bi, kada bi naređivao nekom komandiru armije ili jedinice, posebno poručivao da se vodi računa o bogobojaznosti i da lijepo postupa sa muslimanima koji su s njim na vojni, zatim bi rekao: "Borite se u ime Allaha, na Njegovu Putu, borite se protiv onih koji ne vjeruju u Allaha, borite se, ali ne pregonite, ne harajte, ne masakrirajte i ne ubijajte djecu. Kada sretnete neprijatelje politeiste, pozovite ih na jedno od troga, pa ako prihvate, ostavite ih i vratite se. Pozovite ih prvo u islam; ako prihvate islam, ostavite ih i vratite se; zatim ih pozovite da se presele iz svojih oblasti u oblast muhadžira, obavijestite ih, ako oni urade tako, da imaju pravo na sve što imaju i drugi muhadžiri i da imaju iste obaveze kao i drugi muhadžiri. U slučaju da odbiju da se isele, obavijestite ih da će biti kao i ostali Arapi muslimani na koje će se primjenjivati Allahova odredba koja se primjenjuje i na ostale vjernike. Oni, u tom slučaju, neće imati pravo na ratni plijen, niti da prelaze na protivničku stranu. Pravo na plijen imaju ako se budu borili rame uz rame sa muslimanima. Ako oni odbiju i to, onda slijedi džizja. Ako prihvate da plaćaju džizju, vratite se i ostavite ih. Ako i to odbiju, zatražite pomoć od Allaha u borbi protiv njih i borite se (Muslim, Ebu Davud i Tirmizi).

Ibni Omer (Bog bio zadovoljan njima) kaže: U jednoj borbi koju je vodio Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nađena je ubijena žena pa je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) zabranio da se ubijaju žene i djeca (Muslim i Buhari).

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) uputio je Muaza ibni Džebela (Allah bio zadovoljan njime) u Jemen da tamo podučava stanovnike Jemena. Tom prilikom mu je preporučio: "Ti ćeš doći među sljedbenike Knjige pa ih pozovi da vjeruju u jednog Allaha i da sam ja Allahov poslanik. Ako oni prihvate to, obavijesti ih da je Allah propisao svakom muslimanu da klanja pet dnevnih namaza, ako i to prihvate, obavijesti ih da im je Allah propisao da daju zekjat koji bi se uzimao od njihovih bogatih ljudi i dijelio njihovim siromašnim. Ako prihvate i to, vodi računa da im ne uzimaš u ime zekjata najplemenitiju stoku! Boj se prokletstva ucvijeljenoga jer između žalbe ucvijeljenoga i Allaha nema zastora."

Ebu Davud prenosi svojim senedom od jednog čovjeka iz Džuhejne da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: "Možda ćete se vi boriti protiv nekog naroda i pobijediti ih pa će se oni pokušati zaštititi svojim imetkom, ne životima i ne svojom djecom, i nastojati da na tome uspostave mir. Nemojte u tom slučaju tražiti više od toga jer vam ne bi išlo u prilog."

Urbad ibni Sarije kaže: Spustili smo se sa Vjerovjesnikom do tvrđave Hajber. S njim je bio određeni broj muslimana. Zapovjednik tvrđave Hajber ponašao se nepokorno i oholo. Okrenuo se prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i rekao: Muhammede, vi hoćete da pokoljete naše plemenite deve, da pojedete naše plodove, da ubijate naše žene? Vjerovjesnik (alejhi's-selam) se naljuti i reče: "Ibni Aufe, jaši konja!" a onda uzviknu: "Džennet je dozvoljen samo vjernicima! Pripremite se za namaz!" i oni su se pripremili. Klanjao je s njima dva rekjata, podigao se i rekao: "Da li misli iko od vas oslonjen u svom naslonjaču da Allah nije ništa drugo zabranio do ono što je u Kur'anu? Eto i ja savjetujem, naređujem i zabranjujem štošta. To je ono kao što je u Kur'anu ili možda još više. Allah vam je zabranio da ne ulazite u kuće sljedbenika Knjige bez dozvole, da ne ubijate njihove žene, da ne jedete njihove plodove, ako daju ono što treba da daju".

Jednom prilikom poslije jedne borbe podnijeta je žalba Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da je među taborima ubijeno i jedno dijete. Vjerovjesnik se jako ožalostio i neki upitaše: Šta te je ražalostilo, Vjerovjesniče, pa to je dijete politeista, nije muslimansko? Vjerovjesnik (alejhi's-selam) se rasrdi i reče: "Šta to znači? Ova djeca su bolja od vas. Ona su ostala u svojoj prirodi. Niste li i vi bili sinovi politeista. Čuvajte se, ne ubijate djecu! Čuvajte se, ne ubijajte djecu!" ponavlja Vjerovjesnik.

Ovo su vjerovjesničke instrukcije koje su primjenjivali i halife poslije njegove smrti.

Malik prenosi od Ebu Bekra Es-Siddika (Bog bio njime zadovoljan) da je rekao:" Vi ćete naći narod koji tvrdi da se posvetio Allahu. Ostavite ih da žive s onim čemu su se posvetili. Ne ubijajte žene, djecu ni oronule starce!"

Zejd ibni Vehb prenosi: Dođe nam pismo od Omera (neka je Allah njime zadovoljan) i u pismu stoji: "Ne pregonite, ne budite vjerolomnici i ne ubijajte djecu! Bojte se Allaha u postupanju sa zemljoradnicima."

Njegove su preporuke također: "Ne ubijajte starce, ne ubijajte žene, ne ubijajte djecu! Čuvajte se da ih ne ubijate kad se susretnu dvije vojske i kod otpočinjanja napada."

Brojni su hadisi koji govore na jasan način o općem planu nivoa islamskog programa u njegovoj borbi protiv neprijatelja, govore o lijepom ponašanju u borbi, o čuvanja dostojanstva čovjeka, o svođenju borbe na materijalne snage koje sprječavaju ljudima da se oslobode robovanja čovjeku i pristupe klanjanju samo Allahu, da se što bezbolnije postupa čak i protiv neprijatelja. Žestina je grubost, žestina se primjenjuje u borbi, ali ne da to bude divljački postupak sa djecom, ženama, nemoćnima i starcima koji nisu borci. Neka to ne bude borba predstavljena u masakriranim tijelima i nepokretnim ljudima na barbarski način, kako čine i pravdaju se u ovo naše doba oni koji za sebe kažu da su civilizirani. Islam sadrži dovoljno naredbi koje štite one koji nisu ratnici i istovremeno poštuje i čovječnost ratnika. Ovdje se misli na okrutnost koja ne razvodnjava borbu a to je neminovno za onaj narod kome je naređeno da budu milostiv i sažaljiv. To je opća naredba, dočim, nužno je izuzeti situaciju rata u omjeru koliko zahtijeva sami rat, bez težnje za mučenjem i egzemplarnim kažnjavanjem.

* * *

Pred sami završetak ove sure u kojoj se nadugo i naširoko govori o licemjerima, dolazi nekoliko ajeta koji govore o metodu licemjera pri dočeku Allahovih ajeta i primanju obaveza ove vjere u kojima se kazuje da su oni lašci. Tu se navodi i nekoliko slika o vjernicima, o njihovom prijemu i susretu sa Časnim Kur'anom.

A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: "Kome je od vas ova učvrstila vjerovanje?" Što se tiče vjernika, njima je učvrstila vjerovanje, i oni se raduju; (9/124)

a što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju, i oni kao nevjernici umiru (9/125).

Zar oni ne vide da svake godine, jedanput ili dva puta u iskušenje padaju, pa opet, nit' se kaju nit' se opamećuju (9/126).

A kad bude objavljena koja sura, samo se zgledaju: "Da li vas ko vidi? - i onda se udaljuju. Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi, zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju (9/127).

Pitanje u prvom ajetu glasi:

Kome je od vas ova učvrstila vjerovanje? (9/124).

Ovo je pitanje koje zbunjuje. To može reći samo onaj koji ne osjeća zbilju ove sure koja mu se ulijeva u srce. U protivnom, ona bi mu govorila o osjećajima koji su u njegovoj duši, umjesto nekog drugog pitanja. Ovo pitanje istovremno znači omalovažavanje ove sure koja se objavljuje, izaziva sumnju i ostavlja svoj trag u srcima.

Zbog toga i dolazi odlučni odgovor od Onoga čiji se odgovor ne može odbiti, a u kome stoji:

Što se tiče vjernika, njima je učvrstila vjerovanje i oni se raduju; a što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju, i oni kao nevjernici umiru (9/124-125).

Onima koji vjeruju dodati su i drugi dokazi njihovom vjerovanju. To im je učvrstilo i povećalo vjerovanje. Njihova srca su jače zakucala spominjući svoga Gospodara. To im je povećalo vjerovanje, osjetili su Allahovu pažnju prema njima u objavljivanju ovih ajeta u kojima se govori o njima. To im je povećalo vjerovanje. Međutim, oni u čijim su srcima bolesti i nevjerovanje prožeto licemjerstvom, to nevjerovanje povećalo im je njihovo nevjerovanje i njihov je kraj bio takav da su pomrli kao nevjernici. To je istinita informacija od Allaha. Odredba Uzvišenog je realna činjenica.

I prije nego što se u kontekstu izloži i druga slika radi njihovog odgovora postavlja se pitanje koje osuđuje stav ovih licemjera koje može opametiti samo nesreća i iskušenje.

Zar oni ne vide da svake godine, jedanput ili dva puta u iskušenje padaju, pa opet, nit' se kaju nit' se opamećuju (9/126).

Smutnja se katkad javlja u otkrivanju zastora sa licemjera ili pomaganju muslimana, a ne njih, ili se javlja, možda, na neki drugi način. Ovaj događaj često se ponavljao u vrijeme Vjerovjesnika (alejhi's-selam), dok licemjeri još uvijek prave smutnju, a ne izražavaju pokajanje.

Što se tiče žive slike ili scene koja se kreće, nju ocrtava poslijednji ajet. Riječi su ovdje kao na pokretnoj preciznoj traci.

A kad bude objavljena koja sura, samo se zgledaju: "Da li vas ko vidi?" - i onda se udaljuju. Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi, zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju (9/127).

Mi, kada učimo ovaj ajet, predočavamo sebi scenu ovih licemjera i primjećujemo da jedni, kada pogledaju druge, namiguju nevjerovatnim migom i pitaju:

Da li vas vidi (9/127) neko od prisutnih.

Tada im se ukazuju neočevidni pogledi vjernika kada se oni uvlače šutkom šuljajući se na nožnim prstima sa puno opreznosti.

...i onda se udaljuju (9/127).

Njih primjećuje i oko koje nije nemarno i koje se ne bavi ništavnim pozivom koji odgovara njihovim neobičnim i sumnjivim djelima.

Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi (9/127).

Allah ih je odstranio od upute jer oni bez upute zaslužuju da ostanu u zabludi i da lutaju u zabludi.

... zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju (9/127).

Njihova su srca pokvarena, ne obavljaju svoje dužnosti pa, prema tome, oni to zaslužuju.

To je kompletna scena u povorci koja se kreće i koju ocrtava nekoliko riječi tako da ta scena postaje pravo oličenje za oko.

* * *

Ovo poglavlje završava sa dva mekanska ajeta čiju povoljnost u ovoj lekciji nalazimo na nekoliko mjesta u općoj atmosferi ove sure. Jedan od ta dva ajeta govori o vezi između Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i muslimana, zatim o njegovoj želji za dobrom i milosti prema njima. Povoljnost ovog ajeta odgovara i obavezama kojima je zadužen Ummet u pružanju pomoći Resulullahu, njegovom pozivu, borbi protiv njegovih neprijatelja i snošenju poteškoća i neugodnosti. Drugi ajet je poziv Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da se osloni samo na svoga Gospodara i kad god se neko okrene od njega i napusti ga, Allah je njegov pomagač i On mu je dosta.

Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv (9/128).

A ako oni glave okrenu, ti reci: "Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega; samo se uzdam u Njega, On je Gospodar svemira veličanstvenoga!" (9/129).

Ovdje se nije reklo: Došao vam je *resul minkum,* nego je rečeno: *min enfusikum.* Ovaj drugi termin je osjetljiviji i odražava čvršću vezu i ukazuje na vrstu spone koja ih veže sa Allahom. On je neko od *min enfusihim,* što ih povezuje *nefsun bi nefsin,* jednog s drugim. Ovo značenje je svebuhvatnije i osjetljivije.

Teško mu je što ćete na muke udariti (9/128).

Teško mu padaju vaše poteškoće.

Jedva čeka da pravim putem pođete (9/128).

On vas ne navodi u propast ni u provaliju, on vas zadužuje borbom i podnošenjem poteškoća, u čemu se ne ogleda nikakvo vaše poniženje od strane njega niti okrutnost i grubost prema vama, nego je to milost data u jednoj svojoj slici, milost prema vama, da ne dođe do poniženja i sklizavanja, milost prema vama da vas sačuva od grješke i težnja da ostvarite čast koju nudi ovaj poziv, da ostvarite Allahovo zadovoljstvo i Džennet koji je obećan bogobojaznima.

Riječi se dalje upućuju Vjerovjesniku (alejhi's-selam) u kojima mu se objašnjava kako postupiti ako neko od njegovih ljudi odstupi od njega i povezuje Resulullaha sa Moći koja će ga štititi i biti mu dovoljna.

A ako oni glave okrenu, ti reci: "Meni je dovoljan Allah, nema Boga osim Njega, samo se uzdam u Njega, On je Gospodar svemira veličanstvenoga (9/129).

Na Njemu se završava, pri Njemu ostaje svaka moć, vlast i čast. On je dovoljan onome ko potraži utočišta kod Njega kao i onome ko Njega uzme za zaštitnika.

Ovo je kraj poglavlja o borbi i džihadu, o oslanjanju samo na Allaha i traženju pomoći samo od Njega:

On je Gospodar svemira veličanstvenoga (9/129).

* * *

Ova posve jasna sura sadrži objašnjenja krajnjih odredaba o stalnim odnosima između muslimanskog i ostalih susjednih društava, kao što smo to objasnili za vrijeme izlaganja ove sure, a i u njenom predgovoru. Čovjeku je potrebno kod ovoga da se obrati i na poslijednje tekstove ove sure, s obzirom da su oni poslijednja riječ tih odnosa, da se vrati na te odredbe jer su one završne i apsolutne, što se može primijetiti iz teksta ove sure. Ove tekstove i ove konačne odredbe ne treba ograničavati tekstovima i odredbama koje su navedene prije, a koje smo mi nazvali etapnim odredbama, odredbama koje se odnose na jedno vrijeme. Kod davanjima njima ovog imena, oslonili smo se prije svega na raspored objave ovih ajeta, a zatim i na tok događaja u islamskom pokretu i prirodi islamskog programa u ovom pokretu. Ovu prirodu mi smo izložili u predgovoru ove sure, a i za vrijeme njena izlaganja.

Ovo je taj program koga mogu spoznati samo oni koji hode ovom vjerom borbenim hodom u cilju ustaljivanja njegova postojanja u realnom životu radi vraćanja ljudi u priznavanje Božanstva samo Allahu i izbavljivanje čovjeka od robovanja čovjeku.

Velika je razlika između islamskog prava zasnovanog na kretanju i životu i prava izloženog u mrtvim papirima. Fikh ili islamsko pravo u papirima zanemaruje kretanje, zanemaruje život i sve ono što bi trebalo uzeti u obzir, a što proističe iz tog kretanja i života jer takvo islamsko pravo ne primjenjuje pravo zasnovano na kretanju niti ga ono osjeća. Islamsko pravo zasnovano na kretanju gleda na ovu vjeru, suočava se sa

džahilijjetom korak po korak, iz faze u fazu, iz situacije u situacije, primjećuje i istovremeno propisuje odredbe koje bi bile dovoljne za ovu realnost i njihovu primjenu za tu realnost i koje bi se obnavljale sa obnovom i mijenjanjem te realnosti.

Najzad, te završne odredbe koje su navedene u ovoj poslijednjoj suri, objavljene su u vrijeme dok je pagansko društvo primoravalo muslimunsko društvo da se prihvati tih mjera i provede te odredbe. Međutim, kada su realnost muslimanskog društva i realnost paganskog društva iziskivale druge propise, etapne, prethodnim surama donijeti su etapni propisi. Tekstovi i odredbe koje su imale vremensku, periodičnu primjenu navedeni su u prethodnoj suri.

Kada se muslimansko društvo uspostavi po drugi put i kada se pokrene onda će ono moći da primjenjuje te odredbe iz tog vremena, ali to društvo mora da zna da su te odredbe vremenom ograničene, mora da se bori kako bi na kraju došlo u fazu kad se primjenjuju konačne odredbe koje definiraju krajnje odnose između muslimanskog i ostalih društava.

Daj Bože da se uspije, neka Allah pomogne!

سورة يونس مكية
وآياتها ١٠٩

بسم الله الرحمن الرحيم

SURA JŪNUS
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 109 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Da se vratimo po drugi put životu sa dijelom Kur'ana objavljenim u Mekki, u njegovu posebnu atmosferu, okrilje, ritam i inspirativnost nakon što smo živjeli jedno vrijeme u ovom okrilju u okviru dvije sure El-Enfal i Et-Tewbe, iz dijela Kur'ana objavljenog u Medini.

Kur'anski dio objavljen u Mekki - iako je dio Kur'ana koji učestvuje sa ostalim dijelovima Kur'ana u općim kur'anskim karakteristikama i posebnostima koje se razlikuju od svakog drugog govora - ne nosi Božanski posebni i čudni pečat u temi ili izvođenju.[10] Pa ipak, on ima jednu posebnu atmosferu, poseban ukus kojeg definira osnovna njegova tema (a to je ukratko: istinitost Božanstva, istinitost klanjanja - robovanja, istinitost odnosa između Božanstva i klanjanja, priznavanja stvarnog Gospodara kome ljudi treba da se klanjaju i obožavaju Ga, da provode Njegovu naredbu i Zakon, da izbacuju sva zamračenja, tuđice, devijacije i iskrivljenosti, što je unijeto u prirodnu i čistu vjeru, povratak ljudi ka njihovom istinitom Božanstvu koje zaslužuje klanjanje i priznavanje Njegova Božanstva.) To definira i stil izlaganja ove teme. Stil je

---

[10] V. više predgovor u prvom džuzu pod naslovom *Fi zilali-l-Qur'an* kao i predgovor sure Alu Imran u trećem džuzu.

inspirativan, duboko harmoničan, jako djelotvoran jer u izvođenju ovih ciljeva učestvuju sve značajne osobine izraza potrebne za jezičnu gradnju da bi tematski djelovali na način kako smo to ranije objasnili u suri El-En'am,[11] na što ćemo se osvrnuti i ovdje, ako.Bog da.

Poslijednje na čemu smo se zadržavali *U okrilju Kur'ana* u dijelu Kur'ana objavljenog u Mekki jesu sure El-An'am i El-A'raf koje su unijete jedna za drugom u Mushafu iako nisu bile jedna za drugom u rasporedu Objave. Zatim dolaze sure El-Enfal i Et-Tewbe koje su i svojom atmosferom, i prirodom, i tematski posebne medinske sure. Sada kada se vraćamo na dio Kur'ana objavljen u Mekki naići ćemo na dvije sure, Jūnus i Hud, koje su jedna za drugom upisane u rasporedu Kur'ana, a bile su i objavljene jedna za drugom. Međutim, veoma je interesantno da je tamo velika tematska sličnost između ove dvije i one dvije sure, zatim tu je i sličnost u metodu izlaganja ove teme. Sura El-En'am razrađuje istinitost vjere, suočava se sa paganizmom i pobija vjeru i osjećaj ovog paganizma, pobija klanjanje i djelovanje dok sura El-A'raf razrađuje dinamičnost ove vjere na Zemlji i iznosi kazivanje o suočavanju sa džahalijjetom i paganstvom tokom povijesti. Mi se ovdje suočavamo sa time i u druge dvije sure, Jūnus i Hud, u kojima se ogleda velika tematska sličnost i sličnost i u metodu izlaganja sa razlikom što se sura El-En'am donekle odvaja od sure Jūnus visinom i prostorom u harmoniji i buđenju, zatim brzinom i snagom pulsiranja jakim svjetlucanjem u pokretu i dinamici, dok sura Jūnus nastavlja sa udobnom harmonijom, mirnim pulsom i pohranjenim mirom. Sura Hud umnogome sliči suri El-A'raf tematski, izlaganjem, harmonijom i pulsiranjem. Zatim, svaka od ovih sura zadržava svoju posebnu specifičnost karakteristične naznake, pored svih ovih sličnosti i razlika.

* * *

Glavna tema u suri Jūnus je ista opća tema koja prožima dio Kur'ana objavljenog u Mekki, a što je objašnjeno u prošlom pasusu. Ova sura obuhvata te iste sadržaje sukladno svojoj posebnoj metodi koja govori o njenoj osobenosti i glavnim naznakama. Mi ćemo u ovom predgovoru iznijeti samo sažetak tog sadržaja ukratko, a detaljnija objašnjenja će biti donijeta za vrijeme izlaganja ovih kur'anskih tekstova.

[11] V. predgovor sure El-En'am u sedmom i predgovor sure El-A'raf u osmom džuzu.

Tema u svom početku govori o stavu politeista u Mekki, prema istinitosti Objave Vjerovjesniku (alejhi's-selam), o samom Kur'anu i njegovu slijeđenju i dokazuje da u Objavi nema ništa čudno, da je ovaj Kur'an dat od Allaha, a ne da je izmišljen.

Elif-lam-ra. Ovo su ajeti mudre Knjige (10/1).

Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: "Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!" Nevjernici govore: "Ovaj je zaista pravi čarobnjak!" (10/2).

A kada im se kazuju ajeti Naši, koji su jasni, onda govore oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati: "Donesi ti kakav drugi Kur'an, ili ga izmijeni!" - Reci: "Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam, ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, ja se bojim, ako budem neposlušan svome Gospodaru -, patnje na Velikom danu" (10/15).

Reci: "Da Allah nije htio, ja vam ga ne bih kazivao niti bi vas On s njim upoznao. Ta ja sam prije poslanstva dugo među vama boravio, - zar ne shvaćate?" (10/16).

Pa ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi ili koji Njegove dokaze smatra neistinitim?! Mnogobošci doista neće uspjeti (10/17).

Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je - on potvrđuje istinitost prijašnjih objava i objašnjava propise; u njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je! (10/37).

A oni govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa, dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite" (10/38).

Ovdje se Kur'an suočava i sa njihovim zahtjevom za donošenje materijalne nadnaravnosti mimo Kur'ana, govori o njihovom insistiranju na ubrzanju kazne o kojoj im se govori i koju čuju i potvrđuje im da je dokaz ove vjere ovaj Kur'an. On sadrži i nosi u sebi dokaze da je sam on kao nadnarvanost koja ih izaziva i da su svi dokazi u Allahovoj ruci i Njegovom htijenju, da vrijeme nagrade i kazne ovisi o Allahovoj odredbi, a da Vjerovjesnik nema ništa u tome jer je on jedan od robova Allahovih. U ovom dokazivanju i definiranju, oni mogu naći istinu o svom Gospodaru, istinu Božanstva i istinu klanjanja.

Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli da vjeruju. Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički (10/13).

Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti (10/14).

Svaki narod je imao poslanika. I kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno presuđeno, nasilje im neće biti učinjeno (10/47).

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (10/48).

Reci: "Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće! Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe - ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati" (10/49).

Reci: "Kažite vi meni; ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci? (10/50).

Zar ćete tek onda kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali?" (10/51).

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje jedno čudo?" Ti reci: "Samo Allah zna ono što će biti, pa pričekajte, i ja ću s vama čekati" (10/20).

Ovdje se tekst suočava sa nestabilnošću njihova poimanja činjenice Božanstva i činjenice klanjanja. Naredbe o kojima im govori Vjerovjesnik (alejhi's-selam), odbijaju i nagone u laž ili sumnjaju u Objavu, traže da im se donese kakav drugi Kur'an, traže kakvu materijalnu nadnaravnost da bi njome potvrdili ispravnost objave Kur'ana, dok istovremeno slijepo slijede klanjanje božanstvima koja ne mogu ni štetiti ni koristiti, vjerujući da će im ta božanstva biti zagovorenici kod Allaha, zatim smatraju da Allah (Uzvišeni) ima dijete, tvrdeći to bez ikakva dokaza. Tekst im dalje govori o svojstvima istinitog Allaha, govori o djelima Njegove moći u Bitku oko njih i u samim njima, govori im o promjenama u Kosmosu koje se stalno mijenjaju i situacijama kod njih koje su također promjenljive, zatim o odazivu njihove prirode istinitom Gospodaru kada se suoče sa opasnostima koje može otkloniti samo Allah. Ovo je to glavno pitanje koje zauzima dosta prostora u ovoj suri i iz koga izrastaju i drugi sadržaji ove sure.

Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju za šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda, - upravljajući Aršom, svemirom zagospodario. Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova. Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte! Zašto ne razmislite? (10/3).

Njemu ćete se svi vratiti, - Allahovo je istinito obećanje -, On doista iz ničega stvara, On će poslije to ponoviti, da bi pravedno nagradio one koji budu vjerovali i dobra djela činili. A one koji ne budu vjerovali čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što su nevjernici bili (10/4).

On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. - Allah je to mudro stvorio. - On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju (10/5).

U smjeni noći i dana i u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje (10/6).

Oni se, pored Allaha, klanjaju onima koji im ne mogu ni nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: "Ovo su naši zagovornici kod Allaha." Reci: "Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto, a On zna da ne postoji!" Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim! (10/18).

On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kad ste u lađama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana, i oni se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!" A kad ih On izbavi, oni odjednom bez ikakva osnova čine nered na Zemlji! O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovom svijetu uživali - samo vama šteti; Nama ćete se poslije vratiti i Mi ćemo vas o onom što ste radili obavijestiti! (10/22-23).

Upitaj: "Ko vas hrani s neba i iz zemlje, čije su djelo sluh i vid, ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo, i ko upravlja svim"? - "Allah"! - reći će oni -, a ti reci: "Pa zašto Ga se onda ne bojite?" To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete? (10/31-32).

Reci: "Može li ijedno vaše božanstvo da stvara iz ničega, zatim da to ponovo učini? "Reci: "Allah stvara iz ničega, zatim će to ponovo učiniti!" Pa kuda se onda odmećete? Reci: "Može li ijedno vaše božanstvo da uputi na pravi put?" i odgovori: "Samo Allah upućuje na pravi put!" Pa da li je onda dostojniji da se poštiva onaj koji na pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na pravom putu, osim ako ga drugi na pravi put ne uputi? Šta vam je, kako

rasuđujete?! Većina njih slijedi samo pretpostavke; ali pretpostavke nimalo nisu od koristi Istini; Allah uistinu dobro zna ono što oni rade (10/34-36).

U Allahovoj vlasti su svi na nebesima i na Zemlji. A oni koji se pored Allaha božanstvima klanjaju, povode se samo za pretpostavkama i samo uobražavaju. On vam je dao noć da u njoj počinak imate, a dan da gledate. To su dokazi za ljude koji čuju. Oni govore: "Allah je Sebi uzeo dijete!" - Hvaljen neka je On ! On ni o kom ovisan nije! Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je! Vi za to nikakva dokaza nemate. Zašto o Allahu govorite ono što ne znate! Reci: "Oni koji o Allahu laži iznose neće postići ono što žele." Uživaće kratko na ovom svijetu, a zatim će se Nama vratiti i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali (10/66-70).

Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji! Allahova prijetnja će se sigurno ispuniti! - Ali većina njih ne zna. On život i smrt daje i Njemu ćete se vratiti (10/55-56).

Ova tema predočava im prisutnost Allaha (Uzvišenoga) i njegovu očevidnost u svemu što ima čovjek u svakoj namjeri i radu koji prakticiraju ljudi, a što ispunjava strahom i užasom ljudski osjećaj, upozorenje i budnost ljudskog osjećaja, kao što je to predočeno u riječima Uzvišenog u ovoj suri:

Što god ti važno činio, i što god iz Kur'ana kazivao, i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate. Gospodaru tvome nije ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu, ni koliko trun jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u Knjizi jasnoj (10/61).

Scena puni i njihove duše strahom i očekivanjem Allahova gnjeva u svakom času da bi se oslobodili nemarnosti koju stvara ugodan život i blagostanje, da se ne povode za ugodnostima i procvatom života oko sebe, da vjeruju u Allahovu srdžbu koja može iznenada doći.

Život na ovom svijetu je sličan bilju zemaljskom na koje Mi spustimo s neba kišu s kojim se ona izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka. Pa kad se Zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti i kad stanovnici njezini pomisle da su oni toga gospodari, dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničega nije ni bilo. Eto, tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli (10/24).

Reci: "Kažite vi meni; ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci? Zar ćete tek onda kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali?" (10/50-51).

Kur'an ovdje govori i o njihovom zadovoljstvu ovosvjetskim životom i njihovoj odabranosti ovog života nad budućim, govori o njihovom lažnom odbijanju susreta sa Allahom, upozorava ih na ovu zavodljivu smirenost, govori o gubitku te pogodbe kojom su oni zadovoljni, objašnjava im da je život na ovom svijetu samo kušnja, a na budućem je kazna ili nagrada. Kur'an ih ovdje suočava i sa predočenjem raznovrsnih scena Sudnjeg dana, a posebno o onome što je povezano sa povlačenjem njihovih bogova od njih, od onih koji su im se klanjali, o njihovom ispričavanju Allahu da ti koje su oni obožavali nemaju nikakve veze s njima, bez obzira kolika bila cijena.

Onima koji ne očekuju da će pred Nas stati i koji su zadovoljni životom na ovom svijetu, koji su u njemu smireni, i onima koji su prema dokazima Našim ravnodušni - (10/7)

prebivalište njihovo biće džehennem, zbog onoga što su radili (10/8).

One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar njihov će na pravom putu podržati, zato što vjeruju; rijeke će teći ispred njih u džennetima zadovoljstva, (10/9)

molitva njihova biće u njima: "Hvaljen nek si, Allahu!", pozdrav njihov: "Mir vama!" njihova poslijednja molitva: "Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo!" (10/10)

Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli da vjeruju. Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički (10/13).

Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti (10/14).

Allah poziva u Kuću mira i ukazuje na pravi put onome kome On hoće (10/25).

One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati; oni će stanovnici dženneta biti, u njemu će vječno boraviti (10/26).

A one koji čine nevaljala djela čeka kazna srazmjerna onom što su počinili; njih će potištenost prekrivati, niko ih od Allaha neće zaštititi, lica će im biti tamna kao da su se na njih spustili dijelovi mrkle noći: stanovnici vatre će oni biti, i u njoj će vječno boraviti! (10/27).

A na Dan kad ih sve sakupimo, reći ćemo onima koji su Allahu druge ravnim smatrali: "Stanite, i vi i božanstva vaša!" - pa ćemo ih razdvojiti; a božanstva njihova će reći : "Niste se vi nama klanjali, (10/28)

Allah je dovoljan svjedok i nama i vama, mi doista nismo znali da ste nam se klanjali" (10/29).

Tu će svako saznati ono što je prije uradio - biće vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru, a neće im biti onih koje su izmišljali (10/30).

A na Dan kada ih On sakupi učiniće im se da su boravili samo jedan čas u danu, i jedni druge će prepoznati. Oni koji su poricali da će pred Allaha stati i koji nisu pravim putem išli biće izgubljeni (10/45).

Kada bi nevjernik imao sve ono što na Zemlji postoji, sve bi on to dao samo da se otkupi. A kada oni dožive patnju, sakriće tugu, i biće im po pravdi presuđeno, neće im se učiniti nažao (10/54).

Ovdje ih Kur'an suočava sa njihovim poimanjem božanstva zasnovanom na proturječnosti, zatim njihovoj lažnoj tvrdnji i pobijanju proživljenja i Onog svijeta, njihovom lažnom pobijanju Objave i upozorenja, njihovom slobodnom ponašanju u realnosti praktičnog života, govori kako oni prakticiraju osobenosti Božanstva u zakonima koji vladaju u njihovom životu, govori o zabrani ili dopuštenju šta se može jesti i koristiti i njihovom postupku u tome, sukladno njihovom poimanju totemizma i vjerovanja u druga božanstva kojima oni pridonose i daju dijelove onoga što im je Allah dao, a što koriste čuvari i čarobnjaci da bi proglasili nešto što oni žele da je dopušteno, a drugo da je zabranjeno. Ovo je jedno od glavnih pitanja koje je uslijedilo poslije pitanja vjerovanja i svega što proističe iz tog vjerovanja.

Reci: "Kažite vi meni zašto jednu hranu koju vam Allah daje smatrate zabranjenom, a drugu dopuštenom?" Recite: "Da li vam je prosuđivanje o tome Allah prepustio ili o Allahu laži iznosite?" (10/59).

I šta misle oni koji o Allahu iznose laži, šta će na Sudnjem danu biti? Allah je doista neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina njih ne zahvaljuje (10/60).

* * *

Ova sura iznosi, (kod saopćenja vezanih za te činjenice koje ova sura sadrži, potvrđuje, produbljuje, mobiliše srca i pameti), razne djelotvorne faktore kojima je prepunjeno jedinstveno kur'ansko predočenje i u temi i u izrazu o tome. To su djelotvorni faktori, i svojom dubinom, i živahnosšću i dinamikom, faktori koji odgovaraju osobenosti ove sure i njenoj prirodi, o čemu smo govorili u prvom odlomku ove sure. O ovom njenom uzorku mi ćemo ukratko ovdje govoriti dok ne to budemo izlagali opširnije u kontekstu.

Ova sura navodi brojne scene Kosmosa i njegovih pojava koje inspirišu ljudsku prirodu o istinitosti Božanstva, koje ukazuju na mudri odabir i ocrtanu namjeru u zdanju Kosmosa i njegovim upravljanjem, govori o položajima i stankama koje su razasute u Kosmosu da bi nastao život i življenje, da bi nastao život ovog ljudskog bića i ono što je potrebno tom biću za njegov život. Pitanje Božanstva Kur'an izlaže u ovoj živoj, realnoj i inspirativnoj slici, a ne izlaže ga dijalektičkofilozofijskim stilom i logikom uma. Allah (Uzvišeni), Stvoritelj ovog Kosmosa i ovog čovjeka zna šta je to razumljivi jezik između prirode ovog čovjeka i scena Kosmosa i njegovih tajni, zna da je usklađenost dublja i sveobuhvatnija od hladne i suhe logike uma. Zna da je ovoj prirodi dovoljno da se usmjeri prema scenama Kosmosa i njegovih tajni, da se mobilizira da bi se u njoj probudio aparat percepcije i prijema, da se priroda tada potrese, otvara, prima i uslišava. Poslije toga upućuje se više riječi ljudskoj prirodi, u ovom Kur'anu, ovim razumljivim jezikom. Ovaj uzorak obraćanja ljudima sadržajniji je i inspirativniji.

Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju za šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda, - upravljajući Aršom, svemirom zagospodario. Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova. Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte! Zašto ne razmislite? (10/3).

On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. - Allah je to mudro stvorio. - On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju (10/5).

U smjeni noći i dana i u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje (10/6).

Upitaj: "Ko vas hrani s neba i iz zemlje, čije su djelo sluh i vid, ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo, i ko upravlja svim"? - "Allah"! - reći će oni -, a ti reci: "Pa zašto Ga se onda ne bojite?" To vam je

Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete? (10/31-32).

On vam je dao noć da u njoj počinak imate, a dan da gledate. To su dokazi za ljude koji čuju (10/67).

Reci : "Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!" - A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje (10/101).

Ovdje se nagomilavaju scene i iskustva koje ljudi vide očima i doživljavaju ih, pa i pored toga oni nastavljaju i prolaze pored ovih dokaza ne uočavajući u njima dokaze određenja i procjene, dokaze raspolaganja i upravljanja. Kur'anski kontekst im predočava scene iz njihovog realnog života kako bi dočekali te događaje i ta iskustva i da bi se podiglo ogledalo nemarniku da vidi u tom ogledalu gdje je on spram ove istine. Ovo je jedan od uzoraka tog jedinstvenog kur'anskog programa.

Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli: ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo, on nastavlja, kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila. Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade (10/12).

A kada Mi dopustimo ljudima da osjete milost, poslije nevolje koja ih snađe, oni opet u dokaze Naše neće da vjeruju. Reci: "Allah je brži u kažnjavanju, izaslanici Naši ono što vi ispletkarite doista zapisuju" (10/21).

On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kad ste u lađama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana, i oni se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!" (10/22).

A kad ih On izbavi, oni odjednom bez ikakva osnova čine nered na Zemlji! O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovom svijetu uživali - samo vama šteti; Nama ćete se poslije vratiti i Mi ćemo vas o onom što ste radili obavijestiti! (10/23).

U suri se navode i brojne nepogode i sudbina prijašnjih naroda koji nisu vjerovali ovim svijetom, a prolaznike koji nagone u laž, katkada u slici koja pruža vijest, katkada u formi kazivanja o nekim poslanicima, i sve se izlaže kroz vrlo pogubne i rušilačke scene za te koji nagone u laž, scene koje im prijete sličnom sudbinom kakvu su doživjeli raniji narodi. Ovo se predočava da ih ne zavede život na ovom svijetu jer ovaj život nije ništa drugo nego kratki period življenja radi iskušenja ili samo neko vrijeme radi

upoznavanja ljudi na ovom svijetu. Zatim, svi se vraćaju Kući patnje ili uživanja.

Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli da vjeruju. Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički (10/13).

Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti (10/14).

Kaži im povijest o Nuhu! Kada on reče narodu svome: "O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima, - a ja se stalno uzdam u Allaha -, onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i to ne krijte; zatim to nada mnom izvršite i ne odgađajte! (10/71).

A ako glave okrenete - pa, ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman" (10/72).

Ali, nazvaše ga lašcem, pa Mi u lađi njega i one koji bijahu uz njega spasismo i namjesnicima ih učinismo, a one koji dokaze Naše nisu priznavali potopismo, pa pogledaj kako su završili oni koji se na opomene nisu osvrtali! (10/73).

Zatim smo poslije njih, Mūsāa i Hārūna poslali sa čudima Našim faraonu i glavešinama njegovim ali su se oni uzoholili - a bio je to grešan narod: Kada im je od Nas došla istina rekli su: "Ovo je zaista prava čarolija!" "Zar za istinu koja vam je došla kažete da je čarolija?"- reče Mūsā -, a čarobnjaci neće nikada uspjeti... (10/75-76) itd, sve do kraja kazivanja sa riječima Uzvišenoga: *I mi prevedosmo preko mora sinove Israilove, a za petama su im bili faraon i vojnici njegovi progoneći ih ni krive ni dužne. A on, kad se poče daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema boga osim Onoga u kojeg vjeruju sinovi Israilovi i ja se pokoravam!" "Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?! Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje da bi bio poučan primjer onima poslije tebe", - ali mnogi ljudi su ravnodušni prema Našim poukama* (10/90-92).

Zar oni čekaju da ih snađe nešto slično onome što je snašlo one koji su prije njih bili i nestali? Reci: "Pa čekajte, i ja ću s vama čekati!" (10/102).

Poslije smo spasavali poslanike Naše i one koji su vjerovali. Eto tako, dužnost je Naša da spasimo vjernike (10/103).

Ovdje se gomilaju i brojne scene Sudnjeg dana, izlaže se kakva će biti poslijedica onih koji nagone u laž i kakva će biti poslijedica vjernika, izlaže se živo, dinamično, djelotvorno, duboko odzvanjajući u srcima ljudi. Tu se izlaže sa scenama gloženja na ovom svijetu i stradanje griješnika i spas vjernika, izlaže se na dvije strane života na dva svijeta, početak kruženja i kraj tog kruženja od koga se ne može izbjeći niti izmaći.

One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati; oni će stanovnici dženneta biti, u njemu će vječno boraviti. A one koji čine nevaljala djela čeka kazna srazmjerna onom što su počinili; njih će potištenost prekrivati, niko ih od Allaha neće zaštititi, lica će im biti tamna kao da su se na njih spustili dijelovi mrkle noći: stanovnici vatre će oni biti, i u njoj će vječno boraviti! (10/26-27).

A na Dan kad ih sve sakupimo, reći ćemo onima koji su Allahu druge ravnim smatrali: "Stanite, i vi i božanstva vaša!" - pa ćemo ih razdvojiti; a božanstva njihova će reći : "Niste se vi nama klanjali, Allah je dovoljan svjedok i nama i vama, mi doista nismo znali da ste nam se klanjali." Tu će svako saznati ono što je prije uradio - biće vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru, a neće im biti onih koje su izmišljali (10/28-30).

Kada bi nevjernik imao sve ono što na Zemlji postoji, sve bi on to dao samo da se otkupi. A kada oni dožive patnju, sakriće tugu, i biće im po pravdi presuđeno, neće im se učiniti nažao (10/54).

Među djelotvornim faktorima koji se nagomilavaju u ovoj suri nalazi se i izazov politeista koji nagone u laž i ne vjeruju u Objavu, izazov u kome se traži da oni donesu bar jedan ajet sličan ajetima u Kur'anu, a onda se u Kur'anu u tekstu obraća Vjerovjesniku (alejhi's-selam) poslije pozivanja i upućivanja izazova njima, da ostavi njih i njihovu sudbinu, a sudbina onih koji nagone u laž je sudbina onih koji su nagonili u laž i činili nasilje otprije, govori mu se da nastavi svojim pravim putem da se ne osvrće i da ga ne zadržavaju njihov stav i izazovi, da se odstrani i uzdigne na ovaj način, što bi potvrdilo i posjetilo njihova srca da je ovo Vjerovjesnik podržan od strane Istine koja je s njim, podržan od svoga Gospodara koji ga potpomaže. Ovakva njegova uloga potresa srca i uznemirava odbijanje i prkos.

Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je - on potvrđuje istinitost prijašnjih objava i objašnjava propise; u njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je! A oni govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa, dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha

vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite." Oni poriču prije nego temeljito saznaju šta ima u njemu, a još im nije došlo ni tumačenje njegovo; tako su isto oni prije njih poricali, pa pogledaj kako su nasilnici završili! (10/37-39).

Reci: "O ljudi, ako vi sumnjate u ispravnost moje vjere, - pa, ja se neću klanjati onima kojima se, mimo Allaha, vi klanjate, već ću se klanjati Allahu, koji će vam duše uzeti. Meni je naređeno da budem vjernik, i: "Predaj se pravoj vjeri, i nikako ne budi kumirima poklonik, i, pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nevjernik. Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro, pa - niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je." Reci: "O ljudi, Istina vam dolazi od Gospodara vašeg, i onaj ko se uputi pravim putem - uputio se za svoje dobro, a onaj ko krene stranputicom, krenuo je na svoju štetu, a ja nisam vaš odvjetnik." Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv dok Allah ne presudi, On je sudija najbolji! (10/104-109).

Ovim odlomcima završava ova sura i ovo nagomilavanje djelotvornih faktora koje smo naveli kao jedan od uzoraka tih faktora, a koji se ne mogu ni iscrpiti u ovoj suri jedinstvenog kur'anskog programa u obraćanju srcima i razumu.

* * *

Ova sura objavljena je poslije sure El-Isra. Ono je izazvalo vruću raspravu politeista vezanu za istinitost ove objave, ovog Kur'ana i svega onoga što upućuje na glupost njihovog vjerovanja, izazvala je polemiku zbog krtikovanja njihova džahilijjeta, otkrivanja jasne proturječnosti koja je u biti tog vjerovanja, proturječnost između onoga što oni vjeruju: da je Allah (Uzvišeni) Stvoritelj i Skrbnik, da je On taj koji daje život i smrt, da je On taj koji raspoređuje i slobodno postupa u svemu i svačemu, da On može sve, a to su trajni ostaci vjere Ibrāhima i Ismaila (alejhime's-selam), i između njihove tvrdnje da Allah (Uzvišeni) ima dijete, da su meleki kćeri Allahove koje se zauzimaju kod Allaha, obožavaju ih predstavljene u kipovima u ovom smislu. Ova sura izazvala je vruću polemiku zbog ideološke proturječnosti u djelima u njihovom životu, na prvom mjestu o postupcima koje su činili čarobnjaci i poglavari među njima, zabranjujući

neke plodove i uživanja, a dozvoljvajući druge, dodjeljujući od tih plodova nešto Allahu, a nešto svojim kvazi božanstvima.

Onda kada su se politeisti suočili sa napadom Kur'ana na njihovo providno vjersko učenje, njihov proturječni džahilijjet, oni u namjeri da opovrgnu Vjerovjesnika (alejhi's-selam), njegovo poslanstvo i Objavu od njegova Gospodara tvrde da je on čarobnjak, traže da im donese neku drugu nadnaravnost koja bi ukazivala da je to njemu objavljeno od Allaha, izazivaju razne smutnje u vrijeme traženja ovih nadnaravnosti, o čemu se govori i u suri El-Isra kako prenosi Časni Kur'an o njima, kao npr. u ovim riječima Uzvišenoga: *Mi u ovom Kur'anu objašnjavamo ljudima svakojake primjere, ali većina ljudi nikako neće da vjeruje, i govore: "Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz zemlje živu vodu ne izvedeš; ili dok ne budeš imao vrt od palmi i loze, pa da kroz njeg svukuda rijeke provedeš; ili dok na nas nebo u parčadima ne oboriš, kao što tvrdiš; ili dok Allaha i meleke kao jamce ne dovedeš; ili dok ne budeš imao kuću od zlata ili dok se na nebo ne uspneš; a nećemo vjerovati ni da si se uspeo sve dok nam ne doneseš Knjigu da je čitamo." Reci: "Hvaljen neka je Gospodar moj! - zar ja nisam samo čovjek, poslanik?" A ljude je kad im je dolazila objava odvraćalo od vjerovanja samo to što su govorili: "Zar je Allah kao poslanika čovjeka poslao?"* (17/89-94). Ili kao što kaže Uzvišeni u ovoj suri:

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje jedno čudo?" Ti reci: "Samo Allah zna ono što će biti, pa pričekajte, i ja ću s vama čekati" (10/20).

Tako isto su oni tražili od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da im donese kakav drugi Kur'an, a ne ovaj, Kur'an koji se ne bi suprotstavljao njihovim božanstvima, njihovom vjerovanju i njihovom džahilijjetu, kako bi mogli prihvatiti taj Kur'an i vjerovati u nj. To podsjeća na ono što kaže Allah (Uzvišeni) o njima u ovoj suri: *A kada im se kazuju ajeti Naši, koji su jasni, onda govore oni koji ne vjeruju da će pred nas stati: "Donesi ti kakav drugi Kur'an ili ga izmijeni!"* (10/15) Odgovor na ovaj prosti i tvrdoglavi primjer bio je: *Reci: "Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam, ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, ja se bojim, - ako budem neposlušan svome Gospodaru -, patnje na Velikom danu* (10/15).

Reci: "Da Allah nije htio, ja vam ga ne bih kazivao niti bi vas On s njim upoznao. Ta ja sam prije poslanstva dugo među vama boravio, - zar ne shvaćate?" (10/16).

Pa ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi ili koji Njegove dokaze smatra neistinitim?! Mnogobošci doista neće uspjeti (10/17).

Ova sura objavljena je u ovoj atmosferi. Iz njezina konteksta da se primijetiti da je to jedna cjelina koja se suočava sa kontinuiranom realnošću tako da bi bilo teško odvojiti je na posebne karakteristične odlomke. Ovo pobija verziju koju su prihvatili korektori Emirijskog mushafa da su ajeti 40, 94, 95, i 96, Medinski. Ovi ajeti su jako ispleteni sa kontekstom. Neki od njih ne bi se mogli odvojiti uopće od konteksta.

Povezivanjem u kontekstu ove sure spaja se njen uvodni dio sa njenim krajem. Tako na samom početku ove sure u riječima Uzvišenog stoji:

Elif-lam-ra. Ovo su ajeti mudre Knjige (10/1).

Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: "Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!" Nevjernici govore: "Ovaj je zaista pravi čarobnjak!" (10/2), a na kraju ove sure stoji: *Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv dok Allah ne presudi, On je sudija najbolji!* (10/109).

Razgovor o pitanju Objave - to je početak sure, a i njen kraj. To je istovremeno i tema čvrsto povezana između početka i kraja ove sure.

Tako isto javlja se i povezivanje raznih djelotvornih faktora u ovoj suri. Mi ćemo za to kao primjer navesti njihovo reagiranje da im se ubrza sa kaznom i iznošenjem prijetnje njima da će se kazna iznenada dogoditi, kada im neće ništa koristiti ni vjerovanje ni pokajanje. Poslije toga dolaze kazivanja u ovoj suri koja odslikavaju tu scenu kao da se dešava pred okom, scenu o stradanju onih koji gluho prolaze kroz ovaj svijet. Taj odgovor njima glasi:

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (10/48).

Reci: "Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće! Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe - ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati" (10/49).

Reci: "Kažite vi meni; ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci? (10/50).

Zar ćete tek onda kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali?" (10/51).

Zatim će se reći onima koji su se prema sebi ogriješili: "Iskusite patnju vječnu; zar se kažnjavate više nego što ste zaslužili?" (10/52).

Na kraju kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam) u ovoj suri iznosi se ova scena. Ona kao da je realna slika toga kažnjavanja.

I mi prevedosmo preko mora sinove Israilove, a za petama su im bili faraon i vojnici njegovi progoneći ih ni krive ni dužne. A on, kad se poče daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema boga osim Onoga u kojeg vjeruju sinovi Israilovi i ja se pokoravam!" (10/90).

"Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?! (10/91).

Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje da bi bio poučan primjer onima poslije tebe", - ali mnogi ljudi su ravnodušni prema Našim poukama (10/92).

Ovo kazivanja nastavlja se i u ovoj suri za vrijeme odgovora, a ono je scena koja govori o žestini kako Allah kažnjava one koji pokušavaju da nagone u laž, kad oni ne očekuju niti pretpostavljaju. To je jedna skladno ocrtana atmosfera u kojoj se očituje povezivanje izmedu scena, tema tih scena i njihova izvršavanja.

To isto dolazi i u riječima politeista o Vjerovjesniku (alejhi's-selam) na početku ove sure: Nevjernici govore: *"Ovaj je zaista pravi čarobnjak"* (10/2), a onda dolazi i u priči faraona i njegovih glavešina o Mūsāu (alejhi's-selam): *Kad im je od nas došla istina rekli su: "Ovo je zaista prava čarolija"* (10/76).

Ova sura je nazvana Jūnus dok je kazivanje o Jūnusu u njoj samo ukratko spomenuto, kao npr.:

Zašto nije bilo nijednog grada koji je povjerovao i kome je vjerovanje njegovo koristilo, osim naroda Jūnusova, kome smo, kada je povjerovao, sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i život mu još izvjesno vrijeme produžili? (10/98).

Pa i pored toga, kazivanje o Jūnusu je jedini istaknuti primjer naroda koji je spoznao i došao do sebe prije iznanadne kazne pa su se obratili svome Gospodaru veoma brzo. Oni su jedini u historiji poziva koji su zajednički postali vjernici nakon što su nagonili u laž. S njih je skinuta kazna koju im je bio obećao njihov poslanik prije nego se je ovo desilo s

njima. To je taj Allahov zakon koji se primjenjuje na one koji insistiraju na nagonjenju u laž.

Tako mi nalazimo ove veze svih boja u kontekstu ove sure od samog njenog početka do kraja, što od nje čini jednu kompletnu čvrsto isplepetenu cjelinu, kao što smo ranije spomenuli.

* * *

Sasvim je jasno da ono što proističe iz izvodaka koji su ranije navedeni, izvodaka iz teksta ove sure, u predgovoru, da je osnovno pitanje na koje se oslanja kontekst u cjelini pitanje Božanstva i klanjanja, zatim rasvjetljavanje činjenice Božanstva i klanjanja i potreba ove činjenice u ljudskom životu. Ostala pitanja o kojima govori ova sura kao što su npr. pitanje Objave, pitanje budućeg svijeta i pitanja ranijih poslanstva, navedena su samo kao objašnjenje te glavne činjenice, njenog produbljivanja i navođenja više dokaza, zatim kao objašnjenje potrebe te činjenice i tih dokaza u ljudskom životu, njihovom vjerovanju, klanjanju i postupku.

Činjenica je da je to glavno pitanje Kur'ana u cjelini, pitanje koje razrađuje dio mekkanskog Kur'ana, posebno gdje se definira stvarnost Božanstva, objašnjavanje karakteristike Božanstva, upravljanja i suverenosti, definira klanjanje u njegovim granicama koje se ne mogu prekoračiti i da kroza sve ovo dolazi do klanjanja ljudi njihovom istinitom Božanstvu, njihovu priznavanju toga Božanstva, upravljanja i suvereniteta koji pripada samo Njemu. Ovo je centralna tema Kur'ana u cjelini, a sve ono poslije toga je objašnjenje koje ova velika činjenica zahtijeva da se ostvaruje i postoji u cjelokupnom ljudskom životu.

Ova glavna činjenica zaslužuje, kod dubljeg promatranja, svako ovo objašnjenje, koje je istovremeno i tema ovog Kur'ana, zaslužuje da Allah radi toga upućuje sve Svoje poslanike, da preko njih objavljuje sve Svoje Knjige: *prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim mene, zato se Meni klanjajte!"* *(21/25)*.

Ljudski život na ovoj Zemlji može biti u redu samo ako se uspostavi ova činjenica u njihovom vjerovanju i poimanju, ali i u njihovom životu i stvarnosti.

Ljudski život ne može se uspostaviti da bude u redu u ovom svijetu u kome ljudi žive sarađujući sa stvarima takvog svijeta i njegovim živim bićima. Kada se svojim poimanjima sukobe sa istinom Božanstva i klanjanja, oni odlaze i priznaju tim stvarima i tim živim bićima Božanstvo, čak ih pretvaraju i u siluete i fantazije, sami ih obožavaju u formi koja zasmijava, ali istovremeno izaziva očaj. Podnose im - prema zahtjevu i objavi čarobnjaka i onih koji koriste fantazije običnih ljudi svih vremena i u svakom mjestu, posebno koristeći produkt njihovog truda - hranu koju oni daju Bogu. Oni im katkad podnose i dijelove svojih pluća pa i živote. To je nešto što se održava, a ono nema ni moći ni snage, nešto što im ne može ni nanijeti štetu, ni dati korist, nešto što uznemirava njihov cjelokupni život tako da oni žive između straha i jeze ovih stvari i živih bića i približavanja ovim stvorenjima, koja su kao i oni, ali kojima se klanjaju i time čine klanjanje Allahu identičnim klanjanju tim stvorenjima, ili kao što stoji u riječima Uzvišenoga o njima:

Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke, koju je On stvorio, pa govore: "Ovo je za Allaha" - tvrde oni -, "a ovo za božanstva naša"! Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim. Kako ružno oni sude! (6/136).

Mnogim mnogobošcima su tako isto šejtani njihovi ubijanje vlastite djece lijepim prikazali da bi ih upropastili i da bi ih u vjeri njihovoj zbunili. A da je Allah htio, oni to ne bi činili. Zato i njih i njihove izmišljotine ostavi! (6/137).

Oni govore: "Ova i ova stoka i ti i ti zemaljski plodovi su zabranjeni, smiju ih jesti samo oni kojima mi dozvolimo" - tvrde oni -, "a ove i ove kamile je zabranjeno jahati". Ima stoke prilikom čijeg klanja ne spominju Allahovo ime, izmišljajući o Njemu laži. A On će ih sigurno zbog onoga što izmišljaju kazniti (6/138).

Oni govore: "Ono što je u utrobama ove i ove stoke dozvoljeno je samo muškarcima našim, a zabranjeno našim ženama. A ako se plod izjalovi, onda su u tome sudionici." - Allah će ih za neistine njihove koje i oni pričaju kazniti, On je Mudar i Sveznajući (6/139).

Oni koji iz lakoumnosti i ne znajući šta rade djecu svoju ubijaju i koji ono čime ih je Allah podario zabranjenim smatraju, govoreći neistine o Allahu, sigurno će nastradati. Oni su zalutali i oni ne znaju šta rade (6/140). [12]

---

[12] V. komentar ovih ajeta u suri El-An'am, *U okrilju Kur'ana*, VIII, str. 62.-77.

Ovo je uzorak obaveza i zaduženja klanjanja drugome a ne Allahu, i to imecima i djecom, koje su stvorenja Allahova podnosila stvarima ili živim bićima za šta Allah nije dao ovlaštenje. Život ljudi ne može biti ispravan ako ga uspostavljaju jedni drugima bez istinitog Božanstva i klanjanja u njihovu vjerovanju, poimanju i realnom životu. Čovječnost čovjeka, njegova plemenitost i kompletna istinita sloboda ne mogu se ostvariti u sjeni vjerovanja ili u sistemu u kome se Allahu (Uzvišenom), samo Njemu, ne dodjeljuje Božanstvo, upravljanje i sudstvo (rububije, kawame i hakimije), u kome se samo Njemu ne daje pravo upravljanja životom ljudi na ovom i budućem svijetu, u javnosti i tajnosti, i ukoliko se samo Njemu ne priznaje pravo donošenja zakonitosti, naredbe i sudstva i svega drugoga što je vezano za ljudski život.

Ljudska stvarnost kroza svoju historiju učvršćuje ovu činjenicu i potvrđuje je. Nije se desilo nijedno odstupanje ljudi kod klanjanja samo Allahu i u vjerovanju i u sistemu, i kada su se počeli klanjati čovjeku, a ne Allahu, bilo to odavanje u formi klanjanja, vjerovanja, obredima ili bilo u slijeđenju odredaba i zakonitosti, a da nije uslijedilo iščezavanje njihove čovječnosti, plemenitosti i časti.

Islamsko tumačenje povijesti svodi sklizavanje onih kojima se upravlja od strane nasilnika i koji potpadaju pod njihovu dominaciju na jedan osnovni faktor, a to je griješenje i odmetanje od Allahove vjere, koja daje pravo Božanstva samo Allahu, priznaje klanjanje, vlast, upravljanje i sudstvo samo Njemu. Allah (Uzvišeni) kaže za faraona: *I faraon obznani narodu svome: "O narode moj", - reče on - "zar meni ne pripada carsvo u Misiru i ovi rukavi rijeke koji ispred mene teku, - shvaćate li? I zar nisam ja bolji od ovoga bijednika koji jedva umije da govori? Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?" I on zavede narod svoj, pa mu se pokori; oni su, doista, bili narod grešni (43/51-54).* Ovdje se ističe faraonovo zavođenje njegova naroda da griješe, ističe se da nasilnik vladar ne može zavesti svoj narod ako oni vjeruju samo u Jedinog Allaha, iako Njemu priznaju Božanstvo koje upravlja i nad svim dominira.

Već se dogodilo da oni koji su griješili prema Allahu i dozvolili jednoj grupi između sebe da im sude po zakonu, ali ne Allahovom, nego po zakonu koje donose ljudi, da su na koncu zapali u stanje robovanja ne Allahu, nego robovanja koje guta ljudske osobine, plemenitosti i slobodu, bez obzira kakve razlike bile u tim sistemima kojima se ovi nasilnici služe, u kojima neki od njih misle da takvi sistemi garantiraju ljudima: ljudskost, slobodu i plemenitost.

Evropa je utekla od Allaha još u vrijeme svojih sukoba sa nasilničkom i omraženom crkvom dodajući joj ime načete i izmijenjene vjere.[13] Evropa se pobunila protiv Boga (Uzvišenoga) u vrijeme svoje revolucije protiv te crkve koja je povrijedila svaku ljudsku vrijednost žestinom omraženog glasa. Ljudi su tada pomislili da će ponovo naći tamo, u toj vjeri, svoju ljudskost, slobodu i plemenitost, kao svoje interese u sjeni tih jedinstvenih demokratskih sistema. Oni su se oslonili u svim svojim nadama i povezali sve svoje nade za te slobode i solidarnosti koje bi im garantirali ti od strane čovjeka novouspostavljeni ustavi, parlamentarni sistemi, sloboda štampe garantirana od sudstva i zakonodavstva, vlast izabrane većine itd., sve ono što su govorili i obuhvatali takvi sistemi. Ali kakva je bila poslijedica? Uslijedilo je kapitalističko nasilje koje je obuhvatilo svu tu tzv. garanciju i sve te oblike i forme pa do, tako rečeno, i do samih parola i čistih fantazija. Ogromna većina je pala u najnižu vrstu ropstva nasilničkoj manjini koja dominira kapitalom i upravlja većinom u parlamentu. A novouspostavljeni ustavi! A sloboda štampe?! I sve ostale date garancije u koje je narod povjerovao da će biti garancija obezbjeđenja njihove čovječnosti i plemenitosti u punoj izoliranosti od Boga (Uzvišenog)?!

Izvjesne grupe ljudi iskočile su iz takvih pojedinačnih sistema kojima je dominirao kapitalizam i klasa, iskočili su iz sistema i pridružili se "društvenim sistemima". Šta su našli tamo? Ništa osim što su zamijenili vjerovanje u klasu kapitalista vjerovanjem u klasu proleterijata, ili su zamijenili klanjanje kapitalu kapitalista i kompanija, klanjanju državi koja gospodari kapitalom, pored gospodarenja i vlasti. Na taj način oni dolaze u težu situaciju nego što su bili u situaciji kapitalizma i sloja kapitalista.

I u jednom i u drugom slučaju, situaciji i sistemu, čovjek postaje dužnik čovjeku, za njihovo bogatstvo plaća ogromni porez svojim životom i podiže ih na nivo raznovrsnih gospodara i božanstava u svakom slučaju.

Zbog svega toga, u svijetu mora da postoji robovanje; ako neće biti klanjanje samo Allahu, to će biti nekome drugome. Klanjanje samo Allahu omogućava ljudima slobodu, plemenitost, čast i ugled. Robovanje drugome, a ne Allahu, guta svaku vrstu ljudskosti čovjeka, njegovu plemenitost, slobodu i vrlinu, zatim ždere i njihova sredstva i, na kraju, i njihove materijalne interese.

---

[13] V. poglavlje *El-Fisamu'n-nekid* u djelu *El-Mustakbelu li haze'd-din.*

Zbog toga su pitanja Božanstva i klanjanja bila obuhvaćena u svim poslanstvima Allaha (Uzvišenog) i Njegovim Knjigama. Ova sura je jedan od uzoraka te pažnje. Ovo pitanje nije vezano za klanjanje kipovima i totemima u najprostijem dalekom džahilijjetstvu nego je vezano i odnosi se na svakog čovjeka, u svako vrijeme i na svakom mjestu. Odnosi se na sve džahilijjete ili paganstva predislamskog perioda, paganstva iz tog vremena džahilijjeta i paganstva XX. stoljeća i svakog drugog džahilijjeta koji se bazira na klanjanju čovjeka drugom čovjeku.[14]

Zbog toga je srž poslanstva u Knjigama bila potvrđivanje da Božanstvo pripada Allahu (Uzvišenom) kao i robovanje ljudi samo Njemu.

Ovo je kraj ove sure s kojom se mi suočavamo.

Prije tebe nijednog opslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema Boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!" (21/25).

Reci: "O ljudi, ako vi sumnjate u ispravnost moje vjere, - pa, ja se neću klanjati onima kojima se, mimo Allaha, vi klanjate, već ću se klanjati Allahu, koji će vam duše uzeti. Meni je naređeno da budem vjernik, (10/104)

i: "Predaj se pravoj vjeri, i nikako ne budi kumirima poklonik, (10/105)

i, pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nevjernik (10/106).

Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro, pa - niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je" (10/107).

Reci: "O ljudi, Istina vam dolazi od Gospodara vašeg, i onaj ko se uputi pravim putem - uputio se za svoje dobro, a onaj ko krene stranputicom, krenuo je na svoju štetu, a ja nisam vaš odvjetnik" (10/108).

Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv dok Allah ne presudi, On je sudija najbolji! (10/109).

Dovoljno nam je ovo upoznavanje sa ovom surom, a sada ćemo prijeći na detaljno izlaganje teksta.

---

14 V. više *El-islam we'l-džahilijje* od Mevdudija i djelo *Džahilijjetu'l-qarnil-'išrine* od Muhammeda Qutba.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« الٓر تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْحَكِيمِ ① أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ ، وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ ؟ قَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ : إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ مُّبِينٌ .

« إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ؛ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ، يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ، مَا مِن شَفِيعٍ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ إِذْنِهِۦ . ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ، أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ؟ * إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا ، وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ، إِنَّهُۥ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ، لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ بِٱلْقِسْطِ ، وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ ، وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ * هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً وَٱلْقَمَرَ نُورًا ، وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ، مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ، يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ * إِنَّ فِى ٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ، وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ .

« إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ، وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا ، وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ * أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ * إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم بِإِيمَٰنِهِمْ ، تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ * دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا : سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ ، وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ، وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ : أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ .

« وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ، فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ * وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا

لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِداً أَوْ قَآئِماً ؛ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُ ، كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ * وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُواْ ، وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ، وَمَا كَانُواْ لِيُؤْمِنُواْ ، كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ * ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِي ٱلْأَرْضِ مِن بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ (14)

« وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا : ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ . قُلْ : مَا يَكُونُ لِيٓ أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَآيِ نَفْسِيٓ ، إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ ، إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ . قُل : لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِ ، فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُراً مِّن قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ؟ * فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِباً ، أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِ ؟ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ .

« وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ، وَيَقُولُونَ : هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ . قُلْ : أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ ؟ سُبْحَٰنَهُ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ * وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُواْ ، وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ * وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِ ؟ فَقُلْ : إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓاْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ .

« وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً مِّن بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ فِيٓ ءَايَاتِنَا ، قُلِ : ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْراً ، إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ * هُوَ ٱلَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ، حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِي ٱلْفُلْكِ ، وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ ، وَفَرِحُواْ بِهَا ، جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ ، وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ ، وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ، دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ *

فَلَمَّآ أَنجَـٰهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ، يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا
بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ، مَّتَـٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ، ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ ، فَنُنَبِّئُكُم بِمَا
كُنتُمْ تَعْمَلُونَ .

« إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَـٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ ، فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ
مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَـٰمُ ، حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ ، وَظَنَّ
أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَـٰدِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا ، فَجَعَلْنَـٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ
تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ . كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَـٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ * وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَىٰ دَارِ
ٱلسَّلَـٰمِ ، وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ » ٢٥

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Elif-lam-ra. Ovo su ajeti mudre Knjige (10/1).

Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: "Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!" Nevjernici govore: "Ovaj je zaista pravi čarobnjak!" (10/2).

Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju za šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda, - upravljajući Aršom, svemirom zagospodario. Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova. Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte! Zašto ne razmislite? (10/3).

Njemu ćete se svi vratiti, - Allahovo je istinito obećanje -, On doista iz ničega stvara, On će poslije to ponoviti, da bi pravedno nagradio one koji budu vjerovali i dobra djela činili. A one koji ne budu vjerovali čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što su nevjernici bili (10/4).

On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. - Allah je to mudro stvorio. - On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju (10/5).

U smjeni noći i dana i u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje (10/6).

Onima koji ne očekuju da će pred Nas stati i koji su zadovoljni životom na ovom svijetu, koji su u njemu smireni, i onima koji su prema dokazima Našim ravnodušni - (10/7)

prebivalište njihovo biće džehennem, zbog onoga što su radili (10/8).

One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar njihov će na pravom putu podržati, zato što vjeruju; rijeke će teći ispred njih u džennetima zadovoljstva, (10/9)

molitva njihova biće u njima: "Hvaljen nek si, Allahu!", pozdrav njihov: "Mir vama!" njihova poslijednja molitva: "Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo!" (10/10)

Da Allah ljudima daje zlo onako brzo kao što im se odaziva kad traže dobro, oni bi, uistinu, stradali. A Mi ipak ostavljamo da u zabludi svojoj lutaju oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati (10/11).

Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli: ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo, on nastavlja, kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila. Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade (10/12).

Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli da vjeruju. Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički (10/13).

Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti (10/14).

A kada im se kazuju ajeti Naši, koji su jasni, onda govore oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati: "Donesi ti kakav drugi Kur'an, ili ga izmijeni!" - Reci: "Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam, ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, ja se bojim, ako budem neposlušan svome Gospodaru -, patnje na Velikom danu" (10/15).

Reci: "Da Allah nije htio, ja vam ga ne bih kazivao niti bi vas On s njim upoznao. Ta ja sam prije poslanstva dugo među vama boravio, - zar ne shvaćate?" (10/16).

Pa ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi ili koji Njegove dokaze smatra neistinitim?! Mnogobošci doista neće uspjeti (10/17).

Oni se, pored Allaha, klanjaju onima koji im ne mogu ni nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: "Ovo su naši zagovornici kod

Allaha." Reci: "Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto, a On zna da ne postoji!" Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim! (10/18).

Ljudi su jednu zajednicu sačinjavali, onda su se jedan drugome suprotstavili. A da nije Riječi ranije izrečene od Gospodara tvoga, ovima bi već bilo presuđeno o onome oko čega se razilaze (10/19).

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje jedno čudo?" Ti reci: "Samo Allah zna ono što će biti, pa pričekajte, i ja ću s vama čekati" (10/20).

A kada Mi dopustimo ljudima da osjete milost, poslije nevolje koja ih snađe, oni opet u dokaze Naše neće da vjeruju. Reci: "Allah je brži u kažnjavanju, izaslanici Naši ono što vi ispletkarite doista zapisuju" (10/21).

On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kad ste u lađama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana, i oni se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!" (10/22).

A kad ih On izbavi, oni odjednom bez ikakva osnova čine nered na Zemlji! O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovom svijetu uživali - samo vama šteti; Nama ćete se poslije vratiti i Mi ćemo vas o onom što ste radili obavijestiti! (10/23).

Život na ovom svijetu je sličan bilju zemaljskom na koje Mi spustimo s neba kišu s kojim se ona izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka. Pa kad se Zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti i kad stanovnici njezini pomisle da su oni toga gospodari, dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničega nije ni bilo. Eto, tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli (10/24).

Allah poziva u Kuću mira i ukazuje na pravi put onome kome On hoće (10/25).

Čitava ova sura, kao što smo rekli u predgovoru, predstavlja jedno tijelo koga će biti teško podijeliti. Njegov smisao u ovom slučaju je smisao sure El-An'am, o kojoj je bilo govora u sedmom džuzu, ali uz karakteristiku svake od obje sure, njenim osobenostima i posebnim dojmom. Ova sura kao da izbija kao izvor u obliku slijedećeg usmjerenja: izlijeva svoje djelotvorne inspirativne faktore na ljudsko srce. Obraća se ljudskom srcu raznovrsnim doticajima, čudeći se pri tome stavu politeista kod njihova

dočeka ove Objave i Kur'ana pa do iznošenja kosmičkih scena u kojima se jasno javlja Božanstvo Allaha (Uzvišenog), donosi se scena Sudnjeg dana, izlaže se situacija čovjeka u suočavanju sa događajima koji prolaze pored njega, izlaže stradanje ranijih naroda pa do poslijednjeg, našto je ukazano kroz teme i djelotvorne faktore koje sadrži ova sura.

Ako bi bilo dozvoljeno dijeliti ovu suru na karakteristične odlomke, onda bi se moglo reći da se više od prve njene polovine može ubrojiti u jedan odlomak koji se izlijeva u obliku valova, dio po dio. Tada dolazi kazivanje o Nuhu, samo ukratko, i kazivanje o Mūsāu, ukazuje se na događaj Jūnusa i na taj način sačinjava se taj drugi dio odlomka. Zatim dolaze i poslijednji doticaji u ovoj suri i oni čine poslijednji odlomak.

S obzirom na prirodu ove sure, mi ćemo pokušati da izložimo moment za momentom, val za valom ili grupu međusobno skladnih valova, kao što je to njena primarna karakteristika.

* * *

Prva cjelina ove sure počinje sa tri slova (elif, lam, ra). Kao što su počete i sure El-Beqare, Alu Imran i sura El-A'raf slovima, gdje smo iznijeli naše mišljenje koje smo odabrali prilikom njihova kometarisanja tamo. Ova slova su kao subjekt imenske rečenice ili subjekt čiji je predikat: *Ovo su ajeti mudre Knjige* (10/1).

Poslije ovoga ajeta nastavlja se sa izlaganjem nekoliko pitanja u kojima dolazi do izražaja mudrost na koju se ukazuje u opisu Kur'ana kroz objavu Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da upozori ljude i obveseli vjernike i da odgovore onima koji se suprotstavljaju da je to Allah objavio čovjeku... ukazuje se na stvaranje nebesa i Zemlje i raspored na njima do toga da je Sunce učinio sjajem, a Mjesec svjetlom, da je odredio mijene mjeseca kako bi ljudi znali računati godine pa do razilaženja noći i dana i na sve druge mudrosti i rasporede koji se javljaju u tome.

Kroz izlaganje ovih svemirskih znakova prelazi se sa osvrtom na one koji su nemarni i koji ne primjećuju ove znakove, koji se ne približavaju susretu Allahu, Onome koji raspoređuje sve, govori šta očekuje ove nemarnike i kakva im je zla sudbina, kakva ugodnost i boravak očekuje vjernike na drugoj strani, regustrira se kakva je mudrost odgađanja ove sudbine sve do Dana koji je obećan, da ljudi neće biti kažnjeni zbog zla za

koje oni traže, i riječima i djelima da mu se kazna ubrza. Kada bi se njima ubrzalo zlo kao što se čini dobro na ovom svijetu, bio bi to kraj, oni bi bili kažnjeni zbog svojih grijeha bez odgađanja.

U tekstu se dalje opisuje priroda ljudi u času susreta sa zlom i dobrom, opisuje se u času njihove predanosti Allahu kada ih snađe nevolja, a opisuje se i njihov zaborav kada nestane te nevolje i kada se strmoglave u ono gdje su bili i ranije ne uzimajući u obzir minula stoljeća koja su išla istim putem i one koji su svoju nesreću susreli na tom putu.

Premda je nesreća ranijih pokoljenja sasvim jasna Arapima koje poziva Vjerovjesnik (alejhi's-selam), ipak oni koji pokušavaju da demantiraju Vjerovjesnika traže od njega da im predoči drugi Kur'an, a ne ovaj, ili da zamijeni neki njegov dio ne razmišljajući niti spoznajući da je Kur'an objavljen od Allaha, da on ima stalni smisao i da ne podnosi izmjene. Oni obožavaju one što im ne mogu ni koristiti ni štetiti mimo Allaha ne oslanjajući se ninašto niti se klanjaju samo Allahu, a to klanjanje oslanja se na Objavu od Allaha. Oni traže nadnaravnost ne osvrćući se na jasan Allahov znak u Kur'anu, zanemarujući njegove nadnaravne znakove ispoljene u sadržaju Kosmosa.

U tekstu Kur'ana se dalje govori o prirodi ljudi u času susreta sa Allahovom milošću i u času susreta sa nesrećom, iznosi se živi uzorak ove prirode u jednoj od scena koje pulsiraju djelotvornim dinamizmom u putovanju morem kada lađa plovi, u početku besprijekorno, a onda se javi jaki vjetar i valovi udaraju po brodu sa svih strana.

Druga scena predstavlja zavođenje čovjeka u životu na ovom svijetu, munju koja sihne i njeno svjetlo, a zatim se ugasi u jednom momentu. Stanovnici obuzeti svim vrstama ukrasa života zanemaruju sudbinu koja ih grabi i koja je strašna. To je, tako mi Boga, ono što poziva Daru-l-selamu, Kući sigurnosti i smirenosti, kući za koju nema straha da će biti ugrožena zavođenjem: *Eto tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli (10/24)* - da bi spoznali mudrost Allahovu u stvaranju i rasporedu.

* * *

Elif - lam - ra. Ovo su ajeti mudre Knjige (10/1). Od ovih i njima sličnih slova sačinjeni su ajeti Mudre Knjige, Kur'ana, dok neki negiraju da ju je Allah objavio Vjerovjesniku. Ova slova su nadomak njihove ruke i u

njihovom opticaju, ali oni nisu u stanju da od tih slova sastave ni jedan sličan ajet kao što su ajeti ove Knjige. U ovoj suri oni se izazivaju, ali ih to ne vodi ka razmišljanju i spoznaji da je Objava raspuće između njih i Vjerovjesnika, i da nije bilo ove Objave, i on bi imao stav kao oni, bio bi nemoćan da napiše makar jedan ajet od ovih predočenih slova svima.

Ovo su ajeti Mudre Knjige (10/1).

Mudre Knjige u kojoj se govori ljudima na način koji odgovara prirodi ljudi. U ovoj suri se nudi nešto što je vječito istinito i čiju potvrdu nalazimo u svakom pokoljenju.

Mudra Knjiga - koja upozorava nemarnike da razmišljaju o Allahovim dokazima izloženim na stranicama Kosmosa i njegovom sadržaju u nebesima i na Zemlji, Suncu, Mjesecu, noću i danu, propasti ranijih pokoljenja u kazivanju vjerovjesnika o njima i u dokazima nagomilane moći i očitosti u ovom Bitku.

* * *

Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: "Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!" Nevjernici govore: "Ovaj je, zaista, pravi čarobnjak!" (10/2).

Pogrdno pitanje osuđuje ovo čudo s čime ljudi primaju istinitost Objave od pojave poslanika.

Ovakva pitanja su upućivana svim poslanicima. Naime, da li je Allah uputio čovjeka da bude vjerovjesnik? Oživljenje ovog pitanja, po mom mišljenju, nepoznavanje je vrijednosti čovjeka, kad sam čovjek ne poznaje vrijednosti predstavljene u njemu. Često se postavljalo pitanje, kako da čovjek bude Allahov poslanik, da ima vezu sa Allahom putem Objave i da ga Allah zaduži uputom ljudi. Oni misle da Allah upućuje meleka ili neko drugo biće uzvišenije od čovjeka i cjenjenije kod Allaha, neimajući u vidu čast koju je Allah podario ovom stvorenju, čast čovjeku da bude stručan i spreman da podnese njemu dato poslanstvo, da bude odabran među ljudima, da bude onaj koji će biti vezan za Allaha ovom posebnom vezom.

Ovo je bila sumnja nevjernika koji su nagonili u laž u vrijeme Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i sumnja svih drugih njima sličnih prvih

stoljeća. Međutim, u savremeno doba neki ljudi sami čine za sebe drugu sumnju, koja ništa nije beznačajnija od te ranije sumnje.

Oni se pitaju: Kako se uspostavlja veza između čovjeka materijalne prirode i Allaha koji se potpuno razlikuje po prirodi svega što je stvoreno? Ništa nije kao On.

Ovakvo pitanje može postaviti samo onaj koji je spoznao istinu o Allahu (Uzvišenom) i prirodi Njegova Božanstva kao i sve specifičnosti čovjeka koje mu je Allah podario. Ovo ne može niko tvrditi ko cijeni svoj razum i ko poznaje granice tog razuma, koji zna da osobenosti čovjeka koje imaju mogućnosti za otkrivanje još uvijek i neprestano otkrivaju novo iza novoga; nauka nije došla do tog stepena da se može reći da je spoznala sve ljudske osobenosti koje je moguće spoznati. Osim toga, preostat će iza naučne spoznaje i ljudskog razuma uvijek nepoznati horizonti jedni iza drugih.

Prema tome, u čovjeku je nepoznata snaga i moć koja je poznata samo Allahu. Allah zna kome će povjeriti poslanstvo, koji čovjeku ima takve moći da može preuzeti i podnijeti ovo poslanstvo. Ova moć je katkad potpuno nepoznata ljudima, pa i samom je čovjeku koji s njom raspolaže bila nepoznata prije poslanstva. Međutim, Allah, koji je udahnuo u ovog čovjeka svoj dah, Sveznajući je i Obaviješten je šta u sebi sadrži svaka ćelija, svako zdanje i svako stvorenje. Allah može da da čovjeku tu posebnu sposobnost kontakta i to na način koji može znati samo onaj koji je taj kontakt doživio i kome je on dat.

Mnogi mlađi komentatori Kur'ana uložili su truda, koji zaslužuje pažnju, u dokazivanju Objave putem nauke, da bi Objavu približili čovjeku. Mi u principu ne prihvatamo ovaj metod, a nauka ima široko područje, u kojem raspolaže instrumentima. Nauka ima široke horizonte, a ti horizonti su oblast gdje se mogu koristiti instrumenti za otkriće i promatranje. Nauka nije dokazala da ona zna nešto stvarno, istinito o duši. Duša ne ulazi u okvire nauke, jer duša nije nešto što bi se moglo materijalno provjeriti, za šta bi nauka raspolagala sredstvima. Zbog toga se nauka i kloni obaveza da se prema naučnim principima upusti u oblast duše. Međutim, ono što se zove metafizika, to su rani pokušaji koji katkad potrefe, katkad pogriješe, jer to sve nije ništa drugo do sami pokušaji. Otuda nema načina kako sigurno spoznati bilo šta u ovoj oblasti, osim samo onoliko što nam je dato putem uvjerljivih izvora kao što su Kur'an i Hadis, i to upravo u onim granicama o kojima ovi izvori govore bez ikakva dodatka, odstupanja i unošenja analogije. Svako povećanje i slobodno postupanje i poređenje su

operacije racionalne prirode, a ratio ovdje nije na svom području, za njega nema instrumenata da bi se to provjerilo, jer on nije snabdjeven instrumentima koji bi se mogli primijeniti u ovoj oblasti.

Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: "Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!" (10/2).

Ovo je sažetak ili suština Objave: upozorenje ljudima da će se suočiti sa kaznom ako se ponašaju suprotno Objavi, a onda radost za vjernike ako se budu pokoravali. Ovo sadrži objašnjenje nužnih obaveza koje treba provoditi i objašnjenje zabrana kojih se čovjek treba kloniti. Ovo je ukratko rečeno o upozorenju i obveseljenju i šta tome prethodi.

Upozorenje je upućeno svim ljudima. Svi ljudi osjećaju potrebu da im se prenese, objasni i upozori. Blago samo onima koji vjeruju! Oni su ovdje obveseljeni smirenošću, stabilnošću i ustrajnošću. To je rečeno i objavljeno u riječi *sidk* pridodatoj riječi *kadem,* u izlaganju upozorenja i predočenju straha. *Kademu sidkin* znači stabilnost i učvršćenje stopala koje se ne pomiče, ne potresa, niti koleba u atmosferi upozorenja, sjeni straha i poprištu strahote... *A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!* (10/2). U času u kome se vjerničke duše potpuno smiruju i kada se srca i stopala zatresu.

Allahova mudrost je sasvim jasna o tome zašto je dao Objavu preko čovjeka. Objavio je čovjeku koji poznaje te ljude i koji poznaju njega, ljude koji su zadovoljni njim, prihvataju od njega i daju mu bez opterećenja, grubosti i tereta. Allahova mudrost o upućivanju poslanika je također jasna. Čovjek je takve prirodne konstrukcije da je po svojoj prirodi sklon dobru i zlu, a njegova pamet je neka vrsta instrumenta pomoću kojeg se uočava razlika. Međutim, i ta pamet ima potrebu za regulatorom, na što će se ona obratiti kad god joj neko pitanje postane nejasno, kad god se suoči sa nekom sumnjom, kad god je privuku neke struje i strasti i djeluju na nju prirodni faktori koji pogađaju i tijelo i živce i tjelesnu konstrukciju. Tada dolazi do izmjene i promjene sposobnosti i razuma pa katkada on odlazi iz jedne krajnosti u drugu. Zbog toga razum ima potrebu za mjerilom koje reguliše, koje ne stoji pod utjecajem faktora i na koje će se razum obratiti, od koga će dobiti uputu i vratiti na Pravi Put na osnovu upute tog regulatora. Ovaj stabilni i pravedni regulator i mjerilo jeste Allahova Uputa i Njegov Zakon.

Ovo znači da Allahova vjera treba da ima stalnu istinu na koju će se obraćati ljudski razum sa svim onim što poima i to izložiti na tas tog stabilnog mjerila. Tu će se raspoznati tačno od pogrešnoga. Sud da je Allahova vjera stalna je "ljudsko poimanje Allahove vjere", zatim da je ona "iskonska" je osnovno pravilo o Allahovoj vjeri. To je potvrđivanje Njegove istinitosti i mjerila za svaku opasnost razvodnjavanja, davanju prevage i stalnog kruženja u čovječijem poimanju kako ne bi bilo tamo nekakvog drugog stalnog mjerila na kojem bi se odmjeravalo čovječije poimanje.

Malo je rastojanje između ovog i onog stava koji ističe da je vjera ljudska tvorevina. Krajnji rezultat je jedan, skliskost je opasna, krajnje opasna. Program u cjelini traži veliku pažnju zbog te klizavosti i njenih bližih i daljnih poslijedica.

Pa i pored jasnoće pitanja Objave na ovaj način, nevjernici je dočekuju kao da je to nešto čudno.

Nevjernici govore: "Ovaj je, zaista, pravi čarobnjak!" (10/2).

Čarobnjak, jer ono što on govori je nešto nadnaravno. Bolje bi im bilo kad bi promislili i rekli: "On je Vjerovjesnik, njemu je Objava stigla, jer ono što on govori je nadnaravno." Čarobnjaštvo ne sadrži velike kosmičke istine, program života i dinamičnost, usmjerenje i zakonitosti na kojima bi počivalo napredno društvo i na kojima bi se bazirao jedinstveni sistem.

Oni su pomiješali Objavu sa čarobnjaštvom, pomiješali su vjeru sa čarobnjaštvom u totemizmu tako da njima nije bilo jasno ono što je bilo jasno muslimanu kod spoznaje i istinitosti Allahove vjere pa da se oslobode tog totemizma, zabluda i bajki.

* * *

Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju za šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda, - upravljajući Aršom, svemirom zagospodario. Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova. Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte! Zašto ne razmislite? (10/3).

Njemu ćete se svi vratiti, - Allahovo je istinito obećanje -, On doista iz ničega stvara, On će poslije to ponoviti, da bi pravedno nagradio one koji budu vjerovali i dobra djela činili. A one koji ne budu vjerovali čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što su nevjernici bili (10/4).

On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. - Allah je to mudro stvorio. - On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju (10/5).

U smjeni noći i dana i u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje (10/6).

Ovo je drugo važno pitanje doktrinalne sadržine, pitanje Božanstva. Pitanje Božanstva nije nikada dovođeno ozbiljno u sumnju od strane politeista. I oni su vjerovali u postojanje Allaha, jer ljudska priroda ne može biti a da ne vjeruje u postojanje Božanstva ovog Svemira osim u vrlo rijetkim slučajevima i jačim devijacijama. Međutim, oni su Allahu pripisivali sudruga, druga božanstva kojima su se oni klanjali. Ovo su činili ili da bi ih ta božanstva dovela u blizinu Allaha, radi posredovanja kod Allaha kao i to da su prakticirali neke osobenosti božanstva sobom koje Allah nije dozvoljavao.

Časni Kur'an ne ulazi u suhe intelektualne rasprave u vezi sa pitanjem Božanstva kao što se tome davala važnost nakon što se palo pod utjecaj grčke logike i filozofije, nego se Kur'an dotiče prirodne, jasne, jednostavne i direktne logike.

Allah je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je na njima, dao da Sunce bude izvorom svjetlosti, a mjesec da ima sjaj, i odredio mu položaje, odredio je smjenu noći i dana, a to su očite pojave koje dotiču osjećaje, bude srce da bi se svjesno i spoznajno otvorilo i razmislilo o tim pojavama. Allah je stvorio sve ovo i On je taj koji je to rasporedio. On je taj kome pristoji da bude Gospodar koji će se obožavati, a da se niko drugi od njegovih stvorenja ne obožava pored Njega. Nije li to logično, živo, realno pitanje koje ne traži ulaganje intelektualnog truda niti zahtijeva raspravu iza polemičke okrutnosti kada um hladno i okrutno preživakuje koje nikada ne budi srce niti mobiliše ljudsku savjest.

Ovaj veliki Kosmos sa svojim nebesima i Zemljom, Suncem i Mjesecom, sa danom i noći i sa svim stvorenjima koja su na nebesima i Zemlji, narodima, zakonima, biljkama, pticama i živim bićima, sve se to kreće i odvija prema ovom Zakonu.

Ova potpuno mrkla i tamna noć u kojoj sve miruje osim sna i silueta, ova zora koja puca i nadire u tami noći poput smiješka zadovoljnog djeteta, ova dinamika s kojom diše jutro i polahko se odvija aktivnost u životu i svemu živom, ova sjena koja se šulja i čovjek, kad je posmatra, misli da miruje, a ona se uvlači polahko i blago... Ova ptica koja rani i kasno se

vraća, koja skače i skakuće, koja ne miruje, ova biljka koja spava i uvijek teži razvoju i životu, ova stvorenja koja odlaze i dolaze s podstrekom i slobodna, ova rodbinska veza pokreće život. A grobovi koji gutaju..., to čini i život koji teče putem onako kako Allah hoće...

Ova gomila slika i sjena, formi, oblika, pokreta, situacija, odlazaka, dolazaka, istruhnuća, obnove, uvehnuća, razvoja, rađanja, smrti i stalnog kretanja u ogromnom Kosmosu koji ne zastajkuje ni za jedan tren ni noću ni danju... sve ovo zaista mobilizira svaku unutrašnju spoznaju u ljudskom biću da razmišlja, da se to razmišljanje na njega odrazi kada se srce probudi i otvori posmatrajući razasute scene ovih znakova u Kosmosu i u onom što on krije. Časni Kur'an je direktni oslon za buđenje srca, da razmisli o ovom mnoštvu slika i znakova.

Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i zemlju za šest vremenskih razdoblja stvorio (10/3).

Vaš Gospodar, koji zaslužuje da Mu se priznaje Božanstvo i klanjanje - On je taj Stvoritelj koji je nebesa i Zemlju stvorio, stvorio ih je Svojom moći mudro i raspoređeno *za šest vremenskih razdoblja (10/3)* onako kako je to odredila Njegova mudrost da se sastavi, uskladi i pripremi za ono što On, Allah, hoće.

Mi se ne upuštamo u ovo ograničenje od šest vremenskih razdoblja jer ovdje nije ništa spomenuto što bi nas usmjerilo da se definira taj period i vrijeme nego je samo rečeno da bi se objasnila mudrost ove moći i rasporeda kod stvaranja, a kako zahtijeva cilj ovog stvaranja i njegovo oblikovanje da bi se ispunio ovaj cilj.

U svakom slučaju, ovih šest vremenskih razdoblja su tajna za koju ne postoji izvor za njenu pravu spoznaju do ovaj koji smo rekli. Prema tome, mi smo dužni da ostanemo na ovom izvoru i da ga ne prekoračujemo. Cilj spominjanja ovih vremenskih razdoblja je znak koji upozorava na mudrost ovog stvaranja rasporeda i sistema po kome se kreće ovaj Kosmos od njegova početka do kraja.

... a onda, - upravljajući Aršom... (10/3)

Arš Kosmosa je metonimija za mjesto uzvišene, stalne i čvrste dominacije izraženo u jeziku koga shvaćaju ljudi i predstavljeno u tome značenju prema metodi Kur'ana u objašnjavanju (kao što smo objasnili u poglavlju *Et-tahjilu'l-hissijju we't-tedžsim u* djelu *Et-taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an)*.

A *onda* ovdje nije upotrebljeno da bi označilo vremensku udaljenost nego u misaonom značenju. Vrijeme na ovom mjestu nema prostora. Tamo nema ni neke situacije ili oblika gdje Allah (Uzvišeni) nije bio, Allah (Uzvišeni) je čist od svih događaja i ne ovisi o vremenu i mjestu. Zbog toga kategorički mislimo da pojam *onda* ima misaonu udaljenost. Mi vjerujemo da nismo prešli sigurno područje u kome se može kretati ljudski um da prosuđuje i odlučuje jer se mi oslanjamo na cjelovito pravilo da je Allah (Uzvišeni) neovisan o poslijedicama oblika i situacija vremena i mjesta.

Svemirom zagospodario - i odlučuje i o početku i kraju Svemira, usklađuje situacije i drugo, raspoređuje prethodnice i poslijedice, odabire kosmički zakon po kome se preduzimaju svi koraci, sve faze i sve sudbine.

On određuje i početke i krajeve. On usklađuje situacije i potrebe. On raspoređuje prethodnice toga i rezultate toga, On bira zakone koji će dominirati tim koracima, fazama i sudbinama.

Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova. - sve je u Njegovoj ruci. Svaki sud pripada Njemu, nema posrednika koji bi Mu se približili niti zauzimatelja bilo kojeg od Njegovih stvorenja osim ako mu Allah ne dopusti zauzimanje sukladno Njegovu rasporedu i moći. Ostvarenje tog zauzimanja biva preko vjerovanja i dobra djela, i nije to puko posredovanje za zauzimanje.

Ovo se suočava sa onim što su neki vjerovali da meleki, čije oni kipove obožavaju, zauzimaju kod Allaha i to njihovo zauzimanje Allah ne odbija.

To vam je Allah, Stvoritelj koji raspoređuje, Koji presuđuje, kod Koga se niko ne može zauzimati bez Njegove dozvole. *Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, (10/3),* Koji je dostojan Božanstva. *Pa se Njemu klanjajte (10/3),* On je taj koji zaslužuje klanjanje, niko drugi. *Zašto ne razmislite? (10/3).* Ovo pitanje je očito i sasvim jasno, ne traži ništa drugo nego samo da se čovjek sjeti ove poznate činjenice.

Da se zadržimo na moment pred riječima Allaha (Uzvišenoga) nakon izlaganja dokaza o Božanstvu na nebesima i Zemlji, a koje glase:

Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte (10/3).

Mi smo rekli da problem Božanstva nije bio potpuno negiran od strane politeista. Oni su priznavali da je Allah (Uzvišeni) Stvoritelj, Skrbnik, Onaj koji daje život, Koji usmrćuje, Koji raspoređuje, Koji postupa kako hoće, Koji je Moćan nad svim i svačim... Međutim, ovog priznavanja

oni se nisu pridržavali kako treba. Prema ovom priznavanju, Allahovo Božanstvo, na ovom nivou, zahtijevalo je da samo Allahu pripada cjelokupno gospodstvo u životu, gospodstvo koje je predstavljeno u obožavanju samo Njega tako da se nikakvi vjerski obredi ne upućuju nikome do Njemu niti da o tome sudi bilo ko drugi do On. Ovo je značenje riječi Uzvišenoga:

Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte (10/3).

Klanjanje jeste robovanje. To je istovremeno izražavanje vjerovanja, a to znači slijeđenje i pokornost i to samo Allahu (Uzvišenom) u svim ovim osobenostima. Na taj način, i zahvaljujući ovome, dolazi do punog priznavanja Božanstva.

Tema cjelokupnog džahilijjeta svodi se na područje Božanstva. Ljudi su mislili da je priznavanje Božanstva samo po sebi vjerovanje, i kad ljudi priznaju da je Allah Bog, oni su time ostvarili cilj. Oni nisu vezali za to Božanstvo ono što proističe iz toga, a to je robovanje tj. klanjanje samo Allahu kako bi On, a ne neko drugi bio Gospodar. Da bi se priznali Njegovo Gospodstvo i vlast, a ne da neko drugi ima vlast i gospodstvo.

Tako su oni svodili značenje ibadeta u džahilijjetu samo na izvođenje vjerskih obreda. Ljudi su vjerovali da su oni, kada učine te obrede Allahu, Njega time samo obožavali. Međutim, riječ ibadet - klanjanje je u osnovi izvedena iz riječi *abd,* a riječ *abd* - rob znači *i klanjanje i povinjavanje.* Obredi su samo jedan oblik manifestacije klanjanja i povinjavanja, ali ne obuhvataju cjelokupnu istinitost klanjanja niti cjelokupnost te pojavnosti.

Prema tome, džahilijjet ne znači samo jedan period vremena niti jednu vremensku fazu, nego je to svođenje značenja Božanstva na ovaj način kao što je rečeno, plus značenje klanjanja. Ovo je svođenje koje vodi ljude u politeizam, a oni misle da to vodi u Allahovu vjeru. To je slučaj i danas svugdje na Zemlji, podrazumijevajući tu čak i zemlje koje hoće za sebe reći da su im stanovnici muslimani i da izvršavaju vjerske obrede prema Allahu, dok su njihovi gospodari nešto drugo, a ne Allah, jer taj njihov gospodar upravlja i vlada njima preko svoga zakona i vlasti, a ti ljudi u toj zemlji klanjaju mu se, povinjavaju se njegovoj naredbi i zabrani i provode zakon koji im on propisuje. Na taj način oni njega obožavaju, kao što kaže Vjerovjesnik (alejhi's-selam):"... pa vi njih slijedite i to što vi činite, to je vaše klanjanje njima" - kako stoji u hadisu Adija ibni Hatema koga navodi Tirmizi.

Takvi potvrđuju smisao klanjanja kakav se podrzumijeva samo u ovoj suri u riječima Uzvišenoga:

Reci: "Kažite vi meni zašto jednu hranu koju vam Allah daje smatrate zabranjenom, a drugu dopuštenom?" Recite: "Da li vam je prosuđivanje o tome Allah prepustio ili o Allahu laži iznosite?" (10/59).

Danas, gdje smo mi, to se nimalo ne razlikuje od onoga gdje su bili stanovnici džahilijjeta onog vremena kada ih je Allah pozivao riječima:

Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte! Zašto ne razmislite? (10/3).

Klanjajte se Allahu, nemojte Mu pripisivati sudruga! Svi ćete se povratiti Njemu, svima će biti obračun kod Allaha. On će pravo nagraditi i vjernike i nevjernike.

Njemu ćete se svi vratiti. Allahovo je istinito obećanje (10/4),

samo Njemu, ne nikakvim drugim božanstvima niti posrednicima!

Allahovo je istinito obećanje (10/4), to je On obećao, tome nema izmjene niti promjene!

On doista iz ničega stvara, On će poslije to ponoviti (10/4), iz mudrosti *da bi pravedno nagradio one koji budu vjerovali i dobra djela činili. A one koji ne budu vjerovali čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što su nevjernici bili* (10/4).

A pravda kod nagrađivanja i kažnjavanja je jedan od ciljeva stvaranja i ponovnog oživljenja.

Da bi pravedno nagradio one koji budu vjerovali i dobra djela činili.

Uživanje je ovdje bez uzbuđenja, bez nesreće koja bi popratila uživanje, cilj je toga. To je vrhunac ljudskog savršenstva do kojeg čovječanstvo može doprijeti. Čovječanstvo ne može doprijeti ni do čega od ovog uživanja na zemlji i u zemaljskom životu prožetom nemirom i bolom, gdje nijedno uživanje nije bez tuge i gorčine ili bez nesreća koje bi ga pratile, osim slasti i uživanja koje ostvaruju posebne duše, a to je vrlo rijetko kod ljudi. Kad na ovom zemaljskom životu ne bi bilo ništa drugo do osjećaj da uživanje na njemu ima kraj, to samo bi bilo manjkavo i ne bi značilo savršenstvo života. Čovječanstvo na zemlji ne može doći do najviših stepena koja su mu omogućena, osloboditi se nedostatka slabosti i poslijedica toga, a da uživa bez muke i straha od smrti i nemira kakav će

biti kraj. Ovo sve On može ostvariti u Džennetu, kao što Kur'an opisuje džennetska osjetilna i misaona uživanja. Otuda nema sumnje da je cilj stvaranja i povratka saopćenje upućenim ljudima koji slijede ispravan zakon u životu, snažni zakon koji dovodi čovječanstvo do najvišeg položaja. Međutim, oni koji ne vjeruju, oni se suprotstavljaju ovom zakonu, ne idu putem ljudskog savršenstva nego ga izbjegavaju. Ovo govori, prema zakonu od koga se ne može odstupiti niti zamijeniti, da takvi neće ostvariti stepen savršenstva, jer oni izbjegavaju zakon koji vodi tom savršenstvu. Poslijedica njihove devijacije i odstupanja bit će kao poslijedica bolesnog čovjeka koji odstupa od zakona tjelesnog zdravlja. Ovaj će oboljeti, a oni ranije spomenuti susrest će se sa pogoršanjem, padanjem i tugom bez ikakva uživanja u zamjenu za uživanje bez gorčine, a to je vrelo piće i bolna kazna *zato što su nevjernici bili* (10/4).[15]

A one koji ne budu vjerovali čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što su nevjernici bili (10/4).

Poslije ovog osvrta na Allahove dokaze koji govore o stvaranju nebesa i Zemlje, do klanjanja samo Njemu kome pripada povratak i kod Koga će se dodjeljivati nagrada ili kazna, tekst se vraća na slijedeće kosmičke dokaze koji govore o njegovom postojanju i veličini nebesa i Zemlje.

On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. - Allah je to mudro stvorio. - On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju (10/5).

Ova dvije izrazite i očite scene Kosmosa mi zaboravljamo zbog dužine druženja sa njima pa otuda gubimo iz vida događaje tih dokaza zbog dužine ili njihovog trajnog ponavljanja. U protivnom, kakav bi bio strah čovjeka kada bi prvi put primijetio rađanje Suncu ili njegov zalazak ili čovjeka koji bi prvi put primijetio izlazak Mjeseca ili prvi put njegov zalazak?

Ove dvije scene, koje se stalno ponavljaju, Kur'an navodi da bi u našim osjećanjima izazvale novi moment, novi strah, i u našim srcima oživjele osjećaj žive pojave i razmišljanje koje ne bi smjelo zaglušiti to stalno ponavljanje, nego koje bi izazvalo budnost o veličini njihova stvaranja, prirodi njihova formiranja i mudrog raspoređivanja.

On je Suce izvorom svjetlosti učinio (10/5)

[15] Ovaj osvrt pronašao sam u *Tefsiru'l-menar* Rešida Ridaa.

u njemu je stalno plamsanje,

a Mjesec sjajnim (10/5),

na kojemu je svjetlo;

i položaje mu odredio (10/5)

- on svake noći zauzima određeni položaj javljajući se u određenom obliku. To se da primijetiti na Mjesecu bez ikakve potrebe za astronomskim znanjem kojim raspolažu stručnjaci;

da biste znali broj godina i računanje (10/5).

Još uvijek svi ljudi definiraju i računaju vremena na osnovu Sunca i Mjeseca.

Je li ovo sve uzaludno? Je li ovo sve nešto neistinito? Je li ovo sve nešto što se dešava slučajno?

Nikako! Cjelokupni ovaj red, cjelokupni ovaj sklad, ova složenost i preciznost u kojoj ne dolazi do poremećaja u kretanju nije nešto uzaludno, nije nešto neistinito, nije neki prolazni slučaj.

Allah je to mudro stvorio (10/5).

Istina je osnova toga. Istina je instrument toga. Istina je cilj toga. Istina je stalna, ona preovlađuje, ona je ustaljena. Ovi dokazi koji se uzimaju kao svjedočenje su jasni, postojeći, stalni.

On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju (10/5).

Scene i osvjedočenja koja su ovdje izložena imaju potrebu za naukom da bi se spoznao složeni raspored iza njih i panorama.

Iz stvaranja nebesa i Zemlje, iz činjenja Sunca izvorom svjetlosti i Mjeseca sjajem i njegovim određivanjem stanki kao pojava nastaju noć i dan. To je pojava koja inspiriše onoga čije je srce otvoreno za primanje ovih scena i pojava koje se javljaju u ovom čudnom Kosmosu.

U smjeni noći i dana, i u onom što je Allah na nebesima i Zemlji stvorio, zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje (10/6).

Smjenjivanje noći i dana slijedi jedno za drugim i obuhvata i njihove razlike u dužini i kratkoći jednoga i drugoga. To su dvije primjetne pojave čije je stalno ponavljanje odagnalo ozbiljnost tih događaja u osjećaju

čovjeka, osim u momentima u kojima se duša probudi i zatrese savjest, kod nastajanja jednog i drugoga ili prolaska jednog i drugoga, pa čovjek stane kod ranog izlaska ili zalaska koji se događa u ovom Kosmosu, posmatra svaku tu pojavu iznova otvorenim okom i zapanjujućim osjećajem. To su ti momenti koje čovjek oživljava kompletnim i stvarnim životom i u tom momentu otresa sve što je suho, a što je ostavilo to stalno druženje sa tim pojavama, suho u njegovu aparatu primanja i odazivanja. ...

i u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio (10/6)

Kad bi se čovjek samo na jedan moment zadržao da posmatra to što je *u onom što je Allah na nebesima i Zemlji stvorio* (10/6) i izložio tu nagomilanost izraženu u raznim vrstama, oblicima, situacijama, položajima i formama da ih čovjek ne može ni pobrojati, kad bi se čovjek zadržao samo jedan tren na tome, ispunile bi se njegove grudi i obilato bi mu se izlilo bogatstvo s čime mu je život ispunjen. To bi ga pozabavilo da razmišlja, promišlja i pada pod utjecaj onoga što je doživio i što je ostavilo stvaranje nebesa i Zemlje, njihov nastanak i formiranje na ovaj čudan način. To je ono našto bi srce bilo upućeno brzim pokretom, a onda da se prepusti da razmišlja o tome. U svemu tome

zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje (10/6).

Tada srca osjećaju ovu posebnu svijest, svijest o bogobojaznosti koja osjetljivo mobilizira ova srca, koja brzo padaju pod utjecaj i uslišavanje odraza mudrosti, osjećaju pojavu kreativnosti i nadnaravnosti izloženu u stvaranju - da je čovjek može sa lahkoćom primijetiti i čuti.

* * *

Ovo je taj kur'anski program koji se obraća ljudskoj prirodi Allahovim kosmičkim dokazima koji su prosuti na sve strane u Svemiru oko čovjeka, a Uzvišeni (Allah) zna da između njih i ove ljudske prirode postoji razumljiv jezik i nagovještaj koji se može čuti.

Zašto kur'anski program nije pribjegavao ovom dijalektičkom stilu koji je kasnije izazvao ozbiljnost kod brojnih apologetičara i filozofa? Allah zna da je ovaj stil nedostižan srcu, da ne prelazi umnu hladnu logiku koja se ne stavlja u dinamiku niti vodi ka uzdizanju života. Krajnji cilj na čemu završava i prestaje dinamizam u hladnom umu je gubljenje u praznom.

Međutim, dokaz koga ističe kur'anski program ovim svojim stilom jeste ubjedljivo najjači i najzadovoljavajući dokaz i srcu i razumu. Ovo je karakteristika toga dokaza. Bit ovog Kosmosa je prvenstven dokaz, zatim su dokazi kosmičko sređeno, skladno, strogo urađeno kretanje i sve druge promjene i izmjene u Kosmosu koje reguliraju zakoni jasnog djelovanja čak i onda kada čovjeku nije bilo ništa poznato. Ovo sve nije moguće objasniti bez poimanja moći Onoga koji sve određuje snagom rasporeda.

Oni koji se prepiru o ovoj činjenici ne mogu na ovom mjestu podložiti razumski dokaz niti mogu da kažu da je Kosmos nastao "eto ovako", svojim zakonima, zatim da njegovo postojanje ne traži nikakvo objašnjenje, da njegovo postojanje sadrže njegovi zakoni! Ako su ove riječi razumljive ili logične, pa neka im bude!

Ove riječi govorene su radi bježanja od Boga u Evropi, jer bježanje od crkve prigotovilo je bjekstvo od Boga, a onda se počelo govoriti, tu i tamo, da je to sredstvo da se čovjek oslobodi prisile priznavanja Allahova Božanstva. To je ono što je većina politeista starog džahilijjeta priznavala egzistenciju Allaha, ali su se prepirali o Njegovu Božanstvu na isti način kao što smo primijetili u arapskom džahilijjetu s kojim se prvo susreo ovaj Kur'an. Kur'anski dokaz svodi se ukratko na tu njihovu logiku i njihovu vjeru o postojanju Allaha (Uzvišenoga) i Njegova svojstva. Prema toj logici, Kur'an zahtijeva da Allaha učine svojim jedinim Gospodarem, da se Njemu klanjaju slijedeći Ga i pokoravajući Mu se u obredima i zakonima. Međutim, džahilijjet dvadesetog stoljeća želi da se oslobodi i tog tereta i ove logike izbjegavajući to Božanstvo u cjelini.

Čudno je da i u zemlji koja se zove islamska svim sredstvima, javnim i tajnim, nastoje da dostignu ovo bjekstvo pod imenom "nauke" i "znanstvenosti". Otuda se kaže da "neviđeno" ne može naći sebi mjesto u sistemu "znanstvenoga", a sve je neviđeno što je vezano za Božanstvo. Kroz ovaj sporedni prolaz oni koji izbjegavaju Allaha, koji se ne plaše Njega nego se plaše ljudi, proturaju i izmišljaju ovakve izmišljotine. Dokazi postojanja Svemira još uvijek su tu, Njegovo urođeno, skladno, precizno održavajuće kretanje, ograničava tu i tamo neke koji bježe od Allaha. Ljudska priroda svojom cjelinom, srcem, pameću, osjećajem i savješću suočava se sa ovim dokazima i prihvata ih. Ovaj kur'anski program još uvijek se obraća svojom cjelinom ovoj prirodi, govori joj na najdirektniji, najobuhvatniji i najsadržajniji način.

* * *

Oni koji primjećuju sve ovo, zatim ne očekuju da će se susresti sa Allahom, koji ne spoznaju da će na osnovu ovog uređenog sistema biti onaj drugi svijet, da ovaj svijet nije kraj - jer čovječanstvo još uvijek nije dostiglo željeno savršenstvo - oni koji prolaze pored svih ovih dokaza tako nemarno da im se srce niti pamet ne pokreću ni najmanje na razmišljanje. Svi ovi spomenuti ne idu putem ljudskog savršenstva niti će doprijeti u Džennet koji je obećan bogobojaznima. Džennet je pripremljen za one koji vjeruju i koji rade dobra djela kad god su slobodni u životu na ovom svijetu, pa makar to bio i najmanji djelić vremena, da bi se posvetili veličanju Allaha i zahvaljivanju Njemu u punom zadovoljstvu.

Onima koji ne očekuju da će pred nas stati i koji su zadovoljni životom na ovom svijetu, koji su u njemu smireni i onima koji su prema dokazima našim ravnodušni - prebivalište njihovo biće džehennem zbog onoga što su radili. One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar njihov će na pravom putu podržati zato što vjeruju; rijeke će teći ispred njih u džennetima zadovoljstva, molitva njihova biće u njima "Hvaljen nek si, Allahu!", pozdrav njihov "Mir vama!" a njihova poslijednja molitva: "Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo!" (10/7-10).

Oni koji ne razmišljaju o inspirativnom kosmičkom redu koji govori da ovaj Kosmos ima svoga Stvoritelja i Rasporedivača, oni ne spoznaju da je budući svijet jedna od neminovnosti ovog sistema u kome će se pravedno provesti ispitivanja i saopćiti će se ljudima do u detalje. Takvi ne očekuju susret sa Allahom, a rezultat takvog nedostatka jeste da oni ostaju pri ovozemaljskom životu sa svim nedostacima i padovima koji prate ovaj život, da se zadovoljavaju i predaju takvom životu ne odbacujući nikakav nedostatak i ne primjećujući da takav postupak ne zaslužuje da bude kraj ljudima, da će oni napustiti ovaj svijet ne dobivši sve, nagrade za dobra djela koja su činili ni kazne za zla djela i prekršaje i da nisu ostvarili savršenstvo koje im je nudila njihova ljudskost. Zadržavanje u okviru ovog svijeta i zadovoljavanje njime vodi ka stalnom obaranju i poniženju tih ljudi, jer oni ne podižu svoje glave prema gore niti gledaju očima u horizont oko sebe, nego obaraju glave i poglede prema dolje, vazda prema onome što je na Zemlji. Oni zanemaruju svemirske Allahove dokaze koji osvješćuju srce, bude osjećaj i prisiljavaju čovjeka da posmatra oko sebe i usavršava se.

Prebivalište njihovo biće džehennem zbog onoga što su radili (10/8).

O, kako je loše to prebivalište, kakva im je loša sudbina!

S druge strane, oni koji vjeruju i čine dobra djela vjeruju i spoznaju da postoji nešto tamo i uzvišenije od ovog ovozemaljskog života, oni rade dobra djela, sukladno ovom vjerovanju, ostvarujući Allahovu naredbu dobrim djelima, očekujući onaj ljepši svijet koji se može ostvariti dobrim djelima. Ove će

Gospodar njihov na pravom putu podržati zato što vjeruju (10/9),

On će ih uputiti ka dobrim djelima zbog ovog vjerovanja koje ih povezuje sa Allahom, otvara im oči da ustraju na Pravom Putu, On će ih uputiti ka dobru kroz buđenje osjećaja srca i bogobojaznosti. Ovi će dobiti Džennet,

rijeke će teći ispred njih (10/9),

čija će voda uvijek napajati, davati plod, razvoj i život.

Šta će biti njihova briga u ovom Džennetu, čime će se oni baviti, kakva će biti njihova molba koju oni žele ostvariti? Njihova briga neće biti radi imetka ili časti, njihovo bavljenje i rad neće biti radi odstranjenja uznemiravanja ili ostvarenja nekog interesa, jer su se oni oslobodili svih tih zala, nemaju potrebe za tim. Oni su ostvarili ono što im je Allah dodijelio. Oni su već prevazišli takva i slična bavljenja i takva interesiranja. Krajnji cilj čime će se oni baviti je nešto što bi se moglo označiti njihovom dovom, a to je, prvo, slavljenje Allaha, a drugo, upućivanje zahvale Njemu. To će prekidati, tu i tamo, međusobni pozdravi i pozdravi između njih i meleka Milostivoga:

Molitva njihova biće u njima: "Havljen nek si, Allahu!", pozdrav njihov: "Mir vama!" a njihova poslijednja molitva "Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo!" (10/10).

Startanje sa brigama ovog života i rada na njemu i uzdizanje iznad njegovih neminovnosti i potreba, lepršanje u horizontima zadovoljstva, veličanja Allaha, zahvale Njemu i upućivanje selama to su horizonti koji odgovaraju savršenstvu čovjeka.

* * *

Poslije ovoga u kur'anskom kontekstu se upućuju prijetnje njima preko Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i njihovu insistiranju na ubrzanju

kazne koja im je obećana uz objašnjenje da je odgađanje te kazne uslijedilo po Allahovoj mudrosti i Njegovoj milosti. Njima se tu ocrtava i njihova scena kada će ih zadesiti stvarna nevolja. Tada će se razotkriti njihova priroda, tada će se zbaciti sva nagomilavanja sa sebe i usmjeriti se prema svome Gospodaru. Pa ipak, čim se otkloni ta nepogoda ili potreba, ti griješnici i pregonioci ponovo postaju nemarni. Tada se kontekstom Kur'ana podsjećaju na propast ranijih prolaznika ovim svijetom, a koje su oni zamijenili. Tu im se sugeriše da će i njihova sudbina biti takva i objašnjava se da je ovaj svijet samo iskušenje, a poslije njega slijedi kazna ili nagrada.

Da Allah ljudima daje zlo onako brzo kao što im se odaziva kad traže dobro, oni bi, uistinu, stradali. A Mi ipak ostavljamo da u zabludi svojoj lutaju oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati (10/11).

Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli: ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo, on nastavlja, kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila. Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade (10/12).

Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli da vjeruju. Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički (10/13).

Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti (10/14).

Politeisti Arapi izazivali su Vjerovjesnika (alejhi's-selam) insistiranjem da im ubrza kaznu, a prema onome što Allah o njima kaže u ovoj suri:

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite!" (21/38), a na drugom mjestu stoji: *Oni traže od tebe prije kaznu nego milost, a bilo je kazni i prije njih* (13/6), kada su oni rekli: *Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu!"* (8/32).

Sve ovo predstavlja situaciju tvrdoglavosti s kojom su oni suočavali Allahovu Uputu. Allahova mudrost je htjela da je kazna odgođena. Nije se dogodila kao što se dogodila i pogodila one prije njih koji su nagonili u laž. Allah je znao da će mnogi od njih prihvatiti ovu vjeru i ustrajati u njoj, pronijeti je Zemljom. Ovo je uslijedilo nakon oslobođenja Mekke, a što oni ranije nisu mogli ni znati jer su prkosili svojim neznanjem ne čineći stvarno

dobro koje im je Allah želio jer nema dobra u onome što su oni požurivali poput njihova požurivanja zla.

Allah (Uzvišeni) kaže im u prvom ajetu da On, kad bi im požurio zlo na kome su insistirali prkosno, kao što su insistirali na dobru koje su od Njega tražili, da je Allah to prihvatio i odgovorio im onako kako su oni insistirali, bilo bi svršeno s njima i brzo bi došao njihov kraj, ali On je njih zadržao do određenog roka, upozorio ih na ovaj njihov rok da zanemare ono što stoji iza toga. Oni koji se ne nadaju susretu sa Allahom ostat će onakvi kakvi jesu dok im ne dođe propisani rok - *edžel*.

Povodom razgovora o insistiranju na ubrzavanju zla iznosi se i jedna slika o ljudima vezana za čovjeka koga je pogodila kakva nesreća. Ova slika otkriva proturječnost u prirodi tog čovjeka koji požuruje zlo, a ispoljava sažaljenje kad ga snađe nesreća, a kada se odstrani ta nesreća, on se ponovo vraća na iste pozicije gdje je bio:

Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli: ili ležeći ili sjedeći ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo on nastavlja, kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila. Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade (10/12).

To je kreatorska slika ljudskog uzorka koji se ponavlja. Čovjek se stalno kreće u smjeru struje života, griješi, sili se i prekomjerno troši, a zdravlje obilato i uvjeti pogodni. Od ovog se može sačuvati samo onaj koga Allah zaštiti i smiluje mu se, ko se sjeća za vrijeme svoje snage i moći da postoji i slabost i nemoć. Časovi blagostanja ga navode da zaboravi, i dobrota koja ga je snašla da se osili, pa ga snađe nevolja. On se tada zabrinut i nestrpljiv mnogo obraća molbama Allahu sa velikom nadom, jako ganut, traži ubrzanje blagostanja, a kada mu ta molba i obraćanje budu uslišani i kad mu se odstrani ta nevolja, on ponovo počne da zanemaruje sve, ni o čemu ne razmišlja niti promišlja. Vraća se tamo gdje je i bio, prije nego je doživio poniženje i lahkomislenost.

Kontekst usklađuje značenje izraza i njegov eho sa samom situacijom koju predstavlja i sa ljudskim uzorom koga izlaže, tako da predočava sliku poteškoće, postepeno, sa zatezanjem, i dosta dugo:

On nam se moli: "Ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći (10/12).

Kontekst izlaže svaku situaciju, svaki položaj i svaki izgled da bi predstavio stanku ovog čovjeka dok struja koja ga pokreće u njegovom tijelu zastaje, bilo da se radi o njegovim sredstvima ili snazi, zastala je ta

struja isto onako kao što zastaje matica vode pred branom, zadržava se ili se povraća, a kada se podigne zapreka vodi ili čim se nevolja otkloni, *on nastavi.* Riječ *on nastavi* označava podstrek, nastavljanje i kretanje.

On *nastavlja,* ne zadržava se da zahvali niti se osvrće da razmisli, niti razmišlja da bi sebi uzeo pouku.

On nastavlja kao da nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila (10/12).

Nastavlja da se kreće sa tokom života bez prisile, brane i ograničenja.

Ovakva i slična je priroda, koja se sjeća samo kad je u nevolji, a čim se ta nevolja odstrani, takav čovjek se diže, kreće i nastavlja. Ovoj prirodi slični su i oni koji nastavljaju pregoniti u svom griješenju, ni najmanje ne osjećajući da prelaze granice

Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade (10/12).

Kakav je bio kraj drevnih pokoljenja koji su griješili i pregonili?

Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli da vjeruju. Tako mi kažnjavamo narod nevjernički (10/13).

Griješenje, pregonjenje, prelaženje granica odredaba i nasilje dovelo ih je do propasti. Takvu propast osjetila su plemena: Ad, Semud i naselja naroda Lutova u svojim stanovima na Arabijskom poluotoku.

Tim narodima njihovi poslanici donosili su jasne dokaze - kao što je došao i donio vam vaš poslanik.

Oni nisu htjeli da vjeruju (10/13) -

jer se nisu pridržavali puta vjerovanja nego su nastavili putem nasilja i odstupili su od vjere. Nisu se vraćali vjerovanju pa su zbog toga suočili sa kaznom griješnika i nevjernika.

Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički (10/13) -

kada im se u tekstu Kur'ana izlaže kraj griješnika kojima su dolazili poslanici i donosili jasne dokaze, a oni nisu vjerovali, pa se nad njima obistinila kazna, podsjećajući ove da su i oni namjesnici i da su došli na mjesto onih koji su upropašteni, da će i oni biti iskušavani ovim namjesništvom, u čemu su bili provjeravani i oni raniji narodi.

Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti (10/14).

To je snažan doticaj ljudskog srca jer ono spoznaje da je namjesnik u dokazanom vlasništvu njegovih ranijih vlasnika, da su oni koji su živjeli prije njega i nastanjivali ga bili uzvišeniji od njega, da je on u ovoj svojoj ulozi privremen vlasnik, da su dani koje je proveo, dani iskušenja ovim vlasništvom i posjedništvom i da će svako odgovarati za ono što je uradio nakon kratkog boravka ostao na ovom svijetu.

Ovo poimanje koje islam izgrađuje u srcu čovjeka, pored toga što mu pokazuje istinu i sagledava i činjenicu, pa da ga ništa ne obmani, ono izaziva u njemu budnost, osjećaj i jačanje. To je ventil njegove sigurnosti, ventil sigurnosti društva u kome on živi.

Osjećaj čovjeka da je stavljen na kušnju i probu u vrijeme života na zemlji i u svemu onome što posjeduje, u svim uživanjima koja su mu dostupna, omogućuje mu da se sustegne od zavođenja, povinjavanja i nemarnosti, osigurava mu zaštitu da ne zaroni u uživanje ovog svijeta i pohlepe za ovim uživanjem, za šta će on biti pitan i provjeravan.

Ova njegova svijest o kontroli koja ga okružuje predočavaju riječi Uzvišenoga:

... da bismo vidjeli kako ćete postupiti (10/14).

Da bi ga učinio sklonim da se mnogo čuva, da bude jako obazriv, da mnogo teži za dobrom i spasom kod ove provjere...

Ovo je raspuće između poimanja koje gradi islam u ljudskom srcu poput ovih jakih doticaja i poimanja koje čini Allahova kontrola i polaganje računa na drugom svijetu. Nikada se ne mogu dvojica sresti, jedan od njih koji živi pridržavajući se islamskog poimanja, i drugi koji živi pridržavajući se tih ograničenih poimanja. Ta dvojica se nikada ne mogu sresti u poimanju života, etike i slobode isto kao što se ne mogu sresti dva ljudska sistema od kojih bi svaki od njih počivao na temelju jednog od ova dva pravila koja se ne mogu sresti niti imaju išta zajedničkog.

Život u islamu je život kompletnih pravila unutar sistema. Dovoljno je da spomenemo npr. samo ovu osnovnu činjenicu u islamskom poimanju i djela u dinamičnosti pojedinca i društva koja proističu iz te istine, zatim da to nije moguće pomiješati sa životom koji bi počivao na nekoj drugoj osnovi, ne na ovoj, niti na rezultatima ovoga života...

Svi oni koji pretpostavljaju da je moguće nakalemiti islamski život i sistem na rezultate drugog života i drugog sistema, ne osjećaju niti spoznaju prirodu duboke, korjenite razlike između osnova na kojima počiva život u islamu i onih na kojima počiva život u svakom drugom ljudskom sistemu koga proizvodi čovjek.

* * *

Ovdje se u kontekstu prelazi iz riječi na predočenje uzroka njihovih djela nakon preuzimanja namjesništva.

Oni su preuzeli namjesništvo poslije naroda griješnoga. Pa šta su uradili?

A kada im se kazuju ajeti Naši, koji su jasni, onda govore oni koji ne vjeruju da će pred nas stati: "Donesi ti kakav drugi Kur'an ili ga izmijeni!" - Reci: "Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam, ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, - ja se bojim, - ako budem neposlušan svome Gospodaru -, patnje na Velikom danu." Reci: "Da Allah nije htio, ja vam ga ne bih kazivao niti bi vas On s njim upoznao. Ta ja sam prije poslanstva dugo među vama boravio, - zar ne shavaćate?" Pa ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi ili koji Njegove dokaze smatra neistinitim?! Mnogobošci doista neće uspjeti (10/15-17).

Oni se, pored Allaha, klanjaju onima koji im ne mogu ni nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: "Ovo su naši zagovornici kod Allaha." Reci: "Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto, a On zna da ne postoji!" Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju njemu ravnim. Ljudi su jednu zajednicu sačinjavali, a onda su se jedan drugome suprotstavili. A da nije Riječi ranije izrečene od Gospodara tvoga, ovima bi već bilo presuđeno o onome oko čega se razilaze. Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje jedno čudo?" Ti reci: "Samo Allah zna ono što će biti, pa pričekajte, i ja ću s vama čekati" (10/18-20).

Ovo je bio njihov postupak nakon što su preuzeli namjesništvo. Ovakvo je bilo njihovo ponašanje prema Vjerovjesniku.

A kada im se kazuju ajeti Naši, koji su jasni, onda govore oni koji ne vjeruju da će pred nas stati: "Donesi ti kakav drugi Kur'an, ili ga izmijeni!" (10/15).

Ovo je čudan zahjev. Niko ozbiljan ne može tako reći. Može samo reći bez ikakve veze i uzaludno, može reći i zbog neznanja kakva je uloga ovog Kur'ana i kakva je važnost njegove objave. To su zahtjevi samo onih koji misle da se neće susresti sa Allahom.

Ovaj Kur'an je kompletni pravilnik za život čovjeka koji je tako skladan da odgovora zahtjevima čovječanstva i životu pojedinaca i društva. Kur'an ih upućuje na put savršensva u životu na zemlji onoliko koliko odgovara čovjekovim sposobnostima, zatim i životu onog svijeta na kraju kruženja. Ko spozna Kur'an kako valja on neće tražiti nešto drugo mimo Kur'ana, niti će zahtijevati da se izmijene neki njegovi dijelovi.

Preovlađuje mišljenje da oni koji ne očekuju susret sa Allahom ovo pitanje smatraju pitanjem vještine i nekom vrstom takmičenja na arapskim trgovima u predislamskom periodu. Prema tome, šta bi bilo Muhammedu da prihvati ovaj izazov pa da napiše drugi Kur'an ili zamijeni neke dijelove ovog Kur'ana?!

Reci: "Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam, ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, ja se bojim, - ako budem neposlušan svome Gospodaru - , patnje na Velikom danu (10/15).

Nije to igra nekog igrača niti vještina pjesnika. To je pravilnik za čovjeka izdat od strane Onoga koji raspoređuje cjelokupni Kosmos, Stvoritelja čovjeka Koji zna šta čovjeku najbolje odgovara. Vjerovjesnik nema prava da ga mijenja sam po vlastitoj volji. Njegova je uloga samo da prenese Objavu i saopći ono što mu je došlo. Svaka izmjena u Kur'anu značila bi grijeh koji povlači za sobom kaznu na Velikom danu.

Reci: "Da Allah nije htio, ja vam ga ne bih kazivao niti bi vas On s njim upoznao. Ta ja sam prije poslanstva dugo među vama boravio, - zar ne shvaćate?" (10/16).

* * *

To je Objava od Allaha i naredba Njegova da vam se saopći. Da je Allah htio da vam ga ne učim i prenosim, ja ga ne bih učio. Da je htio Allah

da vas njime ne podučavam, ja vas ne bih podučavao. Sve ovo pripada Allahu, i objavljivanje Kur'ana i njegovo saopćenje ljudima. Reci im to! Reci im i ovo da si ti proveo među njima cio svoj život prije poslanstva, četrdeset godina, a da im za to vrijeme nisi ništa govorio o Kur'anu jer nisi njim raspolagao, nije ti bio objavljen, a da si bio u stanju da sačiniš takvo nešto, pa šta te je navelo da tako odsjediš cio ljudski vijek?!

Eto, to je Objava koju ti možeš saopćiti, ništa drugo.

Reci im: Ja nemam prava da izmišljam laži protiv Allaha i da kažem da je meni uistinu objavljeno, a nema većeg nasilnika od onoga koji izmišlja protiv Allaha i koji Allahove ajete smatra lažnim.

Pa ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi ili koji Njegove dokaze smatra neistinitim?! (10/17).

Ja vam zabranjujem činjenje grijeha, a to je smatranje neistinitim Allahove dokaze i ja neću da činim grijeh niti da Njegove dokaze smatram neistinitim: *Mnogobošci doista neće uspjeti* (10/17).

U kontekstu se nastavlja sa izlaganjem šta su oni radili i šta su govorili nakon preuzimanja namjesništva na Zemlji osim ovog smiješnog zahtjeva u kome se traži nekakav novi Kur'an.

Oni se, pored Allaha, klanjaju onima koji im ne mogu ni nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti i govore: "Ovo su naši zagovornici kod Allaha." Reci: "Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto, a On zna da ne postoji!" Neka je hvaljen On i vrlo visiko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim (10/18).

Kada čovjek odstupi od istine, on se ne zadržava na jednoj maloumnosti. Ova brojna božanstva koja oni obožavaju, a koja im ne mogu nanijeti ni štetu ni učiniti kakvu korist, po njihovu mišljenju, ta se božanstva mogu zauzimati za njih kod Allaha!

Oni govore: "Ovo su naši zagovornici kod Allaha" (10/18).

Reci: "Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto, a On zna da ne postoji?!" (10/8).

Allahu (Uzvišenom) je nepoznato da ima neko od onih za koje oni misle da mogu posredovati kod Njega. Pa da li vi znate šta je Allahu nepoznato pa da ga obavijestite o onome što On ne zna, a što postoji na nebesima i Zemlji?

To je stil koji zasmijava i koji odgovara ovakvoj gluposti, na čemu oni ustrajavaju. Ovo sve je popraćeno čišćenjem Allaha od svega onoga što ne dostoji Njegovoj veličini i uzvišenosti, a što oni tvrde.

Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim (10/18).

I prije nego što se prešlo na izlaganje onoga što su oni govorili i radili, uslijedio je pogovor na ovaj politeizam, da je to nešto što se suprotstavlja. Priroda je u principu počivala na monoteizmu, a onda je s vremena na vrijeme dolazilo do razilaženja.

Ljudi su jednu zajednicu sačinjavali, a onda su se jedan drugome suprotstavili (10/19).

Allahovo htijenje je dosudilo da im svima da rok do određenog termina kojeg će oni ispuniti. Allahova riječ je prethodila i provedena iz mudrosti kakvu je On htio.

A da nije Riječi ranije izrečene od Gospodara tvoga, ovima bi već bilo presuđeno o onome oko čega se razilaze (10/19).

Poslije ovog pogovora u izlaganju slijedi ono što kažu ovi namjesnici na Zemlji:

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje jedno čudo?" Ti reci: "Samo Allah zna ono što će biti, pa pričekajte, i ja ću s vama čekati." (10/20).

Svi dokazi koje sadrži ova velika nadnaravna Knjiga nisu im dovoljni. Svi Allahovi dokazi koji su prosuti u sadržajima Kosmosa nisu im dovoljni. Oni predlažu da im se donese kakvo nadnaravno djelo kao što su bila nadnaravna djela poslanika ranijih naroda jer ne shvaćaju prirodu Muhammedova poslanstva i prirodu nadnaravnosti tog poslanstva. Ova nadnaravnost nije privremena, nije predviđena za jedno određeno vrijeme, ne prestaje sa jednim pokoljenjem, nego je ona stalna nadnaravnost koja se obraća srcu i razumu iz pokoljenja u pokoljenje.

Allah je usmjerio Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da ih prepusti Allahu koji zna ono što je njemu nepoznato, Koji može da im iznese neku novu nadnaravnost ili da je ne iznese.

Ti reci: "Samo Allah zna ono što će biti, pa pričekajte, i ja ću s vama čekati" (10/20). Ovo je odgovor u čemu je sadržana nemarnost i prijetnja. U

tome je, poslije toga, izloženo i objašnjenje granica klanjanja u okviru Božanstva. Muhammed (alejhi's-selam) kao najpriznatiji nebijj i poslanik ne raspolaže ni sa čim što je neviđeno - *gajb*. Sve neviđeno pripada samo Allahu. On ne raspolaže ni ljudima. Otuda je i njihovo pitanje povjereno Njemu. Tako se definira smisao i značaj klanjanja Božanstvu i povlači se uočljiva i jasna linija koja razdvaja dvije činjenice, poslije čega ne preostaje nikakva sumnja.

* * *

Kada se u kontekstu završilo sa izlaganjem onoga što govore namjesnici na Zemlji i što rade, Kur'an se vraća i kazuje nešto o prirodi ljudi kad osjete slast milosti, nakon neugodnosti, kao što je govorio i prije o njima kada ih je zadesila nevolja, a onda se oni spasili nje. Ovdje se njima donosi i primjer iz života, da bi to potvrdio tekst Kur'ana i to predočio u snažnoj slikovitoj sceni kur'anskog predstavljanja:

A kada Mi dopustimo ljudima da osjete milost, poslije nevolje koja ih snađe, oni opet u dokaze Naše neće da vjeruju. Reci: "Allah je brži u kažnjavanju, izaslanici Naši ono što vi ispletkarite doista zapisuju. On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kad ste u lađama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana i oni se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovog izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!" A kad ih On izbavi, oni odjednom bez ikakva osnova čine nered na Zemlji! O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovom svijetu uživali - samo vama šteti; Nama ćete se poslije vratiti i Mi ćemo vas o onom što ste radili obavijestiti! (10/21-23).

Čudno je ovo ljudsko stvorenje. Ono se sjeti Allaha samo u časovima poteškoće. Ono se ne vraća svojoj prirodi da sa sebe strese nedostatke i devijacije do u časovima jada. A kada bude sigurno ono ili zaboravlja ili se osili, osim onih koji su na Pravom Putu i čija priroda ostane zdrava, živa, priroda koja u svakom času uslišava i koja je uvijek očišćena čistotom vjerovanja.

A kada Mi dopustimo ljudima da osjete milost poslije nevolje koja ih snađe, oni opet u dokaze Naše neće da vjeruju (10/21).

Tako je postupio i faraonov narod sa Mūsāom. Oni bi, kad god bi ih snašla kakva muka i nevolja, tražili spasenje i obećali da će odstupiti od onoga što čine, a kada bi im bila data Božija milost, oni ponovo ne bi vjerovali u Allahove dokaze nego bi ih objašnjavali na sasvim drugi način. Govorili bi: Nevolja i gnjev skinuta je s nas zbog toga i toga. To isto su činili i Kurejševići, a kada je zavladala suša i zaprijetila opasnost, obratili su se Muhammedu, podsjećajući ga na rodbinske veze, da zamoli Allaha. Ovo je Vjerovjesnik učinio, dova je bila uslišana i kiša je pala, a onda Kurejševići ponovo odbaciše Allahove dokaze i ostaše onakvi kakvi su i bili. To je stalna pojava u čovjeku ukoliko ga nije zaštitilo vjerovanje.

Reci: "Allah je brži u kažnjavanju, izaslanici Naši ono što vi ispletkarite doista zapisuju" (10/21).

Allah je sposobniji da raspoređuje i ništi ono što oni spletkare. Njihovo spletkarenje je otkriveno i Njemu poznato, a svakom otkrivenom spletkarenju zagarantirano je uništenje.

Izaslanici naši ono što vi spletkarite doista zapisuju (10/21).

Ništa od Njega nije sakriveno, ništa od toga se ne zaboravlja. Ko su ovi izaslanici i kako oni zapisuju? To je tajna o kojoj mi ne znamo ništa osim što je u ovom tekstu. Naša je dužnost da to shvatimo bez ikakva drugog komentarisanja ili nekakva dodavanja jer su značenja upotrijebljenih termina savim jasna.

To je živa scena, scena koja se izlaže kao da se sada događa. Nju primjećuju oči i prate osjećaji. Srca time zakucaju. Počinje se sa potvrđivanjem moći koja vlada, koja je budna i koja prati svaki pokret i svako mirovanje:

On vam omogućava da kopnom i morem putujete (10/22).

To je iznijeto zbog toga što ova sura u cjelini potvrđuje Moć koja dominira nad svim moćima Kosmosa, bez sudruga.

Mi smo sada ti koji su ovdje pred sasvim bliskom scenom

...pa kad ste u lađama (10/22),

a to su te lađe koje se kreću sa puno blagostanja,

i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima (10/22) -

ovo su osjećaji ljudi na brodu koje mi svi dobro znamo,

te se oni obraduju tome (10/22) -

u ovom sigurnom blagostanju i punom veselju događa se iznenađenje za te koji su bezbjedni i veseli zaronili u veselje,

naiđe silan vjetar (10/22) -

kakva strahota! -

valovi navale na njih sa svih strana (10/22) -

brod se zaljulja i potresu se svi u brodu. Valovi lupaju o brod. Podižu ga i spuštaju. Nose ga kao da je zalutala peruška u dubokom moru. Ljudi na brodu nalaze se u velikom strahu i misle da je gotovo s njima, da nemaju izlaza -

i oni se uvjere da će nastradati (10/22),

uvjereni su da nema načina za spašenje,

i tek tada i usred ove strahote koja ih mlati povlači se njihova priroda od onoga što čini svjetina, rulja: njihova srca počinju da se tresu zbog predočenja onoga što ih je obuzelo, prava i zdrava priroda počinje da pulsira i odražava monoteizam. Iskreno se obraćaju samo Allahu:

iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!" (10/22).

Oluja se smiruje i valovi splašnjavaju. Zadihane duše se smiruju. Srca koja skoro izlijeću također se smiruju. Brod siguran stiže na obalu. Ljudi se uvjeriše da ostaše u životu. Njihova stopala ustališe se na suhom kopnu. Pa šta onda?

A kada ih On izbavi, oni odjednom, bez ikakva osnova, čine nered na Zemlji! (10/23).

Ovo je jedan od neočekivanih događaja i iznenađenja!

Ovo je kompletna scena. Nijedan pokret niti unutrašnji događaj nije nas mimoišao. To je scena događaja, scena čovjeka i scena prirode. To je scena ljudskog uzorka velike većine ljudi svakog pokoljenja. Iz svega toga slijedi pogovor kao upozorenje svim ljudima.

O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovom svijetu uživali - samo vama šteti (10/23).

Bez obzira bila to nepravda protiv sama sebe koja radi u propast i bacanje njome u povorku gubitka i kajanja zbog grijeha, ili to bila nepravda protiv ljudi, jer su ljudi kao jedna osoba, svi će ti koji čine nepravdu i oni koji se oduševljavaju tom nepravdom doživjeti poslijedice.

Nema groznije i veće nepravde od nepravde učinjene prema Božanstvu Allaha (Uzvišenog), od uzurpiranja Gospodstva, vođenja i sudstva i njegova primjenjivanja među ljudima.

Kada primjenjuju ovakvu nepravdu ljudi osjete njenu poslijedicu u životu na ovom prije nego je iskuse na budućem svijetu. Oni će osjetiti poslijedicu toga kao smutnju u životu od koje neće biti niko pošteđen, neće ostati ništa što znači čovječnost, dostojanstvo, slobodu, vrlinu, a da time neće biti oštećeno!

Ljudi su pred izborom: ili da se klanjaju samo Allahu ili nasilnicima. Borba na putu, učvršćenje Božanstva na Zemlji samo Allahova i klanjanje samo Njemu, u životu ljudi je borba za humanost, slobodu, dostojanstvo i vrlinu i za sve drugo što je plemenito i što čovjeka vezanjem diže iznad poniženja, iznad prljavštine, baruštine, prezrenja i poniženja dostojanstva, iznad smutnje u društvu i niskosti u životu.

O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovom svijetu uživali, - samo vama šteti (10/23).

Klonite se nasilja!

Nama ćete se poslije vratiti i Mi ćemo vas o onome što ste radili obavijestili (10/23).

To je obračun na Sudnjem danu, a i kazna će tada biti nakon nesreće na ovom svijetu i kazne.

* * *

Kakva je vrijednost uživati na ovom svijetu? Šta je suština toga? U Kur'anu se ovdje u kontekstu ova činjenica predstavlja kroz slikovite scene povezane u pokretu i životu. One se kao takve događaju svakog dana i ljudi prolaze pored njih, a ne primjećuju ih.

Život na ovom svijetu je sličan bilju zemaljskom na koje Mi spustimo s neba kišu s kojom se ona izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka. Pa kad se zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti i kad stanovnici njezini pomisle da su oni toga gospodari, dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničega nije ni bilo. Eto tako mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli (10/24).

To je primjer života na ovom svijetu, od čega ljudi nemaju ništa drugo do njegovo uživanje; kada su time zadovoljni, ostaju pri tome, a ne gledaju na ono što je plemenitije i trajnije od toga.

Ovo je voda koja se spušta s neba, a ovo je bilje koje upija tu vodu miješa se sa njome, oplođava i cvjeta. Ovo je ta zemlja koja je poput mlade, ponosite i okićene, dotjerane radi udaje, a stanovnici Zemlje cvjetaju s njom uvjereni da je ona zbog njihovog truda tako procvala, da se njihovom željom tako okitila, da su oni ti koji raspolažu time, da im to niko ne može izmijeniti niti otuđiti.

Uslijed ove bogate plodnosti i nastankom ovog veselja koje kao da je grahnulo i u navali ovog pouzdanog smirenja

dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničega nije ni bilo (10/24).

U jednom blijesku, u cjelini i jednom trenu! To se misli u ovom izrazu nakon što se duže zadržalo na iznošenju scene bogatstva, ukrasa i smirenosti.

Ovo je taj svijet u koga se utapaju neki ljudi koji gube budući svijet u cjelini da bi na ovom svijetu dobili neka uživanja.

Ovo je taj svijet na kome nema sigurnosti ni smirenosti, nema stalnosti ni stabilnosti, ljudi raspolažu na njemu samo onim što im je dodijeljeno i određeno.

Ovo je taj svijet!

Allah poziva u kuću mira i ukazuje na pravi put onome kome On hoće (10/25).

O, kako je velika daljina između kuće koja se može za čas ugasiti i koja se ukrasila i okitila a njeni stanari misle da oni raspolažu njome, kad najednom - ona pokošena, kao da uopće jučer nije postojala, i Kuće Mira

kojoj poziva Allah, upućuje koga hoće na Pravi Put, put koji vodi toj kući kada se otvori čovjekova providnost i kada gleda na tu Kuću Mira.

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ، وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ ، أُو۟لَـٰٓئِكَ
أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ٢٦ وَٱلَّذِينَ كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ جَزَآءُ سَيِّئَةٍۭ بِمِثْلِهَا ،
وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ، كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ
مُظْلِمًا ، أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ .

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ، ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ : مَكَانَكُمْ أَنتُمْ
وَشُرَكَآؤُكُمْ ، فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ ، وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم : مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ * فَكَفَىٰ
بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَـٰفِلِينَ * هُنَالِكَ تَبْلُوا۟
كُلُّ نَفْسٍ مَّآ أَسْلَفَتْ ، وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ، وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟
يَفْتَرُونَ .

« قُلْ : مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ؟ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَـٰرَ ؟ وَمَن
يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ ؟ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ؟ فَسَيَقُولُونَ :
ٱللَّهُ . فَقُلْ : أَفَلَا تَتَّقُونَ ؟ * فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ، فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَـٰلُ ؟
فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ؟ * كَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓا۟ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ *
قُلْ : هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ؟ قُلِ : ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ
يُعِيدُهُۥ ، فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ؟ * قُلْ : هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ ؟ قُلِ :
ٱللَّهُ يَهْدِى لِلْحَقِّ ، أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ أَن
يُهْدَىٰ ؟ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ؟ * وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ ٱلظَّنَّ
لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ، إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ٣٦

« وَمَا كَانَ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ ، وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ، وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَـٰبِ ، لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ * أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ؟ قُلْ : فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِۦ ، وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ * بَلْ كَذَّبُوا۟ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا۟ بِعِلْمِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُۥ ، كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ، فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلظَّـٰلِمِينَ * وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ ، وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ ، وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِٱلْمُفْسِدِينَ * وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل : لِّى عَمَلِى وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ، أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعْمَلُ ، وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ * وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ، أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ؟ * وَمِنْهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ ، أَفَأَنتَ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يُبْصِرُونَ ؟ * إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَظْلِمُ ٱلنَّاسَ شَيْـًٔا وَلَـٰكِنَّ ٱلنَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ .

« وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ، قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾

« وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ، ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ * وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ ، فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ * وَيَقُولُونَ : مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ؟ قُل : لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ـ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ـ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ، إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ * قُلْ : أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُهُۥ بَيَـٰتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ ٱلْمُجْرِمُونَ ؟ أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنتُم بِهِۦٓ ؟ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ؟ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ : ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ ، هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ؟

« وَيَسْتَنبِئُونَكَ : أَحَقٌّ هُوَ ؟ قُلْ : إِى وَرَبِّىٓ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ ، وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ * وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى ٱلْأَرْضِ لَٱفْتَدَتْ بِهِۦ ، وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ، وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ ، وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ * أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ، أَلَآ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ، وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ * هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ .

« يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ، وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ ، وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ * قُلْ : بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ .

« قُلْ : أَرَءَيْتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلَٰلًا ، قُلْ : ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى ٱللَّهِ تَفْتَرُونَ * وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ؟ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ ، وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾

« وَمَا تَكُونُ فِى شَأْنٍ ، وَمَا تَتْلُوا۟ مِنْهُ مِن قُرْءَانٍ ، وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ ، وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ، وَلَآ أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرَ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ * أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ * لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ، لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ، ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ * وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ، إِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ، هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ * أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ ، وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ، إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ، وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ * هُوَ ٱلَّذِى

جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ، إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ
لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ .

« قَالُوا۟ : ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ، سُبْحَٰنَهُۥ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ، لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ،
إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ بِهَٰذَآ ، أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ؟ * قُلْ : إِنَّ ٱلَّذِينَ
يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ * مَتَٰعٌ فِى ٱلدُّنْيَا ، ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ، ثُمَّ
نُذِيقُهُمُ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ » (٧٠)

One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati; oni će stanovnici dženneta biti, u njemu će vječno boraviti (10/26).

A one koji čine nevaljala djela čeka kazna srazmjerna onom što su počinili; njih će potištenost prekrivati, niko ih od Allaha neće zaštititi, lica će im biti tamna kao da su se na njih spustili dijelovi mrkle noći: stanovnici vatre će oni biti, i u njoj će vječno boraviti! (10/27).

A na Dan kad ih sve sakupimo, reći ćemo onima koji su Allahu druge ravnim smatrali: "Stanite, i vi i božanstva vaša!" - pa ćemo ih razdvojiti; a božanstva njihova će reći : "Niste se vi nama klanjali, (10/28)

Allah je dovoljan svjedok i nama i vama, mi doista nismo znali da ste nam se klanjali" (10/29).

Tu će svako saznati ono što je prije uradio - biće vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru, a neće im biti onih koje su izmišljali (10/30).

Upitaj: "Ko vas hrani s neba i iz zemlje, čije su djelo sluh i vid, ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo, i ko upravlja svim"? - "Allah"! - reći će oni -, a ti reci: "Pa zašto Ga se onda ne bojite?" (10/31).

To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete? (10/32).

Tako će se obistiniti riječ Gospodara tvoga da vjerovati neće oni koji u grijehu žive (10/33).

Reci: "Može li ijedno vaše božanstvo da stvara iz ničega, zatim da to ponovo učini? "Reci: "Allah stvara iz ničega, zatim će to ponovo učiniti!" Pa kuda se onda odmećete? (10/34).

Reci: "Može li ijedno vaše božanstvo da uputi na pravi put?" i odgovori: "Samo Allah upućuje na pravi put!" Pa da li je onda dostojniji da se poštiva onaj koji na pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na pravom putu, osim ako ga drugi na pravi put ne uputi? Šta vam je, kako rasudujete?! (10/35).

Većina njih slijedi samo pretpostavke; ali pretpostavke nimalo nisu od koristi Istini; Allah uistinu dobro zna ono što oni rade (10/36).

Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je - on potvrduje istinitost prijašnjih objava i objašnjava propise; u njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je! (10/37).

A oni govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa, dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite" (10/38).

Oni poriču prije nego temeljito saznaju šta ima u njemu, a još im nije došlo ni tumačenje njegovo; tako su isto oni prije njih poricali, pa pogledaj kako su nasilnici završili! (10/39).

Ima ih koji u nj vjeruju, a ima ih koji ne vjeruju u nj. A Gospodar tvoj dobro poznaje smutljivce (10/40).

I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: "Meni moja, a vama - vaša djela; vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite" (10/41).

Ima ih koji dolaze da te slušaju. A možeš li ti učiniti da te gluhi čuju, koji ni pameti nemaju? (10/42).

A ima ih koji te posmatraju. A možeš li ti uputiti na pravi put slijepe, koji ni razuma nemaju? (10/43).

Allah zaista neće nikakvu nepravdu ljudima učiniti, ljudi je sami sebi čine (10/44).

A na Dan kada ih On sakupi učiniće im se da su boravili samo jedan čas u danu, i jedni druge će prepoznati. Oni koji su poricali da će pred Allaha stati i koji nisu pravim putem išli biće izgubljeni (10/45).

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo, bilo da ti dušu uzmemo, Nama će se oni vratiti, i tada će Allah biti svjedok za ono što su činili (10/46).

Svaki narod je imao poslanika. I kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno presuđeno, nasilje im neće biti učinjeno (10/47).

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (10/48).

Reci: "Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće! Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe - ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati" (10/49).

Reci: "Kažite vi meni; ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci? (10/50).

Zar ćete tek onda kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali?" (10/51).

Zatim će se reći onima koji su se prema sebi ogriješili: "Iskusite patnju vječnu; zar se kažnjavate više nego što ste zaslužili?" (10/52).

Oni te zapitkuju: "Da li je istina da će ono biti?" Reci: "Jest, Gospodara mi moga, zaista je istina i vi nećete moći umaći!" (10/53).

Kada bi nevjernik imao sve ono što na Zemlji postoji, sve bi on to dao samo da se otkupi. A kada oni dožive patnju, sakriće tugu, i biće im po pravdi presuđeno, neće im se učiniti nažao (10/54).

Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji! Allahova prijetnja će se sigurno ispuniti! - Ali većina njih ne zna (10/55).

On život i smrt daje i Njemu ćete se vratiti (10/56).

O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima (10/57).

Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju" (10/58).

Reci: "Kažite vi meni zašto jednu hranu koju vam Allah daje smatrate zabranjenom, a drugu dopuštenom?" Recite: "Da li vam je prosuđivanje o tome Allah prepustio ili o Allahu laži iznosite?" (10/59).

I šta misle oni koji o Allahu iznose laži, šta će na Sudnjem danu biti? Allah je doista neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina njih ne zahvaljuje (10/60).

Što god ti važno činio, i što god iz Kur'ana kazivao, i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate. Gospodaru tvome nije ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu, ni koliko trun jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u Knjizi jasnoj (10/61).

I neka se ničega ne boje i ni za čim nek ne tuguju Allahovi štićenici, (10/62).

oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, (10/63)

za njih su dobre vijesti i na ovom i na onom svijetu, - Allahove riječi niko ne može izmijeniti - to će, zaista, veliki uspjeh biti (10/64).

Neka te ne žaloste besjede njihove! Uistinu, sve pripada Allahu; On sve čuje i sve zna (10/65).

U Allahovoj vlasti su svi na nebesima i na Zemlji. A oni koji se pored Allaha božanstvima klanjaju, povode se samo za pretpostavkama i samo uobražavaju (10/66).

On vam je dao noć da u njoj počinak imate, a dan da gledate. To su dokazi za ljude koji čuju (10/67).

Oni govore: "Allah je Sebi uzeo dijete!" - Hvaljen neka je On ! On ni o kom ovisan nije! Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je! Vi za to nikakva dokaza nemate. Zašto o Allahu govorite ono što ne znate! (10/68).

Reci: "Oni koji o Allahu laži iznose neće postići ono što žele" (10/69).

Uživaće kratko na ovom svijetu, a zatim će se Nama vratiti i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali (10/70).

Ova se cjelina sastoji od niza doticaja koji se odnose na svijest i svi završavaju na jednom cilju, a to je da obavijestite ljudsku dušu o vjerovanju u Jednog Allaha i potvrđivanju Vjerovjesnika (alejhi's-selam), vjeru u budući svijet i pravednu nagradu.

Doticaji koji se odražavaju na savjesti preuzimaju čovjeka iz jednog kraja i prenose ga u krajeve Kosmosa, širokog i sveobuhvatnog prostora, prostora Zemlje i nebesa, a zatim iz horizonta Kosmosa u horizonte

čovjeka, iz prošlosti drevnih naroda u sadašnjost, iz ovoga svijeta prenosi se i na budući - sve u kontekstu.

U prošloj cjelini bili su i doticaji i kretnje iste. Međutim, u ovoj cjelini to je očitije. Ona počinje izlaganjem okupljanja: scena proživljenja Kosmosa, samog čovjeka, izazivanja Kur'anom, opominjanja na sudbinu onih koji su ranije u prošlosti pokušali opovrći Allahove dokaze, pa prelazi na izlaganje prolaznih trenutaka iz proživljenja u novi prizor, zaplašivanja iznenađenjem sa kaznom u slici kojom polahko i tiho inspiriše osjećaj, do predstavljanja Allahovog kompletnog znanja, kojem ne može ništa izmaći, do iznošenja nekih Allahovih dokaza u svemiru i upozorenja šta one koji izmišljaju protiv Allaha očekuje prilikom obračuna na Sudnjem danu.

To je niz snažnih i istinitih dodira koje zdrava duša ne može imati, duša ispravnog odgovora, a da se ne odazove tome i da se ne istope prepreke i smetnje pred ovim izlivom širokih djelotvornih faktora, realnih činjenica, prirode Svemira, prirode čovjeka i postojanja. Nevjernici su bili iskreni u svojim predosjećajima da Kur'an predstavlja veliku opasnost njihovim redovima dok istovremeno jedni drugima zabranjuju da ga slušaju iz bojazni da bi njegov utjecaj zatresao njihova srca. Oni žele da čvrsto ustraju u politeizmu.

* * *

One koji čine dobra djela čeka nagrada i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati; oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti. A one koji čine nevaljala djela čeka kazna srazmjerna onome što su počinili; njih će potištenost prekrivati, niko ih od Allaha neće zaštititi, lica će im biti tamna kao da su se na njih spustili dijelovi mrkle noći; stanovnici vatre će oni biti, i u njoj će vječno boraviti (10/26-27).

Posljednji ajet u prethodnoj cjelini bio je: *Allah poziva u Kuću mira i ukazuje na pravi put onome kome On hoće.* (10/25). Ovdje se objašnjavaju pravila nagrade za one koji Pravim Putem idu i kazna za one koji ne idu Pravim Putem. Ovdje se otkriva i Allahova milost i njegova dobrota i pravda kod nagrađivanja jednih i kažnjavanja drugih.

Oni koji čine dobro, oni koji valjano vjeruju, rade i lijepo postupaju spoznavajući Pravi Put, put Upute i kosmički Zakon koji vodi Kući Spasa,

takvi će dobiti iz Allahove dobrote nagradu zbog svojih dobrih djela, i još više, što nije ograničeno.

One koji čine dobra djela čeka nagrada i više od toga (10/26).

Oni će biti spašeni briga i nedaća na Dan okupljanja i strašnog položaja prije nego bude razlučeno o ljudima.

Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati (10/26).

Tama..., prašina, crnina i raznovrsni bol zbog tuge i tjeskobe. Poniženje, slom, prijezir i sramota. Njihova lica neće prekriti tama niti će biti zaogrnuti znacima poniženja. Ovaj izraz govori da je na ovom mjestu stiska, strah, nedaća i prijezirnost čiji se trag ne može svući s lica. Spas od svega ovoga je bogatstvo i dobrota od Allaha, što može biti višestruko umnoženo.

Oni - to su ljudi koji su ostvarili ovaj veliki i dalekosežni položaj, *oni će stanovnici dženneta biti (10/26)*, njegovi vlasnici i stanari, *u njemu će vječno boraviti (10/26).*

A one koji čine nevaljala djela (10/27) -

- to je dobitak koga su oni izvukli iz pogodbe u životu. To su oni na koje će se primijeniti Allahova pravda, kazna i zlo, neće im se kazna uvećati, ali njih

čeka kazna srazmjerna onom što su počinili ; njih će potištenost prekrivati (10/27),

prekrivat će ih i u jad dovesti,

niko ih od Allaha neće zaštititi (10/27),

zaštiti i spriječiti određenu sudbinu provodeći Allahov kosmički Zakon prema svakom onom ko odstupi od Pravog Puta i suprotstavi se Zakonu. Kontekst dalje ocrtava osjetilnu sliku duševne tame i bola koja prekriva lice onoga ko je jadan i uplašen:

kao da su se na njih spustili dijelovi mrkle noći (10/27).

Kao da se radi o tamnoj noći od koje je odsječen jedan komad, čime su prekrivena ova lica. Ovako izgleda kao da je cjelokupna atmosfera prekrivena mrakom mrkle noći i strahom toga mraka. Sva ova lica izgledaju da su, u tom mraku, prekrivena prekrivačem ove mrkle noći.

Ovi koji su u ovoj mrkloj i tamnoj noći *stanovnici vatre će oni biti,* oni su vlasnici te vatre i *u njoj će vječito boraviti* (10/27).

Gdje su im božanstva, gdje su zagovornici? Kako ih nisu zaštitili i sačuvali sobom od Allaha? Ovo je kazivanje o njima na Dan teškog okupljanja:

A na Dan kad ih sve skupimo reći ćemo onima koji su Allahu druge ravnim smatrali: "Stanite, i vi i božanstva vaša!" - pa ćemo ih razdvojiti ; a božanstva njihova će reći: "Niste se vi nama klanjali, Allah je dovoljan svjedok i nama i vama, mi doista nismo znali da ste nam se klanjali." Tu će svako saznati ono što je prije uradio - biće vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru, a neće im biti onih koje su izmišljali (10/28-30).

Ovo je to kazivanje zagovornika i božanstava u jednoj sceni Sudnjeg dana, živoj sceni koja je ubjedljivija od samih vijesti da božanstva i zagovornici neće zaštiti svoje robove od Allaha, neće ih moći spasiti.

Svi su oni okupljeni, i nevjernici i božanstva. Njih su okupljeni nevjernici smatrali božanstvima pored Allaha, a Kur'an ih ironično naziva božanstvima zbog njihova hvalisanja, s jedne strane, i da su oni njihov, baš njihov proizvod i da nisu bili ni jednog dana subožanstva Allahu, s druge strane.

Ovim svima okupljenima, i nevjernicima i božanstvima, izdaje se naredba:

stanite, i vi i božanstva vaša (10/28).

Stanite gdje ste! Nema sumnje, oni će stajati na svome mjestu, a naredba čeka provođenje. Tada se oni rastavljaju od svojih božanstava i izoliraju u mjestu.

Pa ćemo ih razdvojiti (10/25).

Tada neće govoriti oni koji ne vjeruju nego će govoriti božanstva. Govorit će da bi se opravdali od grijeha da su ih ovi nevjernici obožavali pored Allaha ili obožavali njih, a ne Allaha. Oni će oglašavati da oni nisu znali da oni njih obožavaju, niti su to osjećali. Prema tome, oni, ova božanstva, nisu saučesnici u nedjelu, tražit će da im Allah svjedoči ono što oni kažu:

A božanstva njihova će reći: "Niste se vi nama klanjali, Allah je dovoljan svjedok i nama i vama, mi doista nismo znali da ste nam se

klanjali" (10/28-29). Ovo su ta božanstva koja su oni obožavali. Ovo su ti slabići koji traže oslobođenje da su nevini zbog grijeha njihovih sljedbenika. Oni uzimaju Allaha za svjedoka i traže spas od grijeha, da oni nisu saučesnici u tome.

Tada i u ovom razotkrivenom položaju govori svaka osoba o djelu koje je ranije uradila, saznaje poslijedicu toga bilo iskazom ili iskustvom.

Tu će svako saznati ono što je prije uradio (10/30).

Tu se otkriva stav da je uistinu Bog Jedan Jedini, Kome se svi vraćaju. Sve drugo osim Njega je neistina.

Biće vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru (10/30).

Tu politeisti neće naći ništa što su smatrali i držali o svojim božanstvima. Svi su ih oni napustili, tako kao da ih uopće nema:

a neće im biti onih koje su izmišljali (10/30).

Ovako se otvoreno i jasno ukazuje živa scena na poprištu okupljanja sa svim činjenicama, događajima, djelotvornim faktorima i uslišavanjima, izlažu je te malobrojne riječi i govore o čovjeku, što ne mogu iskazati same vijesti niti dokazi dugog polemiziranja.

* * *

Počevši od scene okupljanja, u kojoj pada svaka propaganda i neistina, gdje dolazi do izražaja da je Gospodar Allah, Koji bdije nad scenarijem i svemu što je u njemu do scene o stvarnosti u kojoj oni žive, šta oni znaju, scena koje oni gledaju u svome životu do njihovog ličnog priznavanja, štaviše, tu dolazi do izražaja da se to sve odvija po Allahovoj naredbi i Njegovu stvaranju.

Upitaj: "Ko vas hrani s neba i iz zemlje, čije su djelo sluh i vid, ko stvara život iz neživog, a pretvara živo u neživo, i ko upravlja svim?" - "Allah!" - reći će oni-, a ti reci: "Pa zašto Ga se onda ne bojite?" To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete? (10/31-32).

Već je bilo riječi da politeisti Arapi nisu negirali postojanje Allaha, niti da je On Stvoritelj, Skrbnik i Upravitelj, nego su oni uzimali druga

božanstva radi približavanja ili su vjerovali da ta božanstva imaju izvjesnu moć pored Allahove moći. Kur'an se ovdje zadržava na njima sa svim onim što oni vjeruju da bi to kod njih ispravio putem buđenja njihove svijesti, osvješćenja, razmišljanja i putem njihove prirodne logike, jer je to što oni rade zabluda.

Upitaj: "Ko vas hrani s neba i iz zemlje?" (10/31) -

kišom koja oživljava zemlju, Ko daje da proklije zrnevlje, Ko vas hrani hranom zemlje, njenim biljem, pticama, ribama i ostalim životinjama, zatim ostalim što ljudi dobiju iz zemlje i od stoke? Tu opskrbu iz nebesa i zemlje oni su, po prirodi, tada znali. Ta opskrba je daleko šira i obuhvatnija od toga mada ljudi i dalje, kada se upute i pridržavaju kosmičkih zakona, otkrivaju opskrbu jednu za drugom na nebesima i Zemlji koju katkada upotrebljavaju na putu dobra, a katkada na putu zla, ovisno o njihovom zdravom vjerovanju ili odstupanju. Sva je ta Allahova opskrba omogućena čovjeku, opskrba sa površine zemlje, njene utrobe, površine mora i vode, njenih dubina, zraka Sunca, svjetla Mjeseca, a čak se i u gnjilosti zemlje otkriva lijek ili protuotrov.

Čije su djelo sluh i vid? (10/31) -

kojima je data moć da vrše svoju ulogu ili je, lišeni svoje moći, ne vrše kojima je dato da budu zdravi ili bolesna, da ih upućuje da obavljaju ili ne svoj posao, da čuju i da vide što žele ili što preziru? To je ono što su oni tada poznavali kao gospodari sluha i vida. Ovo im je dovoljno da spoznaju smisao toga pitanja i njegova usmjerenja. Ljudi još uvijek otkrivaju šta se sve krije u prirodi sluha i vida, otkrivaju detalje Allahovog stvaranja u ova dva organa, što neprestano proširuje ovo pitanje. Sastav oka i njegovi živci, način spoznaje onoga što primjećuje, ili sastav uha, njegovih dijelova i puta njegovog primjećivanja titraja i kod samog znalca izaziva uzbuđenje kada se uporedi jedan ili drugi "aparat" sa najsavremenijim aparatima koji su krajnji dometi ljudske spoznaje savremenog svijeta. Ljudi su se plašili aparata koje proizvodi čovjek, što se ne može porediti sa Allahovim proizvodom, dok oni ipak sasvim nemarno prolaze pored Allahovog kreatorstva u Kosmosu i u samom čovjeku, kao da ništa ne vide niti spoznaju.

Ko stvara život iz neživoga, a pretvara živo u neživo? (10/31).

Ljudi su ranije mislili da je ono što miruje mrtvo, a da raste ili se kreće ono što je živo. Smisao ovog pitanja potvrđen je u rađanju biljke iz zrna i zrna iz biljke, izlaska pileta iz jajeta i jajeta iz kokoške i dr. Sve je to

kod njih neko čudo. Ono je samo po sebi ostalo kao čudo i nakon što je čovjek spoznao da zrno, jaje i sl. nisu mrtvi nego živi, podrazumijevajući tu skriveni život i spremnost za život. Skrivenost života sa svim njegovim spremnostima, naslijeđenim osobinama, karakteristikama i ostalim je veoma čudna, a sve je to Allah dao Svojom moći.

Zadržavanje pred zrnom ili košpicom iz koje proizlazi biljka ili palma ili pred jajetom i jajašcetom iz kojih nastaje pile i čovjek, sasvim je dovoljno da se čovjek preda razmišljanju i podrhtavanju.

U protivnom, gdje je bio smješten klas u zrnu? Gdje je bilo smješteno drvo? Gdje su bili korijeni, deblo i listovi?

Gdje je u košpici skrivena srž, kora, visoko deblo, grozdovi i lika? Gdje je bio skriven ukus, aroma, boja, miris, datula, hurma svježa i oplođena prije vremena.

Gdje je bilo pile u jajetu, gdje su bili skriveni kost i meso, paperje i perje, boja, lepršanje i glasovi?

Gdje je u jajašcetu bilo ljudsko čudno biće, gdje su bile smještene njegove naznake i osobine koje se prenose genima koji duboko zadiru u prošlost raznovrsnih izvora i oblasti? Gdje su bile boje glasa, pogledi oka, osvrti, spremnosti nervi, genetsko naslijedstvo od porodice i roditelja? Gdje su bila skrivena svojstva, osobine i ostalo?

Da li je dovoljno samo da kažemo da je ovaj brojno nagomilani svijet bio skriven u biljci, košpici, jajetu i jaješcetu da bi se završilo tim najvećim čudom kome nema komentara ni objašnjenja do moći Allahove i Njegovog upravljanja.

Ljudi još uvijek otkrivaju tajne smrti i života, izlaženje živog iz mrtvog i mrtvog iz živog, preobražavanje elemenata u raznim fazama i smrti u život, što sve više povećava područje pitanja, njegovog značenja i dubine, iz dana u dan, iz momenta u moment. Pretvaranje hrane koja umire mljevenjem, kuhanjem i prženjem vatrom pa u živu krv u živom tijelu, zatim pretvaranje ove krvi u mrtve otpatke sagorijevanjem krajnje je i trajno čudo. Ono se povećava sve više što se nauka širi, događa se svakog trena nastupom noći i dana. Život je veoma čudan, nejasan, djelotvoran, suočava se sa cjelokupnim ljudskim bićem, stavljen je pod znak pitanja na koje se može odgovoriti jedino da iza toga stoji Allah. On daje život.

I ko upravlja svim? (10/31) -

svim ovim što je spomenuto i što nije spomenuto, svim zbivanjima u Kosmosu i među ljudima? Ko upravlja kosmičkim Zakonom, ko reguliše kretanje ovih svemira na ovako precizni način? Ko raspoređuje dinamičnost ovog života pa da ide ocrtanim stazama u ovom jako skladnom sistemu? Ko upravlja društvenim zakonima koji vladaju ljudskim životom, životom koji ponekad ne skreće i ne griješi, ko je to, ko? Ko je to?

Allah! reći će oni (10/31).

Oni nisu negirali Allahovo postojanje, niti Njegovu moć u ovim velikim djelima, ali iskrivljavanje prirode vodilo ih je, pored ovog priznavanja, ka politeizmu, drugom božanstvu pored Allaha. Oni su svoje vjerske obrede usmjeravali drugima, ne Allahu, a primjenjivali su i zakone koje Allah nije dozvolio.

Pa reci: "Kuda se onda odmećete?" (10/31).

Zar se ne bojite Allaha koji vas opskrbljuje s neba i iz zemlje, Koji vlada i sluhom i vidom, Koji izvodi živo iz mrtvoga i mrtvo iz živoga, Koji upravlja svim i svačim u ovome i ostalome? Onaj koji gospodari svim ovim - to je, zaista, Allah. On je istiniti Gospodar, nema drugoga do On.

To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! (10/32).

Istina je jedna. Ona nije brojna. Ko prijeđe ovu istinu pao je u neistinu i zabludu.

Zar poslije istine ima išta osim zablude. Pa kuda se onda odmećete? (10/32). Kako idete i smjerate tako daleko od Istine, a ona je jasna i očita u onome što primjećuju oči?

Sa ovakvim odstupanjem od jasne istine koju su priznavali politeisti u svom ranijem vjerovanju, negirajući njezine rezultate nisu izvršavali obaveze koje proističu iz nje, Allah je odredio u Svom zakonu da su oni koji griješe i odstupaju od zdrave i prirodne logike i zakona stvaranja - nevjernici.

Tako će se obistiniti riječi Gospodara tvoga da vjerovati neće oni koji u grijehu žive (10/33).

Ne zbog toga što ih to odvraća od vjerovanja! Oni za ovo vjerovanje imaju dokaze u Kosmosu i u njihovom ranijem vjerovanju, ali su oni skrenuli od puta koji vodi ka vjerovanju, negirali su vjerovanje koje su

imali, odstupili su od očitih dokaza i iskvarili ispravnu logiku prirode i ne vjeruju u zakon ranije etike.

Tekst se vraća na pojave Allahove moći i pita da li božanstva u tome imaju udjela.

Reci: "Može li i jedno vaše božanstvo da stvara iz ničega, zatim da to ponovo učini?" Reci: "Allah stvara iz ničega, zatim će to ponovo učiniti!" Pa kuda se onda odmećete? Reci: "Može li i jedno vaše božanstvo da uputi na pravi put?" i odgovori: "Samo Allah upućuje na pravi put!" Pa da li je onda dostojnije da se poštiva onaj koji na pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na pravom putu, osim ako ga drugi na pravi put ne uputi? Šta vam je, kako rasuđujete?!" (10/34-35).

Ove stvari o kojima je pitano, a to je ponovno stvaranje i njihovo upućivanje ka Istini, ne počivaju na njihovu viđenju niti njihovu vjerovanju kao ranije, nego se njima upućuje pitanje oslanjajući se na ta ranija njihova vjerovanja, da se o tome razmisli i promisli, ali se od njih ne traži odgovor, nego im se to potvrđuje, oslanjajući se na jasnoću rezultata na bazi njihovog ranijeg vjerovanja.

Reci: "Može li ijedno vaše božanstvo da stvara iz ničega, zatim da to ponovo učini?" (10/34).

Oni vjeruju da je Allah počeo stvaranje, ali ne vjeruju da On to može ponovo učiniti, ne vjeruju u proživljenje, okupljanje, polaganje računa, nagradu i kaznu. Mudrost Stvoritelja, Onoga koji upravlja, ne bi bila kompletna sa samim stvaranjem, a zatim sa prestankom života tih stvorenih na ovoj Zemlji, tih koji nisu dostigli njima dosuđeno savršenstvo i nisu dobili zasluženu nagradu za dobra djela ili kaznu ako su griješili, išli pravom stazom ili odstupili od nje. To bi bilo nepotpuno putovanje. Ono ne dolikuje Stvoritelju, Upravitelju i Mudrome. U budući svijet je neminovno vjerovati, vjerovati u mudrost Stvoritelja, Njegovo upravljanje, pravdu i milost. Ovu činjenicu njima treba potvrditi jer oni vjeruju da je Allah stvoritelj, vjeruju također da On izvodi živo iz mrtvoga, a drugi život je sličan izvođenju živoga iz mrtvoga, u što oni također vjeruju:

Reci: "Allah stvara iz ničega, zatim će to ponovo učiniti!" (10/34).

Zaista je čudno da oni odstupaju od spoznaje ove činjenice, a pred očima je nešto što se tako ranije dogodilo.

Pa kuda se onda odmećete? (10/34).

Njihovo okretanje i usmjerenje je daleko, daleko od Istine, oni idu prema neistini, oni su zalutali.

Reci: "Može li ijedno vaše božanstvo da uputi na pravi put?" (10/35) -

- može li da objavi knjigu, da pošalje poslanika, da uspostavi sistem, propiše zakon, upozorava i upućuje na dobro, da otkriva dokaze Allahove, dokaze u Kosmosu i u čovjeku, da budi nemarna srca i pokrene pokvarene aparate spoznaje, kao što vam je to Ugovorom obećano od strane Allaha i Njegova Vjerovjesnika koji vam je sve ovo donio i izložio vam taj Ugovor da se uputite prema Istini. Ovo pitanje nije iz ranijeg njihovog vjerovanja nego iz događaja koji su pred njima. Neka to i potvrdi Vjerovjesnik (alejhi's-selam), neka ih time povede

i odgovori: "Samo Allah upućuje na pravi put (10/35).

Iz ovoga nastaje novo pitanje čiji je odgovor odlučan:

Pa da li je onda dostojniji da se poštiva onaj koji na pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na pravom putu, osim ako ga drugi na pravi put ne uputi? (10/35).

I ovaj odgovor je potvrdan. Onaj koji upućuje ljude prema Istini preči je da se on slijedi nego da se slijedi onaj koji nije upućen, koji traži drugoga ko će ga uputiti. Ovo se primjenjuje na sve obožavano, bilo to kamenje, drveće ili zvijezde, ili pak ljudi među koje spada i Isā (alejhi's-selam). I njemu je, kao ljudskom biću, potrebna Allahova Uputa, makar on bio poslan kao upućivač ljudima. Otuda je preče da Istina bude primijenjena i na druge.

Šta vam je, kako prosuđujete? (10/35).

Šta vam je, šta vam se dogodilo? Kako procjenjujete ova pitanja pa se odvojiste od jasne i očite ove istine?

Kada se u Kur'anu završilo sa ovim pitanjem i njihovim odgovorima i kada je donijet propisani odgovor koji završava temeljnom istinom i njiihovim ranijim vjerovanjem, popraćeno je to ovom njihovom stvarnom potvrdom u stavu, dokazu, sudstvu i vjerovanju. Oni se ne oslanjaju na nešto što je uvjerljivo u svom vjerovanju, obožavanju ili primjeni sudstva niti na prostudirane činjenice s kojima bi se pamet i priroda čovjeka mogla pomiriti, nego se vežu za iluzije i mišljenja s kojima oni žive i u kojima žive, a to ni najmanje ne doprinosi Istini.

Većina njih slijedi samo pretpostavke, ali pretpostavke nisu nimalo od koristi istini; Allah uistinu dobro zna ono što oni rade (10/36).

Oni misle da pored Allaha postoje i druga božanstva. Oni ne ispituju ove svoje pretpostavke, niti ih provjeravaju praksom i razumom. Oni misle da njihovi roditelji ne bi obožavali ove kipove da u kipovima nije bilo nečega što zaslužuje da budu obožavani. Oni sebe ne provjeravaju ovim izmišljotinama, ne oslobođaju svoje razume okova tradicije. Oni pretpostavljaju da Allah ne može objaviti ništa nekom čovjeku od njih, a ne ispituju i ne provjeravaju zašto bi to bilo zabranjeno Allahu. Oni misle da je Kur'an tvorevina Muhammedova, a ne provjeravaju da li je Muhammed, a on je čovjek, sposoban da napiše ovaj Kur'an, dok oni, kao ljudi, kao i Muhammed, nisu u stanju da napišu nešto takvo. Tako oni žive u čitavom nizu pretpostavki od čega im nije ništa istinito dokazano. Jedino Allah znanjem istinitosti zna njihova djela: *Allah uistinu dobro zna ono što oni rade (10/36).*

* * *

Raščlanjujući ovaj pogovor, kontekst ih vodi u novu scenu o Kur'anu koja počinje da negira poimanje i mogućnost da je Kur'an izmišljen od nekog drugoga, a da nije od Allaha. Kur'an ih izaziva da sačine bar jednu suru, a drugi put o njihovoj nemogućnosti kod donošenja suda o onome što nisu sigurno znali, ili provjerili, i treći put da potvrdi njihovu situaciju kod suočenja sa Kur'anom i učvršćenja Vjerovjesnika (alejhi's-selam) na njegovu putu bez obzira kakav bio njihov odgovor ili uopće oni na to ne odgovorili. Tekst završava očajavanjem zalutale grupe i nagovještajem kakva će im biti sudbina u kojoj im Allah neće činiti nikakva nasilja nego će oni dobiti samo onoliko koliko zaslužuju svojom zabludom.

Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je, - on potvrđuje istinitost prijašnjih objava i objašnjava propise; u njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je! A oni govore: "On ga izmišlja." Reci: "Pa, dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite. Oni poriču prije nego temeljito saznaju šta ima u njemu, a još im nije došlo ni tumačenje njegovo; tako su isto oni prije njih poricali, pa pogledaj kako su nasilnici završili! Ima ih koji u nj vjeruju, a ima ih koji ne vjeruju u nj. A Gospodar tvoj dobro poznaje smutljivce. I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: "Meni moja, a

vama vaša - djela; vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite." Ima ih koji dolaze da te slušaju. A možeš li ti učiniti da te gluhi ljudi čuju, koji ni pameti nemaju, a ima ih koji te posmatraju. A možeš li ti uputiti na pravi put slijepe, koji ni razuma nemaju? Allah zaista neće nikakvu nepravdu ljudima učiniti, ljudi je sami sebi čine (10/37-44).

Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je (10/37).

Kur'an sa svojim tematskim i izražajnim specifičnostima, sa ovakvom upotpunjenošću u skladnosti i kompletnosti u vjeri koja je Kur'anom donijeta, ljudskim sistemom čija pravila on sadrži, sa ovom upotpunjenošću u poimanju prirode čovjeka, života i Kosmosa, nije moguće da bude izmišljen. On je od Allaha. On je jedina Moć koja može to donijeti, moć Allahova, moć koja obuhvata i početke i svršetke i ono što je vidljivo i ono što je tajno, moć koja donosi program bez ikakvih nedostataka i manjaka, bez elemenata neznanja i nemoći.

Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je (10/37).

Ono što nudi Kur'an nikako nije izmišljeno. Izmišljanje nije negiranje, ali dopuštanje da takvo nešto postoji - to je negiranje. To bi bilo jače i dalekosežnije negiranje.

On potvrđuje istinitost prijašnjih objava (10/37),

objava iznijetih i objavljenih u knjigama koje su donijeli raniji poslanici, da bi potvrdio osnovni princip vjerovanja u pozivu ka dobru,

objašnjava propise (10/37),

objašnjava knjige koje su donosili svi vjerovjesnici od Allaha, čiji se principi podudaraju, a načini objašnjenja razlikuju. Ovaj Kur'an objašnjava tu Allahovu Knjigu, objašnjava sredstva dobra koje ona nudi, sredstva ostvarenja tog dobra i njegove zaštite. Vjera u Allaha je jedna. Poziv ka dobru je također jedan, ali se forma poziva tom dobru i zakon s kojim se to ostvaruje razlikuju. Forma odgovara razvoju ljudskog roda toga vremena i fazama razvoja ljudskog roda poslije toga i nakon što je čovječanstvo sazrelo. Kur'an se tada obraća tome čovječanstvu riječima zrelih ljudi, a ne materijalnim izmišljotinama koje nemaju razumske i misaone podloge.

U njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je! (10/37),

to je izvještaj i potvrda negiranja dozvole izmišljanja Kur'ana putem ustanovljenja njegova izvora u riječima: *Od Gospodara svjetova je...Oni govore: "On ga izmišlja."*

Poslije ovog negiranja i potvrde - to bi značilo da je Kur'an Muhammedov proizvod, a da Muhammed, čovjek, govori istim jezikom kojim govore i oni. On nema drugih slova do onih koji imaju i oni (elif, lam, mim); (elif, lam, ra), (elif, lam, mim, sad) itd. Prema tome, oni imaju dozvolu, sa svim onima koji mogu sabrati, pa nek izmisle kao što je izmislio, po njihovom mišljenju, "kao što je Muhammed izmislio", samo jednu suru, ne čitav Kur'an.

Reci: "Pa dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena i koga god hoćete od onih u koje mimo Allaha vjerujete u pomoć pozovite, ako istinu govorite" (10/38).

Ovaj izazov je potvrđen, a potvrđena je i nemoć o tome. Ovaj izazov je još trajan i ostaje otvoren. Oni koji znaju retoriku arapskog jezika i osjećaju umjetničku slast i harmoničnost u njemu znaju da ovaj sklad u izrazu ne može dočarati čovjek. Isto tako oni koji poznaju društvene sisteme i zakonodavne principe i koji proučavaju sistem objavljen ovim Kur'anom znaju da teoretisanje u Kur'anu o organizaciji ljudskog društva prema zahtjevima života sa svih strana i prema prilikama o kojima se govori u Kur'anu radi suočavanja s fazama i promjenama, sve je ovo daleko iznad jednog ljudskog razuma, daleko iznad razuma jednog društva u jednom pokoljenju ili u svim pokoljenjima. Isti je slučaj i kod onih koji izučavaju psihologiju čovjeka i osnovne elemente koji imaju utjecaja u njoj i usmjeravaju je, zatim izučavaju kur'anske sadržaje i njegove metode.

To nije samo nadnaravnost termina, izraza i stila iznošenja toga nego je to apsolutna nadnaravnost koju mogu dotaći znanstvenici u ovoj oblasti, u sistemima, u zakonodavstvima, psihologijama itd.

Oni koji se interesiraju za ljepotu izraza i imaju uvid u umjetničko djelovanje više od drugih spoznaju dalekosežnost učinka nadnaravnosti Kur'ana u ovoj oblasti. Tako isto i oni koji se bave društvenim, zakonskim i psihičkim kao i uopće ljudskim pitanjima spoznaju više od drugih dalekosežnost, teme i nadnaravnost u ovoj Knjizi.

Izvinjavajući se unaprijed da je čovjek nesposoban objasniti činjenicu ove nadnaravnosti i dalekosežnost te nadnaravnosti, izražavajući nesposobnost da je može predstaviti stilom kojim se čovjek služi i imajući

u vidu da je poseban razgovor o ovoj nadnaravnosti, u granicama ljudske moći, tema posebne knjige, ipak ću pokušati ovdje da se ukratko dotaknem i površno iznesem nešto iz te oblasti.

Djelovanje i učinak Kur'ana odlikuje se i razlikuje od ljudskog učinka. Kur'anski učinak čudno dominira srcima, kako ne može ostvariti ljudska djelatnost. Ponekad ta kur'anska djelatnost djeluje na čovjeka samim njegovim učenjem i na one koji ne razumiju ni jednog slova arapskog jezika. Ovdje su neki čudni događaji koji se ne mogu objasniti bez ovog što hoću sada da kažem, iako to nije pravilo. Sam događaj traži da se prokomentariše i na njega osvrne. Ovdje neću spominjati uzroke koji su se desili drugima, nego ću samo podsjetiti na jedan događaj koji se dogodio meni, a pored mene su bili svjedoci još šesterica. Bilo je to otprilike prije petnaestak godina. Bilo nas je šest koji smo pripadali vjeri islamu na jednom egipatskom brodu koji nas je prevozio preko Atlantskog okeana u pravcu Njujorka, među 120 putnika stranaca koji nisu bili muslimani. Palo nam je napamet da klanjamo džumu namaz baš u ovom okeanu na brodu. Allah najbolje zna da osim nas šesterice nije bilo ostalog svijeta koji je bio tako zanesen vjerom zbog jednog misionara koji je djelovao i za vrijeme ovog puta na samom brodu. Taj misionar pokušao je čak da djeluje i na nas. Kapetan broda dozvolio nam je, a bio je Englez, da klanjamo džumu-namaz na brodu, a dozvolio je i mornarima i posluzi koji su pretežno bili Nubijci - muslimani, da klanjaju zajedno s nama ko u vrijeme džume-namaza nije bio zauzet poslom. Ovi mornari su se veoma obradovali jer je to bilo prvi put da se klanja džuma-namaz na ovom brodu. Ja sam održao hutbu i bio imam toga dana, a putnici, pretežno stranci, oko nas su posmatrali kako mi klanjamo. Po završetku ovog namaza, mnogi od njih su nam pristupili da nam čestitaju na usjehu ove "svetosti." Ovo je krajnje što su oni mogli da shvate iz ovog našeg namaza. Međutim, jedna gospođica iz te skupine, koju sam kasnije upoznao, bila je kršćanka Jugoslovenka koja je bježala iz komunističkog Titova pakla. Bila je jako ganuta. Plakala je i nije mogla da savlada svoje osjećaje. Jako i toplo stezala nam je ruke govoreći, na slabom engleskom, da se ona ne može savladati pred ovim jakim i snažnim dojmom što je na nju ostavio ovaj naš namaz, posebno duboka skrušenost, red i duhovnost. Nije ovo svrha kazivanja u ovom događaju nego su to bile njene riječi, jezik te žene koja je prilikom razgovora upotrebljavala riječi ***kisisikum,*** što će reći "vašem popu" jer sirotica nije znala, niti je mogla pojmiti da se namaz može obaviti bez "popa" ili vjerskog čovjeka, kao što je slučaj kod njih u kršćanskoj crkvi. Mi smo pokušali ispraviti ovo njeno shvatanje i odgovorili joj, a ona nastavlja i kaže: "Jezik kojim je on (misli na imama, hatiba) govorio ima u sebi čudnu

muzičku intonaciju i ritam, premda ja nisam od toga ni slova razumjela!" Krajnje istinito iznenađenje za nas je bilo kad ona kaže da to nije bio predmet o kojim bi ona htjela da govori odnosno da pita, nego je to što je privuklo njen osjećaj to bilo da se imam izražavao u vrijeme svog govora, u toku namaza, ovim muzičkim jezikom, čitao odlomke na sasvim drugi način od načina kako on govori. To je bio način daleko više muzikalniji i jačeg ritma. Ovi posebni pasusi izražavani su drhtavim glasom. To je sasvim nešto drugo kao kad bi imam bio pun nekavog svetog duha i da on govori iz njega. To je izraz koji je proisticao iz usta ove kršćanke. Mi smo malo razmišljali, a onda shvatili da ona time misli na one kur'anske ajete koje sam ja navodio za vrijeme hutbe toga dana i za vrijeme namaza. To je i za nas bilo iznenađenje koje izaziva zbunjenost prouzrokovanu od strane jedne gospođice koja ne razumije ama baš ništa od onoga o čemu je riječ.

Ovo nije pravilo, kao što sam u početku rekao, ali ovaj događaj i zbivanje je nešto slično što su mi pričali i drugi više puta, a to znači da je to dokaz da u ovom Kur'anu djeluje neka druga tajna koju prihvataju neka srca samim slušanjem učenja Kur'ana. Vjera ove gospođice u njenu vjeru i njeno bježanje iz komunističkog pakla koji vlada u njenoj zemlji istančala je njen osjećaj pred Allahovim riječima iznijet na ovaj čudan način. Međutim, šta je nama, mi se čudimo, a desetinama i desetinama hiljada ljudi slušaju ovaj Kur'an koji se uopće ne doima njihova razuma, ali njegov ritam jako potresa njihova srca, a tajna je u tome da nema skoro nikakve razlike između njih i ove gospođice Jugoslovenke u razumijevanju jezika Kur'ana.

Htio sam da predočim ovaj događaj o Kur'anu i njegovoj čudnoj i tajnoj dominaciji prije nego što pređem na razgovor o elementima spoznaje koje više znaju oni koji se bave estetikom izraza, mišljenjem i emocijama nego obični ljudi.

Kur'anski način izražavanja ili djelovanje razlikuje se u izrazu od problema i ogromnih značenja u domenu u kome je čovjeku nemoguće da se izrazi o tome na sličan način. To nastaje uslijed šireg značenja, tačnijeg, kompletnijeg i življeg izraza, sa divnom skladnošću između pojma i teksta, ritma i atmosfere, sa ljepotom izraza, precizno iznesenih dokaza tako da nema potrebe mijenjati termin drugim terminom na mjestu gdje je upotrijebljen, niti se mijenja ljepota argumentacije niti argumentacija mijenja ljepotu. Iz toga svega proističe jedan nivo čiju nadnaravnost niko ne može dostići, što je poznato onima koji se bave ljepotom izraza, jer oni

spoznaju granice ljudske moći u ovoj oblasti i njima sasvim jasno postaje da je taj nivo nadgovornički, iznad ljudske moći.[16]

Iz ove činjenice proističe jedna druga činjenica koja također govori o kur'anskom izrazu, a to je da samo jedan tekst sadrži brojne skladne pojmove u tekstu. Svaki taj pojam ispunjava svoj dio objašnjenja i razjašnjenja ničim ne remeteći djelovanje drugih pojmova niti dolazi do miješanja među njima. Svako pitanje ili svaka istina zauzima onaj prostor koji joj odgovara tako da se samo jednim tekstom djeluje na razna područja, a čini se da svaki put donosi nešto iskonsko, nešto neovisno, nešto sasvim novo o temi koja se ovim dokazuje pa izgleda kao da je satkana od samog početka baš radi ovog cilja. Ovo je kur'anska uočljiva pojava koja od nas ne traži ništa drugo nego samo da ukažemo na nju. (Kad bi se čitalac vratio na odlomke koji su navedeni kod definiranja ovog poglavlja, on bi sa lahkoćom mogao primijetiti da se samo jedan tekst navodi da označi više različitih ciljeva, a on je svaki put originalan na tom svom mjestu.)

Kur'anski izraz ima u sebi još jedan poseban element a to je sposobnost predočavanja scena. Izraz koji je tu upotrijebljen naveden je kao da je scena tu pred očima, a nemoguće je da se takvo nešto ostvari ljudskim jezikom niti ljudski izraz može to oponašati, jer bi ljudski izraz u takvom slučaju izgledao nepodudaran, ne bi se poklapao sa stilom pisanja. U protivnom, kako bi bilo moguće da ljudski izraz iznese i izrazi se na kur'anski način npr. u slijedećim temama:

I Mi prevedosmo preko mora Sinove Israilove, a za petama su im bili faraon i vojnici njegovi, progoneći ih ni krive ni dužne. A on kad se poče daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema boga, osim Onoga u kojeg vjeruju Sinovi Israilovi i ja se pokoravam" (10/90). (Eto, dovdje ova kazivanja o tome govore, a onda nastavlja direktno, u drugom licu, riječima koje govore o očitoj i prisutnoj sceni: *"Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao!? Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje da bi bio poučan primjer onima poslije tebe...* (10/92). Tada se ponovo vraća i govori o djelovanju kao pogovor na tu prisutnu scenu i kaže: ... *ali mnogi ljudi su ravnodušni prema Našim poukama* (10/92).

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" I odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem" (6/19). Dovdje je bila naredba koja je upućena,

[16] Ovom predmetu posvetio sam cijelo poglavlje u djelu *Et-Taswiru'l-feni fi'l-Quran*.

a Vjerovjesnik je prima, zatim odjednom nalazimo kako Vjerovjesnik pita ovaj narod: *Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova* (6/19).

Kad najednom, s tim se vraća da bi se dao odgovor u vezi sa onim o čemu je njega pitao njegov narod: *Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim* (6/19).

Ovi osvrti se ponavljaju npr. i u slijedećim ajetima:

A na Dan kada On sve sakupi: "O skupe šejtanski, vi ste mnoge ljude zaveli!" - "Gospodaru naš," - reći će ljudi, štićenici njihovi - "mi smo jedni drugima bili od koristi i stigli smo do roka našeg kojeg si nam odredio Ti." - "Vatra će biti prebivalište vaše" - reći će On - "u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drukčije ne odredi." - Gospodar tvoj je zaista mudar i sveznajući. Tako isto mi prepuštamo vlast jednim silnicima nad drugima zbog onoga što su zaradili. "O skupe džinski i ljudski zar vam iz redova vas samih poslanici nisu dolazili koji su vam ajete Moje kazivali i upozoravali vas da ćete ovaj vaš dan dočekati?" Oni će reći: "Mi to priznajemo na svoju štetu." Njih je život na Zemlji bio obmanuo i oni će sami protiv sebe posvjedočiti da su bili nevjernici. Tako je, jer Gospodar tvoj nije uništavao sela i gradove zbog zuluma njihova - bez prethodne opomene njihovim stanovnicima (6/128-131).

Brojni su takvi primjeri u cijelom Kur'anu. To je stil koji se potpuno razlikuje od ljudskog stila, a ako nije tako, pa onda neka se suprotstavi ko hoće, neka se pokuša izraziti na ovaj način neka navede razumljive riječi koje bi odgovarale s tim da bi one, pored toga, imale i ovu veličanstvenu ljepotu, ovu djelotvornu intonaciju i ovu kompletnu skladnost.

Ovo su samo neki momenti nadnaravnosti djelovanja Kur'ana koje smo mi na brzinu naznačili. Preostala je tematska nadnaravnost, zatim Božanski pečat koji se razlikuje od ljudskog.

Ovaj Kur'an se obraća ljudskom biću u cjelini. On se ne obraća samo čas njegovu razumu, čas osjećaju njegovog srca, čas obilnosti njegovog osjećaja, nego mu se obraća odjednom i govori mu na najkraći način tako da to djeluje na svaki aparat percepcije i primanja odjednom, istovremeno, kad god se Kur'an obraća ljudskom biću. Ovaj govor upućen ljudskom biću čini u njemu poimanje djelovanja i utiske istina cjelokupnog Bitka. On nema drugog sredstva koje bi primjenjivao čovjek u svojoj cjelokupnoj historiji da bi to izazvao na ovako jedinstven i snažan način, na ovakvoj sveukupnsti, ovakvoj preciznosti, jasnoćom, metodom i ovim stilom.

Ja sam pozajmio ove pasuse kao izvotke iz drugog dijela knjige *Hasaisu tesawwur ve mukawwimatuhu* da bi objasnio ovu činjenicu a ona govori o kur'anskom programu kroz izlaganje osobenosti islamskog poimanja u svojoj kompletnoj, skladnoj i odmjerenoj cjelini ističući najizrazitije osobenosti ovog programa u tom izlaganju.

Ovaj program se razlikuje od svih ostalih programa.

Prvo, time što on izlaže činjenice onakve kakve su one u svijetu realnosti, iznosi ih u stilu koji otkriva svaki ugao pojedine činjenice, svaku njenu stranu, svako njeno povezivanje i sve ono što ta činjenica zahtijeva. Ovaj program, pored svoje općosti, ne komplicira ovu istinu niti je zamotava maglom i neprovidnošću, nego se obraća ljudskom biću i govori mu u skladu sa njegovim nivoom.[17] Allah (Uzvišeni) iz Svoje milosti prema ljudima nije htio da im se obrati karakteristikama predstavljanja ili spoznavanja sukladno ranijim saznavanjima ljudi, jer je vjera prioritetna potreba njihova života, a poimanje koje izrasta u njihovim umovima i srcima je to što će definirati i odrediti njima smjer njihove saradnje sa cijelim postojanjem, odredit će im također smjer kretanja šta da uče i šta da spoznaju. Zbog toga Allah nije učinio spoznaju ove vjere da počiva na ranijem saznanju. Također i zbog drugog razloga, a to je što Allah hoće da ovo poimanje, iz koga izrastaju istine vjerovanja, bude osnova ili temelj ljudskog znanja i spoznaje, da to bude osnova njihovog poimanja i objašnejnja Kosmosa oko njih i svega što se dešava u tom Kosmosu i što se dešava u samim njima, kako bi njihovo znanje i poznavanje počivalo na temelju uvjerene istine, gdje ne postoji nikakva druga uvjerljiva istina. Sve ono što čovjek prima i sve ono što čovjek stiže na osnovu nekih drugih izvora bilo bi znanje "vjerovatnoće" i rezultati "mogućnosti", a ne "kategoričke", čak "eksperimentalne nauke", a metod eksperimentalne nauke jeste analogija, a ne indukcija ili dedukcija niti je čovjeku moguće da provede indukciju i dedukciju u bilo kom iskustvu. Ovo kažemo uz pretpostavku da su sve napomene tačne i vjerodostojne, svi rezultati i ljudske odredbe formalne. Nedostatak "nauke" je u tome što ona počiva na nekoliko iskustava, a onda poredi ta iskustva. Sama nauka priznaje da su rezultati nastali iz ovog poređenja rezultati vjerovatnoće i mogućnosti, a ne kategoričke tačnosti (pored toga što se svako iskustvo pojedinačno bazira na prevagi jedne od mogućnosti, a ne na neminovnoj kategoričnosti). Na taj način nema uvjerljive nauke pomoću koje bi ljudi mogli doći do

[17] Ovim ne raspolaže čovječiji izraz jer se svaki pisac obraća i govori na određenom nivou, tako da ga drugi izvan tog nivoa ne mogu razumjeti.

saznanja onoga što im dolazi od strane Sveznajućeg, Sveobaviještenog i Onoga koji im govori i prenosi kazivanja Istine, a On je najtačniji, Onaj koji razdvaja i razlučuje.[18]

Drugo, kur'anski čin se ne prekida niti ga trgaju oni koji prave prigovore u "naučnim studijama", "filozofskim razmišljanjima" i svim "umjetničkim bljeskanjima." On se nikada ne osvrće posebnim govorom na nešto što je lijepo i skladno kao što se to čini u ljudskim stilovima, nego on izlaže sve momente, sve strane u kontekstu, u tom kontekstu veže svijet vidljivi sa svijetom nevidljivim, spaja u njemu činjenice Kosmosa, života i čovjeka sa činjenicom Božanstva, povezuje u njemu ovaj sa budućim svijetom, život ljudi na Zemlji sa životom meleka, u stilu gdje nema oponašanja, jer u ljudskom stilu se, kad pokušava nešto da oponaša u ovoj osobenosti, javljaju pomiješane činjenice koje se međusobno ne podudaraju, koje su neskladne i nejasne, nedefinirane i neusklađene. Takvo nešto ne nalazi se u kur'anskom metodu.

U ovoj vezi i povezivanju kod izlaganja niza činjenica u jednom kur'anskom konetkstu razlikuje se koncentracija između jednog i drugog mjesta, ali povezivanje stalno ostaje. Kada dođe do povezivanja na jednom mjestu u kontekstu Kur'ana, npr. kad se govori o definiranju ljudi u odnosu na njihovog istinitog Gopspodara, ova velika činjenica će se jasno manifestirati u djelima aktivne Božanske moći u Kosmosu, u životu i u čovjeku, manifestirat će se u svijetu neviđenog i u vidljivom svijetu. A kada se na drugom mjestu skoncetriše, npr. na definiranje istine Kosmosa, tada se manifestira jasni odnos između "činjenice Božanstva" i "činjenice Kosmosa". Kontekst se često dotiče istinitosti života i proživljenja te Allahova zakona u Kosmosu i životu. Kada dođe do koncentracije na "činjenicu čovjeka", onda dolazi do punog izražaja povezivanje te činjenice sa činjenicom Božanstva i sa Kosmosom i sa živim bićima, dolazi do povezivanja i sa svijetom neviđenoga i svijetom vidljivoga, podjednako. Kada dođe do koncentracije na budući svijet, tada se govori i o životu na ovom svijetu i povezuje život ovog svijeta sa Allahom i sa ostalim drugim činjenicama. Isti takav slučaj je kada se govori o koncentraciji na probleme ovosvjetskog života, do poslijednjeg sklada u izlaganju naznaka u Kur'anu.

Treće, kur'anski učinak pored pridržavanja neke činjenice i usklađivanja potpuno zadržava davanje svakoj strani u svakoj skladnosti

---

18 Radi toga ljudsko biće prima ovu Istinu, osjeća da Njoj pripada vrhovna vlast, a ne nikome drugom u svemu onome što ljudsko biće prima iz bilo kog drugog izvora. To je jedna od tajnih kur'anskih nadnaravnosti u tematskom području.

toliko prostora koliko odgovara istinitoj njezinoj težini u Allahovom mjerilu. Na taj način javlja se " istina Božanstva" i njene osobenosti i problem "Božanstva i klanjanja" sasvim vidno tako da potpuno dominira, pa izgleda da je definiranje te činjenice i rasvjetljavanje tog problema glavna tema Kur'ana.[19] Činjenica svijeta neviđenoga, podrazumijevajući tu i kadar i budući svijet, dobila je istaknuti prostor, a onda se prešlo na činjenicu čovjeka, činjenicu Kosmosa, činjenicu života onoliko koliko je najpovoljnije da se ustupi u svijetu realnosti. Ovako se ne zaobilazi niti zanemaruje nijedna činjenica, a njene naznake ne gube u zajedničkoj sceni u kojoj su iznijete te činjenice. Ove činjenice ne čine nasilje jedna prema drugoj u islamskom poimanju, kao što smo objasnili u poglavlju *Et-Tewazun* u prvom dijelu[20] gdje se oduševljenje ne završava sa materijalnim Kosmosom, sa tačnošću njegovih zakona, skladnošću njegovih dijelova i njegovih zakona da ga čine priznatim Božanstvom materijalnih svjetova i prirodnih Kosmosa, drevnih i kasnijih. Oduševljenje ne završava sa veličinom života, njegovom upućivanju ka životnim dužnostima, njegovim usklađivanjem sa samim sobom i sa kosmičkim okeanom da ga čini Božanstvom kao što to čine predstavnici učenja "škole života". Oduševljenje ne završava sa čovjekom i njegovom izuzetnošću u njegovim posebnostima i brojnim spremnostima u njegovom logičnom biću u saradnji sa Kosmosom pa do pretvaranja u božanstvo čovjeka ili razuma u nekoj formi ili slici kao kod idealista. Ukazivanje na veličinu istinitosti Božanstva samo po sebi ne negira postojanja materijalnih svjetova niti ih omalovažava, niti omalovažava ljudsko biće, kao što smatraju hindokineska, budistička i kršćanska devijantna učenja; ova ravnoteža je pečat islamskog poimanja. Ona je i obilježje programa kur'anskog izlaganja i karakteristika ovog poimanja i činjenica na kojima program počiva i tako da se svaka karakteristika sasvim jasno javlja u divnoj sceni koja je ocrtana za svaku od njih u jednom te istom kur'anskom kontekstu. To je kur'anska specifičnost koju ne može ostvariti niti njome gospodariti ljudsko djelo.

Četvrto, s tom živahnošću koja kuklja djelotvorno i inspirativno sa tačnošću, potvrdom i odlučnim definiranjem, a ona je dala ovim činjenicama živahnost, ritam krasotu i ljepotu, a što ne može dočarati ljudski metod niti ljudski stil u izrazu. Zatim, ta živahnost je istovremeno izložena čudnom tačnošću i odlučnom determiniranošću pa i pored toga

[19] Ranije smo objasnili u kometaru ove sure tajnu Božanske pažnje u rasvjetljavanju ove činjenice i pitanja. V. stranu 112. do 115. ovog džuza.
[20] V. prvi dio knjige *Hasaisu't-tesawwuri fi'l-islami ve mukawwimatuhu,* 134. do 170.

ne povređuju tačnost živahnosti i ljepote niti povređuje determiniranost ritma i ljepote.

Mi nismo u stanju da našim ljudskim stilom opišemo naznake kur'anskog programa niti da time dostignemo ono što nudi ovaj program. Isto tako, mi nismo u stanju da ovom raspravom dostignemo ništa od specifičnosti islamskog poimanja i njegovih naznaka, a što Kur'an iznosi o ovome. Mi pokušavamo da podnesemo ljudima ovu raspravu samo zbog toga što su se ljudi udaljili od Kur'ana udaljujući se time i od života pa su došli na nivo kao u vrijeme kada je ovaj Kur'an objavljivan. Oni se još uvijek ne vraćaju na ta okruženja niti posvećuju pažnju koju su primjenjivali i osjećali oni koji su živjeli kada im je objavljen ovaj Kur'an, mada su se oni razvijali u muslimanskom društvu u svakovrsnom okruženju koje je tada postojalo. Osim toga, ljudi nisu bili u stanju da osjete slast samog kur' anskog programa niti da uživaju u njegovim osobenostima i slastima. (Ovdje je kraj ovim pozajmljenim odlomcima.)

Kur'an predočava činjenice vjere, katkad na mjestima koja po običaju čovjeku ne bi naumpala, da bi se osvrnuo na njih jer mu nije u prirodi da o tome razmišlja ponekad ili da se samo osvrne na ovaj način.

Nešto slično tome navedeno je u suri El-En'am kod predstavljanja istine Božanskog znanja i njegova područja.

U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59).

Ovo je nešto nagomilano, sakriveno i uočljivo, nije nešto što traži da se ljudska misao uputi na istraživanje na ovaj način. Ono je izloženo na način kompletnog znanja, kako god htjelo da se predstavi ta sveobuhvatnost, pa makar se ljudska ideja koja želi da slika sveobuhvatnost znanja usmjerila drugim smjerom koji odgovara interesiranjima čovjeka i prirodi njegova poimanja. To je ono što smo rekli u kometarisanju nešto prije ovog ajeta u sedmom svesku.

Pogledajmo na ovaj kratki ajet s koje god strane hoćemo i, primijetit ćemo nadnaravnost koja govori o izvoru ovog Kur'ana.

Pogledajmo na to sa gledišta njegove teme i odmah ćemo zaključiti da ovaj govor nije ljudski niti nosi pečat čovjeka. Ljudska misao, kada govori o nečemu poput ove teme kompletnog znanja i obuhvata, ne traži

istraživanje ovog horizonta. Sama ljudska ideja i njena sloboda na ovom području imat će drugi pečat, a ona će imati i svoje granice. Ona će izvlačiti svoje pojmove o kojima govori preko svoje pažnje i interesiranja. Kakvo je interesiranje ljudske misli da prebroji i izbroji lišće koje pada sa stabala na svim krajevima Zemlje? Ovo pitanje uopće ne pada na um čovjeku, ne pada mu na um da prati i prebrojava listove koji padaju svugdje po Zemlji. Zatim, ne pada mu na um da krene ovim smjerom niti da se izražava ovim izrazom o kompletnoj nauci. List koji opada broji Stvoritelj i govori o njemu Stvoritelj.

Kakvo je interesiranje ljudske misli za ovo općenitu, za ovo vlažno i suho lišće da ga prebrojava. Ono što ga navodi na to jeste korištenje sirovog i suhog koje je pred njegovim rukama. Međutim, kazivanje o njemu kao o nečemu što služi kao dokaz za punu nauku nije u obavezi težnje čovjeka niti njegovih izraza. Sve što je sirovo i sve što je suho prebrojava Stvoritelj i o tome govori Stvoritelj.

Čovjek ne razmišlja da će svaki list pasti, da će svako zrno biti sklonjeno, da će vlažno i svako suho zrno u Knjizi biti spomenuto i u Knjizi sačuvano. Pa šta oni imaju s tim, kakva im je korist od toga, kakva je svečanost za njih ako registrira? To pobraja i registrira Gospodar kod koga ništa ne promakne u Njegovom kraljevstvu, malo kao ni veliko, ponizno kao i uzvišeno, sklonjeno kao i uočljivo, nepoznato kao i poznato, daleko kao i bliže.

Ova kompletna prostrana veoma snažna i veličanstvena scena, scena lista koji opada sa stabala na zemlji svugdje i skriveno zrnevlje, suho i vlažno svugdje na Zemlji, sve je to scena kojoj ljudska misao ne posvećuje nikakve pažnje niti se čovjek o tome interesira, šta više, to i ne primjećuje oko niti ga obuhvata ljudski pogled. Ova scena otkriva se ovako u svojoj cjelini prema znanju Allaha jedinoga Koji nadzire sve, obuhvata sve, čuva sve, o čijem htijenju i moći ovisi sve, malo kao i veliko, ponizno kao i uzvišeno, sklonjeno kao i očito, nepoznato kao i poznato, daleko kao i ono što je blizu.

Oni koji prakticiraju ili gaje ovaj osjećaj i izraz među ljudima znaju veoma dobro granicu ljudskog poimanja i granicu ljudskog izraza, oni iz svog ljudskog iskustva znaju da scene slične ovoj ne padaju uopće čovjeku na um, kao što mu ni ovakvi izrazi ne padaju na um. Oni koji se prepiru o ovom, trebali bi konsultirati mišljenje svih ljudi da bi vidjeli da li su i oni krenuli tim smjerom.

Ovi i drugi slični dokazi navedeni u časnom Kur'anu dovoljni su sami da se spozna izvor ove plemenite Knjige.

Pogledajmo sada sa stanovištva umjetničkog kreatorstva ovaj izraz. Primijetit ćemo horizonte ljepote i skladnosti kakve ne poznaju ljudska djela na tako visokom nivou. *U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna...* (6/59). Daljine, horizonti i špilje u apsolutno "nepoznatom," u vremenu, u mjestu, u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, u događajima života i ljudskom poimanju.

...On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru (6/59)... Zna daljine, horizonte, špilje u vidljivo svijetu svom širinom i obuhvatnošću koja odgovara opažajnom svijetu, a zna daljine, horizont i špilje i u svijetu sakrivenog, neviđenog i prekrivenog.

...i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; ... (6/59). Zna dinamiku kretanja i prolaznosti, dinamiku opadanja i spuštanja sa visine na nizinu i iz života u raspadanje.

...i nema zrna u tminama Zemlje... (6/59). Zna dinamiku izbijanja i proisticanja iz špilje na površinu iz nagomilanosti i mira u pokret i hod.

niti ičeg svježeg, niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59)... - kompletna općenitost koja obuhvata i život i smrt, i procvat i prolazak kod svega živoga.

Ko je taj ko je krerio taj smjer i taj hod? Ko je taj koji je kreirao ovu skladnost i ljepotu? Ko je taj koji je započeo, ovo sve i to sve izraženo u ovom kratkom tekstu? Ko? Ko drugi do Allah.

Tako i ovaj poslijednji tekst o sveobuhvatnosti Allahovoga znanja govori: *On zna šta u zemlju ulazi, a šta iz nje izlazi, i šta se s neba spušta, a šta se na nj uspinje; On je samilostan i On prašta grijehe* (34/2).

Čovjek zastane pred ovom izloženom stranicom sačinjenom od nekoliko riječi pa najednom kao da stoji pred ogromnom gomilom-čudnom, sastavljenom od raznih stvari, kretanja obujmova, oblika, slika i značenja i izgleda tako da se mašta u tome ne može ograničiti.

Kada bi svi ljudi Zemlje u svom životu nastavili da prate i prebrojavaju šta se zbiva u jednom momentu, našto ukazuje ovaj ajet, ne bi bili u stanju da to prate niti da sigurno pobroje!

Koliko ima stvari u ovom jedinom momentu koje ulaze u zemlju? Koliko toga u istom momentu izlazi iz zemlje? Koliko se stvari u tom času spušta sa neba? Koliko se stvari u tom momentu uzdiže na nebo?

Koliko stvari ulazi u zemlju? Koliko zrnevlja se krije ili iščezava po raznim krajevima ove Zemlje? Koliko crvi i drugih gmizavaca i kukaca ulaze u zemlju raznih nagomilanih oblasti, koliko kapi vode i atoma plina , električnih zraka pada na zemlju i na njeno prostrano područje. Koliko toga ulazi u zemlju, a oko Allahovo nad tim bdije?

Koliko izlazi iz zemlje? Koliko bilja izrasta iz zemlje? Koliko izvora šiklja iz zemlje? Koliko vulkana izbija iz zemlje? Koliko se plina penje? Koliko je toga pokrivenoga i otkrivenoga? Koliko kukaca izlazi iz svojih sakrivenih kuća? Koliko i koliko toga što se primjećuje i što se ne primjećuje, što zna čovjek i što ljudima ostaje nepoznato, a toga je bezbroj?

Koliko toga se spušta iz nebesa, koliko kapi kiše? Koliko oštrih strijela groma, koliko zraka koje spaljuju, koliko zraka koje rasvjetljavaju, koliko sudbine koja se provodi i koliko odredaba koje su dosuđene? Koliko milosti obuhvata i proteže se ovim postojanjem i odnosi se na neke pojedince? Koliko opskrbe Allah pruža onome kome hoće i kome dosuđuje? Koliko i koliko toga što niko ne može pobrojati osim Allah!

Koliko se toga penje na nebesa, koliko se podiže biljki, životinja, ljudi ili drugih stvorenja koje čovjek ne može ni pobrojati? Koliko je molbi oglašeno Allahu ili koliko ih je ostalo pokriveno i nejasno, niko to ne čuje do Allah (Uzvišeni). Koliko duša i raznih stvorenja koje mi znamo ili ne znamo umiru, koliko meleka se po naredbi Allaha (Uzvišenog) penje, koliko duhova se vija u ovim stvorenjima, to ne zna niko do Allah!

Zatim, koliko se kapi ispari i podiže iz vode mora, koliko se atoma i sitnih čestica plina i raznih tjelesa podiže? Koliko i koliko svega toga što niko ne zna do samo On?

Koliko, i to samo u jednom času? Gdje bi stiglo ljudsko znanje i njihovo prebrojavanje samo onoga što se zbiva samo u jednom času, pa kad bi ljudi živjeli i duge, duge živote i proveli u ovom brojanju i nabrajanju? Allahovo kompletno, neograničeno znanje, obuhvata sve ovo bez obzira gdje se i u koje vrijeme događalo, obuhvata svako srce i namjere koje se u njemu kriju i ono što mu naupada, obuhvata razne pokrete i mirovanja sve je to pod okom Uzvišenoga. On, pored svega toga, to i pokriva i oprašta.

On je samilostan i On prašta grijehe (34/2).

Zaista, samo jedan ajet iz Kur'ana poput ovoga jasno govori da Kur'an nije ljudski govor. Primjer ovakvog kosmičkog zbivanja ne može naumpasti po svojoj prirodi ljudskom srcu. Primjer ovog kosmičkog poimanja ne nalazi podstreka u prirodi ljudskog poimanja, primjer ove sveobuhvatnosti samo sa jednim doticajem rasvjetljava sobom tvorevinu Allaha, Stvoritelja ovog postojanja koje ljudsko biće ni približno ne može formirati.

Eto, tako se javlja Allahov pečat u Kur'anu po metodu ili na način Njegova dokazivanja kroz stvari i brojne pa i male događaje u njihovoj pojavnosti. To je bezgranična istina koja odgovara veličini teme koja se time potvrđuje, kao što to dolazi do izražaja u riječima Uzvišenoga:

Mi vas stvaramo - pa zašto ne povjerujete? Kažite vi Meni: Da li sjemenu koje ubacujete vi oblik dajete ili Mi to činimo. Mi određujemo kad će ko od vas umrijeti, i niko Nas ne može spriječiti da likove vaše izmijenimo i da vas iznova u likovima koje vi ne poznajete stvorimo. Poznato vam je kako ste prvi put stvoreni, pa zašto se ne urazumite? (56/57-62).

Kažite vi Meni: vodu koju pijete - da li je vi ili Mi iz oblaka spuštamo? Ako želimo, možemo slanom da je učinimo - pa zašto niste zahvalni? (56/68-70).

Kažite vi Meni: vatru koju palite - da li drvo za nju vi ili Mi stvaramo? Mi činimo da ona podsjeća i da bude korisna onima koji konače; zato hvali Gospodara svoga Veličanstvenoga! (56/71-74).

Ovaj Kur'an čini od svakidašnjeg čovjeka i događaja koji se ponavljaju veliko kosmičko pitanje u kome se otkriva Božanski zakon o postojanju s tim i izrasta ogromna kompletna vjera i kompletno poimanje ovog Bitka. Kur'an time također formira jedan program kako posmatrati i razmišljati. Govori o budnosti duša i srca, budnosti osjećaja i čula, budnosti svih pojava ovog Bitka kojeg ljudski rod potpuno nemarno posmatra svakog jutra i svake večeri osvješćujući ga nadnaravnostima i čudima koja se dešavaju oko njega.

Kur'an ne ovlašćuje ljude da čine rijetke i nadnaravne događaje niti posebne brojne nadnaravnosti. Kur'an također ne obavezuje čovjeka da istražuje te nadnaravnosti, mudžize, i dokaze koji su izvan njegove sposobnosti i doticaja sa njegovim životom ili što nema nikakve veze sa njegovim životom, niti da istražuje bliske slične kosmičke pojave od kojih

su im neke poznate. On ih ne upućuje u složene filozofije da raspravljaju složene teške probleme ili naučna iskustva koja su im nedostupna da bi u njima izgradio vjeru i pojam o Kosmosu i životu koji je uspostavljen na principu ove vjere.

Ljudi su Allahova tvorevina. Kosmičke pojave oko čovjeka su kreacije Njegove moći i satkane nadnaravnosti u svemu što je kreirano Njegovom rukom. Ovaj Kur'an je Allahova Knjiga. Zbog toga ih On tretira sa svim nadnaravnostima satkanim u čovjeku i raspoređenim u Svemiru oko njega, vodi ga prema ovim svakidašnjim nadnaravnostima oko njega koje čovjek posmatra, a ne osjeća stvarnost nadnaravnosti u njima zbog dužine njihove pojavnosti i svakidašnjosti. On ne primjećuje nego zanemaruje mjesta koja izazivaju nadnaravnost u tim pojavama. Kur'an ih donosi da bi ljudima otvorio oči, da bi primijetili ogromnu tajnu sačinjenu u njima, tajnu kreatorske moći, tajnu jednote i monoteizma, tajnu iskonskog zakona koji djeluje u njihovim bićima, bićima ljudskim, upravo onako kao što te nadnaravnosti djeluju u Kosmosu, oko ljudi. i onoga ko u sebi nosi dokaze vjerovanja, dokaze doktrine u namjeri da to utka u svoje biće i sve to osvijesti u njegovoj prirodi.

Na ovom programu teče život, a program ljudima izlaže dokaze kreatorske moći koja se da primijetiti u stvaranju samih ljudi, koja se da primijetiti u sjetvi koju oni vrše svojim rukama, u vodi koju oni piju, u vatri na kojoj se griju, a to je najjednostavnije što se može desiti pred očima čovjeka i što je svakidašnje u njegovu životu. Isto tako, kur'anski program predočava čovjeku završni moment, kraj života na ovoj Zemlji i početak života na drugom svijetu. To je tren s kojim će se suočiti svaki pojedinac, tren kada prestaje svaka varka, tren u kojem je čovjek licem suočen sa apsolutnom moći koja postupa sukladno svojoj odlučnosti, gdje ne dolazi do izražaja nikakav pokušaj niti druga mogućnost, gdje padaju sa lica sve maske i gdje nestaju sva pravdanja.

Metod Kur'ana u obraćanju ljudskoj prirodi sam po sebi ukazuje na svoj izvor, a to je izvor iz koga je proistekao i ovaj Kosmos. Prema tome, metod kur'anskog kreiranja je metod kreiranja Kosmosa.. Iz najjednostavnijih kosmičkih elemenata nastali su najsloženiji oblici, najgrandioznija stvorenja, atomi za koje se misli da su materije gradnje ovog Kosmosa i ćelija za koju se misli da je materija gradnje života. Atom, uprkos svojoj malehnost, sam po sebi je nadnaravan, a neznatna ćelija uprkos svojoj neznatnosti i beznačajnosti dokaz je sama po sebi. Ovdje, u Kur'anu, izvode se iz najjednostavnijih i svakidašnjih scena materija za izgradnju najveće vjerske doktrine i najobuhvatnijeg kosmičkog poimanja,

izvode se scene koje su ušle u iskustvo svakog pojedinca: naraštaj, usjev, voda, vatra i smrt, tj., nijednom čovjeku na Zemlji ove scene nisu ušle u njegovo iskustvo. Kojem su čovjeku na Zemlji ostala ova iskustva nepoznata? Koji čovjek nije bio svjedok nastanka embrija života, nastanaka biljnog života, padanja vode, gorenje vatre i momenta smrti? Iz ovih scena koje primjećuje svaki čovjek Kur'an gradi doktrinu jer se on obraća svakom čovjeku u svakoj sredini. Ove proste i jednostavne scene same po sebi su najveće kosmičke istine, najveće Božanske tajne, i one se svojom jednostavnošću obraćaju prirodi svakog čovjeka. One će, u svojoj suštini, ostati predmet studija najučenijih stručnjaka do kraja vremena.

Mi ne želimo ići dalje od ovoga u objašnjenju prirode ovog Kur'ana koja ukazuje na njegov izvor. Ovo će nam biti dovoljno. Da se vratimo na tekst ove sure.

Istinu je obznanio Uzvišeni Allah.

Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je (10/37).

A oni govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa, dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite" (10/38).

Poslije ovog izazova u kontekstu se prelazi na raspravu da bi se potvrdilo da oni slijede samo mišljenje i da donose sud o onome što im nije poznato. Svakom sudu mora da prethodi znanje i da se čovjek pri tome ne oslanja samo na želje ili mišljenje. Ono o čemu oni ovdje govore i sude je Objava donijeta u Kur'anu i potvrda za nagradu i kaznu koje se u Kur'anu spominju. Oni to odbacuju i u to ne vjeruju, a za to nemaju nikakvog znanja na kome bi bazirali to svoje negiranje i pobijanje, niti im je došlo bilo kakvo realno objašnjenje o tom događaju.

Oni poriču prije nego temeljeto saznaju šta ima u njemu, a još im nije došlo ni tumačenje njegovo (10/39).

Oni se u ovom slučaju ponašaju kao i oni koji su prije njih nagonili u laž, koji su griješili i nisu vjerovali u svoga Gospodara. Pa neka promisli svako ko razmišlja kakva je bila sudbina drevnih naroda, kako bi spoznao istinu sudbine drugih naroda.

...tako su isto oni prije njih poricali, pa pagoledaj kako su nasilnici završili (10/39).

Mada je većina njih bila takva da su slijedili samo mišljenje i pobijali sve ono o čemu im nije stiglo nikakvo objašnjenje, ipak je među njima bilo i onih koji su vjerovali u ovu Knjigu. Nisu svi nagonili u laž.

Ima ih koji u nj vjeruju, a ima ih koji ne vjeruju u nj. A Gospodar tvoj dobro poznaje smutljivce (10/40).

Smutljivci su oni koji ne vjeruju. Smutnja na zemlji nije se dogodila kao što se događa zavođenje ljudi pa ne vjeruju u svoga Gospodara niti mu se kao jedinom Gospodaru klanjaju. Spas od smutnje na zemlji moguće je jedino napuštanjem klanjanja svemu do Allahu, i napuštanje svakog zla u životu ljudi u svim oblastima koje proističu iz tog klanjanja. Najgore zlo je slijeđenje strasti u sebi i u drugome. Najgore zlo uspostavljanje zemaljskih bogova izazivanje je nereda u svemu i svačemu da bi sačuvali svoje patvoreno božanstvo, kvarenje morala ljudi, njihovih duša, misli i poimanja, zatim kvarenje njihovih interesa i njihovih imetaka u svrhu očuvanja sebe na vještački i nepravedan način. Historija paganstva starih vremena prepuna je ove smutnje koju izazivaju smutljivci i oni koji ne vjeruju.

Izvještaj o njihovu stavu prema ovoj Knjizi popraćen je riječima upućenim Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da ne pada pod utjecaj laži onih koji lažu, da diže svoje ruke od njih, da oglasi da nema nikakve veze sa njima i sa njihovim djelima, da ih napusti sa Istinom koja je s njim, Istinom izloženom potpuno jasno, odlučno i uvjerljivo.

I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: "Meni - moja, a vama - vaša, djela; vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarai za ono što vi radite" (10/41).

Ovo je doticaj koji se odnosi na njihovu savjest zbog njihove oholosti i njihovih djela, doticaj koji govori da su oni sami prepušteni svojoj sudbini nakon objašnjenja te strašne sudbine. To je slično kao kada ti ostaviš svoje tvrdoglavo dijete koje neće da ide s tobom, kada je ostaviš sama nasred puta da se suoči sa svojom sudbinom, gdje nema tvoje podrške. Ovaj stil često uspije kao prijetnja.

Kontekst nastavlja da izlaže situaciju nekih takvih ljudi u odnosu na Vjerovjesnika (alejhi's-selam) dok oni njega slušaju svojim ušima i srcima ali zatvorenim. Gledaju ga svojim očima i svojim vidom, ali prekrivenim, tako da ništa nemaju od sluha i vida. Nisu upućeni na Pravi Put.

Ima ih koji dolaze da te slušaju. A možeš li ti učiniti da te gluhi čuju, koji ni pameti nemaju? (10/42).

A ima ih koji te posmatraju. A možeš li ti uputiti na Pravi Put slijepe, koji ni razuma nemaju? (10/43).

Ovakvi ljudi koji slušaju a ne mogu da se opamete onim što su čuli i gledaju a ne mogu da uoče razliku u onome što su vidjeli, oni su brojni u svakom vrijemenu i na svakom mjestu. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) ne raspolaže njima, jer njihovi osjećaji i organi su prekriveni, prekinuta je veza sa njihovim pametima i srcima, tako kao da su ona potpuno pokvarena i ne izvršavaju svoje prave namjene. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) ne može dati da čuje gluhi, ne može učiniti da vidi slijepi, jer je to u moći Allaha Jedinoga. Allah je propisao zakon, a ostavio je čovjeku u skladu sa tim zakonom, dao mu je sluh, vid i razum da se uputi time, a kada su ti organi bolesni, onda je neminovno da se nad njima odrazi i obistini ono što se ne može odgoditi niti mu se može ukazati privilegija. Oni će biti pravedno kažnjeni, Allah im neće ni najmanje nasilja učiniti.

Allah zaista neće nikakvu nepravdu ljudima učiniti, ljudi je sami sebi čine (10/44).

U ovim posljednjim ajetima primjećuje se olakšanje tjeskobe koju osjeća Vjerovjesnik (alejhi's-selam) u sebi ovim ugonjenjem u laž onoga što je pri njemu istina. Zbog ove čiste tvrdoglavosti ponovo se vraća na objašnjenje i oglašavanje na osnovu odluke njegova Gospodara, da njihovo upućivanje na Pravi Put nije došlo kao poslijedica njegovog nedovoljnog truda niti zbog manjka Istine koja je pri njemu, nego su oni kao gluhi i slijepi. Njihove uši i oči može otvoriti samo Allah. Ovo je izvan prirode poziva i onoga koji poziva. To ulazi u kompetenciju Allahovu.

Ovdje se javlja i definitivna prijetnja prirodi klanjanja i njenoj oblasti pa makar to klanjanje bilo predstavljeno u osobi vjerovjesnika, jer je on jedan od Allahovih robova. Njemu ne pripada nikakva moć, i on se mora klanjati. Sve pripada Allahu.

* * *

Poslije ovog doticaja upućenog ljudskoj savjesti uslijedio je kraći doticaj u jednoj sceni Sudnjeg dana u kojoj se počinje sa životom na ovom svijetu, gdje se osjećaji ljudi guraju, gdje su im duše zauzete, jedu ono za šta su zaiteresirani, prolaze brzo, a presuda ljudima za sve to je tamo, kada se vrate svom stalnom boravištu i svojoj iskonskoj kući.

A na Dan kada ih On sakupi učiniće im se da su boravili samo jedan čas u danu i jedni druge će prepoznati. Oni koji su poricali da će pred Allaha stati i koji nisu Pravim Putem išli biće izgubljeni. (10/45)

Kad bacimo pogled na ovu kratkotrajnu cjelinu, vidimo ih okupljene i obuzete iznenađenjem, sami primjećuju da je njihovo zemaljsko putovanje bilo veoma kratko, kao da je to bio samo jedan čas dana koga su oni proveli u međusobnom upoznavanju, a onda se naglo spustila zavjesa.

Ovo je nešto slično ovosvjetovnom životu i ljudima koji kao da su samo ušli i izašli, kao da na tom svijetu nisu ništa drugo radili osim što su susretali i upoznali.

Ovo je zaista poređenje, ali istina uvjerava u suprotno i da li su ljudi završili na ovom svijetu djelo upoznavanja? Oni dolaze i odlaze i skoro niko od njih nije upoznao svijet do poslijednjega, niti je grupa među tim svijetom upoznala druge grupe, a onda - otišli.

Uostalom, da li su se ove osobe koje se glože i spore i između kojih dolazi do nesporazuma svakog časa, međusobno upoznali kao što to treba?

Ovi narodi koji se glože i države u sporovima, ne spore se zbog opće istine niti zbog zdravog programa, nego se međusobno bore da jedni druge sruše. Eto to. Da li su upoznali jedni druge? Da li oni znaju da je Zemlja toliko prostrana i da ima mjesta za sve, kad bi se međusobno svi upoznali? Zemlja je bila skoro bez spora dok oni nisu unijeli spor!

To je, zbilja, poređenje čime se predstavlja kratkoća ovog života, ali se istovremeno predstavlja i najjača istina šta se dešava sa ljudima na ovom svijetu, a onda - svi odlaze.

U sjeni ove scene javlja se očevidni gubitak zbog onoga čime su se oni posvetili na ovom kratkom putu, nagonili u laž susret sa Allahom, zanemarivali Ga, predavali se tom kratkom životu, tom trenu, i nisu pripremili za ovaj susret ništa s čime bi se susreli sa svojim Gospodarom i nisu pripremali ništa za dugi boravak u Kući vječnosti.

Oni koji su poricali da će pred Allaha stati i koji nisu Pravim Putem išli biće izgubljeni (10/45).

* * *

Iz ove blic predstave Dana okupljanja i jednog dana života na Zemlji koji su prethodili ovom okupljanju do razgovora sa Vjerovjesnikm (alejhi's-selam) u vezi sa Allahovom kaznom onima koji su nagonili u laž, nejasnom kaznom koju oni ne znaju hoće li je doživjeti brzo, sutra ili će to biti odgođeno do Sudnjeg dana, kako bi isukani mač stalno visio iznad njihovih glava, ne bi li se počeli pridržavati Allahovih odredaba i uputili, malo pomalo nestaje cjeline koja je počela riječima o kaznama pa do njena kraja, do dana kada neće koristiti nikakva otkupnina, pa makar se za to ponudilo i sve što je na Zemlji, dana kada će Allah pravedno presuđivati, kada nikome neće biti učinjeno nasilje i nepravda. Ovo je izloženo kur'anskim metodom povezivanja ovog svijeta sa budućim u riječima i trenucima, u živom poimanju, koje se dotiče srca. Istovremeno, ocrtava se činjenica povezivanja dviju kuća i dvaju života kao što je to i u realnosti i kao što treba da bude u islamskom ispravnom predočenju.

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo, bilo da ti dušu uzmemo, Nama će se oni vratiti, i tada će Allah biti svjedok za ono što su činili (10/46).

Svaki narod je imao poslanika. I kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno presuđeno, nasilje im neće biti učinjeno (10/47).

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (10/48).

Reci: "Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće! Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe - ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati" (10/49).

Reci: "Kažite vi meni; ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci? (10/50).

Zar ćete tek onda kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali?" (10/51).

Zatim će se reći onima koji su se prema sebi ogriješili: "Iskusite patnju vječnu; zar se kažnjavate više nego što ste zaslužili?" (10/52).

Oni te zapitkuju: "Da li je istina da će ono biti?" Reci: "Jest, Gospodara mi moga, zaista je istina i vi nećete moći umaći!" (10/53).

Kada bi nevjernik imao sve ono što na Zemlji postoji, sve bi on to dao samo da se otkupi. A kada oni dožive patnju, sakriće tugu, i biće im po pravdi presuđeno, neće im se učiniti nažao (10/54).

Ovaj osvrt počinje zaključkom da se svi ljudi vraćaju Allahu i odgovaraju za svoja djela, bilo da su se desila u toku života Vjerovjesnika (alejhi's-selam) - a čime je on bio zadužen da ih saopći- ili da se desila nakon njegove smtri. I u jednom i u drugom slučaju povratak je kod Allaha. On je svjedok za sve što oni urade u prisustvu Vjerovjesnika (alejhi's-selam), u toku njegova života ili u njegovoj odsutnosti - poslije njegove smrti. Ništa od njihovih djela čime su zaduženi neće biti zagubljeno, niti će im biti oprošteno zbog smrti Vjerovjesnika.

Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo, bilo da ti dušu uzmemo, Nama će se oni vratiti, i tako će Allah biti svjedok za ono što su činili (10/46). Sve stvari se odvijaju onako kako je raspoređeno, ni slovo od toga neće biti izgubljeno niti izmijenjeno zbog vanredne situacije i uvjeta, nego će svaki narod očekivat dok im ne dođe njihov poslanik koji će ih upozoriti i objasniti im. Time će oni ispuniti svoja prava koja je Allah preuzeo na sebe, da On neće kazniti nijedan narod dok mu ne bude dostavljeno poslanstvo i dok mu ne bude objašnjeno. Tek tada će im se sudit pravedno prema onome kako su odgovorili vjerovjesniku (alejhi's-selam) na njegov poziv.

Svaki narod je imao poslanika. I kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno presuđeno, nasilje im neće biti učinjeno (10/47).

Da se zadržimo na ova dva ajeta pred činjenicom Božanstva i klanjanja, na čemu je koncentrirano islamsko poimanje u cjelini. Kur'anski metod to i potvrđuje svakom prilikom i na razne načine.

Vjerovjesniku (alejhi's-selam) se kaže da pitanje ove vjere kao i pitanje naroda kojemu se govori o toj vjeri pripada Allahu, a njemu ne pripada ništa od toga. Njegova je uloga u tome samo da saopći. Sve ostalo što stoji iza toga pripada Allahu. Njegov rok je određen, a on ne može sagledati kraj naroda koji ga nagoni u laž, koji ga odbija i uznemirava. Nije neminovno da mu Allah pokaže njihov kraj niti kakva će ih kaznu zadesiti. To pripada samo Allahu (Uzvišenom). Njegova je dužnost, a tako i svakog drugog poslanika, da prenosi saopćenje, a onda Vjerovjesnik produžuje, ovo pitanje u cjelini prepušta Allahu, kako bi svaki čovjek znao svoje područje i kako ne bi požurivali Allahovu odredbu moliocu, bez obzira koliko njihovo traženje i dova trajala i bez obzira koliko oni bili u tome izloženi patnji.

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite!" (10/48).

Oni su pitali sa izazovom i insisitiranjem tražeći da im se završi ono što im je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) obećao, a to je provođenje nad njima Allahove odredbe kao što je Allah završio i sa narodima kojima su dolazili vjerovjesnici, a oni ih nagonili u laž. Allah je te narode kaznio, našto je uslijedio odgovor:

Reci: "Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otklonuti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće! Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe - ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati (10/49).

Ako Vjerovjesnik (alejhi'-s-selam) ne može sebi nanijeti štetu ni učiniti bilo kakvu korist, onda on, ni u kom slučaju, ne može njima nanijeti štetu niti učiniti korist. (Ovdje se prvo spominje šteta, mada je naređeno da se govori o sebi, ali pošto oni požuruju štetu, to odgovara da se ovdje prvo spomene šteta. Na drugom mjestu u suri *E'l - E'araf* prvo je spomenuta korist, kad se govorilo o sličnoj situaciji, jer više odgovara da se to traži za sebe. Tu se kaže: ... *A da znam pronicati u tajne, stekao bih mnogo dobra, a zlo bi bilo daleko od mene* (7/188).

Reci: "Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće" (10/49).

Prema tome ovo pitanje pripada Allahu. On ostvaruje svoje obećanje i kaznu kada On hoće. Prema zakonu, koji se ne mijenja, svaki narod ima svoj kraj. Kada dođe taj kraj, oni ga ne mogu otkloniti niti ubrzati ni za jedan čas.

Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe - ni za tren ga neće moći odložiti ni ubrzati (10/49).

Ovaj kraj završava katkad primijećenim propadanjem kada dolazi do čupanja iz korijena, kao što se desilo sa nekim minulim narodima. A katkada završava moralnim propadanjem, porazom i gubljenjem, kao što se desilo sa nekim narodima koji se nakon izvjesnog vremena vraćaju u život ili propadaju zauvijek, rasipaju se i gube svoju osobenost, što dovodi do raspadanja tog naroda, makar i ostali pojedinci. Sve se to odvija prema Allahovu zakonu koji se ne mijenja, koji nije slučajan niti se dešava nepromišljeno, koji se odvija bez nasilja i privilegija. Narodi koji se pridržavaju uzroka života, oni žive, a narodi koji odstupaju od tih uzroka, oni slabe, raspadaju se ili umiru. Sve ovisi o veličini njihovih devijacija. Za muslimanski Ummet je predviđeno da će osigurati svoj život slijedeći svoga Vjerovjesnika, jer Vjerovjesnik ih poziva onome što će ih oživljavati i dati im da žive. To se ostvaruje ne samo vjerovanjem, nego radom kojeg

je predvidila ova vjera za razne faze života i sa životom sukladno ovom programu kojeg je propisao Allah, zakonu kojeg je On objavio i vrijednostima koje je odredio. U protivnom i njima će doći kraj sukladno Allahovu zakonu.

Njih ovdje užurbano dotiče kontekst i prenosi ih iz situacije čovjeka koji pita, ismijava i izaziva u situaciju kojom se prijeti, koja ih može iznenaditi u svakom momentu dana i noći:

Reci: "Kažite vi meni; ako će vas kazna Negova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci?" (10/50).

Ova neviđena kazna o kojoj se ne zna ni mjesto gdje će se dogoditi ni vrijeme kada će se dogoditi, ona može da se dogodi dok vi spavate ili u toku danja dok ste budni, kada vam neće koristiti otrežnjenje da je odbijete. Šta je to na čemu insitiraju griješnici da se ubrza kazna? To je kazna u kojoj za njih nema nikakva dobra u tom ubrzanju.

I dok su oni iznenađeni ovim pitanjem koje prenosi njihove osjećaje ka poimanju opasnosti i njenom očekivanju, slijedeći ajet će ih iznenaditi sa stvarnim događanjem, a događaj se još nije zbio. Kur'ansko poimanje to ocrtava, kao da je zbilja, prekriva im osjećaje i dotiče savjest.

Zar će te tek onda kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali? (10/51).

Kao da se to zbilo i kao da su oni u to vjerovali i kao da međusobno razgovaraju ovako rasplakano o sceni koja se događa i kojoj oni prisustvuju!

Ova trenutačna scena završava riječima:

Zatim će se reći onima koji su se prema sebi ogriješili: "Iskusute patnju vječnu; zar se kažnjavate više nego što ste zaslužili?" (10/52).

Tako se nalazimo sa kontekstom na mjestu polaganja računa i kazne, a maloprije smo bili sa pasusima koji se odnose na ovaj svijet gdje primjećujemo da se Allah obraća Vjerovjesniku i govori o ovoj sudbini.

Poslijednji dio ove cjeline je upućivanje pitanja ljudi Resulullahu. Da li je ova prijetnja istinita? Zapitkuju, a tresu se iznutra zbog onoga što hoće pouzdano da saznaju, a ušto nisu uvjereni. Odgovor je odlučan, potvrdan, popraćen zakletvom:

Oni te zapitkuju: "Da li je istina da će ono biti?" Reci: " Jest, Gospodara mi moga, zaista je istina i vi nećete moći umaći" (10/53).

Jest, Gospodara mi! (10/53).

- Koji najbolje zna vrijednost Njegova Božanstva i ja se ne zaklinjem njime nesavjesno i vjerolomno, nego se zaklinjem sasvim ozbiljno i uvjerljivo!

Zaista je istina, vi nećete moći umaći (10/53).

Nećete moći umaći kad vas to snađe, nećete moći izbjeći kada vam bude to obračunavano i kada budete za to kažnjavani.

I u vrijeme dok smo mi s njima na zemlji, dok oni pripitkuju za odgovor, kad mi najednom sa kontekstom, na način kako to kur'anski stil prenosi i predočava, na poprištu obračuna, kažnjavanja i nagrade, počevši od pretpostavke i procjena.

Kada bi nevjernik imao sve ono što na Zemlji postoji, sve bi on to dao samo da se otkupi (10/54).

Neće mu se to primiti čak i sa pretpostavkom da to on sve ima.

Ovaj ajet nije ni dovršen kad - ta se pretpostavka događa i naredba provodi.

A kada oni dožive patnju, sakriće tugu (10/54).

Njih je snašao strah iznenađenja! Pred njima je! Ovaj izraz ocrtava predodžbu tuge i žalosti koja prekriva lica, a da usta ništa ne govore.

... i biće im po pravdi prosuđeno, neće im se učiniti nažao (10/54).

Ovdje završava ova scena koja je počela sa pola ajeta kao pretpostavkom a završava sa realnošću. To se sve ostvaruje putem kur'anskog djelotvornog predočenja.

* * *

Snažni pogovor za okupljanje i polaganje računa, druga cjelina koja odražava Moć u nekim oblastima na nebesima, Zemlji, životu i smrti, cjelina koja je donijeta da bi potvrdila smisao zagarantirane moći o

ostvarenju kazne, zatim slijedi opći poziv svim ljudima da se koriste ovim Kur'anom koji im nudi savjet, uputu i lijek.

Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji! Allahova prijetnja će se sigurno ispuniti! - ali većina njih ne zna. On život i smrt daje i Njemu ćete se vratiti. O, ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima. Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju" (10/55-58).

Eto..., ovim odjekujućim upozorenjem *Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji* (10/55), ističe se da je Onaj koji gospodari svime što je na nebesima i na Zemlji, moćan je da Svoju prijetnju uistinu provede, da je ne može izbjeći niko ko pokušava da je izbjegne, niti će je moći spriječiti da se ne dogodi onaj koji pokušava da je spriječi. *Allahova prijetnja će se sigurno ispuniti! - ali većina njih ne zna* (10/55).

Ne zna zbog svog neznanja, sumnje i nagonjenja u laž.

On život i smrt daje (10/56).

Onaj koji gospodari životom i smrti, On gospodari povratkom i obračunom. *Njemu ćete se vratiti* (10/56).

To je brzi pogovor za brzo potvrđivanje nakon ovog djelotvornog iznošenja. Poslije toga uslijedio je opći apel upućen čovječanstvu.

O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg, lijek za vaša srca i uputsvo i milost vjernicima (10/57).

To vam je došlo u ovoj Knjizi u koju sumnjate, došao vam je savjet *od Gospodara vašeg* . Nije to izmišljena neka knjiga. Ono što je u njoj nije ljudski produkt. Došao vam je savjet da vam oživi vaša srca, da izliječi vaše grudi i oslobodi ih izmišljotina i bajki koje su ih ispunile, odstrani sumnju koja dominira vašim grudima, skretanje koje unosi bolest i nemir koji uznemirava srca. Došla je da obilato izlije na grudi čistotu, zdravlje, sigurnost, smirenost i spas sa vjerovanjem za onoga koga je vjerovanje uputilo na Put koji spaja i milost koja odvodi od zablude i kazne.

Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju" (10/58).

Zbog ove dobrote koju je Allah spustio na svoje robove, zbog ove milosti koju je On na njih izlio putem vjerovanja, zbog toga neka se oni vesele i raspolože. Ovo i zaslužuje raspoloženje i veselje, a ne bogatstvo niti

ponude ovog života. To je nešto više, ono što oslobađa čovjeka od stega zemaljskih pohlepa i prolaznih ponuda i čini ove ponude slugama života, a ne da se njima služi, to jeste nešto što čovjeka postavlja iznad njih. On ih sluša ali ne kao rob koji im robuje. Islam ne omalovažava ponude ovosvjetskog života pa da ih ljudi napuste i prelaze u askete, nego ih islam odmjerava pravom mjerom u tom smislu da bi ih ljudi uživali, da bi bili slobodne volje i odriješene ruke i težili nečemu što je uzvišenije od ovih ponuda, čiji su horizonti daleko iznad svijeta na Zemlji. To je vjerovanje koje je istovremeno i uživanje i rad i izvršenje djela sukladno zahtjevima vjerovanja. To je cilj, a ovaj svijet, poslije toga, postaje njihovo vlasništvo, a ne gospodar nad njima.

Ukbe ibni Velid prenosi od Safvana ibni Amra da je čuo Ejfea Ibni Abdullaha Kelaija kako govori: Kada je donijet harač iz Iraka drugom halifi Omeru (neka je Allah zadovoljan njime), izašao je Omer i njegov oslobođeni rob da prebroje deve. Omer prebrojava deve kad tamo više deva nego što ih je trebalo biti. Omer tada reče: "Hvala Allahu Uzvišenom!", a njegov oslobođeni rob: "Ovo je, tako mi Boga, zahvaljujući Allahu, Njegovoj dobroti i milosti." "Nisi tačno rekao", dodade Omer, "o tome Allah Uzvišeni kaže: *Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju* (10/58).

Ovako su prve grupe muslimana gledale na cijenu života. Smatrali su da je prva dobrota i prva milost savjet i uputa koja im je došla od Allaha. Međutim, bogtstvo i sama pobjeda slijede poslije toga, pa im je otuda i stizala pomoć i imetak sakupljan sa svih strana. To bogatstvo njih je tražilo. Smjer ovog Ummeta je jasan. To je smjer koga im je ovaj Kur'an propisao. U panašanjima muslimana prvog stoljeća bio je upravo ovaj smjer, to je taj put.

Materijalna opskrba i materijalne vrijednosti nije ono što određuje položaj ljudi na Zemlji, u životu na ovom svijetu, bez položaja na onom svijetu. Materijalna opskrba, materijalne olakšice i materijalne vrijednosti mogu ponekad postati uzroci poteškoće čovjeku ne samo na onom svijetu, nego i na ovom realnom svijetu, kao što primjećujemo danas u materijalnoj civilizaciji koja se međusobno gloži.

Moraju postojati druge vrijednosti koje dominiraju ljudskim životom. Te druge vrijednosti su one koje omogućavaju da daju i materijalnu opskrbu i materijalne olakšice čije su vrijednosti u životu na ovom svijetu, a ta druga vrijednost istovremeno omogućava da se iz tih

materijalnih olakšica i vrijednosti ostvare i materijalna sreća i mir čovječanstva.

Program koji vlada životom izvjesne grupe ljudi je program koji definira materijalne i opskrbne vrijednosti u životu ljudi. Taj program čini istovremeno i element sreće i element nesreće i tegobe, čini ponekad da čovječanstvo napreduje, ali ponekad i da vodi rasulu.

Zbog toga se ovdje radi o koncentraciji na vrijednosti ove vjere u životu ljudi.

O, ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima. Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju" (10/57-58).

Iz ovoga proističe da su oni koji su se susreli prvi put sa Kur'anom spoznali ovu visoku vrijednost jer Omer (neka je Allah zadovoljan njime) kaže o imetku i stoci: "Nije to ono što Allah (Uzvišeni) kaže." *Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju"* (10/58).

Omer (Bog mu se smilovao) dobro je poznavao vjeru. Znao je da su Allahovo dobro i Njegova milost predstvljeni u prvom redu u onome što im je Allah poslao: savjetu od njihova Gospodara, lijeku za ono što je u njihovim grudima, uputi i milosti vjernicima, a ne u imetku, devama i opskrbi koje oni sakupljaju.

Ovi prvi muslimani upoznali su vrijednost dalekog pomaka kojeg im je učinila ova vjera, pomaka iz moralnog pada džahilijjeta u kojem su živjeli. To je zaista veliki skok u poređenju sa džahilijjetom svakog vremena i svakog mjesta[21] među koje spada i džahilijjet dvadesetog stoljeća.[22]

Osnovni skok koji je predstavljen u ovoj vjeri je oslobođenje ljudi od robovanja ljudima, njihovo oslobođenje od ovog robovanja i usmjerenje da se klanjaju samo Allahu, zatim da uspostave svoj cjelokupni život na ravni ove slobode koja će im uzdići sva njihova poimanja, njihove vrijednosti i etička ponašanja, pretvoriti njihov cjelokupni život robovanja u život pune slobode.

---

[21] Me'alimu fi-t-tariq poglavlje Nkletu Beide.

[22] Vidi El-Islam we-l-džahilijje od Mewdudija i Džahilijjetu-l-qarnil išrin od Muhammeda Qutba.

Zatim dolazi materijalna opskrba i olakšice materijalno osnaženje koje slijedi ovu slobodu, kao što se dogodilo u historiji muslimanskog društva koje je rušilo sve paganizme oko sebe i hegemoniju tradicionalne vlasti na Zemlji i povelo čovječanstvo ka Allahu da na taj način traže uživanja u Allahovoj dobroti.

Svi oni koji koncentriraju svu svoju pažnju na materijalne vrijednosti i materijalnu proizvodnju, a zanemaruju osnovne velike vrijednosti, oni su neprijatelji čovječanstva, oni ne žele čovječanstvu da se uzdigne iznad nivoa životinje i njenih prohtjeva.

Oni ne dozvoljavaju slobodan poziv nego svoje snage usmjeravaju na dokidanju vjerničkih vrijednosti, da dokinu vjeru za koju su vezana ljudska srca, a što je daleko iznad animalnih prohtjeva, srca koja ne zanemaruju osnovne potrebe u hrani, stanu i seksu, u kojim granicama živi i životinja.

Ovo je stalni poklič u cilju uveličavanja materijalne vrijednosti i proizvodnje radi prisiljavanja da se čovjek time bavi, da razmišlja o tome radi preobražaja čovjeka u alatku, koji juri za ovim vrijednostima a u ovom olujnom stalnom pokliču "Proizvodnja! Proizvodnja!" zaboravalja svaku duhovnu i etičku vrijednost i gazi sve te vrijednosti. Ovaj poklič nije čist, nego je to smišljen plan radi uspostavljanja kipova kojima bi se ljudi klanjali, umjesto kipova prvog džahilijjeta, kako bi ovi kipovi imali presudnu vlast nad svim drugim vrijednostima.

Kada materijalna proizvodnja postane nešto poput kipa, ona drobi svijet oko sebe, a oni kruže oko nje kao oko svetog kipa. Sve druge vrijednosti, sve drugo što ima neki značaj, gazi se na putu materijalne proizvodnje, ruši se etika, porodica, obraz, sloboda, sigurnost i sve drugo. Bilo šta da se suprotstavi obilnosti proizvodnje, treba da bude uništeno. Šta će biti ovi gospodari i kipovi ako oni ne budu to? Nije neminovno da kip bude od kamena ili drveta, to može da bude nešto što ima vrijednost, parola ili naziv!

Najveća vrijednost treba da pripada Allahovoj dobroti i Njegovoj milosti, što je predstavljeno u ovoj Uputi koja liječi grudi, oslobađa vratove poniženja i uzdiže ljudsku vrijednost u čovjeku. U sjeni ove velike vrijednosti čovjek se može koristiti Allahovom opskrbom koju On daje ljudima, industrijalizacijom koja umnožava materijalni proizvod, materijalnim olakšicama koje ublažuju poteškoće i napore i ostalim vrijednostima o kojima džahilijjeti lupaju svim zurlama i bubnjevima.

Bez postojanja te visoke vrijednosti i njene dominacije, opskrba, olakšice i proizvodnja postaju prokletstvo zbog koga ljudi pate, jer se to tada upotrebljava u davanje prednosti animalnim vrijednostima i opremi na račun ove visoke ljudske vrijednosti.

Allah (Uzvišeni) Istinu obznanjuje:

O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima (10/57).

Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju" (10/58).

* * *

U okviru ovog kazivanja o vrlini Allahovoj i Njegovoj milosti predstavljenoj u savjetu, uputi i lijeku onoga što je u ljudskim grudima, dato u Objavi, kontekst se suprotstavlja paganizmu koji se zadržava na svom praktičnom životu, ali ne sukladno Objavi od Allaha, nego sukladno ljudskim željama, strastima, neprijateljstvu protiv nadležnosti Allaha (Uzvišenog), donošenju naredbe o dozvoli onoga što je zabranjeno i zabrani onoga što je dozvoljeno od Allahove opskrbe.

Reci: "Kažite vi meni, zaštu jednu hranu koju vam Allah daje smatrate zabranjenom, a drugu dopuštenom?" Reci: "Da li vam je prosuđivanje o tome Allah prepustio ili o Allahu laži iznosite?" I šta misle oni koji o Allahu iznose laži, šta će na Sudnjem danu biti? Allah je doista neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina njih ne zahvaljuju (10/59-60).

Šta vi mislite o Allahovoj opskrbi koju vam je On dao, o svemu što je došlo od Allaha sa Njegova visoka položaja Šta vi mislite o ovoj opskrbi koju vam je Allah dao da postupate s njom sukladno Njegovu dopuštenju i zakonu? A vi sasvim proizvoljno zabranjujete sami sebi, a dozvoljavate nešto bez Allahovog odobrenja. Zabrana i dozvola su ozakonjene! Ozakonjenje je presudno. Prosuđivanje pripada Božanstvu, a vi to sobom radite. *Da li vam je prosuđivanje o tome Allah prepustio ili o Allahu laži iznosite?* (10/59).

To je pitanje koje se ponavlja na više mjesta u Kur'anu čime se s vremena na vrijeme upozorava džahilijjet jer je to značajno pitanje koje

slijedi odmah iza svjedočenja da nema drugog Boga osim Allaha, zapravo ona mora biti praktično primijenjena u životnoj stvarnosti.

To je priznavanje da je Allah Stvoritelj i Skrbnik, da je Allah Gospodar kome se ljudi klanjaju, da je On taj koji upravlja i sudi o svim pitanjima svih ljudi. Stoga je i naredba o ovoj opskrbi koju Allah daje čovječanstvu, da ona obuhvata sve što im stiže bilo sa nebesa bilo iz Zemlje. Arapi pagani priznavali su postojanje Allaha (Uzvišenoga) priznavali su da je On Stvoritelj i Skrbnik! Nešto slično kao što danas priznaju ljudi koji za sebe kažu da su "muslimani!" Pa i poslije tog priznavanja oni su zabranjivali ili dozvoljavli sami po sebi, u okviru onoga što im je Allah dao, isto kao što to danas čine ljudi koji sebe nazivaju muslimanima. Ovaj Kur'an suočava ih ovom proturječnošću u onome što oni priznaju da postoji Allah, da je on Stvoritelj i Skrbnik, s jedne strane, a s druge strane u svom životu pridružuju Božanstvo, ne Allahu, nego nečem što je predstvaljeno u zakonu koji je donio neko od njih. To je isturena proturiječnost koja nosi pečat politeizma, kao što će nositi taj pečat svaki onaj koji pada u ovu proturječnost, bilo danas, sutra ili do kraja ovog svijeta, bez obzira na razliku u imenima ili parolama. Islam je realna činjenica, a ne samo ime.

Arapi politeisti smatrali su isto onako kao što smatraju neki ljudi koji danas sebe nazivaju "muslimanima" da to što oni primjenjuju - da je nešto zabranjeno ili dozvoljeno - da im je to Allah dozvolio ili, kako to oni kažu, dozvolio im je Allahov Zakon.

U suri El-En'am navedena je njihova tvrdnja da je ovo što oni zabranjuju i što dozvoljavaju Allah propisao. Ovo je izraženo u riječima Uzvišenoga: *Oni govore: "Ova i ova stoka i ti i ti zemljaski plodovi su zabranjeni, smiju ih jesti samo oni kojima mi dozvoljavamo, tvrde oni-, a ove i ove kamile je zabranjeno jahati." Ima stoke prilikom čijeg klanja ne spominju Allahovo ime, izmišljajući o Njemu laži. A on će ih sigurno zbog onoga što izmišljaju kazniti (6/138).* A oni govore: Allah je htio to i to, a nije htio to i to, izmišljaju o Allahu, isto onako kao što ljudi danas tvrde o sebi da su "muslimani" pa donose zakone sami po sebi govoreći: ovo je Allahov Zakon.

Allah ih ovdje suočava sa izmišljotinom i laži, a onda ih pita: Šta mislite vi o vašem Gospodaru na Sudnjem danu, a vi tako izmišljate laži o Njemu?

I šta misle oni koji o Allahu iznose laži, šta će na Sudnjem danu biti? (10/60).

Ovdje je upotrijebljeno treće lice da bi obuhvatilo sve one koji o Allahu laži iznose i sve ih tu niže i pita šta oni misle. O, žalosti! Šta misle oni šta će biti s njima na Sudnjem danu! To je pitanje pred kojim se tope čak i kruti, čvrsti brjegovi.

Allah je dosita neizmjeno dobar prema ljudima , ali većina njih ne zahvaljuje (10/60).

Allah čini dobro ljudima opskrbljujući ih ovom materijom, Allah je postavio Kosmos radi njih i dao im mogućnost da spoznaju izvore i zakone koji dominiraju ovim izvorima, dao im mogućnost i da spoznaju raznovrsnost u oblicima, da analiziraju i spajaju materije radi formiranja ovih oblika. Sve što je u Kosmosu i u ljudima - sve je to Allahova opskrba.

Allah čini dobro ljudima i nakon toga Svojom opskrbom, dobrotom i milošću koju je dao u svom programu kao Uputu ljudima i lijek za ono što je u njihovim grudima kako bi uputio ljude zdravom i ispravnom programu života one koji to primjenjuju kako valja, primjenjuju svoju ljudsku moć i snagu, osjećaje i smjerove i one koji to usklađuju sa dobrom ovog i onog svijeta, usklađuju između svoje prirode i prirode Kosmosa, oni koji žive u tome i sarađuju sa time. [23]

Međutim, mnogi ljudi nisu zahvalni na ovoj opskrbi, odvajaju se od Njegova programa i Zakona pa zahvaljuju drugima, a ne Njemu, a onda, na kraju, osjećaju poteškoće zbog toga jer se ne koriste onim što je lijek za bolesti u njihovim grudima.

Ovo je čudan izraz o dubokoj istini. Izraz da je Kur'an lijek za ono što je u grudima čovjeka. U punom smislu značenja riječi lijek. Taj lijek kola u srcima poput stvarnog lijeka u bolesnom tijelu, budeći ih čudnom tajnom snagom. Kola u njima sa svojim usmjeravanjima koja bude prirodne aparate prijema, pa se potresu, otvore, prime i uslišaju. Kola u njima sa svojim regulatorima i zakonima koji obuhvataju najmanji mogući kontakt i trenje između ljudskih grupa u svakodnevnom životu, kola u njima inspirišući smirenosti koja nalazi mjesto u srcima prema Allahu, pravdi kod nagrade ili kazne, pobjedi dobra i lijepa kraja.

---

[23] V. *Me'alimu fi't-tariq* poglavlje *Šeratun kewnijetun* i *Haze-d-din* poglavlje *Menhedžun muteferidun.*

To je tekst koji izaziva brojno gomilanje, jedno za drugim, koje nude razna značenja i dokazi u toj mjeri da je jezik čovjeka nesposoban da to iznese i predoči.

* * *

Oni su nezahvalni. A Allah ima uvida u sve tajne. On je obuhvatio Svojim znanjem sve sakriveno i sve javno. On je taj iz čijeg se znanja ništa ne gubi, niti ima išta a da nije Njemu dostupno, bilo ono kao atom na Zemlji ili na nebesima. Ovo je novi doticaj osjećaja i savjesti da bi se iz tog doticaja prešlo na smirenost Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i onih koji su s njim u njegovoj zaštiti i štićeništvu. Njima neće naštetiti oni koji nagone u laž, oni koji pored Allaha uzimaju sebi druge za Božanstvo, oni koji se pridržavaju iluzija.

Što god ti važno činio, i što god iz Kur'ana kazivao, i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate. Gospodaru tvome nije ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu, ni koliko trun jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u Knjizi jasnoj. I neka se ničega ne boje i ni za čim nek ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovom i na onom svijetu, - Allahove riječi niko ne može izmijeniti - to će, zaista, veliki uspjeh biti. Neka te ne žaloste besjede njihove! Uistinu, sve pripada Allahu; On sve čuje i sve zna. U Allahovoj vlasti su svi na nebesima i na Zemlji. A oni koji se pored Allaha božanstvima klanjaju, povode se samo za pretpostavkama i samo uobražavaju. On vam je dao noć da u njoj počinak imate, a dan da gledate. To su dokazi za ljude koji čuju (10/61-67).

Osjećaji su vezani za Allaha kako ih je predstavio prvi ajet u ovom kontekstu:

Što god ti važno činio, i što god iz Kur'ana kazivao i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate (10/61) - to je i smirujući i zaplašujući osjećaj druželjubiv ali zastrašujući. Kako ovo ljudsko stvorenje, dok se bavi nekim svojim poslom, osjeća da je Allah s njim, da On primjećuje njegove poslove, Allah sa Svojom veličinom, snagom i moći, Allah Stvoritelj ovog Kosmosa nad kojim On bdije, Onaj koji upravlja Kosmosom, onim što je uzvišeno u Kosmosu kao i onim što je sićušno u njemu. Allah je svugdje s ovim ljudskim stvorenjem. Pa i atom

koji luta u Kosmosu i njega Allah štiti, čuva i vodi računa o njemu. To je zadivljujući osjećaj, ali istovremeno i umirujući. Ovaj atom koji luta nije prepušten samom sebi u Kosmosu, nije ostao bez zaštite, pomoći i štićenosti, s njim je Allah.

Što god ti važno činio i što god iz Kur'ana kazivao i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate (10/61).

Ova sveobuhvatnost se ne odnosi samo na znanje nego se odnosi i na zaštitu i kontrolu. *Gospodaru tvome nije ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu ni koliko trun jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u Knjizi jasnoj* (10/61).

Mašta pliva sa atomima koji također plivaju po Zemlji i nebesima, a s njima Allahovo znanje, znanje o svemu što je manje ili veće od atoma. Ljudska svijest treperi čas sa uživanjem, čas sa strahom, a srca postaju skrušena zbog veličine i bogobojaznosti, čak umiruju vjerovanje veličinom i strahom. Srce koje je uznemireno, tješi se približavanjem Allahu.

U sjeni ovog druženja i smirenja ovom blizinom uslijedio je snažni oglas:

Neka se ničega ne boje i ni za čim nek ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovom i na onom svijetu - Allahove riječi niko ne može izmijeniti - to će, zaista, veliki uspjeh biti (10/62-64).

Kako da se boje Allahovi štićenici ili da tuguju, a Allah je s njima svakog trena u svakom poslu, kretanju ili mirovanju? Kako to, a oni su Allahovi štićenici, oni koji vjeruju u Allaha, bogobojazni, koji znaju da su kontrolirani od strane Allaha i u javnosti i u tajnosti?

... oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali (10/63)...

kako da se plaše i da tuguju, a oni su u kontaktu sa Allahom jer su oni Njegovi štićenici, pa onda zašto da tuguju i od koga da se boje? Veselje i radost pripadaju njima i na ovom i na budućem svijetu. To je istinito obećanje u kome nema promjene. U Allahovim riječima nema izmjene:

... to će, zaista, veliki usjeh biti (10/64).

Allahovi štićenici o kojima se u kontekstu ovdje govori su vjernici istinitog vjerovanja, koji se Allaha boje istinitim bojanjem. Iman je ono što se ustalilo u srcu i što ga je djelo potvrdilo. Djelo - to je provođenje onoga

što je Allah naredio i klonjenje onoga što je Allah zabranio. Ovako treba da shvatimo značenje Allahova štićeništva, a ne kao što to shvaćaju široki slojevi, da su glupaci i zalutali oni koji se nazivaju štićenicima.

U sjeni ove pažnje i zaštite Allahovih štićenika govori se Vjerovjesniku (alejhi's-selam), a on je prvi štićenik, riječima što ga umiruju u odnosu na one koji pokušavaju zavesti u laž, koji izmišljaju i koji su u to vrijeme bili uglednici i moćnici:

Neka te ne žaloste besjede njihove! Uistinu, sva moć pripada Allahu; On sve čuje i sve zna (10/65).

Samo Allahu pripada ta uzvišenost, ona se ne pridodaje Poslaniku i vjernicima kao na drugim mjestima, jer kontest iznosi Allahovu zaštitu Njegovih štićenika i otuda samo Njemu pripada moć. Moć u osnovi pripada samo Allahu, a Poslanik i vjernici koriste se Njegovom moći da bi time potvrdili da ta moć ne pripada nikome od ljudi, ni umišljenim kurejševičkim politeistima jer i oni ulaze u taj svijet. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je u Allahovoj zaštiti koja se proteže na Allahove štićenike pa otuda neka se ne žalosti zbog onoga što oni kažu. Allah je s njim. On sve čuje i sve zna. Čuje šta oni govore, zna njihove spletke i štiti svoje štićenike od svega što se govori i što se spletkari. U Njegovoj moći je sve što je na nebesima i na Zemlji, i čovjek i džin i melek, i griješnici i bogobojaznici. Svi moćnici, sva Njegova stvorenja ulaze u sastav Njegove vlasti i vlasništva.

U Allahovoj vlasti su svi na nebesima i na Zemlji (10/66).

Ovdje se upotrijebila riječ "svi", a ne "sve", jer se time misli da se potvrdi da su u Njegovoj ruci i moći i bogati i moćni i slabi, i tekst uzima takav smjer:

A oni koji se pored Allaha božanstvinma klanjaju (10/66). A ta iluzorna božanstva nemaju ničega zajedničkog sa Allahom. Oni koji se njima klanjaju nisu sigurni u svojoj tvrdnji u njihova božanstva. *Povode se samo za pretpostavkama i samo uobražavaju (10/66).*

Tekst se dalje zadržava na nekim oblastima moći u svemirskim scenama koje ljudi zanemaruju zbog toga što se te scene ponavljaju:

On vam je dao noć da u njoj počinak imate, a dan da gledate. To su dokazi za ljude koji čuju (10/67).

Gospodar kretnje i mirovanja koji čini da se ljudi u noći smire, a danju da gledaju, vodi ljude i oni se na taj način kreću. On im daje vid pa

mogu da vide. Pridržavaju se običaja kretanja i mirovanja. On je moćan i može da štiti Svoje štićenike među ljudima, a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i vjernici koji su s njim je u prethodnici su njegovih štićenika.

To su dokazi za ljude koji čuju (10/67)

i razmišljaju o onome što su čuli.

Kur'anski program mnogo koristi kosmičke scene kad izlaže pitanje Božanstva i klanjanja zato što je Kosmos svojim postojanjem i svojim scenama svjedok koji govori ovoj prirodi čija se logičnost ne može odbiti. Kur'anski program obraća se ljudima sa skladnosću koje imaju odnose između ljudi i Kosmosa, i oni to nalaze i osjećaju u svojim životima.

Ova noć u kojoj oni nalaze smiraj, ovaj dan u kome oni gledaju dvije su kosmičke pojave jako povezane sa životima ljudi. Ove kosmičke pojave skladne su sa životima ljudi da ih oni mogu osjetiti makar se ti ljudi ne upuštali u dublja naučna istraživanja jer ljudska unutarnja priroda shvaća ovaj Kosmos svojim skrivenim jezikom.

Na ovaj način ljudi nisu bili bez spoznaje kosmičkog jezika i prije nego im je došla savremena znanost jer su oni razumjeli ovaj jezik svojim bićem. Osim toga, njima se ovim Kosmosom obraća Sveznajući i Sveobaviješteni još iz davnih stoljeća. To je jezik koji se obnavlja sa obnavljanjem spoznaje, i sve što čovjek više napreduje u spoznaji sve više će biti sposobniji da shvati. Tada se ljudska srca otvore vjerovanju i u ove horizonte progledaju svjetlom Allaha.

Izmišljanje protiv Allaha govoreći o drugim božanstvima odnosi se i na neke koji kažu da Allah (Uzvišeni) ima dijete. Politeisti Arapi tvrdili su da su meleki kćeri Božije.

Kraj ove cjeline završava ovom vrstom politeizma i izmišljanja, a počinje dokazom u svijetu i završava patnjama na budućem svijetu kur'anskim metodom:

Oni govore: "Allah je sebi uzeo dijete!" - Hvaljen neka je On! On ni o kom ovisan nije! Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je! Vi zato nikakva dokaza nemate. Zašto o Allahu govorite ono što ne znate! Reci: "Oni koji o Allahu laži iznose neće postići ono što žele." Uživaće kratko na ovom svijetu, a zatim će se Nama vratiti i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali (10/68-70)

Vjerovanje da Allah (Uzvišeni) ima dijete je veoma primitivno vjerovanje, a nastalo je zbog pogrješnog poimanja koje ne može da spozna i uoči veliku razliku između Božanske, trajne i vječite prirode i ljudske stvorene i prolazne prirode. Nedostatak se javlja također i zbog nespoznavanja mudrosti zakona po kome se odvija rađanje sinova koji su prolazni, a to je prirodno dopunjenje zbog toga što se u ljudima javlja nedostatak, a što nije slučaj sa Allahom.

Ljudi umiru. Život se proteže do određenog roka i kada istekne taj rok, mudrost stvaranja predviđa da se protegne ljudski rod, a dijete je sredstvo ovog protezanja.

Ljudi stare i slabe, dijete nadoknađuje staračku snagu mladenačkom snagom, izvršava ulogu na obradi zemlje, kao što hoće Allah, pomaže slaboga i staroga da bi se produžio život.

Ljudi se bore protiv onoga što ih okružuje, bore se protiv svojih neprijatelja, ljudi i životinja, prema tome oni osjećaju potrebu da se oslone na nešto, i dijete je nabliže koje bi moglo biti od pomoći u ovoj situaciji.

Ljudi gomilaju sredstva koja pribavljaju sebi svojim trudom, a dijete pomaže svojim trudom koji urađa plodom.

Tako je i sa ostalima, a što je predvidjela mudrost Stvaraoca radi kultivisanja ove zemlje sve dok ne dođe kraj i Allahova odredba.

Ništa od ovoga nije vezano za Allahovo Biće. On nema potrebe za produžetkom niti pomoći kod starosti, nema potrebe za pomagačem niti sredstvima, nema potrebe ni za čim što bi moglo pasti ili ne pasti na um čovjeku, a što bi bilo vezano za Njegovo Biće.

Svrha djeteta iščezava jer Božanska priroda nema potrebe ni za čim što bi bilo izvan njegove prirode, a što bi se moglo ostvariti preko djeteta. Allahova mudrost je dosudila da se ljudi rađaju samo iz razloga što su oni po prirodi kratkog vijeka i što njihova priroda traži ovakvu vrstu dopunjavanja. Otuda je nužno potrebno rađanje, a ne nešto što bi se odvijalo nasumice.

Zatim odgovor na laž: *Oni govore: "Allah je sebi uzeo dijete!"*

Hvaljen neka je On! On ni o kom ovisan nije! Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je (10/68).

Hvaljen neka je! (10/68) Svojim Uzvišenim Bićem, očišćen je od ovakovog mišljenja, razumijevanja i poimanja. *On ni o kom ovisan nije!* u pravom smislu ovisnosti. Nema potrebe o kojima smo mi govorili niti druge potrebe što bi čovjeku moglo pasti na um ili ne naumpasti, a što bi tražili da postoji dijete, jer određeni uvjeti dozvoljavaju određene posljedice. Ništa nije uzaludno, ništa nije bez potrebe, bez svrhe i cilja. *Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je (10/68).* Sve je u Njegovom vlasništvu. Otuda On (Uzvišeni) nema potrebe da posjeduje nešto zahvaljujući pomoći djeteta. Prema tome, dijete je u ovom slučaju suvišno. Sačuvaj Bože, Allahu (Uzvišenom) to pripisivati.

Kur'an Časni ne ulazi u teoretsku polemiku o dvjema naravima Božanstva - Božanskoj i ljudskoj, a što je bila novina kod apologetičara i u drugim filozofijama, jer on dotiče teme u njihovoj bliskoj realnosti, sarađuje sa samim predmetom, ne sa polemičkim pretpostavkama koje, najzad, ostavljaju tretiranu temu i ta polemika postaje sama sebi cilj.

Kur'an se ovdje zadovoljava ovim doticajem koji govori o ljudskoj stvarnosti, njihovim potrebama za djetetom i njihovim poimanjima ove potrebe. Ta potreba ne postoji u odnosu na Allaha koji gospodari svime što je na nebesima i Zemlji da bi preko njihovih duša postigao zadovoljstvo ili umirenost bez teoretske polemike već sa doticajem komu se priroda sa lahkoćom odaziva.

Zatim ih Kur'an suočava sa stvarnošću, da oni ne raspolažu nikakavim jakim dokazom za ono što tvrde. Oni kažu da je vlast dokaz, jer je dokaz moć, a posjednik dokaza je moćan, on ima vlast.

Vi za to nikakva dokaza nemate (10/68),

nemate dokaza za ono što kažete, pa

zašto o Allahu govorite ono što ne znate? (10/68).

Riječi čovjeka o onome što ne zna nepotpune su i neodgovarajuće, pa kako onda izgleda kada se takve riječi, izvedene bez znanja, odnose na Allaha (Uzvišenoga)? To je onda nedjelo koje prevazilazi sva nedjela. Ono se, u prvom redu, protivi čistoti i veličini koju zaslužuje Allah da Mu ukazuju Njegovi robovi, jer bi On bio, na taj način, opisan prema događajima, nemoći i nedostatku, a Allah (Uzvišeni) je daleko iznad toga. To bi bila zabluda u predstavljanju odnosa između Stvoritelja i stvorenoga, iz čega izrasta zabluda kod poimanja svih odnosa između života i ljudi i njihovih postupaka. Sve su ovo ogranci izrasli iz poimanja ovih odnosa. Sve

dokaze koje su proricatelji i svećenstvo proizveli radi sebe, da totemi imaju vlast, i sve što je crkva izmislila, da i ona ima vlast, nastalo je iz poimanja odnosa između Allaha (Uzvišenoga) i Njegovih kćeri meleka! Ili između Allaha (Uzvišenoga) i Isāa, sina Merjemina, iz veze očinstva i sinovstva, iz priče o prvom, urođenom, iskonskom grijehu iz čega je izašlo pitanje priznavanja (grijeha), zatim iz pitanja posredovanja, od strane crkve, Mesiha da povezuje ljude sa ocem Isusovim (po njihovoj tvrdnji), i tako dalje, sve do časa kada se u prvom krugu javlja prva smutnja i nered u poimanju odnosa između Stvoritelja i stvorenoga, pa je došlo do griješenja i u svim ostalim krugovima u životu čovjeka.

Ovdje se ne radi o pitanju koje se odnosi samo na puku neispravnost u dogmatskom poimanju, nego je to pitanje života u cjelini. Svo se neprijateljstvo koje se dogodilo između crkve, nauke i razuma završilo na tome da se društvo, oslobađajući se od crkvenih dokaza, oslobodilo i od samih vjerskih dokaza. Sve je to proisteklo iz prvog slučaja, slučaja smutnje i nereda u poimanju odnosa između Allaha i Njegova stvorenja. Ono sa sobom povlači brojna zla od čega pati cjelokupno čovječanstvo čije se nesreće odražavaju i u materijalnom hodu i drugim nesrećama koje stoje iza toga.

Težnja islamske doktrine usmjerena je da uzdigne ove odnose u cjelini, u što nema sumnje. Allah je iskonski Stvaralac, Vječiti, Njemu ne treba dijete. Odnosi između Njega i svih ljudi su na ravni odnosa Stvoritelja i Njegovog stvorenja, bez izuzetka. Kosmos, život i življenje imaju zakone po kojima se to odvija. Tu ne može doći do izmjene niti davanja privilegije. Ko slijedi ove zakone spašen je i uspio je. Ko se odvoji od tih zakona zalutao je i gubitnik je. Svi ljudi u tome su potpuno jednaki. Svi se oni Allahu vraćaju. Tamo nema ni zagovornika ni nekakva božanstva. Svi će oni doći na Sudnji dan pojedinačno. Svaka će osoba imati ono što je uradila. Tvoj Gospodar neće nikome činiti nepravdu.

Jednostavna i jasna doktrina. Ona ne dozvoljava nikakav prostor za iskvarena objašnjenja, ne povija se niti odstupa sa srcem u nekakve staze i padine, niti se penje u oblake i magle.

Zatim, svi će stati podjednako pred Allaha. Svima će se obraćati po zakonu. Svi su oni zaduženi time. Svi oni imaju i čuvare za to. Time će biti uspostavljeni odnosi između ljudi kao rezultat pravilnog uspostavljanja odnosa između njih i Allaha.

Reci: "Oni koji o Allahu laži iznose, neće postići ono što žele (10/69).

Neće ih spasiti nikakav spasitelj. Neće biti spašeni ni u tjesnacu ni na širokom putu, neće biti spašeni na ovom, niti budućem svijetu. Pravi spas je ono što izrasta iz slijeđenja ispravnih Allahovih zakona koji vode ka dobru, podizanju čovječanstva i ozdravljenju društva , razvoju života i usmjeravanju naprijed. Nije to samo materijalna proizvodnja koju prati rušenje ljudske vrijednosti i srozavanje čovjeka na nivo životinje. To je formalni spas, privremeni uspjeh koji je odstupio od linije progresa koji vodi čovječanstvo najdaljem savršenstvu koje mu njegova priroda dozvoljava.

Uživaće kratko na ovom svijetu, a zatim će se Nama vratiti i Mi ćemo dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali (10/70).

Čisto uživanje je kratkoročno. To kratko uživanje je presječeno jer ne dostiže odgovarajuće uživanje na budućem svijetu. Takvo uživanje popraćeno je *nesnosnom patnjom,* plodom skretanja sa kosmičkog Allahovog Puta koji vodi visokom i dostojnom uživanju.

«وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ : يَٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِي
وَتَذْكِيرِي بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوٓاْ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ، ثُمَّ
لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ، ثُمَّ ٱقْضُوٓاْ إِلَيَّ ، وَلَا تُنظِرُونِ * فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا
سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ ، إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ، وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ *
فَكَذَّبُوهُ ، فَنَجَّيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِي ٱلْفُلْكِ ، وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ ، وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ
كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا ، فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ .

«ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِۦ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ ، فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ، فَمَا كَانُواْ
لِيُؤْمِنُواْ بِمَا كَذَّبُواْ بِهِۦ مِن قَبْلُ ، كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْمُعْتَدِينَ .

«ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ بِـَٔايَٰتِنَا ،
فَٱسْتَكْبَرُواْ وَكَانُواْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ * فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوٓاْ : إِنَّ هَٰذَا
لَسِحْرٌ مُّبِينٌ * قَالَ مُوسَىٰٓ : أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمْ أَسِحْرٌ هَٰذَا ؟ وَلَا يُفْلِحُ

ٱلسَّٰحِرُونَ * قَالُوٓاْ : أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا ، وَتَكُونَ لَكُمَا ٱلْكِبْرِيَآءُ فِي ٱلْأَرْضِ ؟ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ .

« وَقَالَ فِرْعَوْنُ : ٱئْتُونِي بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ * فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُواْ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ * فَلَمَّآ أَلْقَوْاْ قَالَ مُوسَىٰ : مَا جِئْتُم بِهِ ٱلسِّحْرُ ، إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبْطِلُهُۥٓ ، إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ ٱلْمُفْسِدِينَ * وَيُحِقُّ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ ، وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُجْرِمُونَ .

« فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ، وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي ٱلْأَرْضِ ، وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ * وَقَالَ مُوسَىٰ : يَٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ * فَقَالُواْ : عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ، رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ * وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ * وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُواْ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً ، وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ ، وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ .

« وَقَالَ مُوسَىٰ : رَبَّنَآ إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ، رَبَّنَا لِيُضِلُّواْ عَن سَبِيلِكَ ، رَبَّنَا ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ ، وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ ، فَلَا يُؤْمِنُواْ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ * قَالَ : قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَٱسْتَقِيمَا ، وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ .

« وَجَٰوَزْنَا بِبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ ، فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ بَغْيًا وَعَدْوًا ، حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ قَالَ : ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِيٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓاْ إِسْرَٰٓءِيلَ ، وَأَنَا مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ * ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ؟ * فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ ءَايَةً ، وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ .

« وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ ، وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ ؛
فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ، إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟
فِيهِ يَخْتَلِفُونَ .

« فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِن
قَبْلِكَ ، لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ * وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ .

« إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ * وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ ءَايَةٍ
حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ * فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَٰنُهَآ ، إِلَّا قَوْمَ
يُونُسَ لَمَّآ ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ، وَمَتَّعْنَٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ *
وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَءَامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ، أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ
يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ؟ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ عَلَى
ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ .

« قُلِ : ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ، وَمَا تُغْنِى ٱلْءَايَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ
لَّا يُؤْمِنُونَ * فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِهِمْ ؟ قُلْ : فَٱنتَظِرُوٓا۟
إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ * ثُمَّ نُنَجِّى رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ، كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا
نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ » .

Kaži im povijest o Nuhu! Kada on reče narodu svome: "O, narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima, - a ja se stalno uzdam u Allaha -, onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i to ne krijte; zatim to nada mnom izvršite i ne odgađajte! (10/71).

A ako glave okrenete - pa, ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman" (10/72).

Ali, nazvaše ga lašcem, pa Mi u lađi njega i one koji bijahu uz njega spasismo i namjesnicima ih učinismo, a one koji dokaze Naše nisu priznavali potopismo, pa pogledaj kako su završili oni koji se na opomene nisu osvrtali! (10/73).

Zatim smo, poslije njega, poslanike narodima njihovim slali i oni su im jasne dokaze donosili, ali oni nisu htjeli da vjeruju u ono što prije nisu priznavali. Tako Mi pečatimo srca onih koji u zlu prelaze svaku mjeru (10/74).

Zatim smo, poslije njih, Mūsāa i Hārūna poslali sa čudima Našim faraonu i glavešinama njegovim, ali su se oni uzoholili - a bio je to griješan narod: (10/75)

kada im je od Nas došla Istina, rekli su: "Ovo je zaista prava čarolija!" (10/76).

"Zar za Istinu koja vam je došla kažete da je čarolija?" - reče Mūsā -, "a čarobnjaci neće nikad uspjeti!" (10/77).

A oni rekoše: "Zar si došao da nas odvratiš od onoga na čemu smo zatekli pretke naše, da bi vama dvojici pripala vlast na Zemlji? E, nećemo mi vama dvojici vjerovati!" (10/78).

I faraon reče: "Dovedite mi sve vješte čarobnjake!" (10/79).

I kad čarobnjaci dođoše, Mūsā im reče: "Bacite što imate da bacite!" (10/80).

I kad oni baciše, Mūsā uzviknu: "Ono što ste priredili čarolija je! Allah će je uništiti, jer Allah ne dopušta da djelo pokvarenjaka uspije, (10/81)

Allah će Svojom moći Istinu utvrditi, makar što će to nevjernicima krivo biti!" (10/82).

I ne povjerova Mūsāu niko, osim malo njih iz naroda faraonova, iz straha da ih faraon i glavešine njegove ne počnu zlostavljati, - a faraon je zaista na Zemlji silnik bio i u zlu svaku mjeru prevršio (10/83).

I Mūsā reče: "O, narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani!" (10/84).

"U Allaha se uzdamo!" - rekoše oni. "Gospodaru naš, ne učini da zbog nas dođu u iskušenje ljudi koji nasilje čine, (10/85)

i spasi nas, milošću Svojom, od naroda koji ne vjeruje!" (10/86).

I Mi objavismo Mūsāu i bratu njegovu: "U Misiru narodu svome kuće izgradite i bogomoljama ih učinite i u njima molitve obavljajte! A ti obraduj vjernike!" (10/87).

I Mūsā reče: "Gospodaru naš! Ti si dao faraonu i glavešinama njegovim bogatstva da u raskoši žive na ovom svijetu, pa oni, Gospodaru moj, zavode s Puta Tvoga! Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu!" (10/88).

"Uslišena je molba vaša!" - reče On -, "a vas dvojica na Pravom Putu ostanite i nikako se za neznalicama ne povodite!" (10/89).

I mi prevedosmo preko mora sinove Israilove, a za petama su im bili faraon i vojnici njegovi progoneći ih ni krive ni dužne. A on, kad se poče daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema Boga osim Onoga u kojeg vjeruju sinovi Israilovi i ja se pokoravam!" (10/90).

"Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?! (10/91).

Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje da bi bio poučan primjer onima poslije tebe", - ali mnogi ljudi su ravnodušni prema Našim poukama (10/92).

I Mi smo sinove Israilove u lijep predjel naselili i ukusnom hranom ih opskrbili, i tek kad im je došlo pravo saznanje, oni su se u mišljenju razišli. A Gospodar tvoj će im sigurno na Sudnjem danu presuditi o onome u čemu su se razilazili (10/93).

Ako sumnjaš u ono što ti objavljujemo, upitaj one koji čitaju Knjigu, prije tebe objavljenu. Tebi Istina od Gospodara tvoga dolazi, i nikako ne budi od onih koji su u sumnji (10/94).

I ne budi nikako od onih koji Allahove dokaze ne priznanju, da ne bi bio izgubljen (10/95).

A oni na kojima se ispuni Riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati, (10/96)

makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu (10/97).

Zašto nije bilo nijednog grada koji je povjerovao i kome je vjerovanje njegovo koristilo, osim naroda Jūnusova, kome smo, kada je povjerovao, sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i život mu još izvjesno vrijeme produžili? (10/98).

Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici? (10/99).

Nijedan čovjek nije vjernik bez Allahove volje; a On kažnjava one koji neće da razmisle (10/100).

Reci : "Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!" - A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje (10/101).

Zar oni čekaju da ih snađe nešto slično onome što je snašlo one koji su prije njih bili i nestali? Reci: "Pa čekajte, i ja ću s vama čekati!" (10/102).

Poslije smo spasavali poslanike Naše i one koji su vjerovali. Eto tako, dužnost je Naša da spasimo vjernike (10/103).

Ranije je u ovoj suri ukazano na prošle narode i kakva je bila poslijedica njihovog nagonjenja u laž njihovih poslanika, i činjenjem namjesnicima drugih iza njih da bi bili provjereni: *Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli da vjeruju. Tako Mi kažnjavamo narod nevjernički. Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti* (10/13-14).

Također je bilo riječi da svaki narod ima svog poslanika i on, kada bi dolazio, postupio bi prema njima pravedno: *Svaki narod je imao poslanika. I kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno prosuđeno, nasilje im neće biti učinjeno* (10/47). Kontekst u nastavku podrobno govori o ova dva nagovještaja i iznosi jedan dio kazivanja o Nuhu sa njegovim narodom, a zatim i kazivanja Mūsāa sa faraonom i njegovim narodom, u kojima dolazi do izražaja poslijedica ugonjenja u laž i ono šta se dešava sa jednim narodom kada mu dođe njegov poslanik, saopći im poslanstvo i upozori na poslijedicu suprotstavljanja tom poslanstvu.

Ovdje dolazi i do kraćeg ukazivanja na slučaj o Jūnusu kada je njegov narod počeo vjerovati nakon što ga umalo nije snašla kazna koja je od tog naroda odstranjena i taj narod se spasio kazne zahvaljujući vjerovanju. To je jedan doticaj, koji ukrašava vjerovanje onima koji ugone u laž; možda će se oni pribojati kazne kojom bivaju upozoreni i čija kazna neće biti kao što je bila kazna Nuhova i Mūsāova naroda, koji su upropašteni.

Ova prošla cjelina završila je obavezom Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da iznese kakva će biti poslijedica onih koji izmišljaju na Allaha svakojake laži i pripisuju Mu druga božanstva: *Reci: "Oni koji o Allahu laži*

iznose neće postići ono što žele." Uživaće kratko na ovom svijetu, a zatim će se Nam vratiti i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali (10/69-70). To je upućeno nakon što je umiren Vjerovjesnik: *Neka te ne žaloste besjede njihove! Uistinu, sva moć pripada Allahu* (10/65). Za Allahove štićenike nema straha. Oni ne treba da tuguju.

Kontekst nastavlja sa novim obavezama, koje se odnose na Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da izloži vijest o Nuhu (alejhi's-selam), vijest koja je vezana za kušnju njegova naroda, zatim šta je bilo sa njegovim spasom i onim koji su s njim vjerovali, govori o njihovu namjesništvu na Zemlji, i napokon, o propastu onih koji ugone u laž, a oni moćniji i brojniji.

Povoljnostje očita da se navedu ova kazivanja u odnosu na kontekst u ovoj suri i u odnosu na bliska značenja koja su iznijeta nešto prije. Sva kazivanja u Kur'anu navedena su u kontekstu da bi izvršila svoju ulogu.Ona su i često ponoviljena na raznim mjestima sukladno stilovima koji odgovaraju temi u kontekstu i momentima koji su izloženi u pojedinim temama da bi bile ispunjene potrebe tih tema. I druga su kazivanja katkada izložena na drugom mjestu, a ne samo jedno kazivanje, jer to mjesto odgovara i kazivanju iz druge oblasti. Mi ćemo to vidjeti u iznošenju dvaju kazivanja, kazivanju o Nuhu, Mūsāu i Jūnusu ovdje na način kako odgovara da se iznese, zatim kazivanju o stavovima politeista u Mekki prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam), prema maloj grupi muslimana sa njim, potom osjećaju snage moći ove male vjerničke grupe zbog njenog vjerovanja i odlučnosti da se suoči sa brojnijom, moćnijom i snažnijom grupom. Ovdje ćemo uočiti povoljnost iznošenja kazivanja i pogovora, ponekad ubačen između tih kazivanja, a ponekad dolazi iza kazivanja. [24]

* * *

Kaži im povijest o Nuhu! Kada on reče narodu svome: "O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima, - a ja se stalno uzdam u Allaha -, onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i to ne krijte; zatim to nada mnom izvršite i ne odgađajte! A ako glave okrenete - pa, ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman." Ali, nazvaše ga

[24] V. poglavlje *El qisatu fi-l-Qur'an* u djelu *Et-Taswiru-l-fenni fi-l-Qur'an*, gdje se ovo pitanja detaljno razmatra.

lašcem, pa Mi u lađi njega i one koji bijahu uz njega spasismo i namjesnicima ih učinismo, a one koji dokaze Naše nisu priznavali potopismo, pa pogledaj kako su završili oni koji se na opomene nisu osvrtali! (10/71-73).

Ovaj moment u kome se ovdje iznosi kazivanje o Nuhu je poslijednji moment ili moment poslijednjeg izazova nakon dugog upozorenja, dugog podsjećanja i dugog ugonjenja u laž. U ovom kazivanju se ne spominje ništa o lađi niti o onima koji su bili na lađi, ni potopu, niti ikakvi detalji o tom slučaju, jer je cilj da se istakne izazov i zatraži pomoć samo od Allaha, spas Vjerovjesnika i onih koji su s njim, a oni su u manjini, zatim upropaštavanje onih koji ugone u laž Nuha, a oni su u većini. Zbog toga se kontekst ovdje svodi na detalje ovog kazivanja u njegovoj cjelini, svodi se na objašnjenje jedne cjeline, na njene poslijednje rezultate, jer to odgovara kontekstu u ovoj temi.

Kaži im povijest o Nuhu! Kada on reče narodu svome: "O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima, - a ja se stalno uzdam u Allaha -, onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i to ne krijte; zatim to nada mnom izvršite i ne odgađajte! (10/71).

Ako je ovo pitanje kod vas izazvalo tjeskobu i ne možete da podnesete moj boravak kod vas i moj poziv upućen vama, i moje podsjećanje vas na Allahove dokaze, pa, eto vas, radite šta hoćete, a ja nastavljam svojim putem i oslanjam se samo na Allaha.

Ja se stalno uzdam u Allaha (10/71).

Uzdam se samo u Njega, On mi je dovoljan, ne trebam druge pomagače niti štićenike,

... onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite (10/71).

Razmislite o sebi, izvorima toga i budite spremni, solidarišite se,

i to ne krijte (10/71).

Nego, neka bude stav sasvim jasan u vašim dušama i ono što odlučite neka ne bude nejasno, neka u tome ne bude kolebanja niti povratka, a onda

to nada mnom izvršite,

Provedite što ste odlučili u odnosu na mene nakon razmišljanja i odmjeravanja svih vrsta, odlučno, bez kolebanja.

...ne odgađajte! (10/71).

Nemojte mi davati ni najmanje vremena da se spremim, sva moja priprema je oslanjanje samo na Allaha, ni na koga drugog.

Ovo je jasni djelotvorni izazov kojeg može ojačati samo onaj čija je ruka puna snage, onaj koji je potpuno pouzdan u pobjedu tako da ga ne mogu obmanuti njegovi lični protivnici niti navesti sa svojim djelotvornim riječima da će ga napasti. Kakva snaga i spremnost stoji iza Nuha? Kakva je sva zemaljska snaga bila s njim?

S njim je bilo vjerovanje. To je snaga pred kojom se smanjuje svaka druga snaga, pred kojom se umanjuje brojnost i ostaje nemoćno svako planiranje. Iza njega stajao je Allah koji ne prepušta Svoje štićenike štićenicima šejtana.

To je vjerovanje u jednog Allaha koje veže nosioca tog vjerovanja sa izvorom velike dominirajuće moći nad Kosmosom i svime što je u njemu i na njemu. Ovaj izazov nije zavođenje, nije nepromišljenost, nije samoubistvo nego je to izazov istinite velike moći, koja prkosi beznačajno prolaznoj moći koja slabi i smajunjuje se pred vjernicima.

Nosioci ovog poziva ka Allahu imaju lijep uzor u poslanicima. Oni treba da ispune samo svoja srca pouzdanjem tako da to pouzdanje izbija na sva strane. Oni treba da se oslone samo na Allaha kod suočavanja sa nasilnikom, ko god on bio.

Nasilnik im ne može štetiti može ih samo uznemiriti. To je Allahovo iskušenje, nemoć da Allah ne pomogne Svoje štićenike. On ih neće ostaviti da ih preda njihovom neprijatelju. To je samo iskušenje koje čisti srca i redove. Kada se vraća snaga po drugi put vjernicima, ostvaruje se Allahovo obećanje izraženo u pobjedi i savlađivanju.

Allah kazuje kazivanje Svoga roba, Nuha, dok on izaziva snagu nasilnika svoga vremena. To je jasno i otvoreno izazivanje. Da se vratimo na ovo kazivanje i izbliza sagledamo njegov kraj.

A ako glave okrenete-, pa , ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman (10/72).

Ako vi odstupite od mene i udaljite se, to je vaša stvar. Ja od vas ne tražim nikakvu nagradu za to što vas upućujem pa da se umanji ta nagrada vašim odstupanjem.

Mene će Allah nagraditi (10/72).

Vaš postupak neće uzdrmati moje vjerovanje. Meni je naređeno da se u cjelini predam Allahu,

meni je naređeno da budem musliman (10/72),

i ja ostajem pri tome što mi je Allah naredio, ostajem musliman.

Pa šta je bilo?

Ali nazvaše ga lašcem, pa Mi u lađi njega i one koji bijahu uz njega spasismo i namjesnicima ih učinismo, a one koji dokaze Naše nisu priznavali potopismo (10/73).

Ovo je ukratko rečeno. Allah je spasio njega i one koji su bili s njim u lađi, a to su vjernici, učinio ih je namjesnicima na Zemlji, iako su bili malobrojni i potopio je one koji su nagonili u laž, premda su oni bili moćni i brojni.

...pa pogledaj kako su završili oni koji se na opomene nisu osvrtali (10/73). Neka pogleda svaki onaj koji gleda kako su oni završili! Neki se osvijesti ko se osvještava, neka vidi kakva je bila poslijedica uspješnih vjernika.

U kontekstu se iznosi spas Nuha i onih koji su bili s njim, jer su Nuh i vjernička mala skupina bili suočeni sa opasnostima izazova nevjerničke brojne skupine. Rezultat ovoga nije bio samo da je ova veća skupina doživjela propast, nego da je ona manja vjernička skupina prije toga, našla spas i izbjegla sve opasnosti, zatim dobila namjesništvo na zemlji, da je kultivira, oživljava i obnavlja život na njoj i vrši glavnu ulogu izvjesno vrijeme.

Ovo je Allahov zakon na Zemlji. Ovo je Njegovo obećanje Njegovim štićenicima na Zemlji. Ako se u nekom slučaju oduži ovaj put vjerničkoj skupini po drugi put, ona mora da zna da je to takav put, da bi se uvjerila da sretan ishod i namjesništvo pripadaju vjernicima. Da ne požuruju Allahovo obećanje dok ono ne stigne, jer ono se kreće svojim putem. Allah (Uzvišeni) ne obmanjuje Svoje štićenike niti ih lišava snage da pobijede.

On ih također ne predaje neprijateljima nego On ih uči, vježba i snadbijeva svim potrebnim na tom putu u toku iskušenja.[25]

* * *

Sažeto i cjelovito rečeno. Ovdje se u kontekstu ukazuje na vjerovjesnike koji su došli poslije Nuha, ukazuje se na dokaze koje su donijeli, zatim na nadnaravnosti i kako ih je dočekao zalutali narod koji odbija vjerovanje.

Zatim smo, poslije njega, poslanike narodima njihovim slali i oni su im jasne dokaze donosili, ali oni nisu htjeli da vjeruju u ono što nisu prije priznavali. Tako Mi pečatimo srca onih koji u zlu prelaze svaku mjeru (10/74).

Ovi poslanici donijeli su svom narodu jasne dokaze. Tekst kaže da ovi narodi nisu vjerovali jer su to odranije odbacili. Ovo pretpostavlja da je moguće da oni ni poslije dolaska Allahovih znamenja nisu vjerovali, kao što ni ranije nisu vjerovali. Ovi Allahovi ajeti nisu ih odvratili od njihove odbojnosti. Kao što se pretpostavlja da su svi oni koji odbacuju vjerovanje i nagone u laž jedno društvo, kroz sva pokoljenja, jer su jedne te iste prirode. Otuda ovi nisu mogli da vjeruju u ono što su starija njihova pokoljenja odbacivala ili ono što su oni sami odbacivali pretačući se u ličnosti svojih predaka. Oni su potekli od njih. Njihova priroda je jedna te ista. Njihov stav prema ovim jasnim dokazima također isti. Oni ne otvaraju svoja srca za prihvatanje tih jasnih dokaza. Oni ne razmišljaju o njima svojim umovima. Oni su se odmetli i prešli granicu umjerenosti i ispravnosti ili ustrajnosti na Pravom Putu. To je zbog toga što je njihova moć spoznaje oslabila, spoznaje koju im je Allah dao da razmišljaju o tim dokazima i da se uvjere u to. Isto tako, i njihova srca su postala zatvorena, uspostavljena je brana na otvorima srca.

Tako Mi pečatimo srca onih koji u zlu prelaze svaku mjeru (10/74).

Prema drevnom Allahovom zakonu, na srce čiji ga vlasnik zatvori primjenjuje se ovo, Allah ga zamrzne i okameni, tako da ono nikada ne postane povoljno za percepciju i prijem Upute, a ne da Allah zatvara ova

[25] V. poglavlje *Haza huwe'et-tariq* u knjizi *Me'alimu fi't-tariq.*

srca da bi im onemogućio od samog početka uputu, nego je to zakon prema kome se to ostvaruje u svim vremenima i situacijama.

* * *

Kazivanje o Mūsāu ovdje u kontekstu počinje od činjenice odbijanja vjerovanja, nagonjenja u laž i izazova, a završava se sa potopom faraona i njegove vojske, što izloženo daleko obimnije nego što je to bilo sa kazivanjem o Nuhu, obuhvatajući i neke situacije koje su slične situaciji politeista u Mekki u odnosu na Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i položaj male vjerničke grupe koja je bila s njim.

Ova izložena serija kazivanja ovdje o Mūsāu dijeli se na pet situacija koje su popraćene pogovorom koji sadrži pouku svojim izlaganjem u ovoj suri na način kako je to izloženo. Ovih pet situacija izložene su u kontekstu ovim slijedom:

Zatim smo, poslije njih, Mūsāa i Hārūna poslali sa čudima Našim faraonu i glavešinama njegovim, ali su se oni uzoholili, a bio je grešan narod: kada im je od Nas došla Istina, rekli su: "Ovo je zaista prava čarolija!" "Zar za Istinu koja vam je došla kažete da je čarolija?" - reče Mūsā, "a čarobnjaci neće nikada uspjeti!" A oni rekoše: "Zar si došao da nas odvratiš od onoga na čemu smo zatekli pretke naše, da bi vama dvojici pripala vlast na Zemlji? E, nećemo mi vama dvojici vjerovati" (10/75-78).

Dokazi s kojima je Mūsā bio upućen faraonu i njegovim glavešinama jesu devet spomenutih ajeta u suri *El A'raf*, ali se oni ovdje ne spominju podrobno, jer to kontest ne zahtijeva. Dovoljno je na ovom mjestu da se iznesu sažeto, a važno je da su faraon i njegove glavešine primili te Allahove dokaze.

.. ali su se oni uzoholili - a bio je to griješan narod (10/75).

... kada im je od Nas došla Istina (10/76).

Ovim ograničenjem i *došla od Nas* (10/76), predočava se grozota prekršaja koju oni iznose protiv ove istine koja dolazi od Allaha;

rekli su: "Ovo je zaista prava čarolija (10/76).

Rekli su hvališući se ovu tvrdnju koja u sebi nema nikakva dokaza, *rekli su: "Ovo je zaista prava čarolija"* (10/76), a to je kao jedna te ista misao preko koje se prepoznaju oni koji odbacuju vjeru i ugone u laž u svim stoljećima. Tako su govorili i politeisti Kurejšije, kao što se o njima govori u uvodu ove sure, tako su govorili politeisrti kroza sva vremena i na svakom mjestu, premda je velika razlika između nadnaravnosti Mūsāa i nadnaravnosti Kur'ana.

"Zar za Istinu koja vam je došla kažete da je čarolija?" - reče Mūsā -, "a čarobnjaci neće nikada uspjeti!" (10/77).

Prvo što je Mūsā osudio ukinuto je, našto ukazuje drugo, a to je kao da im je rekao: "Zar vi kažete za Istinu koja vam je data da je to čarolija?" "Ja li čarolija ovo?" U prvom pitanju je osuda , opisivanje istine da je čarolija, a u drugom čuđenje da iko može da kaže za ovo da je čarolija. Čarolija ne upućuje ljude na Pravi Put. Ona ne sadrži nikakvo vjerovanje. Ona nema nikakvu određenu ideju o Božanstvu, niti odnose između stvorenoga i Stvoritelja. Čarolija ne sadrži nikakav organizacioni program za život niti se čarolija može miješati sa ovim niti ga okruživati. Čarobnjaci ne mogu obaviti nikakav posao koji bi smjerao na ovaj cilj. Čarobnjaštvo ne može predstavljati ovaj smjer niti ono može donijeti spasenje. Svaki čarobnjački posao je fantazija i oslabljenje.

Ovdje se otkriva veličina istine podstreka koja se suprotstavlja njihovom odbacivanju da se predaju Allahovim dokazima.

A oni rekoše: "Zar si došao da nas odvratiš od onoga na čemu smo zatekli pretke naše, da bi vama dvojici pripala vlast na Zemlji? E, nećemo mi vama dvijici vjerovati" (10/78).

Prema tome, to je strah da ne bi bila srušena njihova naslijeđena vjerovanja, na čemu je uspostavljen njihov politički i ekonomski sistem. To je strah za vlašću na Zemlji koja se zasniva i traži oslonac na vjerskim naslijeđenim izmišljotinama i bajkama.

To je stari-novi uzrok koji pokreće nasilnike da se suprotstavljaju pozivima, koji se pri tome oslanja na razne isprike napadajući one koji pozivaju na Pravi Put, i to najgroznijim optužbama i grdnjama, suprotstavljajući se i pozivu i nosiocima tih poziva, govore: *da bi vama dvojici pripala vlast na Zemlji* (10/78). Sve ono što oni čine u oblasti vjerovanja je neistina. Time žele ti oholi da to zadrže kao okamanjeno u srcima širokih masa, podrazumijevajući tu i sve druge slabosti, sve

smutnje i spletke, sve iluzije i izmišljotine. Otvaranje srca ispravnom vjerovanju i rasvjetljavanja umova novim svjetlom, predstvlja opasnost tim njihovim naslijeđenim vrijednostima, predstavlja opasnost položaju tih nasilnika i njihovom strahopoštovanju utisnutom u srcima širokih masa, predstavlja opasnost temeljima na kojima je uspostavljeno to strahopoštovanje. To izaziva strah kod postojeće vlasti zasnovane na izluzijama i totemima, klanjanju nekakvim božanstvima, a ne Allahu. Islamski poziv upućen preko svih poslanika ima cilj uspostavljanje klanjanja svih ljudi samo Allahu, ukidanje lažnih božanstava koja su uzurpirala prava i nadležnosti Božanstva i ta uzurpirana prava nametnuli ljudima. Ovi lažni bogovi onemogućavali su da riječi Istine i Upute dopru do ovih masa, nisu dali obznaniti opći proglas kojim islam poziva da se ljudi klanjaju samo Allahu i da oslobode od robovanja čovjeka čovjeku, nije dopušteno da ovaj opći proglas dođe do širokih narodnih slojeva, jer ta lažna i umišljena božanstva znaju da bi to bio proglas neke vrste revolucije protiv njihova božanstva, mijenjanje njihove vlasti, dokidanje njihova kraljevstva i istup na horizont plemenite i dostojne čovjekove slobode.

To je jedno te isto, to je stara-nova bolest koja se javlja kad god neko poziva Allahu, Gospodaru svjetova.

Oštroumni Kurejševići nisu ni najmanje činili grješku kod spoznaje poslanstva Muhammeda (alejhi's-selam), spoznaje istinitosti i veličine, spoznaje raspadanja i smutnje zastupljenih u doktrinama politeizma, nego su se oni plašili zbog svog naslijeđenog položaja koji je počivao na tim izmišljotinama i tradiciji njihovog doktrinalnog učenja, isto onako kao što su se bojale i glavešine faraonskog naroda za svoju dominaciju na Zemlji. Oni bi govorili hvaleći se:

... *E, nećemo mi vama dvoijici vjerovati* (10/78).

* * *

Faraon i njegove glavešine vezani su u Kur'anu za kazivanje o čarobnjaštvu, čime su htjeli, prema pretežnom shvatanju, da zavedu mase, da naprave scenario čarobnjašva u kome bi oni prkosili Mūsāu i dokazima koje je on pokazivao, a što, po njihovom mišljenju, sliči čarobnjaštvu, da bi na kraju tog scenarija dokazali da je Mūsā vješt čarobnjak. Na taj način bio

bi kraj toj opasnosti od koje su se oni pribojavali za svoja naslijeđena vjerovanja i vlast na Zemlji, a to je bilo glavno. Mi mislimo da je ovo i bio istiniti podstrek za ovo čarobnjačko veselje, nakon što je taj narod otvoreno izrazio da postoji stvarna opasnost koju oni iščekuju.

I faraon reče: "Dovedite vi meni sve vješte čarobnjake!?" I kad čarobnjaci dođoše, Mūsā im reče: "Bacite šta ima da bacite!" I kad oni baciše, Mūsā uzviknu: "Ono što ste priredili čarolija je! Allah će je uništiti, jer Allah ne dopušta da djelo pokvarenjaka uspije, Allah će Svojom moći Istinu utvrditi, makar što će to nevjernicima krivo biti " (10/79-82).

Primjećujemo ovdje da se sve svodi na nešto što predstavlja utakmicu, jer ono što se želi na kraju jeste cilj. U riječima Mūsāa: *Ono što ste priredili čarolija je!* (10/81) odgovor je na optužbu čarobnjaštva koja mu je upućena. Čarobnjaštvo je ovo što ovi rade. To što oni čine nije ništa drugo nego nešto blisko fantaziji i čaranju pogleda čiji je cilj neka vrsta poigravanja razumom. To je nešto što ne prati poziv niti na tome počinje ikakva ideja. Prema tome, to je čarobnjaštvo, a ne Allahovi dokazi koji su im uistinu došli od Allaha. U Njegovim riječima:

Allah će ih uništiti (10/81)

dolazi do punog rasvjetljavanja pouzdanje čvrstog vjernika u njegova Gospodara, čvrsta smirenost da njegov Gospodar neće nikada biti zadovoljan da čarobnjaštvo uspije. Taj posao nije u redu

jer Allah ne dopušta da djela pokvarenjaka uspiju (10/81),

da uspiju djela onih koji zavode ljude čarobnjaštvom ili djela glavešina koji čaraju sa namjerom unošenja nereda i očuvanja zablude.

Allah će Svojom moći Istinu utvrditi (10/82),

Svojim riječima koje odmah prouzrokuju formiranje: *Budi! - i ono bude* (19/35).

To je izraz koji govori o Allahovom htijenju ili Njegove riječi koje su istovremeno Njegovi dokazi i objašnjenja:

makar što će to nevjernicima krivo biti (10/82).

Njihov prijezir neće pokvariti i spriječiti Allahovo htijenje niti će zaustaviti Njegove dokaze.

Tako je bilo. Čarobnjaštvo je propalo, a Istina uzdigla. Međutim, kontekst ovdje sužava scene jer nije cilj da se one ovdje iznesu.

* * *

Zastor se ovdje spušta da bi se podigao nad Mūsāom i onima koji vjeruju s njim, a oni su malobrojna grupa mlađih, ne starijih ljudi. Ovo je jedna od namjeravanih pouka ovog kazivanja.

I ne povjerova Mūsāu niko, osim malo njih iz naroda faraonova, iz straha da ih faraon i glavešine njegove ne počnu zlostavljati, - a faraon je zaista na Zemlji silnik bio i u zlu svaku mjeru prevršio (10/83).

I Mūsā reče: "O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani!" (10/84).

"U Allaha se uzdamo!" - rekoše oni. "Gospodaru naš, ne učini da zbog nas dođu u iskušenje ljudi koji nasilje čine, (10/85)

i spasi nas, milošću Svojom, od naroda koji ne vjeruje!" (10/86).

I Mi objavismo Mūsāu i bratu njegovu: "U Misiru narodu svome kuće izgradite i bogomoljama ih učinite i u njima molitve obavljajte! A ti obraduj vjernike!" (10/87).

Ovaj tekst govori da su Sinovi Israilovi, koji su ispoljili svoje vjerovanje i priključili se Mūsāu, bili neznatna, a ne veća, grupa mladića, Sinova Israila, a ne sav izraelski narod da su se ti mladići bojali smutnje i prisiljavanja da ih ne prisile da odstupe od slijeđenja Mūsāa, bojeći se faraona i utjecaja faraonskih velikana koji su uživali povlastice i imali interesa da podržavaju moćnike vlasti, i bojali se prezrenih koji su tražili utočišta kod vlastodržaca a posebno kod Israelićana. Faraon je imao neograničenu vlast i bio je veliki silnik. Pretjerivao je u nasilju. Nije znao ni za kakvo ograničenje. Nije se ustručavao ni od kakve okrutnosti.

Ovdje je bilo nužno da postoji vjerovanje koje bi nadvladalo svaki strah, smirivalo srca i učvršćivalo ih na Pravom Putu, s kog ta srca ne bi skretala.

I Mūsā reče: "O, narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani" (10/84).

Oslanjanje na Allaha jeste dokaz vjerovanja i postupanja prema njemu, a element moći se dodaje na saldo nemoćne manjine pred okrutnim nasilnikom, kada ta manjina izrasta u nešto što je moćnije i stabilnije. Mūsā ih podsjeća na vjerovanje i puno predanje i na osnovu toga i učinio je oslanjanje na Allaha, na osnovu vjerovanja u Allaha i na osnovu pune predaje Njemu, iskreno, kako On želi.

Prihvatanje vjernika na poziv vjerovanja upućeno preko njihovih vjerovjesnika glasi:

u Allaha se uzdamo (10/85),

a onda, oni se okrenuše prema Allahu moleći ga:

"Gospodaru naš, ne učini da zbog nas dođu u iskušenje ljudi koji nasilje čine" (10/85).

To je dova da Allah onemogući nasilje nasilničkog naroda, da vjernici svojim postupkom to onemoguće nasilnicima, a to znači dokaz da je njihovo vjerovanje pouzdanije i zbog toga da su oni pobijedili, a da su vjernici bili poraženi. Ova postepenost prema njima od strane Allaha i smutnja govore da su oni ostali u zabludi. Vjernici mole Allaha da ih zaštiti od dominacije nasilnika nad njima pa bilo to i radi postepenog pridobijanja nasilnika. Drugi ajet je jasniji kod iznošenja željenog rezultata u kome se kaže:

I spasi nas, milošću Svojom, od naroda koji ne vjeruje (10/86).

Njihova molba upućena Allahu da ih ne učini smutnjom i spletkom nevjerničkom narodu, da ih spasi Svojom milošću od nevjernika, nije znak slabosti niti se suprotstavlja oslanjanju na Allaha i bogobojaznosti, nego je to dokaz upućivanja čovjeka da se osloni i pouzda u Allaha. Vjernik nikada ne želi nesreću ni iskušenje, ali kad se suoči s njima ostaje čvrst.

Poslije uočavanja ove razlike i u momentu iščekivanja poslije ove prve cjeline, tj. vjerovanja onoga ko je vjerovao u poslanstvo Mūsāovo, Allah nadahnjuje Mūsāa i Hārūna da Israelćanima podižu posebne zgrade da bi ih odvojili i pripremili za odlazak iz Egipta u predviđeno vrijeme. On im je naredio da očiste svoje domove, da očiste sebe i da ih obvesele s Allahovom pomoći.

I Mi objavismo Mūsāu i bratu njegovu: "U Misiru narodu svome kuće izgradite i bogomoljama ih učinite i u njima molitve obavljajte! A ti obraduj vjernike!" (10/87).

To je duhovna mobilizacija, pored one organizacione mobilizacije. I jedna i druga su potrebne i za pojedinca i za društvo, a posebno prije borbe i poteškoće. Katkad narod potcjenjuje ovu duhovnu mobilizaciju, ali iskustva sve do ovog mmenta ukazuju i upozoravaju da je vjera prvo oružje u borbi, a ratna oprema u ruci vojnika koji je kolebljivog vjerovanja ne znači ništa u teškim momentima.

Ovo iskustvo koje Allah predočava vjerničkoj grupi da bi u tome imala uzor ne odnosi se samo na Sinove Israilove nego je to vjerničko iskreno iskustvo. Jednog dana vjernici će se naći protjerivani u paganskom društvu jer spletke, nasilje i oholost nalaze se kod svih silnika pa dolazi do kvarenja ljudi i propadanja društva. Takva je situacija bila u vrijeme faraona tog vremena. Ovdje Allah upućuje ljude na slučajeve:

- izoliranje paganizma sa njegovim smradom, pokvarenošću i zlom koliko god je moguće i formiranje vjerničke pozitivne prave grupe protiv paganstva da tu skupinu čisti i pročišćava, da je uvježbava i organizira dok ne stigne Allahovo obećanje;

- izolacija bogomolja paganizma i uzimanje kuća vjerničke grupe za džamije u kojima se osjeća da je pagansko društvo u izolaciji. U takvim kućama neka se vrši klanjanje i ibadet Allahu, valjanim programom, u ambijentu koji odgovara, u čistoj atmosferi ibadeta.

* * *

Mūsā se okrenuo prema svome Gospodaru jer je očajavao zbog faraona i njegovih velikana i izgubio svaku nadu da u njima može biti ikakvo dobro i da bi se mogli popraviti, okrenuo se prema Gospodaru prokljinjući faraona i njegove pomagače koji raspolažu velikim imetkom i bogatstvom, čime slabe srca brojnih ljudi, i sve se skupa završava padanjem pred čašću i bogatstvom u zabludu. Tada se Mūsā okreće svome Gospodaru moleći Ga da dokine i uništi ova bogatstva, da bude strog prema srcima nosilaca tog bogatsva jer oni vjeruju samo tamo gdje vjerovanje nema nikakve koristi. Allah mu je uslišao ovu molbu.

I Mūsā reče: "Gospodaru naš! Ti si dao faraonu i glavešinama njegovim bogatstva da u raskoši žive na ovom svijetu pa oni, Gospodaru moj, zavode s Puta Tvoga! Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu!" "Uslišena je

molba vaša!" - reče On-, "a vas dvojica na Pravom Putu ostanite i nikako se za neznalicama ne povedite!" (10/88-89).

"Gospodaru naš! Ti si dao faraonu i glavešinama njegovim bogatstva da u raskoši žive na ovom svijetu" (10/88).

Iz čega proističe zavođenje ljudi, bilo zavođenjem koje izaziva blagodat i uživanje u dušama drugih ili putem sile koju dozvoljava bogatstvo koji raspolažu tim bogatstvom i ono te bogataše čini moćnim da ponizuju druge ili ih zavode. Blagodat i uživanje kojim raspolažu pokvarenjaci, bez sumnje izaziva brojne nemire u srcima onih koji čvrsto ne vjeruju u Allaha i ne shvaćaju da je ta blagodat neka vrsta iskušenja, da ono kao takvo nema nikakve vrijednosti u odnosu na dobrotu Allahovu na ovom i budućem svijetu. Mūsā ovdje govori o očitoj realnosti koja se javlja kod običnih ljudi, nastoji da se prekine s takvom zabludom i da se oduzmu sredstva nasilja i zavođenja iz ruku nasilničke i zavodničke moći, da Allah izbriše i uništi ova sredstva kako se njima ne bi koristili njihovi posjednici, ili svojom dovom traže da im Allah zapečati njihova srca pa da ne vjeruju sve dok ne primijete strašnu kaznu. To je dova očajnika koji ne vidi da će se popraviti ova srca, da će se ikada pokajati ili obratiti dovom. Dova da im Allah poveća okrutnost i zatvori njihova srca sve dok ne dođe ova strašna kazna, a onda njihovo vjerovanje neće biti prihvaćeno jer vjerovanje kod očitovanja kazne nema nikakve vrijednosti niti potvrđuje pravo čovjekovo pokajanje.

"Uslišana je molba vaša!" - reče On (10/89).

Prihvatio sam to i stvar je završena.

A vas dvojica na Pravom Putu ostanite (10/89).

Na vašem Putu i na Uputi dok ne dođe određeni rok.

i nikako se za neznalicama ne povodite (10/89),

jer oni nemaju znanja i klate se i kolebaju u hodu i razmišljanju, očajavaju zbog sudbine i ne znaju da li idu putem Upute ili su zalutali.

* * *

Slijedeća scena je izvršna scena:

I Mi prevedosmo preko mora Sinove Israilove, a za petama su im bili faraon i vojnici njegovi progoneći ih ni krive ni dužne. A on kad se poče daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema Boga osim Onoga u kojeg vjeruju Sinovi Israilovi i ja se pokoravam!" "Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?! Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje da bi bio poučan primjer onima poslije tebe." - Ali mnogi ljudi su ravnodušni prema Našim porukama (10/90-92).

To je odlučan stav i poslijednja scena u kazivanju o izazovu i ugonjenju u laž. Kontekst tu scenu izlaže dosta sažeto jer je cilj koji proističe iz konteksta ovog niza kazivanja u ovoj suri objašnjenje ovog kraja, objašnjenje Allahove pažnje i Njegove zaštite svojih štićenika, zatim spuštanje kazne i upropaštavanje neprijatelja koji zanemaruju Njegove kosmičke znake i druge znakove date sa poslanicima sve dok ih ne snađe kazna kada kajanje niti teoba ništa ne koriste. Ovo je potvrda o kazni onih koji su ugonili u laž, o čemu je ranije bilo govora u ovoj suri, izraženo u riječima Allaha (Uzvišenog):

Svaki narod je imao poslanika. I kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno presuđeno, nasilje im neće biti učinjeno (10/47).

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" (10/48).

Reci: "Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće! Svaki narod ima konac, i kad konac njegov dođe - ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati" (10/49).

Reci: "Kažite vi meni; ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci? (10/50).

Zar ćete tek onda kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali?" (10/51).

Ovdje dolaze kazivanja da bi potvrdila tu prijetnju.

I Mi prevedosmo preko mora Sinove Israilove (10/90)

Našim rukovođenjem, uputom i zaštitom. Ovo kazivanje na ovom mjestu ima i svoj dokaz :

a za petama su im bili faraon i vojnici njegovi (10/90),

- oni nisu bili upućeni niti su vjerovali niti su mogli odgoditi ono što je propisano -;

progoneći ih ni krive ni dužne (10/90),

pretjerujući preko svake granice i čineći nasilje;

tako Kur'an prelazi iz scene nasilja i neprijateljstva na scenu potopa, i to brzinom poput blijeska:

a on, kada se poče daviti (10/90),

uvjerivši se u smrt, kojoj nema spasa,

uzviknu: "Ja vjerujem da nema Boga osim Onoga u kojeg vjeruju Sinovi Israilovi, i ja se pokoravam (10/90).

Ovim nestaje svake sile i nasilja kod nasilnika i neprijatelja faraona. Spao je s njega svaki njegov plašt u kome se on oholio i pokazivao se takav svome narodu noseći u sebi strašnu i sakrivenu moć. Ovdje dolazi do smanjenja te moći a on u tom času ne može da oglasi svoje vjerovanje da nema drugog Boga osim Allaha u koga su vjerovali Sinovi Israila pa time poveća svoje puno predanje i kaže:

"Ja se pokoravam" (10/90),

predajući se potpuno.

"Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao!?" (10/90).

Zar sada kada nema izbora niti bijega, zar sada, a ranije si činio samo grijeh i oholo se ponašao? Zar sada?

Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje (10/92).

Njega neće pojesti ribe nit će ga odnijeti struja vode pa da ostane nepoznat ljudima. Ovo se čini ovako da bi ostala pouka širokim slojevima kakva je bila tvoja sudbina:

da bi bio poučan primjer onima poslije tebe (10/92) -

- da bi imali pouku i imali to u vidu , da bi iskusili kaznu prkošenja Allahovoj moći, da bi je osjetili oni koji ugone u laž.:

ali mnogi ljudi su ravnodušni prema Našim poukama (10/92)-:

njihova srca i pameti to ne prihvataju, ne razmišljaju o tome u kosmičkim pronstranstvima i u samima sebi.

* * *

Zavjesa se spušta na poslijednju scenu ove drame, drame nasilja, pokvarenosti, prkosa i griješenja. Kontekst je ovo popratio brzim osvrtom na velikane Sinova Israila. Osvrt govori šta se dogodilo u pokolenjima.

I Mi smo Sinove Israilove u lijep prijedel naselili i ukusnom hranom ih opskrbili i tek kad im je došlo pravo saznanje, oni su se u mišljenju razišli (10/93).

Lijep prijedjel je mjesto sigurnog boravka vezano za istinu pojačane sigurnosti, sigurnost i stalnost kao stalnost istine koja se ne može uzdrmati niti poremetiti ugonjenjem u laž i izmišljanjem neistine. Ovo mjesto bilo je ugodno za jedno izvjesno vrijeme Sinovima Israilovim nakon dugog iskušavanja. Ta iskušenja kontekst ovdje ne spominje jer mu to nije ni cilj. Oni uživaju u dobroj i dozvoljenoj hrani. To je trajalo dok se nisu ogriješili o Božiju naredbu i zabranili sebi tu dozvoljenu hranu. Kontekst ovdje spominje samo njihovo razilaženje nakon saglasnosti, spominje njihovo razilaženje u vjeri i ovom svijetu, ne zbog neznanja, nego nakon što im je došlo znanje, zbog ovog znanja kojeg su oni upotrijebili neispravno ga objašnjavajući.

Pošto je ovo mjesto ovdje bilo mjesto pobjede imana i poraza nasilja, u kontekstu se ne govori duže šta se zbilo poslije toga sa Sinovima Israilovim, ne objašnjava se njihovo razilaženje nakon što su im došli Uputa i znanje, nego zatvara ovu stranicu i prepušta sve što je upisano na toj stranici Allahu da donosi odluku na Sudnjem danu.

A Gospodar tvoj će im sigurno na Sudnjem danu presuditi o onom u čemu su se razilazili (10/93).

Time je kazivanje zadržalo svoju veličinu i snažan utjecaj na poslijednju scenu.

Ovako spoznajemo zašto se navodi kur'ansko kazivanje i kako se zadržava na svakom mjestu, spoznajemo da to nisu samo priče koje se prenose nego su to snažno djelujući, strogo definirani osvrti.

* * *

Poslije ovoga dolazi pogovor na kraju kazivanja o Mūsāu i Nuhu prije njega, i počinje riječima upućenim Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da bi se time potvrdilo šta se dogodilo sa poslanicima prije njega i da bi se objasnio uzrok zašto taj narod pokušava da ga navede u laž, da to nije posljedica nedostatka dokaza i objašnjenja nego je to Allahov zakon koji se protezao i na one koji su prije nagonili u laž, Allahov zakon o stvaranju čovjeka, čovjekovoj spremnosti da čini dobro ili zlo, spremnosti da se preda Uputi ili zabludi i, usput brzo se dotiče kazivanja o Jūnusu i vjerovanja njegova naroda nakon što se kazna bila umalo spustila na njih pa ih je mimoišla. Možda je u tim kazivanjima i pobuda onima koji nagone u laž prije isteka vremena. Ovaj brzi osvrt završava korisnim sažetkom ili sažetkom iz koga se može izvući korist svih tih kazivanja, a to je da se Allahov zakon koji je važio za one koji su živjeli ranije proteže i na one koji žive kasnije, a to je kazna i upropaštavanje onih koji nagone u laž. Uspjeh i spas vjerovjesnika i svih vjernika s njima. To je pravo kojim Se Allah obavezao i postavio ga kao zakon koji se proteže i vrijedi, koji se ne mijenja niti se od njega odstupa.

Ako sumnjaš u ono što ti objavljujemo, upitaj one koji čitaju Knjigu, prije tebe objavljenu. Tebi Istina od Gospodara tvoga dolazi, i nikako ne budi od onih koji su u sumnji (10/94).

I ne budi nikako od onih koji Allahove dokaze ne priznaju, da ne bi bio izgubljen (10/95).

A oni na kojima se ispuni Riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati, (10/96)

makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu (10/97).

Zašto nije bilo nijednog grada koji je povjerovao i kome je vjerovanje njegovo koristilo, osim naroda Jūnusova, kome smo, kada je povjerovao, sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i život mu još izvjesno vrijeme produžili? (10/98).

Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici? (10/99).

Nijedan čovjek nije vjernik bez Allahove volje; a On kažnjava one koji neće da razmisle (10/100).

Reci : "Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!" - A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje (10/101).

Zar oni čekaju da ih snađe nešto slično onome što je snašlo one koji su prije njih bili i nestali? Reci: "Pa čekajte, i ja ću s vama čekati!" (10/102).

Poslije smo spasavali poslanike Naše i one koji su vjerovali. Eto tako, dužnost je Naša da spasimo vjernike (10/103).

Posljednji osvrt o Sinovima Israilovim, a oni su sljedbenici Knjige, znaju šta se dogodilo sa Nuhom i njegovim narodom, znaju šta se zbilo sa Mūsāom i faraonom jer to čitaju u svojim knjigama pa se otuda riječi upućuju Vjerovjesniku (alejhi's-selam): ako on sumnja u kazivanja koja su njemu objavljena od ovih ili drugih kazivanja, onda neka pita one koji su čitali knjigu prije njega i koji imaju saznanje o tome šta čitaju.

Ako sumnjaš u ono što ti objavljujemo, upitaj one koji čitaju Knjigu, prije tebe objavljenu. Tebi Istina od Gospodara tvoga dolazi, i nikako ne budi od onih koji su u sumnji (10/94).

Ali Poslanik (alejhi's-selam) nije sumnjao u ono što mu je od Allaha objavljeno, ili, kako se prenosi od njega (alejhi's-selam): **"Ne sumnjam, niti pitam."** Čemu ove riječi. On ima pravo da pita ako sumnja, a osvrt na to je: *Tebi Istina od Gospodara tvoga dolazi* (10/94). Ovo je dovoljno za uvjerenje.

Ovo usmjerenje govori kakva je bila teška situacija i kriza u Mekki nakon odlaska Vjerovjesnika na Miradž, koja se odražavala u tome:

-što su se neki koji su već bili primili islam odmetnuli zbog ne prihvatanja ove istine;

- zbog toga što je smrt Hatidže i Ebu Taliba, pojačala uznemirenje i pritisak na Vjerovjesnika i muslimane, i

- zbog upornog stava Kurejševića koji je vodio skoro stagniranju Poziva.

Sva ova okruženja bacala su svoje sjene i odražavala se na srce Vjerovjesnikovo (alejhi's-selam), pa ga je njegov Gospodar uputio na ovo putovanje potvrđujući njegovu ispravnost nakon tog inspirativnog kazivanja.

To je bilo zaista izlaganje o onima koji sumnjaju, koji su se odmetnuli i onima koji su ugonili u laž.

I ne budi nikako od onih koji Allahove dokaze ne priznanju, da ne bi bio izgubljen (10/95).

Ovo izlaganje i ponuda daje priliku onome od njih ko želi da se vrati, neka se vrati. Jer ako je bilo dozvoljeno da se Vjerovjesniku (alejhi's-selam) uputi ovakvo pitanje, da li je on u sumnji, on to niti postavlja niti sumnja nego je potpuno uvjeren da je ono što je njemu došlo i objavljeno Istina; u ovom je nagovještaj drugima da se ne kolebaju i da ne bi bili izgubljeni.

Zatim, ovo je program koga je Allah dao ovom Ummetu da u onome u čemu nisu najsigurniji pitaju one koji znaju i sjećaju se, makar to bilo iz oblasti najsloženijih pitanja u okviru vjerovanja, jer je musliman zadužen da traži uvjerenje o svom vjerovanju i Zakonu, da se ne osloni na oponašanje bez potvrde i dokaza.

Zatim, da li je to kakva suprotnost između dopuštenja da se postavlja ovakvo pitanje kad čovjek sumnja i riječi Uzvišenoga: *I nikako ne budi od onih koji su u sumnji* (10/94). Nema tu nikakve suprotnosti nego je zabranjeno da čovjek sumnja i da ostane u toj sumnji pa da mu to bude stalna osobina, da ne bi bio *od onih koji su u sumnji* (9/94) i da onaj kod koga se to javlja ne pokušava doći do uvjerenja. To je loša osobina, nema nikakve zabrane da se dođe do spoznaje i postigne ono što je od koristi i što je sigurno.

Najzad, ako je ono što je objavljeno Vjerovjesniku istina u koju nema ni najmanje sumnje, kako se onda može objasniti insistiranje naroda ne ugonjenju u laž i ostajanju uporno u tome. Objašnjenje leži u tome da su Allahova riječ i Njegov Zakon odredili da će biti među ljudima i onih koji, ako se ne prihvate Upute, neće biti upućeni, ko ne otvori svoje oči da vidi svjetlo, neće ga vidjeti. I onaj čija je moć spoznaje onesposobljena ne može se koristiti uslugama tih organa i jasno, njegov kraj će biti zabluda bez obzira kakvi bili dokazi i objašnjenja jer on sam ne koristi te dokaze niti objašnjenja. Tada i u tom slučaju Allahova riječ i Njegov zakon primjenjuje se i ostvaruje nad njima.

A oni na kojima se ispuni riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati, makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu (10/96-97).

Njihovo vjerovanje tada im neće koristiti jer nije uslijedilo izborom niti je imalo prilike da se ostvari. Za čas se pred nama javlja scena koja to potvrđuje, scena koja se odnosi na faraona kad ga je snašao potop, koji kaže: *A on, kad se poče daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema Boga osim Onoga u kojeg vjeruju Sinovi Israilovi i ja se pokoravam"* (10/90). Njemu je tada rečeno: *Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?!* (10/91).

Kod ove situacije dolazi do izražaja neminovnost općeg Allahova zakona i njegovog provođenja prema zacrtanom kraju; kada čovjek svojim izborom bude očitovan, otvara se sjajno prozorče sa posliјednjim zracima nade u spas, da bi se oni koji odbijaju vjerovanje i ugone u laž povukli od svoje laži prije nego ih stigne kazna.

Zašto nije bilo nijednog grada koji je povjerovao i kome je vjerovanje njegovo koristilo, osim naroda Jūnusova, kome smo, kada je povjerovao, sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i život mu još izvjesno vrijeme produžili? (10/98).

To je nešto što se proteže na prošlost; i znači da se nije desilo i znači da se to značenje nije ostvarilo. *Zašto nije bilo nijednoga grada koji je povjerovao...* (10/98) među naseljima o kojima je bilo riječi. Međutim, ova naselja i gradovi nisu vjerovali, vjerovala je samo neznatna manjina, glavnina je bila nevjernička osim samo jednog grada označenog riječima "qarije" , a qarje je narod. Prema tome, nazivanje naroda ovako je obavještenje da su poslanstva bila i odnosila se na tadašnje narode ili gradove, a nije se odnosilo i na beduinska naselja. Kontekst ovdje ne objašnjava kazivanje o Jūnusu i njegovom narodu, nego samo ukazuje na svršetak ovog aludiranja jer je sami kraj ono na što se želi ovdje ukazati. Otuda mi nećemo davati ovome nikakvo objašnjenje. Dovoljno je da shvatimo da je narodu Jūnusom zaprijećeno sramnom kaznom pa su postali vjernici u posliјednjem momentu prije nego što se dogodila ta kazna, koja je bila od njih otklonjena, ostali su da uživaju još neko vrijeme. Da u nekom slučaju nisu postali vjernici pogodila bi ih ova kazna shodno Allahovom raspoređenom zakonu koji se odražava na narod prema njihovom postupku. Za nas je dovoljno da spoznamo ove dvije stvari, ove dvije naredbe:

Prva je pozivanje i omogućivanje onima koji ugone u laž da se vežu za posliјednju nit spasa, možda će uspjeti - kao što se spasio narod Jūnusov

- da se spase mučne kazne na ovom svijetu. Ovo je direktni cilj konteksta ovog kazivanja ovdje.

Druga, Allahov zakon ne može propasti niti prestaje njegova važnost otklanjanjem ove kazne i omogućavanjem Jūnusovom narodu da uživa još neko vrijeme, nego Allahov zakon ostaje na snazi i provodi se jer je prema tom Allahovom zakonu bilo dozvoljeno da se kazna na njih primijeni da su ustrajali na ugonjenju u laž do momenta te kazne. Pošto su oni odstupili od laži prije nego je došao moment kazne, Allahov zakon omogućio im je da budu spašeni upravo zbog odustajanja od nagonjenja u laž. Prema tome, nema nikakve prisile u postupcima ljudi, nego je prisila u rasporedu mjera tog zakona nad njima.

Ovdje je uslijedilo i navođenje univerzalnog pravila uzroka nevjerovanja i vjerovanja.

Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista svi bili vjernici, pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici? Nijedan čovjek nije vjernik bez Allahove volje; a On kažnjava one koji neće da razmisle (10/99-100).

Da je tvoj Gospodar htio, zaista bi On stvorio ovu ljudsku vrstu drukčije, mogao je učiniti da poznaju samo jedan smjer, a to je put vjerovanja, kao što je slučaj sa melekima, na primjer. Mogao je, da je htio, učiniti da svi ljudi imaju jednu sklonost i da sve pojedince vodi vjerovanju. Da je htio, mogao je prisiliti sve ljude i primorati ih da postoje bez slobode izbora.

Mudrost Stvoritelja iz koje smo spoznali neke njene ciljeve, a neke nismo, ne negira da oni postoje zato što ih mi nismo spoznali. Ova mudrost uvjetovala je stvorenje ljudskog bića, da bude sklono i dobru i zlu, i Uputi i zabludi. Ona mu je omogućila izbor ovog ili onog pravca. Osposobila ga je da on, ako na lijep način upotrijebi svoja čula, osjećaje i spoznaju taj iskonski dar, bude upućen da spoznaje dokaze Upute u Kosmosu, u samom sebi i u dokazima i objašnjenjima koje donosi Vjerovjesnik. Tada će on vjerovati, prihvatiti će ovo vjerovanje i biti upućen na Put koji vodi spasu. Suprotno, kada njegov dar bude poremećen i pokvaren, njegova čula spoznaje bit će zapečaćena i prekrivena pa neće spoznavati dokaze vjerovanja, što njegovo srce čini krutim i zatvara mu pamet. Na taj način se sve zvaršava na ugonjenju u laž ili negiranju i, na kraju, na kazni, kako je Allah predvidio i odredio za one koji niječu i ugone u laž.

Prema tome, vjerovanje je prepušteno izboru. Poslanik na to ne prisiljava nikoga. Jer u osjećaju srca nema prostora za prisilu i usmjeravanje.

Pa zašto ti onda da nagoniš ljude da budu vjernici? (10/99),- to je pitanje koje se odnosi na osudu pa, prema tome, ovom prijeziru nema mjesta.

Nijedan čovjek nije vjernik bez Allahove volje (10/100) -

sukladno Allahovom tekućem zakonu koga smo objasnili. Čovjek ne može ostvariti vjerovanje idući drugom stazom koja ne vodi ka vjerovanju, ali ne zbog toga što čovjek želi vjerovanje i smjera prema njemu, pa bude spriječen. Ovo se ne misli ovim tekstom, nego se misli da on ne može ostvariti vjerovanje sve dok ne bude išao sukladno Allahovom dopuštenju i Njegovu Zakonu kako bi došao do vjerovanja ocrtanim putem, općim zakonom. Tada ga Allah upućuje na Pravi Put i dopušta mu vjerovanje Svojom dozvolom. Ništa se ne može dogoditi bez Njegove posebne dozvole. Ljudi idu putem, a Allah im određuje poslijedicu tog puta, daje im kroz rad nagradu za ono na čemu se trude u ime Allaha, kako bi bili upućeni:

Na ovo ukazuje pogovor ovog ajeta:

A on kažnjava one koji neće da razmisle (10/100).

Prema tome, oni čiji su razumi poremećeni i pokvareni ne razmišljaju, oni su griješni, a grijeh je nešto što je duševno najprljavije. Takvi će postići taj grijeh zbog poremećaja i pokvarenosti njihovih čula spoznaje da poimaju i razmišljaju pa tako oni završavaju nagonjenjem u laž i nevjerovanjem.

Ova naredba daje više objašnjenja da ovi dokazi i upozorenje ne pomažu ništa onima koji ne vjeruju, jer oni ne razmašljaju o tome, a to je pred njima već izloženo i na nebesima i na Zemlji.

Reci: "Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji." - A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje (10/101).

Šta slijedi poslije ovoga ajeta, pitanje ili potvrda, poruka je jedna te ista. Sve što je na nebesima i Zemlji prepuno je dokaza, ali ti dokazi i to upozorenje ništa ne koristi onima koji ne vjeruju, jer oni ni prije toga nisu posvećivali pažnju tim dokazima niti su razmišljali o njima.

Prije nego što pristupimo kraju ove cjeline, da se zadržimo malo pred riječima Uzvišenoga:

Reci : "Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!" - A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje (10/101).

Oni kojima se prvi put upućuju riječi u ovom Kur'anu nisu imali dovoljno naučne spoznaje šta je na nebesima i na Zemlji. Međutim, stvarnost na koju smo ukazivali više puta jeste da postoji skriveni i veoma bogati jezik između ljudske priprode i Kosmosa u kome živimo, da ova priroda, kada se otvori i probudi čuje Kosmos i to čuje mnogo i mnogo.

Kur'anski program o formiranju islamskog poimanja u ljudskoj spoznaji oslanja se na ono što je na nebesima i na Zemlji i onome što inspiriše Kosmos. Kur'anski program usmjerava pogled čovjeka, sluh, srce i razum, ali ne unoseći poremećaj u prirodi skladnosti i srazmjera u tome, ne čineći od ovog Kosmosa božanstvo koje bi djelovalo na čovjeka djelom Allaha, kao što prigovaraju ugašeni materijalisti i smatraju to osuđivanje "naučnim" smjerom na kome uspostavljaju društveni sistem koga oni nazivaju "naučnim socijalizmom". Istinska nauka nema nikakve veze s tom grdnjom.

Samo jedan pogled na nebesa i Zemlju osnažuju srce i razum sa bezbroj osjećaja i razmišljanja, bezbroj odgovora i padanja pod utjecaj, neograničenu širinu osjećaja o egzistenciji Boga (Wudžud), povećava prisnost čovjeka sa ovom Egzistencijom tako što ispunjavanja ljudsko biće kosmičkim ritmom i doticajem koji u čovjeku inspiriše Allahovo egzistiranje, Njegovu veličinu, Njegov raspored, vlast, mudrost i znanje.

Kako prolazi vrijeme, tako se razvija i naučna spoznaja čovjeka o Kosmosu, mada je čovjek bio upućen i svjetlom Allaha ovoj naučnoj spoznaji. Povećanje ove spoznaje ljudsko biće ostvaruje kroz razmišljanje o Kosmosu i o čovjeku u Kosmosu, kroz upoznavanje sa Kosmosom, saradnji i učestvovanju s njim u veličanju Allaha zahvaljujući Mu: ... *i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo* (17/44). Zahvaljivanje i veličanje Allaha može razumjeti samo onaj čije je srce vezano za Allaha. Međutim, ako ova naučna spoznaja nije popraćena vedrinom vjerovanja i njegova svjetla onda to vodi povećanju nesreće, jer ih više udaljava od Allaha i lišava vedrine vjerovanja Allahova svjetla, zaštite i goruće žeđi.

A ni od kakave koristi neće biti dokazi i opomene narodu *koji neće da vjeruje* (10/101).

Šta vrijede dokazi i upozorenja kada su srca zatvorena, kada razumi ne funkcioniraju, aparati za percepciju poremećeni, aparati za prijem u prirodi poremećeni, ljudsko biće prekriveno zastorom pa ne primjećuje ovu Egzistenciju i ne čuje ritam zahvale i veličanja Allahu.

Kur'anski program o spoznaji istine Božanstva čini Kosmos i život veličanstvenom izložbom na kojoj se jasno ocrtava i odražava ova istina. Odražava se svojom aktivnom djelatnošću, ispunjava se svojom egzistencijom i prisutnošću sve ljudske spoznajne strane. Ovaj program ne smatra Wudžudullah, Allahovu egzstenciju, pitanjem koje zahtijeva da se o njemu spori i raspravlja. Allahovo egzistiranje potpuno ispunjava ljudsko srce putem kur'anskog predočenja i realnog viđenja, tako da tamo ne preostaje nikakva oblast koja bi zahtijevala raspravu o tome. Kur'anski program smjera na direktni razgovor o djelima Allahovim u Kosmosu, upozorava na razgovor o onome što se nameće u ljudskom srcu i životu.

Kur'anski program u svome slijedu ovog smjera oslanja se na osnovnu činjenicu u ljudskom formiranju. Allah je taj Koji je stvorio i Koji zna koga je stvorio: *Mi stvaramo čovjeka i znamo šta mu sve duša njegova haje...* (50/16). Ljudska duša sama po sebi ima potrebu za vjerom, ima potrebu za vjerovanjem u nekakvo božanstvo, a kada je duša zdrava i usmjerena pravo, ona će u svojoj dubini naći osjećaj ka vjeri u Jednog Boga, pronaći će snažnu vjeru u Jedinog Boga. Uloga prave vjere nije izgradnja ovog osjećaja za potrebom božanstva i usmjeravanja prema njemu, to je centar u prirodi, ali njena uloga je ispravljanje čovjekovog poimanja o Bogu, njegovog upoznavanja o istinitom Bogu, Jedinom Bogu, njegovo upoznavanje sa postojanjem Allaha i Njegovih svojstava. To nije samo spoznaja da Bog egzistira i da to potvrdi. Zatim na osnovu tog božanstva da spozna u svom životu da to Božanstvo upravlja i ima suverenitet, a sumnja u istinitost Allahovog egzistiranja ili Njegovo negiranje je samo po sebi kategorički dokaz da se nešto umiješalo, da postoji jasna praznina u ljudskom biću, da su aparati percepcije kao i sposobnost prirodnog uslišavanja u njegovoj ljudskoj prirodi poremećeni. Ova poremećenost ne može se izliječiti i popraviti raspravom niti je to metod koji vodi ozdravljenju.

Ovaj Kosmos, Kosmos muslimana, omogućava čovjeku da spozna svoga Stvoritelja i da Mu se potčini, da Mu zahvaljuje zahvalom svega živoga u svijetu osim nekih ljudi. "Čovjek živi u ovom Kosmosu koji mu na sve strane govori o zovu u vjerovanje i islam, o zovu na tespih i činjenje sedžde Allahu. I najmanji atomi njegovog bića i njegove ćelije učestvuju u ovom zovu i povinjavaju se u svojoj prirodnoj kretnji zakonima koje je

odredio Allah. Biće čija priroda ne osjeća ovaj zov niti ritam božanskih zakona u njemu samom i kada njegovi prirodni aparati ne ubiru te kosmičke valove poremećeno je biće, odnosno poremećeni su aparati percepcije i prirodnog izazova. U tom slučaju, ne postoji nikakav put za prodor u njegovo srce i razum putem rasprava nego preostaje jedini put liječenja tog bića, a to je pokušaj upozorenja aparata percepcije i uslišavanja, zatim mobiliziranje cjelokupne njegove prirode u njemu kako bi se možda pokrenula i počela ponovo da djeluje.

Okretanje osjećaja, srca i razuma da pogledaju na ono što je na nebesima i Zemlji jedno je od sredstava kur'anskog programa na putu oživljavanja ljudskog srca - možda će ono propulsirati, pokrenuti se, osposobiti se za prijem i odaziv.

Međutim, predislamski Arapi koji su ugonili u laž i svi drugi njima slični ne razmišljaju niti odgovaraju na poziv. Šta oni očekuju?

Allahov zakon se ne mijenja, poslijedica onih koji nagone u laž je poznata. Oni nemaju šta drugo očekivati do to. Allah ih posmatra a ne pokušava ih uništiti iz korijena. Međutim, oni koji insistiraju na ugonjenju u laž moraju biti kažnjeni ekzemplarnom kaznom.

Zar oni čekaju da ih snađe nešto slično onome što je snašlo one koji su prije njih bili i nestali? Reci: "Pa čekajte, i ja ću s vama čekati!" (10/102).

To je prijetnja koja ne dozvoljava prepirku ali razvezuje srca.

Ovaj odlomak u kontekstu završava poslijednjim rezultatom svakog poslanstva i svakog natjerivanja u laž, sa poslijednjom poukom svih tih kazivanja, a to je pogovor:

Poslije smo spašavali poslanike Naše i one koji su vjerovali. Eto tako, dužnost je Naša da spasimo vjernike (10/103).

To su riječi kojima se Allah obavezao, da ostane vjerničko sjeme i da se spasi poslije svakog uznemiravanja i nagonjenja u laž.

Ovako je bilo, a kazivanje izloženo u ovoj suri je jasno, i tako biva pa prema tome neka vjernici budu smireni.

«قُلْ : يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ ، وَلَـٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّـٰكُمْ ، وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾

وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا، وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ
مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ، فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ * وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ
بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ، وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ ، يُصِيبُ بِهِ مَنْ
يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ، وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .

« قُلْ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ ، فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي
لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ .

« وَاتَّبِعْ مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ ، وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ » (١٠٩)

Reci: "O, ljudi, ako vi sumnjate u ispravnost moje vjere, - pa, ja se neću klanjati onima kojima se, mimo Allaha, vi klanjate, već ću se klanjati Allahu, koji će vam duše uzeti. Meni je naređeno da budem vjernik (10/104).

i: "Predaj se pravoj vjeri, i nikako ne budi kumirima poklonik (10/105).

i, pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nevjernik (10/106).

Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro, pa - niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je" (10/107).

Reci: "O ljudi, Istina vam dolazi od Gospodara vašeg, i onaj ko se uputi Pravim Putem - uputio se za svoje dobro, a onaj ko krene stranputicom, krenuo je na svoju štetu, a ja nisam vaš odvjetnik" (10/108).

Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv dok Allah ne presudi, On je sudija najbolji! (10/109).

Ovo je kraj ove sure, kraj kruženja tih scenarija u raznim horizontima, scenarija kod kojih osjećamo da se od njih odvajamo i vraćamo nakon dugog putovanja kroz horizonte Kosmosa, horizonte samih nas, svjetove ideja, osjećaja i razmišljanja... vraćamo se iz njih kao iz borbe, kao iz dužeg kruženja velikih gluposti i napuhanosti prostaka.

Ovo je kraj ove sure koja sadrži sva ta kretanja o vjerovanju izložena u glavnim pitanjima vjerovanja - monoteizmu, upravljanju i suverenitetu,

negiranju drugih božanstva i zagovornika, zatim povratka svega Allahu i Njegovom određenom Zakonu koga ne može niko promijeniti niti izmijeniti. Govori se o Objavi, njenoj istinitosti, Istini koju je objavio Vjerovjesnik (alejhi's-selam) , o oživljenju na Sudnjem danu i pravednom postupku kod donošenja kazne i nagrade.

Ovo su osnovna pravila vjere, oko kojih se kontekst ove sure kreće,a i sama kazivanja su tu radi njihova objašnjenja i donošenja primjera.

Eto, ovo se svodi u ovom pogovoru, a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je zadužen da to prenese ljudima javnim proglasom, da im dostavi poslijednju odlučnu riječ da on nastavlja svojim koracima ispravno na svom putu kako bi Allah presudio, a On je Sudija Najbolji.

* * *

Reci: O, ljudi, ako vi sumnjate u ispravnost moje vjere, - pa, ja se neću klanjati onima, kojima se, mimo Allaha, vi klanjate, već ću se klanjati Allahu, koji će vam duše uzeti. Meni je naređeno da budem vjernik (10/104).

Reci: O, ljudi, svi vi, ako oni budu bili tada kada im se upućuju ove riječi politeisti, Kurejšije, ako sumnjate da je ova moja vjera u koju vas ja pozivam istina, to me neće odvojiti od mog uvjerenja niti će djelovati na mene da se ja klanjam vašim božanstvima kojima se vi klanjate mimo Allaha, ... *već ću se klanjati Allahu koji će vam duše uzeti (10/104)*, klanjat ću se Allahu koji gospodari vašim određenim ročištima i vašim životima. Isticanje ovih Allahovih svojstava ovdje ima i svoju vrijednost i svoj dokaz, a to je podsjećanje na Allahovu moć, da je On iznad njih, da će oni imati svoj kraj i, na osnovu toga, preče se Njemu klanjati nego tim božanstvima koja niti daju život niti mogu usmrtiti: *Meni je naređeno da budem vjernik (10/104)*. Prema tome, ja ostajem pri ovoj naredbi ne odstupam od nje.

...i "Predaj se pravoj vjeri, i nikako ne budu kumirima poklonik!" (10/105).

Ovdje kontekst prelazi iz kazivanja na direktnu naredbu - kao da tu naredbu Vjerovjesnik (alejhi's-selam) prima u vrijeme kad se događa scena koja se odnosi na sve. I ovo ima svoju jaču i snažniju poruku. *I predaj se pravoj vjeri (10/105)* - okrećući se njoj, iskreno pridržavajući se nje, *i nikako ne budi kumirima poklonik (10/105)* - kao pojačanje potvrde

ispravnosti ove vjere i u smislu da bude vjernik u direknoj zabrani politeizma nakon direktne naredbe o imanu.

i, pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nevjernik (10/106).

Ne moli se nikome do Allahu, ne moli se ovim božanstvima kojima se mole politeisti i zagovornicima da bi im priuštili korist i odstranili nedaću. Oni su zaista griješnici u ovome. Ako to uradiš, onda si ti jedan od politeista. Allahovo mjerilo ne prihvaća protekciju. Njegova pravda se ne može ublažiti.

Ako ti Allah dadne kakvu nevolju, niko je osim njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro, pa - niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je (10/107).

Nedaća je nužni rezultat Allahova zakona koji se primjenjuje kada se čovjek suprotstavi tome zakonu i svakom dobru.

A ako Allah da kakvu nedaću, također, primjenjujući Njegov zakon, niko je ne može otkloniti. Čovjek je može otkloniti samo ako slijedi Njegov zakon i napusti uzroke koji vode ka nedaći, ako su poznati, ili pribjegava Allahu da bi ga uputio da ostavi te uzroke ako su mu nepoznati. Ako ti Allah hoće da učini dobro, kao plod tvoga djela, sukladno Njegovom zakonu, tu dobrotu niko od Allahovih stvorenja neće moći spriječiti. Ova dobrota pada na Njegove robove koji se pridržavaju Njegovih propisa sukladno Allahovom općem htijenju i Njegovom tekućem zakonu. *On prašta i milostiv je* (10/107): On oprašta za ono što je prošlo kada se učini teoba i smiluje se Svojim robovima, briše im grijehe njihovom teobom, njihovim dobrim djelom i povratkom na Pravi Put.

Ovo je siže čitave islamske doktrine koju sadrži ova sura, čime je zadužen Vjerovjesnik da je prenese ljudima i u kome je njemu upućen ovaj govor kao da je on među njima na određenoj sceni, a na njih se u toj sceni ukazuje. Ovo je stil nadahnujućeg i djelotvornog upućivanja ljudi. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je suočen licem u lice sa velikom i brojnom snagom, propadajućim paganizmom, historijom duboko ukorijenjenom u politeizam oglašavajući snažno i otvoreno, i on sa malom grupom vjernika u Mekki, dok svu vidljivu snagu sačinjavaju politeisti.

Ali to je poziv i zaduženje, istina, moć i uvjerenje koji su mu potrebni.

Poslije ovoga uslijedio je poslijednji proglas ljudima:

Reci: O, ljudi, Istina vam dolazi od Gospodara vašeg i onaj ko se uputi Pravim Putem, - uputio se za svoje dobro, a onaj ko krene stranputicom, krenuo je na svoju štetu, a ja nisam vaš odvjetnik (10/108).

Ovo je poslijednji proglas, definitivna riječ i kompletno objašnjenje svakome da je izabere sebi. Ovo je Istina koju je Vjerovjesnik donio od svoga Gospodara.

I onaj ko se uputi Pravim Putem- uputio se za svoje dobro, a onaj koji krene stranputicom krenuo je na svoju štetu (10/108).

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nije zadužen da ljude tjera ka Uputi, i to nasilno, nego je on samo taj koji prenosi i saopćava, a oni su prepušteni svojoj volji, da slobodno biraju i da slijede šta hoće, a na kraju se prepuštaju Allahovoj odredbi.

Ove poslijednje riječi upućene su Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da slijedi ono što mu je naređeno, da ustraje na onome što mu stiže kako bi Allah presudio kako On hoće;

Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv dok Allah ne presudi, On je sudija najbolji (10/109).

Kraj je povoljan. On odgovara početku ove sure. On je u skladu sa njenim cjelokupnim sadržajem na kur'anski način predstavljanja i usklađivanja.

Kraj jedanaestog džuza, slijedi dvanaesti, koji počinje surom *Hud*.